

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย

อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

The Management of Natural Resources and the Environment in Thale Noi

Fishing Community, Amphoe Khuankhanun, Changwat Phatthalung

ยุกล เหมบัณฑิต

Yukon Hembanthid

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Master of Science Thesis in Agricultural Development

Prince of Songkla University

2544

เลขที่ 9946.34.75 072 2644 13.2

Bib Key 218 504

ชื่อวิทยานิพนธ์ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมง
 ทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง
ผู้เขียน นายยุคล เหมบัณฑิต
สาขาวิชา พัฒนาการเกษตร
ปีการศึกษา 2544

คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการสอบ

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ศิริจิต หุ่งหว่า)

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ศิริจิต หุ่งหว่า)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัชญา ทองรัมย์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัชญา ทองรัมย์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแส)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อยุทธิ์ นิสสา)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บัญชา สมบูรณ์สุข)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปิติ ทฤษฏีคุณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง
ผู้เขียน	นายยุคล เหมบัณฑิต
สาขาวิชา	พัฒนาการเกษตร
ปีการศึกษา	2544

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา (1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนประมงทะเลน้อย (2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (4) เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและความคิดเห็นต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ วิธีการศึกษาใช้ทั้งการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การศึกษาเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน ส่วนวิธีการศึกษาเชิงปริมาณดำเนินการโดยใช้แบบสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์ชาวประมงที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา จำนวน 129 ครั้วเรือน แบ่งครั้วเรือนชาวประมงเป็น 2 กลุ่ม คือ ครั้วเรือนชาวประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อย จำนวน 60 ครั้วเรือน และครั้วเรือนชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ จำนวน 69 ครั้วเรือน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ ได้แบ่งวิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย เป็น 4 ช่วงเวลา คือ (1) ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพ มีการกำหนดพื้นที่เป็นพื้นที่สงวนโดยรัฐ จำนวน 6,110 ไร่ (2) ช่วง พ.ศ. 2500 – 2515 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ยังเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเช่นกัน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพและการค้าควบคู่กัน มีการเรียกร้องเพื่อขอผ่อนผันเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่สงวน ทำให้สภาพของสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง (3) ช่วง พ.ศ. 2516 – 2530 การจัด

การทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด มีวัตถุประสงค์เพื่อการค้ามากกว่าเพื่อการยังชีพ ส่งผลให้ความหลากหลายและความสมดุลของระบบนิเวศน์ลดลงอย่างรวดเร็ว ทำให้สิ่งแวดล้อมรอบบริเวณทะเลน้อยเสื่อมโทรมลง รัฐได้เข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติในรูปแบบการอนุรักษ์ เพื่อเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น (4) ช่วง พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน การได้รับผลกระทบจากการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงที่ผ่านมา ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จำเป็นต้องใช้รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติพร้อมๆ กันไปทั้งการสงวนพื้นที่ 605 ไร่ การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์เพื่อฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

ผลการศึกษาเชิงปริมาณ ปัจจัยเศรษฐกิจสังคม พบว่าประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีระดับการศึกษาต่ำ รายได้จากการประมงค่อนข้างน้อย แรงงานในภาคเกษตรเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน แรงงานนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 2.2 คนต่อครัวเรือน ร้อยละ 79.1 ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ เลย เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าระดับการศึกษาและรายได้สุทธิจากการทำประมง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) ส่วนแรงงานด้านการเกษตรและอายุ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) สำหรับการมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการสงวน ด้านอนุรักษ์ ด้านการพัฒนาและด้านการใช้ประโยชน์ ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยให้ค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในระดับที่ไม่มีส่วนร่วมในทุกด้านและทุกรายละเอียด เมื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) ทักษะคติของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประชาชนมีทัศนคติเห็นด้วยมากต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนาเพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดต่อตนเองเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงการเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ลูกหลานและคนในรุ่นต่อๆ ไปได้ใช้ประโยชน์ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม คือ การศึกษาและจำนวนแรงงานในครัวเรือนของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย มีความสัมพันธ์

พันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq .05$) กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะโดยรวมของชุมชนประมงทะเลน้อย เป็นชุมชนหมู่บ้านในฐานะเป็นหน่วยพื้นฐานทางการปกครองโดยรัฐเป็นผู้กำหนด ไม่ได้เป็นชุมชนในแง่กระบวนการทางสังคม ซึ่งเน้นการรวมตัวกันโดยมีสำนึกเชิงอุดมการณ์ในกระบวนการจัดการเพื่อวัตถุประสงค์ร่วมกันของชุมชน ชุมชนประมงทะเลน้อยจึงจัดเป็นชุมชนที่อ่อนแอ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีจิตสำนึกต่อปัญหาสาธารณะน้อย ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเกิดภาวะวิกฤติ ดังนั้นโครงการต่างๆ ทุกโครงการที่รัฐดำเนินการอยู่และที่จะเข้าไปดำเนินการ จำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะต้องมีการสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนมีการเรียนรู้ร่วมกัน กระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการจัดตั้งองค์กรชุมชนเป็นองค์กรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในปริบทของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการรวมตัวในฐานะเป็นกระบวนการทางสังคม เมื่อชุมชนเข้มแข็งขึ้นก็จะก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและความหลากหลายของระบบนิเวศน์

Thesis Title The Management of Natural Resources and the Environment
 in Thale Noi Fishing Community, Amphoe Khuankhanun,
 Changwat Phatthalung.

Author Mr. Yukon Hembanthid

Major Program Agricultural Development

Academic Year 2001

Abstract

The objectives of this study were to : 1) investigate evolutionary patterns of natural resource management of a Thale Noi fishing community ; 2) examine economic and social participation and community opinions of the management ; 3) correlate the community opinions with the management ; and 4) correlate the participation and opinions of the study area with other villages. Both qualitative and quantitative enquiries were employed on the study. The qualitative aspect was undertaken by examining existing literature and interviewing 10 key informants. The quantitative data were obtained through interview using a questionnaire. A simple random sampling was used in drawing samples 60 fishing families and 69 other families.

Four evolutionary periods were found: 1) prior to 2500 B.E., natural resources were used for earning a living, with a preserved area of 6,110 rai; 2) 2500-2515 B.E., the pattern was again for earning a living, but the area began to change; 3) 2516-2530 B.E., environmental pressures increased and the government began to take conservation activities; 4) 2531 B.E. – present, a multidimensional management approach has been undertaken as an attempt to preserve the balance of nature.

The quantitative study indicated that the inhabitants of Thale Noi fishing community have a low education, low income, and many of them work outside the community. Participation in all aspects of natural resource management – utilization,

preservation, conservation and development – were lower in the Thale Noi cluster than in the other cluster. There was little need expressed concerning preserving natural resources for future generations, or recognition that all community members should participate in natural resources management.

It was felt that the government needs to take the lead in organising participatory projects to improve local environmental management, and help the residents understand the need to preserve the environment.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง สำเร็จลุล่วงด้วยดี ก็เพราะได้รับความกรุณาจากหลายฝ่ายให้ความช่วยเหลือและร่วมมืออย่างดียิ่งโดยเฉพาะ รองศาสตราจารย์ ศิริจิต หุ่นหว้า ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรัญญา ทองรักษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาแว มะแต กรรมการที่ปรึกษาที่ได้ให้คำแนะนำและแก้ไขปรับปรุงตลอดระยะเวลาในการจัดทำวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทุมม์ นิสดา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ บัญชา สมบูรณ์สุข กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่สนับสนุนทุนอุดหนุนการทำวิจัยครั้งนี้

ท้ายสุดนี้ขออน้อมรำลึกพระคุณบิดา มารดา ครูอาจารย์ ที่เคยอบรมสั่งสอน และขอขอบคุณนางชนิษฐา เหมบัณฑิต ผู้เป็นภรรยา รวมทั้งทุกท่านที่ไม่อาจกล่าวนามในที่นี้ที่ให้คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ยุคล เหมบัณฑิต

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(3)
Abstract	(6)
กิตติกรรมประกาศ	(8)
สารบัญ	(9)
รายการตาราง	(12)
รายการภาพประกอบ	(15)
บทที่	
1. บทนำ	1
1. ความสำคัญและที่มาของหัวข้อวิจัย	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
3. ความสำคัญและประโยชน์	2
2. การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
1. ชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน	3
2. สภาพของชุมชนประมงทะเลน้อย	5
3. การมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการ พัฒนาแบบยั่งยืน.....	8
4. แบบจำลองแนวความคิดการวิจัย	22
3. วิธีการวิจัย	25
1. การเลือกสถานที่ทำการศึกษา	25
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	25
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	27
4. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ	31
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล	33
6. การวิเคราะห์ข้อมูล	33
7. ขอบเขตของการวิจัย	36
	(9)

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
8. นิยามศัพท์	36
4. การศึกษาข้อมูลชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอควนขนุน	38
1. สภาพทั่วไปของชุมชนประมงทะเลน้อย	38
2. ข้อมูลประชากรของชุมชนประมงทะเลน้อย	45
3. สภาพภูมิอากาศ	45
4. ลักษณะทางกายภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนประมง ทะเลน้อย	47
5. วิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนประมง ทะเลน้อย	51
1. การตั้งถิ่นฐาน	51
2. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	53
3. อาชีพการเกษตรของประชาชน	60
4. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภายนอกและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน	71
5. รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมง ทะเลน้อย.....	82
6. การศึกษาการมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุม ชนประมงทะเลน้อย	89
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนประมง ทะเลน้อย	89
ตอนที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	104
ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อย	123
ตอนที่ 4 ปัจจัยทางจิตวิทยาของประชาชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรม ชาติและสิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบทัศนคติระหว่างประชาชน กลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ	135

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
7. สรุปและข้อเสนอแนะ	143
1. สรุป	143
2. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	147
3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	151
บรรณานุกรม	152
ภาคผนวก ก (แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยชุดที่ 1)	159
ภาคผนวก ข (แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยชุดที่ 2)	162
ภาคผนวก ค (การสร้างตัวชี้วัด การให้คะแนน และการทดสอบความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด)..	188
ประวัติผู้เขียน	208

รายการตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา.....	26
2 จำนวนประชากรและขนาดของครัวเรือนชุมชนประมงทะเลน้อย	46
3 อิทธิพลของลมมรสุมในช่วงเวลาต่างๆ	47
4 แสดงปริมาณน้ำฝนรายเดือนในคาบ 6 ปี (2535 – 2540) ของสถานีตรวจอากาศคลองบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง	48
5 การวิเคราะห์ลักษณะกายภาพและศักยภาพของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย	49
6 สรุปวิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนประมงทะเลน้อย	78
7 เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยของชุมชนประมงทะเลน้อยในแต่ละช่วงเวลา	86
8 ลักษณะทั่วไปของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย	92
9 การถือครองที่ดิน	93
10 การประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย	95
11 รายได้ทั้งหมดและค่าใช้จ่ายของครัวเรือนประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย (พ.ศ. 2542)	97
12 การมีหนี้สินและจำนวนหนี้สินของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย ...	99
13 การเป็นเจ้าของอุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์รับข่าวสาร ขนส่ง โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง	101
14 การตั้งบ้านเรือน และการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย	102
15 การรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย	105
16 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ระหว่างประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ	106

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
17	ค่าเฉลี่ยระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติรอบบริเวณทะเลน้อย ในอดีตและปัจจุบันของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย	109
18	ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิต ผลกระทบของการ อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อยต่อรายได้และการประกอบอาชีพ และความจำ เป็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน	111
19	การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชนประมงทะเลน้อยช่วง 15 ปีที่ผ่านมา	113
20	การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่าน มาตามแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประ มงทะเลน้อย	116
21	แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประมงทะเล น้อย	117
22	กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนประมงทะเล น้อย	118
23	การรับรู้กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจาก หน่วยงานภายนอกชุมชนประมงของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย...	119
24	ค่าเฉลี่ยระดับการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรม ชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกต่อครัวเรือนชาวประมงทะเล น้อย	121
25	ค่าเฉลี่ยระดับการได้รับผลประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่มีต่อชุมชนประมงทะเลน้อย	124
26	สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างเฉลี่ยรวมของระดับการได้ รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	126

รายการตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
27	ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย	127
28	สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย	131
29	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อประโยชน์..	132
30	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและด้านการอนุรักษ์	136
31	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา	137
32	ค่าเฉลี่ยและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยในแต่ละรายละเอียดทัศนคติของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ	140
33	สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนประมงทะเลน้อย	142

รายการภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวความคิดเชิงคุณภาพ	23
2 กรอบแนวความคิดเชิงปริมาณ	24
3 แผนที่จังหวัดพัทลุงแสดงที่ตั้งตำบลทะเลน้อย และตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน	39
4 แสดงที่ตั้งชุมชนประมงทะเลน้อยในตำบลทะเลน้อย และตำบล พนางตุง	40
5 สภาพทางกายภาพของชุมชนประมงทะเลน้อย	42
6 แสดงเส้นทางตัดผ่านภูมิประเทศ (transect line) ลักษณะพืชพรรณ และลักษณะดินของพื้นที่ศึกษา ตำบลทะเลน้อย และตำบลพนางตุง..	50

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของหัวข้อวิจัย

ทะเลน้อยเป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา ตั้งอยู่ ณ อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ทะเลน้อยเป็นแหล่งน้ำจืดที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง มีความสัมพันธ์ในเชิงนิเวศที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันระหว่างท้องน้ำ พืชพรรณ สัตว์ป่า ฝูงปลา นกน้ำ และชุมชน ดำเนินมาเนิ่นนานจากอดีตถึงปัจจุบัน จึงมีบทบาทและมีความสำคัญอย่างมากต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยและประชาชนในหมู่บ้านใกล้เคียงกว่าหนึ่งพันครัวเรือน กล่าวคือ เป็นแหล่งอาหารและแหล่งที่อยู่อาศัย รวมทั้งเป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค

ปัจจุบันความสัมพันธ์เชิงนิเวศทางความหลากหลายทางชีวภาพมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เพราะผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกิดจากการกระทำของมนุษย์อันก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ หลายประการ ประการแรก เกิดความเสื่อมโทรมทางทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำ ปัญหาการตื้นเขินของทะเลน้อย และปัญหาความเสื่อมโทรมของทัศนียภาพ เป็นต้น ประการที่สอง คือเกิดการร่อยหรอและลดจำนวนลงของทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ปัญหาการลดจำนวนลงของนกน้ำ ปัญหาการลดลงของป่าไม้ ปัญหาการลดลงของปริมาณสัตว์น้ำ เป็นต้น (บริษัท ซีเอ็มเอส เอ็นจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์จำกัด, 2540 : 64-65)

ปัญหาดังกล่าวได้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียงโดยตรงทั้งด้านการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ และด้านสังคม ที่สำคัญคือ ปัญหาทรัพยากรประมงในทะเลน้อยที่ลดจำนวนลงเป็นอย่างมาก อันส่งผลกระทบรุนแรงต่อสภาพเศรษฐกิจของชุมชนประมงทะเลน้อย เพราะอาชีพหลักที่ทำรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง คือ อาชีพทำประมง สาเหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบนี้เกิดจากการที่ประชาชนในชุมชนทะเลน้อยมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อยและพื้นที่รายรอบอย่างฟุ่มเฟือย ไม่ประหยัด ไม่ระมัดระวัง หรือไม่ปฏิบัติตามความจำเป็น และไม่มีแบบแผนที่ถูกต้อง (นิธิ ฤทธิพรพันธุ์, บรรจง นะแส และถาวร ศิริพันธ์, 2525 : 25)

จากปัญหาดังกล่าวนี้นี้ จึงมีความจำเป็นจะต้องศึกษาหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณพื้นที่รอบทะเลน้อยให้เหมาะสม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติคงอยู่และดำรงไว้ซึ่งสรรพชีวิตต่างๆ สามารถเกื้อหนุนกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนได้ตลอดไป ตัวจักรสำคัญในการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณพื้นที่รอบทะเลน้อยให้กลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม คือ ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวประมงซึ่งได้พึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาอย่างยาวนาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 ศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
- 2.2 ศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.3 ศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมและทัศนคติของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อยต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.4 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.5 เปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมและทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ

3. ความสำคัญและประโยชน์

- 3.1 เพื่อจะได้ทราบถึงวิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยที่มีผลต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณทะเลน้อย
- 3.2 เพื่อจะได้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อยให้เกิดความยั่งยืนตามทัศนคติและการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงทะเลน้อย
- 3.3 ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อย ให้เกิดความยั่งยืนยาวนานในการพัฒนา

บทที่ 2

การตรวจเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วยสาระดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน

ส่วนที่ 2 สภาพของชุมชนประมงทะเลน้อย

2.1 สภาพทางนิเวศวิทยาของทะเลน้อย

2.2 ความเป็นอยู่ของชุมชนชาวประมงและวิวัฒนาการของทะเลน้อย

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน

3.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3.3 ทักษะของชุมชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรประมง

3.4 แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ชุมชนและความเข้มแข็งของชุมชน

1.1 ชุมชน หมายถึง สังคมหมู่บ้าน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ของคนที่อยู่ร่วมกันอย่างใกล้ชิด มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ร่วมกันและมีกิจกรรมเพื่อการดำรงชีวิตซึ่งเกิดขึ้นเป็นปกติในหน่วยทางสังคมขนาดเล็กที่คนกลุ่มหนึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ด้วยกัน ระบบความสัมพันธ์เป็นแบบครอบครัว เครือญาติ มีการแลกเปลี่ยน การพึ่งพา รวมทั้งความขัดแย้ง ที่สำคัญ คือ ชุมชนหมู่บ้านเป็นระบบพื้นฐานของสังคมที่มีศักยภาพในการจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของคนทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและจิตใจ ในระยะแรกชุมชนหมู่บ้านเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นในสังคมขนาดเล็กในชนบท หรือหมู่

บ้านที่ชาวบ้านอยู่หากินกับธรรมชาติ พึ่งพาตนเองและไม่ค่อยถูกจัดการโดยรัฐ ชุมชนหมู่บ้านบางนัยสื่อความหมายให้เข้าใจถึงการกระจุกตัวของบ้านหลายๆ บ้านหรือหลายครัวเรือนในพื้นที่แห่งหนึ่งหรือในระบบนิเวศน์แห่งหนึ่ง ซึ่งในความเป็นจริงแล้วความเป็นชุมชนอาจจะไม่มีในหมู่บ้าน หรือดำรงซ่อนอยู่ในทั้งหมดหรือบางส่วนของหมู่บ้านก็ได้ (ปาริชาติ วลัยเสถียร, 2543 : 4) ชุมชนเป็นกลุ่มคนที่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่หรืออาณาเขตบริเวณหนึ่งๆ ในอาณาเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หนึ่ง ตามแต่ความเหมาะสมของกลุ่มคนที่เลือกทำเลที่ตั้ง ชุมชนต่างๆ ที่กลุ่มคนเลือกเป็นทำเลที่ตั้ง มักจะคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ทางนิเวศวิทยา และสิ่งแวดล้อม เพื่อที่กลุ่มคนเหล่านั้นสามารถประกอบอาชีพและดำรงชีพได้อย่างเหมาะสม ชุมชนประกอบด้วยสมาชิกมาติดต่อกันระหว่างกันทางสังคมภายในชุมชนสมาชิกมีสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกันออกไป จึงมีการติดต่อกันระหว่างกัน มีความสัมพันธ์ตามสถานภาพและบทบาทที่แตกต่างกันไป บรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยมทางสังคม การจัดช่วงชั้นทางสังคมและสถาบันทางสังคม มีความรักความผูกพันทางอารมณ์ของสมาชิกต่อกันที่อยู่ เช่น ความเอาใจใส่ในการทำงานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536 : 5-9)

1.2 ความเข้มแข็งของชุมชน เป็นความพยายามของชุมชนที่จะอยู่รอด หรือดำรงอยู่ได้ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลาย โดยได้สร้างระบบความรู้ที่เป็นไปตามสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชน เช่น ความรู้เรื่องการผลิตข้าว การทำไร่ การทำสวน การทำประมงน้ำจืด หรือน้ำเค็ม และความรู้เรื่องการจัดการน้ำ เป็นต้น ระบบความรู้ดังกล่าวนี้ปัจจุบัน เรียกว่า “ภูมิปัญญา” มีความสำคัญมากเพราะเป็นตัวกำหนดระบบความสัมพันธ์ของสังคมที่เกิดขึ้นในช่วงนั้นๆ ระบบความรู้กับระบบความสัมพันธ์ที่มนุษย์สัมผัสและสัมพันธ์กับธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง มีพลวัตของการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน (นภาพร หะวานนท์, 2543 : 2) ลักษณะคุณค่าทางวัฒนธรรมในชุมชนมีความสำคัญยิ่งต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมทางโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือญาติของหมู่บ้าน วัฒนธรรมการเรียนรู้งานอาชีพแบบสังคมประกิต หรือการเรียนรู้จากการเข้าร่วมสังสรรค์กับผู้ที่อยู่ในอาชีพนั้นๆ ทำให้เกิดการถ่ายทอดความชำนาญเฉพาะอย่างซึ่งกันและกันจากครอบครัวหนึ่งไปยังอีกครอบครัวหนึ่ง ภูมิปัญญาที่อยู่ในชุมชนจะเป็นกลไกที่มีความสำคัญยิ่งต่อศักยภาพของชุมชน เนื่องจากภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนในชุมชน ซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ผ่านกระบวนการเลือกสรรเรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนา

และถ่ายทอดสืบทอดกันมาในวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและยุคสมัย ในชุมชนแต่ละชุมชนประกอบไปด้วยครอบครัว แต่ละครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของชุมชน ครอบครัวส่วนใหญ่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดค่านิยม อบรมสั่งสอนเด็กให้เป็นคนดี เรียนรู้การช่วยเหลือตนเองและการช่วยทำงานในครอบครัว เด็กที่มาจากครอบครัวที่ดีและมีความสุขมักจะเรียนได้ดีกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีความแตกแยก เมื่อครอบครัวแตกแยกย่อมนำมาซึ่งปัญหาอื่นๆ ในสังคม ดังนั้นหากครอบครัวอ่อนแอ ชุมชนก็จะอ่อนแอไปด้วย (อมรวิรัช นาคทรพรพ และคณะ, 2543 : 26-28)

2. สภาพของชุมชนประมงทะเลน้อย

2.1 สภาพทางนิเวศวิทยาของทะเลน้อย ทะเลน้อยเป็นทะเลสาบน้ำจืด มีอาณาเขตพื้นน้ำประมาณ 28 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 17,500 ไร่ เป็นแหล่งน้ำที่เชื่อมต่อเนื่องกับทะเลสาบสงขลาตอนบนหรือทะเลหลวงโดยคลองนางเรียบ มีอาณาเขตดังนี้ (ศรีสุดา ลอยผา, 2532 : 19)

ทิศเหนือ : จรดตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

ทิศใต้ : จรดตำบลพนางตุง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

ทิศตะวันออก : จรดคลองนางเรียบ

ทิศตะวันตก : จรดตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง อำเภอกวนขนุน

ในปี พ.ศ. 2518 กรมป่าไม้ได้ประกาศให้ทะเลน้อยและพื้นที่ป่าในบริเวณใกล้เคียงคิดเป็นพื้นที่รวมกันประมาณ 285,625 ไร่ เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย (ผ่อง เล่งอี้, 2536 : 5) ซึ่งชาวบ้านมักเรียกติดปากว่า “เขตพื้นที่อุทยานนกน้ำทะเลน้อย” ในเขตพื้นที่ห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดพัทลุง พบสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ หลายประเภท ดังนี้ (สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต 12, 2540 : 9)

- สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม : พบประมาณ 10 ชนิด เช่น ลิงแสม เสือปลา นากใหญ่ขนเรียบ และยังมีรายงานการพบโลมาหัวบาตรด้วย

- สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก : พบประมาณ 8 ชนิด เช่น ปู หอย และสัตว์น้ำอื่นๆ เป็นต้น

- สัตว์เลื้อยคลาน : พบประมาณ 25 ชนิด เช่น ตะพาบน้ำ จิ้งเหลน งูชนิดต่างๆ ซึ่งรวมถึงเต่ากระอันที่ถูกจัดอยู่ในสภาพที่ใกล้จะสูญพันธุ์

- พันธุ์ปลา : พบอย่างน้อย 38 ชนิด เช่น ปลาช่อน ปลากะตัง ปลาชิว ปลาปักเป้าน้ำจืด ปลาเสือพ่นน้ำ เป็นต้น และในจำนวนนี้มี 4 ชนิด ที่อยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ คือ ปลากะทิง ปลาตุ๊กตาพื้น ปลาฝักพริ้ว และปลาตะลุมพุก และชนิดที่เด่นที่พบ คือ ปลาดุก และปลากะแห เป็นต้น

- นก : มีการสำรวจพบนกอย่างน้อย 187 ชนิด ทะเลน้อยจัดเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของนกน้ำ ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกกาบบัว ซึ่งพบว่าทำรังวางไข่ที่นี่เพียงแห่งเดียว นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งทำรังของนกกระสาแดง นกยางควายและนกกาน้ำเล็ก รวมถึงนกแขวก ในฤดูหนาวจะพบนกอพยพที่สำคัญ คือ นกช้อนหอยขาว รวมไปถึงนกเป็ดแดง และนกเป็ดคับแค่นับหมื่นตัว

- พันธุ์ไม้น้ำ : สำรวจพบประมาณ 78 ชนิด อาทิ รูดาย กุ่ม กก สาหร่าย ในบริเวณน้ำลึกพบพืชลอยน้ำ ได้แก่ บัว ขึ้นอยู่กระจัดกระจายปะปนกับกระจุยที่สำคัญ คือ เตยน้ำ จัดเป็นชนิดพันธุ์ที่พบในทะเลน้อยเท่านั้น

- พืชนก : ในบริเวณพรุได้ถูกเปลี่ยนแปลงสภาพไปภายหลังจากการเกิดไฟไหม้ป่าครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2508 ทำให้เกิดสังคมพืชเสม็ดขึ้นแทน มีต้นกกหรือราโพ และหญ้าชนิดต่างๆ ในอดีตก่อนการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พื้นที่ทะเลน้อยจัดเป็นป่าพรุเสม็ดผืนใหญ่ที่สุดของประเทศไทย แต่ได้ถูกบุกรุกตัดไม้เสม็ดเพื่อใช้ในการสร้างบ้านเรือนและใช้เป็นเชื้อเพลิง ทำให้กลายสภาพเป็นทุ่งหญ้าและพื้นที่บางส่วนถูกบุกรุกเพื่อการทำนา

การที่ทะเลน้อยเป็นแหล่งพันธุ์ปลาลายชนิดจึงเป็นแหล่งประมงที่สำคัญต่อการเลี้ยงชีพและแหล่งรายได้ของชุมชนประมงที่อาศัยอยู่รอบบริเวณทะเลน้อย เครื่องมือที่ใช้ในการจับปลาส่วนใหญ่ได้แก่ ข่ายดักปลา ไซปลา ลอบและเบ็ดราว ส่วนพื้นที่บริเวณรอบทะเลน้อยเป็นแหล่งเลี้ยงชีพของเกษตรกร โดยพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ใช้ทำนาข้าว และเลี้ยงสัตว์โดยอาศัยพื้นที่ทุ่งหญ้าขนาดใหญ่บริเวณทางตอนเหนือ ตะวันตกเฉียงเหนือ และทางตอนใต้ รวมพื้นที่ประมาณ 20,000 ไร่ อีกทั้งมีอาชีพที่สำคัญที่เชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้คือ การทำเครื่องจักสานจากกระจุย ซึ่งได้ทำต่อเนื่องสืบทอดมาหลายชั่วอายุ โดยสมัยก่อนเป็นการเก็บกระจุยจากธรรมชาติในบริเวณพื้นที่ลุ่มรอบทะเลน้อย แต่ในปัจจุบันได้มีการทำนากระจุยในหลายพื้นที่ รวมประมาณ 8,300 ไร่ และประชาชนบาง

ส่วนได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวในเขตอุทยานนกน้ำทะเลน้อย จากสถิตินักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวทะเลน้อยไม่ต่ำกว่า 200,000 คนต่อปี (สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต 12, 2540 : 10)

ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2539 : 60-72) พื้นที่บริเวณรอบทะเลน้อย ถูกจัดให้เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ลักษณะสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ เป็นพื้นที่ลุ่ม พื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ พื้นที่มีน้ำท่วมขัง พื้นที่พรุ พื้นที่แหล่งน้ำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น มีน้ำท่วมขังถาวรหรือชั่วคราว เป็นแหล่งน้ำจืด น้ำกร่อยและน้ำเค็ม รวมไปถึงพื้นที่ชายฝั่งทะเล และพื้นที่ของทะเลในบริเวณที่เมื่อน้ำลดลงต่ำสุดมีความลึกของระดับน้ำไม่เกิน 6 เมตร และยังครอบคลุมไปถึงบริเวณที่อยู่ติดกับพื้นที่ชุ่มน้ำแม้ว่าจะมีความลึกของระดับน้ำเกิน 6 เมตรเมื่อน้ำลดลงต่ำสุดก็ตาม พื้นที่บริเวณรอบทะเลน้อยจัดเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของดินที่อยู่อาศัยของสัตว์หรือพืชชนิดต่างๆ และเป็นระบบนิเวศที่มีความอุดมสมบูรณ์ และมีความสำคัญต่อสภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่อาศัยในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำหรือบริเวณใกล้เคียง คณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งประกอบด้วยสำนักงานสิ่งแวดล้อมและกรมป่าไม้ ได้มีมติเห็นชอบให้เสนอพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งครอบคลุมบริเวณพื้นที่ทะเลน้อย เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ ที่เรียกสั้นๆว่า "Ramsar Convention" ซึ่งได้ตั้งชื่อตามเมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดต่อพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2540

2.2 ความเป็นอยู่ของชุมชนชาวประมงและวิวัฒนาการของทะเลน้อย ชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นกลุ่มชุมชนหนาแน่น อาณาเขตชุมชนครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลทะเลน้อยและตำบลนางตง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง รวม 7 หมู่บ้าน จำนวนประชากรในชุมชนประมงทะเลน้อย รวมทั้งสิ้น 5,348 คน ชุมชนประมงทะเลน้อยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพมากกว่าหนึ่งอย่าง อาชีพที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของชุมชนชาวประมงทะเลน้อย คือ อาชีพทำประมง พบว่าครัวเรือนทำการประมงในทะเลน้อยมีประมาณ 428 ครัวเรือน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกวนขนุน, 2542 : 24) มีการทำการประมงตลอดปี เครื่องมือที่ใช้ทำการประมงในทะเลน้อยมีประมาณ 7 ชนิด ได้แก่ ข่าย ไชปลา ไชกุ้ง เบ็ดราว เบ็ดธง ลันปลาไหล อวนล้อม เป็นต้น มีการทำประมงเฉลี่ยเดือนละ 25 วัน สัตว์น้ำจะมีทุก

ระหว่างเดือน พฤศจิกายน - มกราคม และระหว่างเดือน พฤษภาคม - กรกฎาคม ของทุกปี ในช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2528 ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้มีมากถึง 946,236 กิโลกรัม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในปี พ.ศ. 2537 - 2538 จำนวนสัตว์น้ำลดลงเหลือเพียง 528,245 กิโลกรัม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในทะเลน้อยลดลงเกือบร้อยละ 60 (อังสุณีย์ ชุณหะพาน และคณะ, 2539 : 21)

จากปัญหาการลดลงของสัตว์น้ำในทะเลน้อย ในปี พ.ศ. 2536 จังหวัดพัทลุงโดยสำนักงานประมงจังหวัดได้ประกาศเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย บริเวณด้านทิศตะวันออกของที่ทำการเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พื้นที่รวม 605 ไร่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเพาะพันธุ์และเลี้ยงตัวอ่อนของสัตว์น้ำในทะเลน้อย (จังหวัดพัทลุง, 2536) มีการกำหนดกฎระเบียบโดยหน่วยงานประมงในท้องถิ่น เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือทำการประมงในทะเลน้อย เช่น จำกัดเครื่องมือทำการประมงในบางฤดูกาล จำกัดขนาดของตาอวน ห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดในทะเลน้อย เหล่านี้เป็นมาตรการที่ช่วยลดการทำประมงที่เกินกำลังการผลิตของแหล่งน้ำทะเลน้อย (Masae and McGregor, 1998)

3. การมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาแบบยั่งยืน

3.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การจัดการ (management) เป็นการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคำว่าดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพนั้น รวมถึงการจัดหา การเก็บรักษา ซ่อมแซม การใช้อย่างประหยัด อีกทั้งสงวนเพื่อให้สิ่งที่ดำเนินการนั้นสามารถให้ผลผลิตที่ยั่งยืน (sustainable yields) ต่อมวลมนุษยและธรรมชาติ การจัดการจะต้องมีแนวดำเนินการ กระบวนการและขั้นตอนรวมทั้งจุดประสงค์ในการดำเนินการอย่างแน่นอน (เกษม จันทร์แก้ว, 2527 : 1-3) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมายถึงการดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้มวลมนุษยมีใช้ตลอดไปโดยไม่ขาดแคลนและไม่มีปัญหาใดๆ

รูปแบบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอยู่ 4 ประการ คือ (สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย, 2536 : 7-8)

1) การสงวน (preservation) หมายถึง การดำรงไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติ โดยปล่อยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีการเจริญเติบโต และมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามธรรมชาติทุกประการ โดยมนุษย์ไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยวแต่อย่างใด ๆ ทั้งสิ้น

2) การอนุรักษ์ (conservation) หมายถึง การดูแล ป้องกัน รักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษย์มากที่สุด โดยไม่ทำลาย หรือทำให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้จะให้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และต้องกระจายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติโดยทั่วถึงกัน ฉะนั้นการอนุรักษ์จึงไม่ได้หมายถึง การเก็บรักษาทรัพยากรธรรมชาติไว้เฉยๆ แต่ต้องรู้จักนำมาใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องตามกาลเทศะ

3) การพัฒนา (development) หมายถึง การปรับปรุง บูรณะ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพที่ดีขึ้น และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ที่เสื่อมโทรมให้กลับคืนสภาพและสามารถเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารให้กับท้องถิ่นต่อไป การปลูกป่าชายเลนทดแทนเพื่อฟื้นฟูสภาพป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมให้กลับสู่สภาพเดิม การก่อสร้างปะการังเทียมเพื่อฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เป็นต้น

4) การใช้ประโยชน์ (utilization) หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัย 4 เพื่อจะได้ประโยชน์สูงสุดและเกิดการทำลายน้อยที่สุด

ทรัพยากรประมง (fishery resources) หมายถึง ชลสมบัติที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เป็นประโยชน์กับมนุษย์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ชลสมบัติดังกล่าวนี้ หมายถึง สัตว์น้ำที่มนุษย์เราก็กินเกี่ยวขี้นมาใช้ประโยชน์ ตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มาตรา 4 (1) “สัตว์น้ำ” หมายความว่า ปลา เต่า กระ กุ้ง ปู แมงดา สัตว์น้ำจำพวกเปลือกหอย รวมทั้งไข่ของสัตว์น้ำเหล่านี้ทุกชนิด สัตว์น้ำที่เลี้ยงลูกด้วยนม สัตว์น้ำพวกหอยรวมทั้งเปลือกหอยและมุก สัตว์น้ำจำพวกปลิงทะเล ฟองน้ำ และสาหร่ายทะเล ทั้งนี้ยังรวมถึงสัตว์น้ำอื่นที่อาศัยอยู่ในน้ำและพันธุ์ไม้น้ำอื่นๆ ตามที่ได้มีพระราชกฤษฎีกากระนุชื่อ ทรัพยากรประมงเป็นทรัพยากรที่สามารถสร้างทดแทนได้ (renewable resources) ถ้ามีการจัดการอย่างชาญ

ฉลาด (wise use) จะไม่มีวันสิ้นสูญ คือ มนุษย์สามารถเก็บเกี่ยวผลิตผลที่เกิดจากการสร้างทดแทนของทรัพยากรประมงตามกาลเวลาโดยอิทธิพลรอบตัวที่เหมาะสม แล้วมนุษย์เราจะมีทรัพยากรส่วนนั้นๆ ใช้อย่างสม่ำเสมอและตลอดไป การเก็บเกี่ยวทรัพยากรประมงมาใช้ประโยชน์จะมากหรือน้อยก็ตามทำให้คุณธรรมชาติของทรัพยากรเสียไปไม่มากนักน้อย ความดีในการเก็บเกี่ยวกับปริมาณที่เก็บเกี่ยวแต่ละครั้งมีผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรดังกล่าว การเปลี่ยนแปลง บุกรุก กั้นขวาง เพิ่มเติมสิ่งอันเป็นพิษและทิ้งเศษเหลือก่อให้เกิดมลภาวะในแหล่งน้ำ มีผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งสองกรณีเสริมเติมกันทำให้ทรัพยากรประมงลดน้อยถอยลง จนเสียสมดุลเดิมต่อเนื่องยาวนานได้ (วิทย์ ธารชลาณกิจ, 2527 : 1-4) ทรัพยากรประมงมีคุณสมบัติของการเป็นทรัพย์สินร่วม (common property resource) เป็นทรัพยากรที่ส่วนรวมเป็นเจ้าของ ถ้าไม่มีการจำกัดการเข้าไปใช้ประโยชน์ ทรัพยากรก็จะมีแนวโน้มที่จะถูกใช้จนเกินขนาด และส่งผลให้เสื่อมโทรมในที่สุด เพื่อแก้ปัญหาทรัพยากรที่เป็นทรัพย์สินร่วมไม่ให้ตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนานที่สุด จำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานในการจัดการในด้านต่างๆ ให้เหมาะสมกับลักษณะของทรัพยากร (สุธีญา ทอรัญ, 2541 : 90-91)

การจัดการประมง (fisheries management) เป็นการดำเนินการโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำให้คงอยู่ตลอดไป ในขณะที่เดียวกันก็สามารถนำทรัพยากรสัตว์น้ำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ (วิรัช จารุสมบัติ, 2527 : 336) ส่วนธีรพันธ์ ภูคาสุวรรณ (2523 : 373) กล่าวว่า “การจัดการประมง คือ การกระทำใดๆ ที่เป็นผลทำให้แหล่งทรัพยากรประมงคงความอุดมสมบูรณ์ และให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรประมงเป็นไปโดยถูกต้องตามหลักวิชาการ รวมตลอดถึงการทำนุบำรุง ปรับปรุง และรักษาแหล่งทรัพยากรประมง การนำทรัพยากรประมงมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างเต็มที่ และมีผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุดและถาวร” แนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการประมง มี 3 ประการ คือ (กรมประมง, 2527 : 18-19)

ประการที่ 1 ปรับปรุง คือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการประมงให้ถูกต้องและเข้าใจตามกฎหมายข้อบังคับและข้อห้ามต่างๆ ที่ทางราชการได้ประกาศไปแล้วตามพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กระแสน้ำไฟฟ้า ยาเบื่อเมา และระเบิดทำการประมง ซึ่งเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างร้ายแรง และได้ผลไม่คุ้มค่า รวมทั้ง

การปรับปรุงแหล่งน้ำให้เป็นที่เหมาะสม สำหรับที่อยู่อาศัยของปลาและสัตว์น้ำอื่นๆ หรือ การปรับปรุงให้เป็นที่รักษาพืชพันธุ์

ประการที่ 2 ปกป้อง คือ การคุ้มครองป้องกัน ดูแลรักษา โดยกำหนดแนวทางไม่ให้ผู้กระทำการประมงตามข้อห้ามที่ทางราชการกำหนด พยายามหาโอกาสทำความเข้าใจกับผู้กระทำผิด ตามพระราชบัญญัติการประมง ด้วยการชี้แจง ขอร้องหรือแจ้งประกาศของทางราชการให้ทราบตลอดจนจัดเวรยาม คอยตรวจตราดูแลอย่างทั่วถึง

ประการที่ 3 การปราบปราม คือ เมื่อใช้วิธีการขอร้อง การทำความเข้าใจ ไม่ได้ผล คือ ผู้กระทำผิดพระราชบัญญัติการประมงยังคงดื้อดึงอยู่ เห็นควรให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทำการจับกุมดำเนินคดีให้หลายจำ

การจัดการทรัพยากรประมงให้มีประสิทธิภาพตามนโยบายพัฒนาประมงแห่งชาติ พ.ศ. 2540 - 2544 (กรมประมง, 2541 : 4) ประกอบด้วยมาตรการดังนี้

- 1) ควบคุมจำนวนเรือประมงและเครื่องมือประมงให้เหมาะสมกับทรัพยากรสัตว์น้ำ
- 2) ควบคุมพื้นที่แหล่งแพร่ขยายพันธุ์สัตว์น้ำ รวมทั้งการควบคุมฤดูกาลจับสัตว์น้ำ
- 3) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการกำหนดสิทธิทำการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแก่ชาวประมงท้องถิ่น
- 4) สนับสนุนและเสริมสร้างสมรรถภาพของหน่วยต่างๆ ในการควบคุมการทำการประมง
- 5) ควบคุมและแก้ไขคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันและลดผลกระทบต่อทรัพยากรประมง
- 6) ติดตามและตรวจสอบสถานะการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรประมง เพื่อหาแนวทางป้องกันและแก้ไข
- 7) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งทำการประมง
- 8) ส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการประมงและพัฒนาการประมงพื้นบ้านให้มีฐานะดีขึ้น

การจัดการเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาการประมงอย่างเหมาะสมและยั่งยืน และความต้องการด้านการจัดการนั้นควรจะได้ประสานเข้าไปในแผนพัฒนาการประมง มีข้อสั่ง

เกิดว่าในสมัยต้นทศวรรษ 2500 ไม่มีการระบุงการจัดการประมงไว้ในนโยบายและแผนงานของรัฐ แต่มาตรการจัดการนั้นมักแจ้งในกฎหมายและระเบียบข้อบังคับทางการประมง การจัดการประมงจึงมักถือหลักพื้นฐานในการแก้ปัญหาในการประมง เช่น การคุ้มครองแหล่งวางไข่ของสัตว์น้ำและการลดข้อพิพาทระหว่างผู้ใช้ทรัพยากรในภาคประมง มาตรการในการจัดการประมงควรจะต้องมีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจน และมีข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับทรัพยากรและอุตสาหกรรมที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอันเชื่อถือได้มาสนับสนุนด้วย มาตรการในการจัดการหลายข้อที่ใช้กันในภูมิภาคนี้ ยังคงอาศัยข้อมูลอันมีจำกัดเกี่ยวกับทรัพยากรหรือไม่ก็อาศัยตรรกศาสตร์และประสบการณ์ของผู้บริหารประมง และผู้วางนโยบายประมงเองเป็นหลัก โดยภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมน้อยมาก ปัญหาที่พบในการจัดการประมงเกือบทุกประเทศ คือ การขาดวิธีการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ ในการใช้มาตรการจัดการที่ยอมรับกันแล้ว ทั้งนี้เกิดจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร การแข่งขันด้านบริหารระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความไม่เข้าใจถึงผลดีของมาตรการจัดการ และความไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดและการใช้มาตรการเหล่านี้ โดยชาวประมงส่วนใหญ่ (เทพ เมนะเสวต, 2537 : 346)

ชาวประมงพื้นบ้านประกอบอาชีพจับสัตว์น้ำเพื่อการยังชีพ และมีรายได้จากแหล่งอื่นตามลักษณะที่ตั้งของหมู่บ้าน เช่น การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การแปรรูปสัตว์น้ำ การทำสวนทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย และช่างฝีมือ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรายได้หลักของชาวประมงพื้นบ้านมาจากการจับสัตว์น้ำและใช้แรงงานในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ การทำเครื่องมือประมงก็ขึ้นอยู่กับการตั้งถิ่นฐานของชุมชน แหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ ชาวประมงพื้นบ้านมักใช้เครื่องมือประมงหลายชนิดร่วมกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฤดูกาลในรอบปี ชาวประมงส่วนใหญ่จะเลือกใช้เครื่องมือที่สามารถทำประมงได้ยาวนานที่สุด และทำรายได้จากการจับสัตว์น้ำมากที่สุดในรอบปีเป็นหลัก ได้แก่ อวนลอยกึ่ง อวนลอยปู ลอบปู ลอบปลา โป๊ะ อวนปลา ล้อมจับขนาดเล็ก และเครื่องมือเคลื่อนที่ขนาดเล็กต่างๆ รวมทั้งเรือมีเครื่องยนต์และไม่มีเครื่องยนต์ในเรือ เครื่องมือทำการประมงของชาวประมงพื้นบ้านมีลักษณะเด่นที่เป็นการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังต่อไปนี้ (วรินทร์า ไกยวงศ์, 2541 : 11)

1) เครื่องมือประมงมีลักษณะจำกัดที่ต้องทำการประมงเฉพาะประเภทของสัตว์น้ำชนิดใดชนิดหนึ่งเท่านั้น และจับสัตว์น้ำได้เฉพาะในฤดูกาลที่มีสัตว์น้ำประเภทนั้นๆ ชุกชุม เช่น อวนลอยกึ่ง ลอบปู ลอบปลา และอวนปู เป็นต้น

2) ขนาดของเครื่องมือมีขนาดเล็กและขนาดกลาง ที่สามารถจับสัตว์น้ำได้ปริมาณจำกัด และในพื้นที่ทรัพยากรชายฝั่งประมาณ 0-3 กิโลเมตร

3) มีผลเสียด้านนิเวศน้อยกว่าประมงพาณิชย์ เพราะอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้เป็นประเภทปล่อยและรอดัก

พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 ได้กำหนดห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดทำการประมงในแหล่งน้ำสาธารณะประโยชน์โดยเด็ดขาด ดังนี้ (วรินทร์า ไกยวงศ์, 2541 : 78-80)

1) ห้ามใช้เครื่องมืออวนลอย หรือข่ายลอย ทำการประมงในแม่น้ำเจ้าพระยา ในท้องที่จังหวัดสมุทรปราการ

2) ห้ามใช้อวนหรือเครื่องมือบางชนิดทำการประมงในลำคลอง ลำธาร ลำห้วย ลำกระโดง ลำราง และลำกู หรือ “บ่อหลา” ซึ่งเป็นที่จับสัตว์น้ำประเภทที่สาธารณะประโยชน์

3) ห้ามไม่ให้บุคคลใดใช้เครื่องมืออวน หรือข่ายทุกชนิดที่มีขนาดช่องตาเล็กกว่า 1.5 เซนติเมตร ซึ่งไม่ใช่เครื่องมือที่พนักงานเจ้าหน้าที่อนุญาตให้ใช้กับเครื่องมือประจำที่ทำการประมงในทะเลสาบ เขตอำเภอเมือง อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา

4) ห้ามใช้อวนทุกชนิดทำการประมงในหนองบึง และอ่างเก็บน้ำทุกแห่งทั่วราชอาณาจักร

5) ห้ามใช้เครื่องมือโพงพาง รั้วไซมานหรือกั้นชู้รั้วไซมาน ลี หรือเครื่องมือที่มีลักษณะและวิธีการใช้คล้ายคลึงกันทำการประมง

6) ห้ามใช้อวนลาก อวนรุน ระเบิด ชีบ รุนกึ่ง รุนเคย อวนตุง ช้อนต่างๆ หรือเครื่องมืออื่นๆ ซึ่งมีลักษณะและวิธีการคล้ายคลึงกันทำการประมงประกอบกับเรือยนต์ ติดตั้งเครื่องมือดังกล่าวในแม่น้ำลำคลอง หนอง บึง และอ่างเก็บน้ำทุกแห่ง

7) ห้ามใช้เครื่องมืออวนล้อมจับในทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบตอนในและทะเลน้อย ซึ่งอยู่ภายในเขตจังหวัดสงขลาและพัทลุง

8) กำหนดห้ามใช้เครื่องมือทำการประมงบางชนิดทำการประมงในฤดูปลามีไข่และวางไข่เลี้ยงลูกในท้องที่ของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดชุมพร และจังหวัดสุราษฎร์ธานี ในฤดูปลามีไข่ระหว่างวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 31 มีนาคมของทุกปี และในฤดูวางไข่เลี้ยงลูก ระหว่างวันที่ 1 เมษายน ถึงวันที่ 15 พฤษภาคมของทุกปี และในท้องที่จังหวัดพัทลุง ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม ถึงวันที่ 31 มกราคมของทุกปี

3.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคนในชุมชน ถือว่าคนเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญที่สุดในสังคม การพัฒนาคนจึงจำเป็นต้องทำควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชน การพัฒนาที่มุ่งเน้นชุมชนซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนที่วิถีชีวิตเดียวกัน อยู่ในพื้นที่ร่วมกัน หรือประกอบอาชีพเดียวกัน ย่อมจะนำไปสู่ผลสำเร็จที่สูง ปัจจัยที่จะทำให้สามารถบรรลุผลของการพัฒนาคนและชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้คนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (participation) ทั้งในระดับการกำหนดกรอบแนวคิดนโยบายและขั้นตอนปฏิบัติ ซึ่งการมีส่วนร่วมของคนและชุมชนในกระบวนการพิจารณาทุกระดับ จะนำมาซึ่งการพัฒนาที่สร้างสรรค์ ยั่งยืน และตรงตามความต้องการพื้นฐานที่แท้จริงของคนในชุมชน (สุรเกียรติ์ เสถียรไทย, 2541 : 3)

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่สามารถที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การให้ประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมทุกอย่างให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เขาได้เป็นผู้ตัดสินใจทำงาน ลงมือทำงานตามที่เขาได้ตัดสินใจไปแล้วด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการทำให้เขาได้ปฏิบัติตามความสนใจและความต้องการของเขา การที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้เขาได้มีโอกาสพัฒนาตนเองยิ่งขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นความจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการสร้างเสริมความรู้สึกมีใจในตนเองและความรู้สึกเป็นเจ้าของ อันจะมีผลต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่นๆ ในภายหน้า อีกมาก (กรรณิกา ชมดี, 2524 : 1 ; ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2526 : 25 ; สันธยา พลศรี, 2533 : 56) และกลุ่มสังคมศาสตร์สาธารณสุข (2525 : 23) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การสร้างประชาธิปไตยโดยการคืนอำนาจแห่งการกำหนดพัฒนาให้แก่ประชาชน ในกระบวนการนี้อย่างน้อยที่สุดประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินการในเรื่องทั้งปวง

อันมีผลต่อการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และอนาคตของพวกเขา ซึ่งจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้อำนาจ ได้ทรัพยากรของพวกเขากลับคืนมา

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มีดังนี้ (ไพรัตน์ เจริญมิตร, 2527 : 6-7 ; เจริญศักดิ์ ปิ่นทอง, 2527 : 272-273 ; ปธาน สุวรรณมงคล, 2527 : 83)

- 1) ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมตลอดจนความต้องการของชุมชน
- 2) ร่วมคิดหาและสรุปแบบและวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนหรือสนองความต้องการของชุมชน
- 3) ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการหรือกิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
- 4) ร่วมกันตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ให้มีประโยชน์ต่อส่วนรวม
- 5) ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- 6) ร่วมลงทุนในโครงการและกิจกรรมของชุมชน ตามขีดความสามารถของตนเอง
- 7) ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
- 8) ร่วมควบคุม ติดตามประเมินผลและร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นอยู่บนพื้นฐานของความคิดที่ว่า มนุษย์มีสิทธิและมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ในชุมชนตามธรรมชาติร่วมกัน แต่จะมากหรือน้อยต่างกันตรงที่เมื่อได้รับทรัพยากรและโอกาสแล้ว จะมีความสามารถในการจัดการการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่ได้รับมากกว่าคนอื่นหรือไม่ การมีส่วนร่วมขององค์กรและการให้ประชาชนมามีส่วนร่วมในการพัฒนา เป็นการทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในหลัก 3 ประการ คือ (ชัยอนันต์ สมุทรวณิช, 2527 : 29)

- 1) การประสานงานร่วมกัน (collaboration) หมายถึง การทำงานร่วมกันหลายฝ่าย เช่น อาจเป็นการเข้าร่วมแรงงานหรือเงินทุนก็ได้ เป็นต้น

2) การจัดการองค์กร (organization) ได้แก่ การรวมกลุ่มของประชาชน เพื่อให้เกิดพลังกลุ่ม เช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น

3) การให้อำนาจแก่ประชาชน (empowering) หมายถึง การให้ประชาชนมีโอกาสฝึกหัดการใช้พลังกลุ่ม เพราะประชาชนขาดอำนาจ ขาดสิทธิ์ที่ถูกต้อง เมื่อประชาชนมีหลักการ 3 ประการนี้แล้ว เขาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมากยิ่งขึ้น

การที่จะฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนตามเจตนาของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ด้วยการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดสมดุลด้านระบบนิเวศน์ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ พร้อมกับการส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่นมีความเข้มแข็งเพียงพอ ในการจัดการและบริหารทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองได้ ซึ่งทั้งหมดจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร “การแย่งใช้ทรัพยากร ต้องมีการจัดการให้มีการแบ่งปันทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงการทบทวนถึงมาตรการ หรือวิธีการจัดการด้วยการให้ผู้ได้ผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรมีส่วนร่วมรับผิดชอบโดยการจ่ายค่าชดเชยหรือค่าดูแลและฟื้นฟู รวมถึงวิธีการสร้างแรงจูงใจให้แก่ภาคธุรกิจเอกชนที่ดำเนินธุรกิจ โดยก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือสูญเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติ” สำหรับการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การดูแล บริหารและจัดการทรัพยากร มีการเสนอยุทธศาสตร์การดึงองค์กรท้องถิ่นให้เข้ามามีบทบาทร่วมกับรัฐ ซึ่งต้องหารูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของร่วมกัน และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐที่มีผลกระทบต่อทรัพยากร (ศิริจิต พุ่งหัว, 2539 : 60-61)

จากผลการศึกษาสำรวจสถานภาพและบทบาททางการประมงของชุมชนรอบอ่าวปัตตานี พบว่าแม้โดยวิธีการทำมาหากินที่ทุกคนคอยเก็บเกี่ยวแต่ผลผลิตจากอ่าวในด้านลึกแล้ว ทุกคนก็ยังคงมีความหวงแหนปรารถนาจะให้อ่าวปัตตานีมีสัตว์น้ำชุม อุดมสมบูรณ์ตลอดไป แต่ด้วยความสันโดศ ยึดมั่นในลักษณะปัจเจกของแต่ละบุคคล ทำให้ขาดเอกภาพในทางรูปธรรมที่จะอนุรักษ์แหล่งน้ำนี้ นอกจากนั้นทุกคนปฏิเสธที่จะให้สัมภาษณ์ผู้หนึ่งผู้ใดเข้ามาดำเนินการเพาะเลี้ยงต่างๆ ในอ่าวด้วย จากบทบาทที่ชุมชนแสดงออกมาในลักษณะ “นักร้อง” ทุกคนก็ยังคงมีความคิด ความสำนึกในห้วงลึกของจิตใจที่ประสงค์จะให้อ่าวมีสัตว์น้ำชุมอุดมสมบูรณ์อย่างอดีตที่ผ่านมา แต่ทุกคนก็ได้แต่คิดเพราะต่างคนก็สาละวน

อยู่กับชีวิตตัวเองและครอบครัว ที่ต้องการเอาตัวรอดเป็นประการสำคัญก่อนประการอื่นๆ (ศราวุธ เจะโ๊ะ๊ะ, เพิ่มศักดิ์ เฟิงมาก และสิริ ทุกข์วินาศ, 2528 : 22)

3.3 ทักษะของชุมชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรประมง โยธิน ศันสนยุทธ์ และจุฬพล พูลภัทรชีวิน (2524 : 85) ได้กล่าวว่า “ทักษะ หมายถึง ระบบการจัดรูปแบบประสบการณ์ และพฤติกรรมของบุคคล สิ่งของ หรือเหตุการณ์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง” แต่ สุชา จันทรเฒ (2524 : 108) ได้อธิบายไว้ว่า ทักษะ หมายถึง ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ ความรู้สึกหรือท่าทีนี้จะนำไปในทำนองที่พึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ได้ ซึ่งตรงกับ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2529 : 96) ที่อธิบายว่า ทักษะ คือ แนวโน้มที่เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจจะ เป็นบุคคล เหตุการณ์ วัตถุ หรือสถานที่ และเป็นไปในทางที่พึงพอใจและไม่พึงพอใจ

ลักษณะของทักษะที่สำคัญโดยทั่วไปมี 5 ประการ คือ (รวีวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์, 2533 : 89)

1) ทักษะเป็นเรื่องของอารมณ์ (feeling) เปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขหรือ สถานการณ์ต่างๆ

2) ทักษะเป็นเรื่องเฉพาะตัว (typical) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกัน แต่รูปแบบการแสดงออกอาจจะแตกต่างกันไป หรืออาจมีการแสดงออกที่เหมือนกัน แต่ ความรู้สึกที่ต่างกันได้

3) ทักษะมีทิศทาง (direction) การแสดงออกของความรู้สึกสามารถแสดง ออกได้ทั้งทิศทางที่เป็นบวก และทิศทางที่เป็นลบ

4) ทักษะมีความเข้ม (intensity) ความรู้สึกของบุคคลอาจเหมือนกันใน สถานการณ์เดียวกัน แต่อาจแตกต่างกันในเรื่องของความเข้มที่บุคคลรู้สึกมากน้อยต่างกัน

5) ทักษะต้องมีเป้าหมาย (target) ความรู้สึกจะเกิดขึ้นลอยๆ ไม่ได้

จากการศึกษาทักษะของชาวประมงพื้นบ้านบริเวณอ่าวปัตตานีที่มีต่อการจัดการ ประมงโดยชุมชน พบว่าชาวประมงที่จำนวนวันออกทำการประมงน้อยจะมีทักษะต่อการ จัด การประมงโดยชุมชนที่ดีกว่าชาวประมงที่จำนวนวันออกทำการประมงมาก และความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับการจัดการประมงโดยชุมชนของชาวประมงพื้นบ้าน ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ น้อยเกี่ยวกับการจัดการประมงโดยชุมชนจะมีทักษะต่อการจัดการประมงโดยชุมชนดีกว่า

ชาวประมงที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการประมงโดยชุมชนมาก (ไพรัตน์ จีระเสถียร, 2540 : 81-82)

3.4 แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

การพัฒนาแบบยั่งยืน หมายถึง การบริหารพัฒนาทรัพยากรทุกด้านให้เกิดประโยชน์ต่อทุกกลุ่มในสังคม และสามารถนำผลที่ได้มายกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้น ในขณะเดียวกันก็อนุรักษ์ทรัพยากรไว้ให้คนรุ่นหลังได้ใช้ดำรงชีพและพัฒนาสังคมอย่างไม่ขาดแคลน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุถึงสภาพสังคมที่ยั่งยืน คือ (สุริยะ วิริยะสวัสดิ์, 2535 : 61-62)

- 1) การเปลี่ยนแปลงของพลโลกคงที่ อัตราการเกิดและตายเท่ากัน
- 2) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องได้รับประโยชน์สูงสุด ในขณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด
- 3) มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่มีที่สิ้นสุด ในขณะเดียวกันก็มีการกระจายทรัพยากรออกไปในสังคมอย่างทั่วถึง
- 4) มีการหมุนเวียนเอาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้
- 5) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจะต้องอยู่บนหลักการต่อรองเพื่อให้ตอบสนองความต้องการของคนทุกหมู่เหล่าในสังคม

Barbier (1987 : 104) ได้เสนอว่าการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นรูปแบบของการพัฒนาที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายของระบบ 3 ระบบ คือ ระบบชีววิทยา ระบบเศรษฐกิจ และระบบสังคม โดยแต่ละระบบสามารถพัฒนาไปสู่เป้าหมายของตนเองได้ ทั้งนี้เป้าหมายของระบบทางชีววิทยา คือ การนำไปสู่ความหลากหลายทางพันธุกรรมความสามารถในการกลับคืนสู่สมดุลในกรณีที่ถูกรบกวนหรือถูกใช้ไป และความสามารถในการให้ผลผลิตทางชีวภาพ เป้าหมายของระบบเศรษฐกิจ คือ การนำไปสู่การได้รับความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ ส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมกัน และมีสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น เป้าหมายของระบบสังคม คือ การนำไปสู่ความหลากหลายในวัฒนธรรม มีสถาบันที่ยั่งยืนยาวนาน มีความเป็นธรรมทางสังคม และมีส่วนร่วมจากผู้คนต่างๆ ในสังคม และการพัฒนาแบบยั่งยืนจะเป็นจุดที่ทั้ง 3 ระบบ สามารถพัฒนาตนเองไปได้สูงสุด โดยจะเป็นส่วนที่ทับซ้อนกันของทั้ง 3 ระบบ

วราพร ศรีสุวรรณ (2539 : 189) ได้เสนอว่า “แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน เป็นแนวคิดที่สืบเนื่องมาจากแนวคิดในการอนุรักษ์หรือ “CONSERVATION” โดยที่การอนุรักษ์ คือรูปแบบการใช้ประโยชน์สิ่งที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยาวนาน ศาสตร์ในการอนุรักษ์จะพัฒนาแยกย่อยไปตามประเภทของทรัพยากร แต่การพัฒนาแบบยั่งยืนจะครอบคลุมแนวคิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน ด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศน์ และการประสานสัมพันธ์ในสาขาพัฒนาต่างๆ อาจกล่าวได้ว่าเมื่อแนวคิดในการอนุรักษ์ได้ผนวกเข้ากับการจัดทำแผนพัฒนาประเทศ ทำให้เกิดแนวทางการพัฒนาแบบใหม่ คือ การพัฒนาแบบยั่งยืน” ซึ่งปัจจุบันแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน ได้กลายเป็นเป้าหมายที่สำคัญในการพัฒนาทุกสาขา

Brown, *et al.* (1987 : 717) ได้เสนอลักษณะของการพัฒนาแบบยั่งยืนไว้ ดังนี้

- 1) มีความต่อเนื่องของเผ่าพันธุ์มนุษย์บนโลก โดยมีการให้กำเนิดชีวิตใหม่ และผู้ที่เกิดใหม่สามารถอยู่รอดเติบโตและมีลูกหลานต่อเนื่องในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย
- 2) สามารถรักษาปริมาณสำรอง (stock) ของทรัพยากรทางชีวภาพและสามารถให้ผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน
- 3) มีจำนวนประชากรมนุษย์คงที่
- 4) สามารถจำกัดการเติบโตทางเศรษฐกิจ
- 5) เน้นการพัฒนาในระดับกิจกรรมขนาดเล็ก (small scale activity) และในรูปแบบการพึ่งตนเองได้ (self - reliance)
- 6) สามารถรักษาระบบนิเวศและคุณภาพของสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาการประมงอย่างยั่งยืน (sustainable fisheries development) จะต้องมีเครื่องมือที่ดี คือ การจัดการประมงทั้งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่เหมาะสม มีการประนีประนอมระหว่างภาครัฐเอกชนและสถาบัน トラバใดที่ไม่มีการประนีประนอม และเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน การพัฒนาการประมงแบบยั่งยืนก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จ การพัฒนาการประมงแบบยั่งยืนมีองค์ประกอบหลายอย่าง คือ (ยุพิน วิวัฒนชัยเศรษฐ์, 2539 : 354-355)

- 1) ต้องมีการจัดการประมงที่ดีมีประสิทธิภาพ
- 2) ต้องมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความชำนาญ มีประสบการณ์ และมีวิสัยทัศน์
- 3) ต้องมีการให้ความร่วมมือระหว่างกัน ในการจัดการประมง

ฝ่ายหอสมุด
ศูนย์หนังสือ อรรถการวิสุนทร

การพัฒนาการประมงอย่างยั่งยืน ควรจะต้องนำหลักทางพุทธศาสนาบางประการมาใช้ กล่าวคือชาวประมงจะต้องลดโลภะในการจับสัตว์น้ำ ควรจับสัตว์น้ำในอัตราที่เหมาะสมกับสภาพของทรัพยากรสัตว์น้ำ การพัฒนาการประมงให้ยั่งยืนยาวนาน ควรเป็นการพัฒนาเพื่อคนในสังคมได้มีโอกาสใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำสูงสุดและตลอดไป

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฤทัยวรรณ ศุภเกษร (2535 : 82 – 83) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาสภาวะความยากจนของชุมชนประมงทะเลน้อย พบว่าลักษณะและวิธีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ก่อให้เกิดแนวของวิถีชีวิต ความคิดค่านิยม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยมีอิทธิพลต่อความคิดและวิถีชีวิตของชุมชน ก่อให้เกิดค่านิยมในการทำงานของประชาชนในชุมชนตกทอดมาถึงปัจจุบัน คือ เมื่อทำงานแล้วต้องมีผลตอบแทน การรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันทางสังคมไม่ค่อยเกิดขึ้น ทำให้กิจกรรมกลุ่มภายในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นน้อยมาก

ชำนาญ พัทธภัยและคณะ (2540 : 4 - 40 ถึง 4 - 41) ได้วิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น กรณีศึกษาจังหวัดตรัง และจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าแนวทางและรูปแบบการจัดการทรัพยากรชายฝั่งที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมและยั่งยืน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างกลไกและเครือข่ายความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการกำหนดแนวทางและมาตรการสนับสนุนที่เหมาะสมของฝ่ายต่างๆ โดยรูปแบบของการบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติการอย่างแท้จริงของชุมชนและองค์กรชุมชน นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมีแนวทาง/มาตรการ ดังนี้

1) การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

- จัดทำแผนพัฒนาและจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยชุมชนมีส่วนร่วม
- สนับสนุนให้องค์กรและชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ติดตามตรวจสอบและประเมินผลโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชายฝั่ง
- สนับสนุนให้มีกฎหมายรองรับสิทธิของชุมชนท้องถิ่นและชาวประมงขนาดเล็ก ให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทะเล เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งโดยเฉพาะทรัพยากรประมงได้อย่างยั่งยืน

2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

- ปรับปรุงบทบาทของภาครัฐ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่ง

- สร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในการจัดการทรัพยากรชายฝั่งมากขึ้น เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนตัดสินใจ และติดตามประเมินผลโครงการพัฒนาของรัฐที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรชายฝั่ง โดยรัฐพึงจัดให้มีขั้นตอนประชาพิจารณ์ตามควรแก่กรณี

โรจนจักรีย์ ด้านสวัสดิ์ และคณะ (2540 : 38-40) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ กรณีศึกษาภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา พบว่าการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงาน ที่สำคัญได้แก่ จังหวัด อำเภอและตำบลต่างๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ หน่วยงานในสังกัดกระทรวงต่างๆ ในส่วนกลางที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและแก้ไขปัญหาในพื้นที่ลุ่มน้ำ ตลอดจนองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ เช่น เทศบาล สุขาภิบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีพื้นที่เชื่อมโยงกับทะเลสาบสงขลา รวมทั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ตลอดจนองค์กรพัฒนาเอกชน โดยใช้ระบบการบริหารจัดการแบบยึดพื้นที่ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่จัดการกำกับดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่การจัดการดังกล่าวไม่ได้สอดคล้องกับปรัชญาหรือหลักการวางแผนจัดการอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ ทำให้เกิดจุดอ่อนพอสสรุปได้ดังนี้

1) การบริหารจัดการเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานซึ่งมีอาณัติทางกฎหมายที่จำกัด เป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน

2) การปฏิบัติงานยังอยู่ในสภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการแบบแยกส่วน หน่วยงานปฏิบัติจึงมักเลือกปฏิบัติตามนโยบายของต้นสังกัด ละเลยแนวทางปฏิบัติที่คณะกรรมการกำหนด

3) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ทำให้แผนงาน โครงการ รวมทั้งคณะกรรมการ ไม่ได้รับการยอมรับและให้การสนับสนุนจากประชาชนในพื้นที่

4) แผนงาน/โครงการที่ดำเนินการไม่สอดคล้องกับปัญหาที่แท้จริง ไม่ได้แก้ไขปัญหาเชิงระบบทำให้ไม่อาจบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

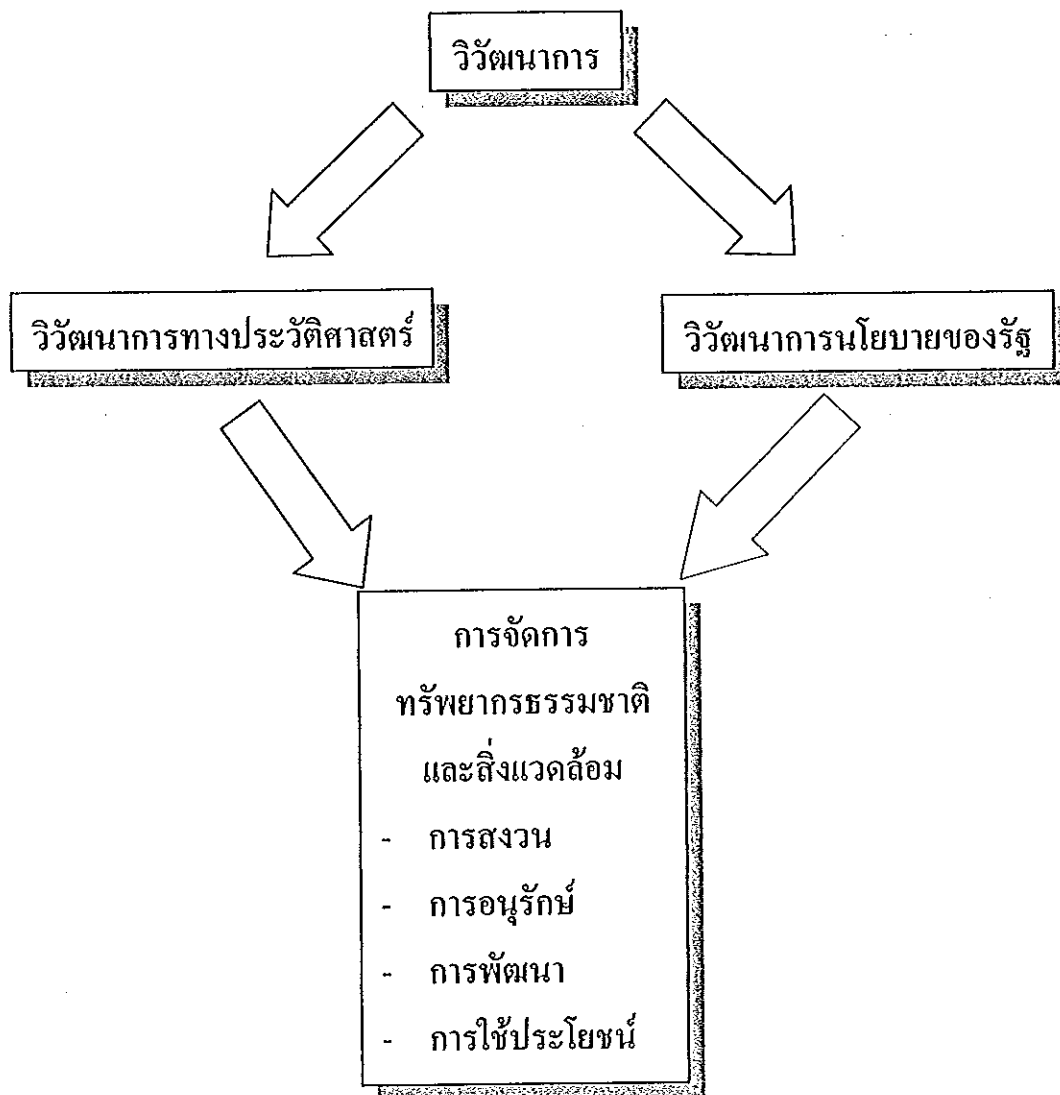
ในทางปฏิบัติยังพบว่า หน่วยงานปฏิบัติในระดับจังหวัดและอำเภอ รวมถึงองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นระดับต่างๆ ยังคงมีบทบาทสำคัญทั้งในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และมีบทบาทสำคัญในการนำแนวทางการวางแผนการจัดการอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ไปใช้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

4. แบบจำลองแนวความคิดการวิจัย

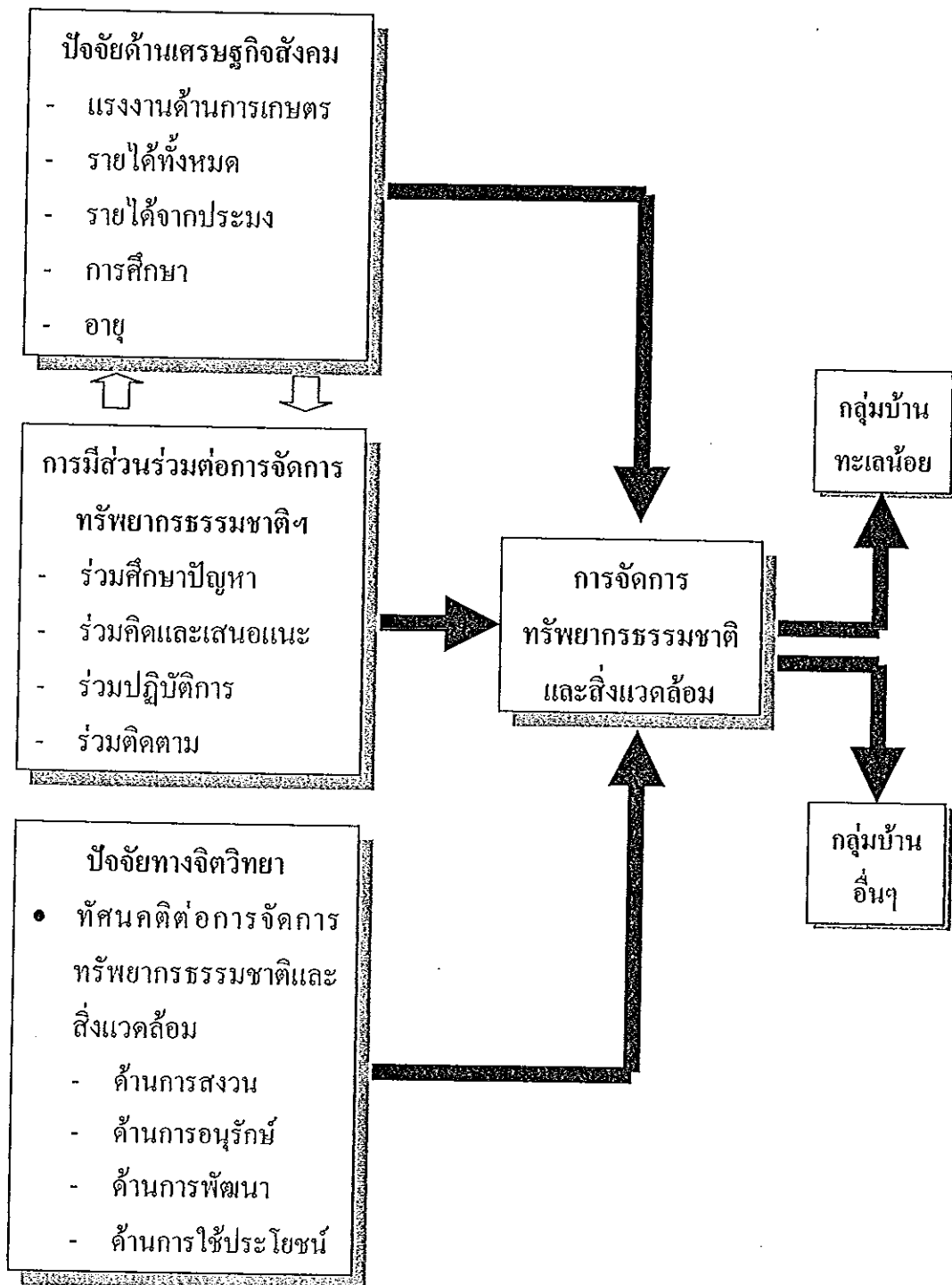
จากการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้กำหนดกรอบแนวความคิดตามแนวทางการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 กรอบแนวความคิด

4.1 กรอบแนวความคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดแนวทางในการศึกษาไว้ ดังนี้ คือ (1) วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ (2) วิวัฒนาการของนโยบายของรัฐ (3) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังแสดงในภาพประกอบ 1

4.2 กรอบแนวความคิดการวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดปัจจัยของกลุ่มตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาไว้ 3 ด้าน ดังนี้ คือ (1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม (2) การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (3) ปัจจัยทางจิตวิทยา โดยศึกษาถึงปัจจัยดังกล่าวต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวความคิดการวิจัยเชิงคุณภาพ

ภาพประกอบ 2 กรอบแนวความคิดการวิจัยเชิงปริมาณ

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ร่วมกับการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสัมภาษณ์ ในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น สัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured questionnaire) นำข้อมูลที่ได้สังเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกับรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อนำผลการศึกษานี้ไปใช้ประกอบในการจัดทำแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (structured questionnaire) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่ออธิบายผลการวิจัย รายละเอียดขั้นตอนของการวิจัยมีดังนี้

1. การเลือกสถานที่ทำการศึกษา

การศึกษาได้คัดเลือกชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นสถานที่ใช้ในการศึกษา เพราะชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นชุมชนที่มีความสำคัญในบริเวณทะเลน้อย มีลักษณะวิวัฒนาการที่น่าสนใจ เป็นชุมชนขนาดใหญ่ประชาชนมีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของประชาชนในชุมชนจึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย เพราะฉะนั้นการจะคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย จึงขึ้นอยู่กับกำเนินการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นสำคัญ (นิธิฤทธิพรพันธุ์ และคณะ, 2525 : 12) ชุมชนประมงทะเลน้อยประกอบด้วยประชาชนใน 2 ตำบล คือ ตำบลพนางตุงและตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (ภาพประกอบ 3)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนแรกเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดยการสอบถามรายตัวบุคคล การพูดคุยในลักษณะกลุ่มย่อย

การสำรวจเขตนิเวศและสำรวจสภาพพื้นที่ นำผลการศึกษามาทำความเข้าใจเพื่อนำมาใช้ประกอบในการจัดทำแบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ครัวเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อย

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ได้คัดเลือกประชากรที่ใช้ในการศึกษาจากประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (cluster or area sampling) แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชาวประมงในกลุ่มบ้านที่มีชื่อบ้านทะเลน้อย และกลุ่มชาวประมงที่มีชื่อบ้านอื่นๆ นอกเหนือจากชื่อบ้านทะเลน้อย และในแต่ละกลุ่มทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างชาวประมงที่อยู่ในกลุ่มบ้านทะเลน้อย แบ่งกลุ่มย่อยได้ 4 กลุ่ม ตามที่ตั้งหมู่บ้าน สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายร้อยละ 30 ของจำนวนชาวประมงทั้งหมดในหมู่บ้าน ได้ตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อย จำนวน 60 ครัวเรือน กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างชาวประมงในกลุ่มบ้านอื่นๆ นอกเหนือจากกลุ่มบ้านทะเลน้อย แบ่งเป็นกลุ่มย่อยได้ 3 กลุ่ม ตามที่ตั้งหมู่บ้าน สุ่มตัวอย่างอย่างง่ายร้อยละ 30 ของจำนวนชาวประมงทั้งหมดในหมู่บ้าน ได้ตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ จำนวน 69 ครัวเรือน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 129 ครัวเรือน (ตาราง 1)

ตาราง 1 แสดงจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่บ้านที่	ตำบล	จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	ทำการประมง (ครัวเรือน)	จำนวนตัวอย่างที่ใช้ศึกษา
กลุ่มที่ 1					
ทะเลน้อย	1	พนางตุง	219	66	20
ทะเลน้อย	2	พนางตุง	107	32	10
ทะเลน้อย	1	ทะเลน้อย	175	80	24
ทะเลน้อย	2	ทะเลน้อย	115	20	6
รวม	4		616	198	60
กลุ่มที่ 2					
บ้านบน	3	ทะเลน้อย	118	22	7
บ้านออก	4	ทะเลน้อย	236	114	34
ปลายตรอก	5	ทะเลน้อย	290	94	28
รวม	3		644	230	69

ที่มา : ดัดแปลงจากข้อมูลของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, 2542 : 24

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาใช้ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยมีการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เครื่องมือสำคัญที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีจำนวน 2 ชุด คือ (1) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง รายละเอียดแบบสัมภาษณ์แสดงในภาคผนวก ก ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุในท้องถิ่นของชุมชนประมงทะเลน้อย เนื้อหาในการสัมภาษณ์เป็นเรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพ การวิวัฒนาการและรูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย (2) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง รายละเอียดแบบสัมภาษณ์แสดงในภาคผนวก ข โดยได้มาจากการสรุปผลทำความเข้าใจจากแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ใช้ในการสัมภาษณ์ครัวเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อยที่ได้รับการสุ่มเป็นตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 129 คน โดยแบ่งการสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม จำนวน 19 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ (check list) เป็นคำถามให้ผู้ตอบมีอิสระในการให้คำตอบ (open-ended question) และคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบจัดอันดับความสำคัญของคำตอบ โดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (rating scale) เป็นการวัดและตีค่าระดับการรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชน แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 6 ระดับ คือ รับรู้ข่าวสารทุกวัน รับรู้ข่าวสารทุกสัปดาห์ รับรู้ข่าวสารทุกสองสัปดาห์ รับรู้ข่าวสารทุกเดือน รับรู้ข่าวสารหลายเดือนครั้ง และไม่เคยรับรู้ข่าวสาร ตามจำนวนครั้งของการรับรู้ข่าวสาร โดยให้ผู้ตอบจัดอันดับว่ามีการรับรู้ข่าวสารมากน้อยเพียงใด ได้กำหนดความถี่และให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

ได้รับรู้ข่าวสารทุกวัน	= 5 คะแนน
ได้รับรู้ข่าวสาร 1 สัปดาห์/ครั้ง	= 4 คะแนน
ได้รับรู้ข่าวสาร 2 สัปดาห์/ครั้ง	= 3 คะแนน
ได้รับรู้ข่าวสาร 1 เดือน/ครั้ง	= 2 คะแนน
ได้รับรู้ข่าวสารหลายเดือน/ครั้ง	= 1 คะแนน
ไม่เคยได้รับรู้ข่าวสารเลย	= 0 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย อาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{5 - 0}{6} \\
 &= 0.83
 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ขอบเขตมัธยฐาน 4.16 - 5.00 หมายถึง ประชาชนรับรู้ข่าวสารทุกวัน

ขอบเขตมัธยฐาน 3.33 - 4.15 หมายถึง ประชาชนรับรู้ข่าวสารทุกสัปดาห์

ขอบเขตมัธยฐาน 2.50 - 3.32 หมายถึง ประชาชนรับรู้ข่าวสารทุก 2 สัปดาห์

ขอบเขตมัธยฐาน 1.67 - 2.49 หมายถึง ประชาชนรับรู้ข่าวสารทุกเดือน

ขอบเขตมัธยฐาน 0.84 - 1.66 หมายถึง ประชาชนรับรู้ข่าวสารหลายเดือนครั้ง

ขอบเขตมัธยฐาน 0 - 0.83 หมายถึง ประชาชนไม่เคยรับรู้ข่าวสาร

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน จำนวน 14 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบเลือกตอบได้ ให้ผู้ตอบมีอิสระในการให้คำตอบ คำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ รู้ หรือไม่รู้ และคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบจัดอันดับความสำคัญของคำตอบ โดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนการประเมินค่า เป็นการวัดและตีค่าระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 4 ระดับ คือ ใช้ประโยชน์มาก = 3 คะแนน ใช้ประโยชน์ปานกลาง = 2 คะแนน ใช้ประโยชน์น้อย = 1 คะแนน และไม่ได้ใช้ประโยชน์ = 0 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยอาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}}
 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned}
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{3 - 0}{4} \\
 &= 0.75
 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ขอบเขตมัธยฐาน 2.26 - 3.00 หมายถึง ประชาชนใช้ประโยชน์มาก

ขอบเขตมัธยฐาน 1.51 - 2.25 หมายถึง ประชาชนใช้ประโยชน์ปานกลาง

ขอบเขตมัธยฐาน 0.76 - 1.50 หมายถึง ประชาชนใช้ประโยชน์น้อย

ขอบเขตมัธยฐาน 0 - 0.75 หมายถึง ประชาชนไม่ได้ใช้ประโยชน์

และใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนการประเมินค่า เป็นการวัดและตีค่าระดับการได้รับผลประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 3 ระดับ คือ ประโยชน์มาก = 2 คะแนน ประโยชน์น้อย = 1 คะแนน และไม่มีประโยชน์ = 0 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับการได้รับประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีต่อประชาชนและชุมชนประมงทะเลน้อยอาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{2 - 0}{3} \\
 &= 0.66
 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ขอบเขตมัธยฐาน 1.33 - 2.00 หมายถึง มีประโยชน์มาก

ขอบเขตมัธยฐาน 0.67 - 1.32 หมายถึง มีประโยชน์ปานกลาง

ขอบเขตมัธยฐาน 0 - 0.66 หมายถึง มีประโยชน์น้อย

ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย จำนวน 26 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบจัดอันดับความสำคัญของคำตอบ โดยใช้มาตราส่วนการประเมินค่า เป็นการวัดและตีค่าการมีส่วนร่วม แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 4 ระดับ คือ มีส่วนร่วมมาก มีส่วนร่วมปานกลาง มีส่วนร่วมน้อย และไม่มีส่วนร่วม ตามจำนวนครั้งการมีส่วนร่วมต่อปีในแต่ละลักษณะของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยให้ผู้ตอบจัดอันดับว่ามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด ได้กำหนดความถี่และให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

มีส่วนร่วมมาก	= มีส่วนร่วมมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป	= 3 คะแนน
มีส่วนร่วมปานกลาง	= มีส่วนร่วม 2 - 3 ครั้ง	= 2 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อย	= มีส่วนร่วมเพียง 1 ครั้ง	= 1 คะแนน
ไม่มีส่วนร่วม	= ไม่มีส่วนร่วมเข้าไปเกี่ยวข้องเลย	= 0 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย อาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{3 - 0}{4} \\
 &= 0.75
 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ขอบเขตมัธยฐาน 2.26 - 3.00 หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมมาก

ขอบเขตมัธยฐาน 1.51 - 2.25 หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมปานกลาง

ขอบเขตมัธยฐาน 0.76 - 1.52 หมายถึง ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย

ขอบเขตมัธยฐาน 0 - 0.75 หมายถึง ประชาชนไม่มีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 เป็นแบบสัมภาษณ์ทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย จำนวน 16 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบให้ผู้

ตอบจัดอันดับความสำคัญของคำตอบ โดยใช้มาตรวัดแบบมาตราส่วนการประเมินค่า แบ่งมาตราส่วนในการประเมินค่าออกเป็น 4 ระดับ คือ ทักษคติเห็นด้วยมาก = 3 คะแนน ทักษคติเห็นด้วยปานกลาง = 2 คะแนน ทักษคติเห็นด้วยน้อย = 1 คะแนน และทักษะคติไม่เห็นด้วย = 0 คะแนน

การแปลความหมายค่าเฉลี่ยระดับทักษะคติของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละด้านของชุมชนประมงทะเลน้อย อาศัยเกณฑ์ตามการคำนวณช่วงคะแนน ดังนี้

$$\begin{aligned}
 \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{พิสัย}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} \\
 &= \frac{3 - 0}{4} \\
 &= 0.75
 \end{aligned}$$

ค่าอันตรภาคชั้นที่ได้นำมากำหนดขอบเขตมัธยฐานในการอ่านช่วงค่าเฉลี่ยดังนี้

ขอบเขตมัธยฐาน 2.26 - 3.00 หมายถึง ประชาชนมีทักษะคติเห็นด้วยมาก

ขอบเขตมัธยฐาน 1.51 - 2.25 หมายถึง ประชาชนมีทักษะคติเห็นด้วยปานกลาง

ขอบเขตมัธยฐาน 0.76 - 1.50 หมายถึง ประชาชนมีทักษะคติเห็นด้วยน้อย

ขอบเขตมัธยฐาน 0 - 0.75 หมายถึง ประชาชนมีทักษะคติไม่เห็นด้วย

ตอนที่ 5 เป็นแบบสัมภาษณ์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย จำนวน 6 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบให้ผู้ตอบมีอิสระในการให้คำตอบและแสดงความคิดเห็น

4. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ดำเนินการทดสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 หลังจากที่ได้ออกแบบสัมภาษณ์และตรวจสอบความถูกต้องแล้ว ได้นำไปทดสอบใช้ (pre - test) กับประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย รวม 20 คน แล้วนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของตัวชี้วัดโดยวิธีของ

ครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 125 - 126) ซึ่งมีสูตรหาความเชื่อมั่น ดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum s^2}{S^2} \right\}$$

α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น
 n = จำนวนข้อ
 s^2 = คะแนนความแปรปรวนแต่ละข้อ
 S^2 = คะแนนความแปรปรวนทั้งฉบับ

เพื่อแสดงความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด โดยใช้คำสั่ง reliability ที่มีในโปรแกรม SPSS/windows ตัวชี้วัดที่นำมาหาค่าความเชื่อมั่นประกอบด้วย

1) การได้รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตัวชี้วัด คือ (1) การได้รับประโยชน์ของครัวเรือนในชุมชนด้านการสวดและอนุรักษ์ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.69 ดังแสดงในตารางภาคผนวก 1 และการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนด้านการสวดและอนุรักษ์ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.71 ดังแสดงในตารางผนวก 3 (2) การได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนในชุมชนด้านการพัฒนา ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.74 ดังแสดงในตารางภาคผนวก 2 และการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนด้านการพัฒนา มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.75 ดังแสดงในตารางภาคผนวก 4

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย แบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัด คือ (1) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 11 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.99 ดังแสดงในตารางภาคผนวก 5 (2) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสวดและอนุรักษ์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 8 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.96 ดังแสดงในตารางผนวก 6 (3) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 7 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.90 ดังแสดงในตารางภาคผนวก 7

3) ทศนคติของประชาชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัด (1) ทศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 8 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.67 ดังแสดงในตารางภาคผนวก 8 (2) ทศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์ ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.79 ดังแสดงในตารางภาคผนวก 9 (3) ทศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา ประกอบด้วยข้อคำถาม จำนวน 2 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.71 ดังแสดงในตารางภาคผนวก 10

พิจารณาค่าความเชื่อมั่น (α) ของตัวชี้วัดแต่ละด้าน รายละเอียดในภาคผนวก ก หากตัวชี้วัดใดมีค่าความเชื่อมั่นน้อยจะพิจารณาดัดแปลงข้อคำถามออกไป เพื่อให้ค่าความเชื่อมั่นสูงขึ้น และพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อคำถามเพื่อให้มีความกระชับรัดกุมและใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายขึ้น

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน จึงมีวิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันดังนี้

5.1 การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ทำการรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสำรวจสภาพพื้นที่และสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุในท้องถิ่น โดยการสอบถามจากผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน เพื่อค้นหาผู้อาวุโสและผู้รู้ภายในชุมชนที่มีความรู้และมีประสบการณ์ รวมจำนวน 10 คน ทำการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลเหล่านี้โดยการสอบถามรายบุคคล และพูดคุยในลักษณะกลุ่มย่อย รวมทั้งการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

5.2 การรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ข้อมูลจากประชาชนในชุมชนประมาณทะเลน้อย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในชุมชนที่ได้รับการสุ่มเป็นตัวอย่างในการศึกษา จำนวน 129 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ทั้งจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข่าวสารสำคัญและผู้สูงอายุในท้องถิ่น และข้อมูลทุติยภูมิ วิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลเชิงหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ (functional or teleological) โดยมุ่งอธิบายใน 2 ประเด็น คือ (1) วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐาน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ รูปแบบการผลิตของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและการตลาด รวมถึงการแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ (2) รูปแบบของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย ตามกรอบแนวคิดในภาพประกอบ 1

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อย โดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

6.2.1 ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

6.2.2 สร้างสมุดคู่มือรหัสพร้อมทั้งใส่รหัสข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

6.2.3 สร้างแฟ้มข้อมูลในคอมพิวเตอร์เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรม SPSS/windows (statistical package for the social sciences)

6.2.4 วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดของชุมชนประมงทะเลน้อย จำนวน 129 คน โดยแบ่งออกเป็นประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อย จำนวน 60 คน และประชาชนในกลุ่มบ้านอื่นๆ นอกเหนือจากบ้านทะเลน้อย จำนวน 69 คน

6.2.5 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ดังนี้

6.2.5.1 ค่าร้อยละ (percentage) เพื่อศึกษาความถี่และการกระจายของข้อมูลประเภทจำแนกหมวดหมู่ (nominal scale) เช่น เพศ ระดับการศึกษา การถือครองที่ดิน การประกอบอาชีพ กลุ่มอาชีพ อุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์รับข่าวสารและขนส่ง

6.2.5.2 ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (arithmetic mean) ใช้ค่าเฉลี่ยของตัวแปรประเภทช่วง (interval scale) และอัตราส่วน (ratio scale) เพื่อวัดแนวโน้มเข้าสู่ส่วนกลางของข้อมูล เช่น อายุของประชาชน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงาน จำนวนปีของการตั้งบ้านเรือน รายได้สุทธิ หนี้สิน

6.2.5.3 ค่าสหสัมพันธ์แบบ Pearson product moment correlation เพื่อใช้หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

และสิ่งแวดล้อมด้านการใช้ประโยชน์ ด้านการสงวนและอนุรักษ์ และด้านการพัฒนา โดยใช้สูตรต่อไปนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 144)

$$r_{xy} = \frac{NXY - \Sigma X \Sigma Y}{\sqrt{[N \Sigma X^2 - (\Sigma X)^2][N \Sigma Y^2 - (\Sigma Y)^2]}}$$

r_{xy} = สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร X กับตัวแปร Y
 N = จำนวนคนหรือจำนวนคู่ของข้อมูล
 ΣX = ผลรวมของคะแนนดิบของตัวแปร X
 ΣY = ผลรวมของคะแนนดิบของตัวแปร Y
 ΣXY = ผลรวมของผลคูณของคะแนนตัวแปร X กับคะแนนของตัวแปร Y เป็นคู่ๆ ในรูปแบบคะแนนดิบ
 ΣX^2 = ผลรวมของกำลังสองของคะแนนดิบตัวแปร X
 ΣY^2 = ผลรวมของกำลังสองของคะแนนดิบตัวแปร Y

6.2.5.4 การทดสอบแบบ t – test เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม การมีส่วนร่วม และปัจจัยด้านจิตวิทยาของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างประชาชนของ 2 กลุ่มบ้านที่เป็นอิสระต่อกัน ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ตามตัวแปรที่ต้องการ โดยใช้การทดสอบหลังจากที่ได้ทดสอบแล้วว่าความแปรปรวนของประชากร 2 กลุ่มไม่เท่ากันหรือที่เรียกว่า t-test ชนิด separated variance estimate โดยใช้สูตรดังต่อไปนี้ (สมยศ ทุ่งหว้า, 2539 : 161 - 162)

สมมุติฐาน

$$H_0 = \mu_1 = \mu_2$$

$$H_1 = \mu_1 \neq \mu_2$$

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}}$$

$$V = \frac{(S_1^2/n_1 + S_2^2/n_2)^2}{[(S_1^2/n_1)^2/(n_1-1)] + [(S_2^2/n_2)^2/(n_2-1)]}$$

$\bar{X}_1, \bar{X}_2$ = ค่าเฉลี่ยของตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
 S_1^2, S_2^2 = ความแปรปรวนของตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
 n_1, n_2 = จำนวนตัวอย่างของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ตามลำดับ
 V = ชั้นความเป็นอิสระ (degree of freedom)

7. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาวิวัฒนาการและรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม การมีส่วนร่วม ทักษะคิดต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมและทักษะคิดต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งมีพื้นที่อยู่ในบางส่วนของตำบลพนาสูงและตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยให้เกิดความยั่งยืน

8. นิยามศัพท์

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดนิยามศัพท์เพื่อความเข้าใจความหมายของตัวแปรบางตัว ดังนี้

8.1 ชุมชน หมายถึง ชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

8.2 กลุ่มบ้าน หมายถึง กลุ่มบ้านในชุมชนประมงทะเลน้อย ซึ่งแยกออกเป็น 2 กลุ่มบ้าน คือ กลุ่มบ้านที่มีชื่อบ้านทะเลน้อย และกลุ่มบ้านอื่นๆ นอกเหนือจากกลุ่มบ้านทะเลน้อย

8.3 การใช้ประโยชน์ หมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยมาใช้ประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยในด้านต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยสี่ เพื่อจะได้ประโยชน์สูงสุดและเกิดการทำลายน้อยที่สุด

8.4 การสงวน หมายถึง การสร้างไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย โดยปล่อยให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีการเจริญเติบโตและมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพา

อาศัยซึ่งกันและกันตามธรรมชาติทุกประการ โดยประชาชนในชุมชนทะเลน้อยไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้น

8.5 การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแล ป้องกัน รักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนประมงทะเลน้อยมากที่สุด โดยไม่ทำลายหรือทำให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด หรือการที่ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด เกิดการสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด

8.6 การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุง บูรณะ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย ให้มีสภาพที่ดีขึ้นและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

8.7 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การดำเนินการต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถเอื้ออำนวยให้ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย มีใช้ตลอดไปโดยไม่ขาดแคลนและไม่มีปัญหาใด ๆ

8.8 การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีโอกาสดูแลและเสนอแนะ มีโอกาสลงมือปฏิบัติ หรือมีโอกาสดูตามการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประมงทะเลน้อย

บทที่ 4

การศึกษาข้อมูลชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอควนขนุน

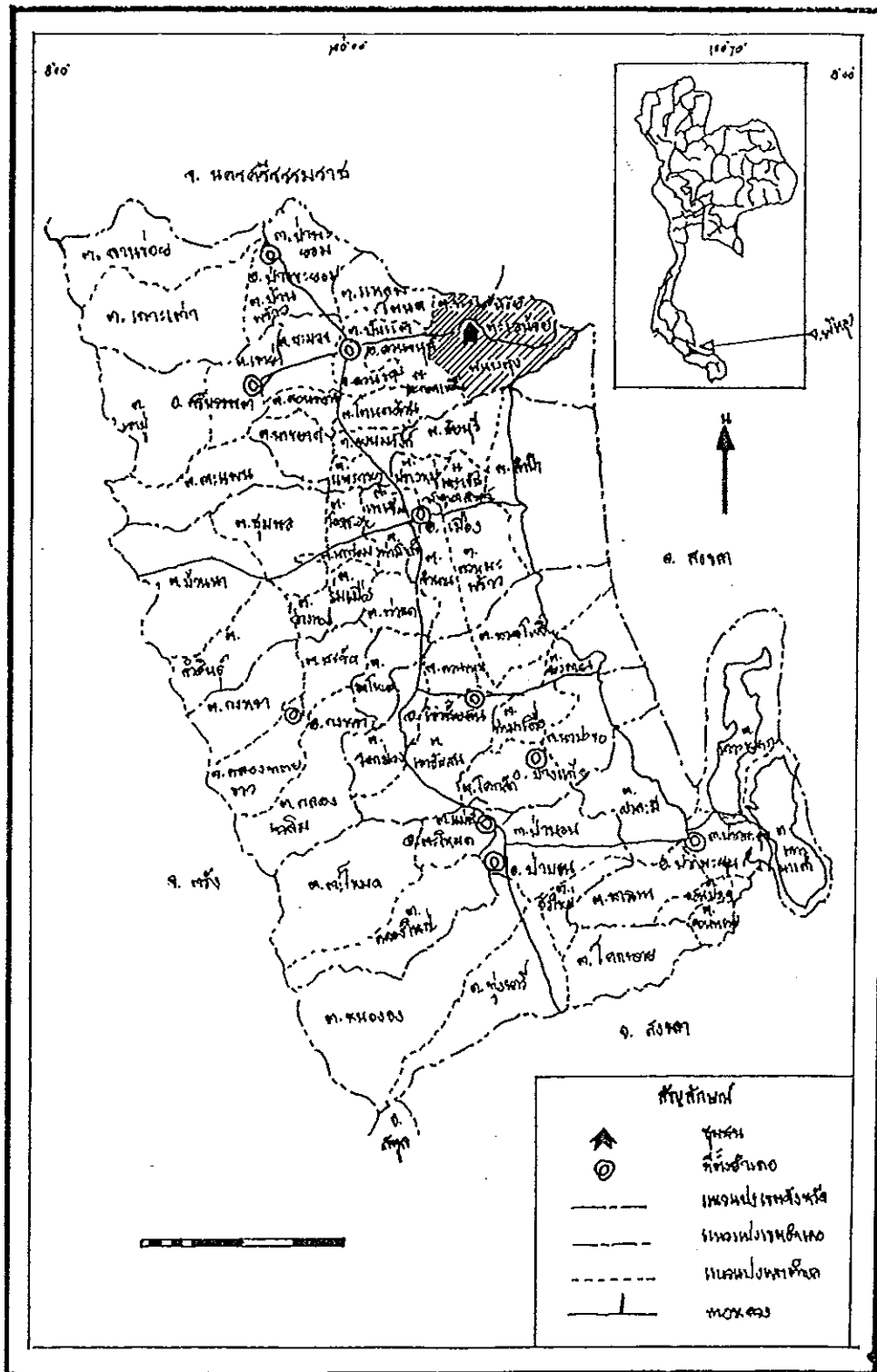
ในบทนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนประมงทะเลน้อย สภาพทั่วไปของชุมชน ข้อมูลด้านประชากร สภาพภูมิอากาศ ลักษณะทางกายภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย ที่ได้จากการสำรวจและสอบถามจากผู้รู้ในพื้นที่จริง และข้อมูลส่วนหนึ่งรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. สภาพทั่วไปของชุมชนประมงทะเลน้อย

ชุมชนประมงทะเลน้อยตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง อยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอควนขนุน ห่างจากที่ว่าการอำเภอควนขนุน ประมาณ 15 กิโลเมตร (ภาพประกอบ 3) อาณาเขตของชุมชนประมงทะเลน้อยครอบคลุมพื้นที่สองตำบล คือ บางส่วนของตำบลทะเลน้อยและตำบลพางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (ภาพประกอบ 4) ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่และการใช้พื้นที่ตลอดจนอาชีพของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองตำบลมีความคล้ายคลึงกัน (ภาพประกอบ 5) เนื่องจากเดิมพื้นที่ของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นพื้นที่ในตำบลเดียวกันและมีสภาพแวดล้อมไม่แตกต่างกัน เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้แบ่งแยกการปกครองออกเป็นสองตำบล เพื่อความสะดวกในการบริหารงานราชการแผ่นดิน แต่การดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองตำบลยังคงมีการติดต่อสัมพันธ์กันแทบจะแบ่งแยกไม่ออก เพราะสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยมีความสัมพันธ์กันในเชิงญาติพี่น้องมาตั้งแต่อดีต

1.1 ตำบลทะเลน้อย

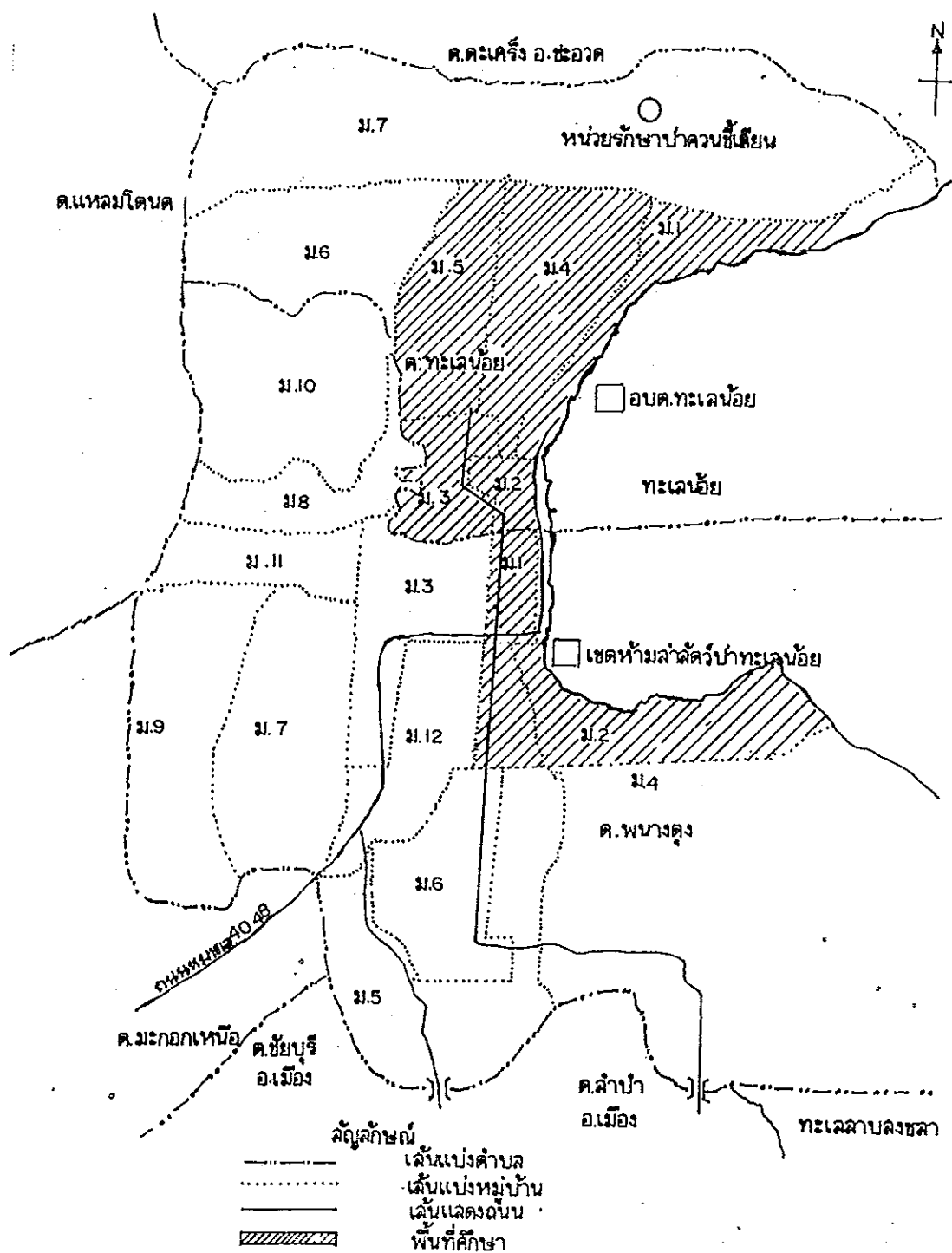
1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขตตำบลทะเลน้อย อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดพัทลุง ห่างจากตัวจังหวัดพัทลุงประมาณ 35 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอควนขนุนประมาณ 15 กิโลเมตร มีถนนซึ่งก่อสร้างโดยสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท จากสี่แยกทะเลน้อยถึงบ้านทะเลน้อย ระยะทาง 1 กิโลเมตร และสะพานคอนกรีตสำหรับเดินเท้าเข้าสู่กลุ่มบ้านต่างๆ พื้นที่ของชุมชนประมงทะเลน้อยที่ตั้งอยู่ภายในตำบลทะเลน้อย มีจำนวน 5 หมู่บ้าน จากทั้งหมด 7 หมู่บ้านของตำบลทะเลน้อย

ภาพประกอบ 3 แผนที่จังหวัดพัทลุงแสดงที่ตั้งตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง อำเภอ

ควนขนุน

ที่มา : อภิชาติ ช่วยเรือง, 2539 : 6

ภาพประกอบ 4 แสดงที่ตั้งชุมชนประมงทะเลน้อยในตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง
ที่มา : บริษัท ซีเอ็มเอส เอ็นจิเนียริ่ง แอนด์ แมเนจเม้นท์จำกัด, 2540 : 98

(ภาพประกอบ 4) อาณาเขตหมู่บ้าน ทิศเหนือจรดหมู่ที่ 7 บ้านหัวป่าเขียว ตำบลทะเลน้อย ทิศใต้จรดหมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย ตำบลพนางตุง ทิศตะวันออกจรดทะเลน้อย ทิศตะวันตกจรดหมู่ที่ 10 บ้านธรรมเถียร ตำบลพนางตุง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

1.1.2 สภาพทางกายภาพของพื้นที่ตำบลทะเลน้อย สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มต่ำชื้นแฉะ ซึ่งอยู่โดยรอบบริเวณทะเลน้อยโดยครอบคลุมพื้นที่ในเขตหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 4 ตำบลทะเลน้อย ประกอบด้วย ป่าพรุ หุ่นา หุ่น้ำ ป่ากก ป่ากระจุต ป่าไม้เสม็ด ปรีอ เดย ราโพ ฯลฯ รองลงมาเป็นที่ราบ อยู่ในเขตพื้นที่หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา ถัดมาเป็นพื้นที่ราบเชิงเขา ซึ่งลาดเทลงมาจากควนพนางตุง ได้แก่ บริเวณขอบด้านตะวันตกของหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย ซึ่งพื้นที่บริเวณนี้พบว่ามีปลูกพืชไร่ ไม้ผล ยางพารา เป็นต้น (ภาพประกอบ 5) แหล่งน้ำที่สำคัญในตำบลทะเลน้อย คือ คลองมาบหื้อ (คลองบ้านบน) มีความกว้างประมาณ 3 เมตร ยาวประมาณ 1,000 เมตร ไหลผ่านหมู่ที่ 5 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 1 ตำบลทะเลน้อย ไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการเกษตรแต่ใช้สำหรับติดต่อสัญจรของคนในชุมชนประมงทะเลน้อย โดยทางเรือในละแวกหมู่บ้านของตำบลทะเลน้อย การตั้งบ้านเรือนของชุมชนประมงทะเลน้อย ส่วนที่อยู่ในตำบลทะเลน้อยส่วนมาก จะอยู่กันอย่างหนาแน่นบริเวณรอบทะเลน้อย นอกนั้นจะตั้งบ้านเรือนกระจายไปตามถนน ลำคลอง และพื้นที่เกษตรกรรม ลักษณะการตั้งบ้านเรือน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ตามสภาพภูมิศาสตร์ (ฤทัยวรรณ สุขเกษร, 2535 : 20-21) กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มบ้านดิน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลทะเลน้อย กลุ่มบ้านนี้อยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำมีน้ำท่วมขังเหนือพื้นดินในฤดูฝน กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มบ้านบน ประกอบด้วย หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย บ้านเรือนส่วนใหญ่จะกระจายไปตามแนวนอนและลำคลอง อยู่ห่างจากถนนลาดยางประมาณ 500 เมตร มีเพียงพื้นที่หมู่ที่ 4 ซึ่งเป็นเขตพื้นที่ลุ่มต่ำ นอกนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบและที่ราบเชิงเขา

1.1.3 ลักษณะการใช้พื้นที่ ฤทัยวรรณ สุขเกษร (2535 : 6) ได้จำแนกการใช้พื้นที่ของประชากรในชุมชนทะเลน้อยในตำบลทะเลน้อยออกเป็น 4 ลักษณะด้วยกัน คือ

1.1.3.1 การทำสวนยางพาราและไม้ผล พบหนาแน่นบริเวณด้านทิศตะวันตกของหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาลาดเทจากควนพนางตุง

1.1.3.2 การทำนา พบในบริเวณที่ราบซึ่งอยู่ถัดจากที่ราบเชิงเขาบริเวณควนนางตุง แต่มักจะประสบปัญหาการขาดน้ำ ซึ่งแก้ปัญหาโดยสูบน้ำจากทะเลน้อยมาช่วยในการทำนา

1.1.3.3 การขุดบ่อเลี้ยงปลา พบในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มซึ่งอยู่รอบๆ บริเวณทะเลน้อย ดำเนินการในลักษณะของไร่นาสวนผสม แต่มีปัญหาในช่วงฤดูฝนจะมีน้ำหลากท่วมบ่อเลี้ยงปลา

1.1.3.4 การทำนากระจุย พบในบริเวณพื้นที่ลุ่มชื้นแฉะซึ่งเป็นบริเวณที่มีป่าพรุสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นวัสดุในการสานเสื่อกระจุยอันเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทำกันมากในชุมชนนี้

1.1.4 การประกอบอาชีพ อาชีพสำคัญที่พบในชุมชนทะเลน้อยตำบลทะเลน้อยมีดังนี้

1.1.4.1 อาชีพการทำประมง เป็นอาชีพหลักของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อย หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย

1.1.4.2 อาชีพการทำนา ทำกันในบริเวณที่ราบซึ่งอยู่ถัดจากที่ราบเชิงเขาบริเวณควนนางตุง ของพื้นที่หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย

1.1.4.3 อาชีพการทำนากระจุย บริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำของหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย

1.1.4.4 อาชีพการสานเสื่อกระจุย เป็นอาชีพที่กระทำกันทั่วไปแทบทุกครอบครัว โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย

1.1.4.5 อาชีพการทำสวนยางพาราและไม้ผล ทำกันหนาแน่นในบริเวณด้านทิศตะวันตกของหมู่ที่ 5 ตำบลทะเลน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่ราบเชิงเขาลาดเทจากควนนางตุง

1.1.4.6 อาชีพอื่นๆ พบมีการประกอบอาชีพค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ในหมู่บ้าน และอาชีพรับจ้างทั่วไป ในทุกหมู่บ้านของตำบลทะเลน้อย

1.2 ตำบลพนางตุง

1.2.1 ที่ตั้งและอาณาเขตตำบลพนางตุง อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดพัทลุง อยู่ห่างจากตัวจังหวัดพัทลุงประมาณ 35 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอควนขนุน ประมาณ 15 กิโลเมตร มีทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4048 ผ่าน และมีสะพานคอนกรีตสำหรับเดินเท้าเข้าสู่กลุ่มบ้านต่างๆ ของชุมชนชาวประมง

ทะเลน้อยส่วนที่อยู่ในเขตตำบลพนางตุง ซึ่งมีจำนวน 2 หมู่บ้าน จากหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 12 หมู่บ้านของตำบลพนางตุง มีอาณาเขตของหมู่บ้าน คือ ทิศเหนือจรดหมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย ตำบลทะเลน้อย ทิศใต้จรดหมู่ที่ 4 บ้านชายคลอง ตำบลพนางตุง ทิศตะวันออกจรดทะเลน้อย และทิศตะวันตกจรดหมู่ที่ 3 บ้านพนางตุง ตำบลพนางตุง (ภาพประกอบ 4)

1.2.2 สภาพทางกายภาพของพื้นที่ตำบลพนางตุง สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มต่ำน้ำท่วมถึงในฤดูฝนและได้รับอิทธิพลน้ำขึ้น - น้ำลงจากทะเลน้อยในฤดูน้ำหลาก พื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตหมู่ที่ 1 ตำบลพนางตุง ประกอบด้วย ป่าพรุ ห้วยหญ้า ป่ากระจูด และป่าเสม็ด การใช้ประโยชน์ของพื้นที่ที่สำคัญ คือ การเลี้ยงสัตว์ ทำนากระจูด และทำนา ส่วนพื้นที่ที่อยู่ติดกับถนนสาย 4048 จากควนขนุน - ทะเลน้อย ใช้เพื่อการก่อสร้างที่อยู่อาศัย และประกอบกิจการค้าขาย สำหรับพื้นที่ในเขตหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง อยู่ติดกับถนนสาย 4048 จากควนขนุน - ทะเลน้อย และถนนเลียบริมทะเลน้อย พื้นที่ใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่ใช้เพื่อการก่อสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยและประกอบกิจการค้าขายของที่ระลึก เช่น งานหัตถกรรมจากกระจูด ปลายี่ และปลาแห้ง เป็นต้น แหล่งน้ำที่สำคัญในตำบลพนางตุง คือ คลองขวน ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ และคลองบ้านกลาง เป็นคลองที่ขุดขึ้นมาใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2537 ประโยชน์ของแหล่งน้ำทั้งสอง คือ เป็นเส้นทางหลักในการติดต่อระหว่างทะเลน้อยและทะเลหลวง (ภาพประกอบ 5)

การตั้งบ้านเรือนของชุมชนประมงทะเลน้อยภายในตำบลพนางตุง มีการสร้างบ้านเรือนหนาแน่นตามแนวถนนทางหลวงแผ่นดินสาย 4048 จากควนขนุน - ทะเลน้อย มีการทำทางเดินเท้าด้วยสะพานคอนกรีตสูงจากพื้นดิน เพื่อใช้ในการติดต่อสัญจรระหว่างกันของสมาชิกชุมชนประมงทะเลน้อย

1.2.3 ลักษณะการใช้พื้นที่ ฤทัยวรรณ ศุภเกษร (2535 : 22) ได้จำแนกการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในชุมชนทะเลน้อยส่วนที่ติดเขตตำบลพนางตุงไว้ดังนี้

1.2.3.1 การทำนา พบในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มริมควนพนางตุงซึ่งอยู่ถัดจากที่ราบริมเชิงเขา แต่ประสบปัญหาน้ำท่วมนาข้าวในฤดูน้ำหลาก

1.2.3.2 ทำนากระจูด พบในบริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีป่าพรุสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นวัสดุในการสานเสื่อกระจูด

1.2.3.3 การเลี้ยงสัตว์ พบในพื้นที่ห้วยหญ้าซึ่งอยู่บริเวณคลองบ้านกลางและคลองขวน สัตว์ที่นิยมเลี้ยง คือ กระบือ เลี้ยงโดยวิธีการปล่อยทุ่ง

1.2.4 การประกอบอาชีพ อาชีพสำคัญที่ทำโดยประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนทะเลน้อยส่วนที่ติดเขตตำบลพนางตุงมีดังนี้

1.2.4.1 อาชีพการทำประมง เป็นอาชีพหลักของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อย หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

1.2.4.2 อาชีพการทำนา ทำในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มของหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

1.2.4.3 อาชีพการทำนากระจูด ทำในบริเวณพื้นที่ลุ่มต่ำของหมู่ที่ 1 ตำบลพนางตุง

1.2.4.4 อาชีพการสานเสื่อ เป็นอาชีพที่กระทำกันทั่วไปแทบทุกครัวเรือน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

1.2.4.5 อาชีพการเลี้ยงสัตว์ ทำในบริเวณพื้นที่ทุ่งหญ้าของหมู่ที่ 1 ตำบลพนางตุง

1.2.4.6 อาชีพอื่นๆ มีการประกอบอาชีพค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ในหมู่บ้านและขายของที่ระลึกจากงานหัตถกรรมกระจูด ซึ่งจะมีมากในหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง และอาชีพการรับจ้างทั่วไป ซึ่งจะมีทั้งหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง

2. ข้อมูลประชากรของชุมชนประมงทะเลน้อย

ในปี พ.ศ. 2542 ประชากรของชุมชนประมงทะเลน้อยมีทั้งสิ้น 5,348 คน เป็นชาย 2,549 คน เป็นหญิง 2,799 คน เพศชายมีอัตราส่วน 1 ต่อ 1.09 กับเพศหญิง จำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,260 ครัวเรือน ประชากรกระจายอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ มีจำนวนแตกต่างกันไป (ตาราง 2)

3. สภาพภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิอากาศของชุมชนประมงทะเลน้อยมีอากาศร้อนชื้น มีลมมรสุมพัดผ่านตามลักษณะการจัดแบ่งเขตภูมิอากาศส่วนต่างๆ ของโลกตามแบบเคลเพิน ได้จัดให้พื้นที่ส่วนนี้มีลักษณะภูมิอากาศแบบร้อนชื้นแถบมรสุม โดยมีมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่าน (ตาราง 3) ด้วยอิทธิพลของลมมรสุมทั้ง 2 แบบนี้จึงมีอิทธิพลต่อพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงเวลาต่างๆ

ตาราง 2 จำนวนประชากรและขนาดของครัวเรือนชุมชนประมงทะเลน้อย

ตำบล	หมู่ที่	ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน	คน/ครัวเรือน
พนาสูง	1	339	413	752	219	3.4
พนาสูง	2	186	255	441	107	4.1
ทะเลน้อย	1	376	418	794	175	4.5
ทะเลน้อย	2	287	334	621	115	5.4
ทะเลน้อย	3	249	225	474	118	4.0
ทะเลน้อย	4	540	542	1,082	236	4.5
ทะเลน้อย	5	572	612	1,184	290	4.0
รวม	7	2,549	2,799	5,348	1,260	4.2

ที่มา : คัดแปลงจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, 2542 : 24

การกระจายของปริมาณน้ำฝนบริเวณชุมชนประมงทะเลน้อย จากการตรวจวัดโดยสถานีตรวจอากาศบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง ในช่วงระยะเวลา 6 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2535 - 2540 พบว่ามีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 193.3 มิลลิเมตร (ตาราง 4) โดยที่เดือนที่มีปริมาณน้ำฝนน้อยที่สุด ได้แก่ เดือนมกราคม เฉลี่ยปริมาณน้ำฝน 54.3 มิลลิเมตร ส่วนเดือนพฤษภาคมเป็นเดือนที่มีปริมาณน้ำฝนมากที่สุดเฉลี่ยปริมาณน้ำฝน 645.4 มิลลิเมตร และจากการนำข้อมูลสภาพภูมิอากาศมาคำนวณหาค่า PET สามารถแบ่งฤดูกาลของชุมชนประมงทะเลน้อยออกเป็น 3 ฤดูกาลใหญ่ ๆ คือ (ศิริจิต พุ่มหว่า และคณะ, 2534 : 13)

- 1) ฤดูร้อน (ปริมาณน้ำฝน > PET) อันเป็นช่วงเดียวกับที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือพัดผ่าน มีปริมาณฝนตกประมาณร้อยละ 60 ของจำนวนฝนตลอดปี ในช่วงนี้มักจะมีน้ำท่วมเกิดขึ้นโดยเฉพาะบริเวณที่ลุ่มต่ำในระหว่างเดือนตุลาคมถึงธันวาคม
- 2) ฤดูร้อน (ปริมาณน้ำฝนอยู่ระหว่าง PET และ PET/2) ฤดูนี้เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนจนถึงเดือนสิงหาคม เป็นช่วงที่มีฝนพอที่จะใช้ทำนาได้แต่ต้องอาศัยน้ำชลประทานช่วย จึงจะมีปริมาณพอเพียงที่จะทำนาได้ดี
- 3) ฤดูแล้ง (ปริมาณน้ำฝน < PET/2) ช่วงนี้เกิดต่อจากช่วงฤดูร้อนมากไปจนถึงประมาณเดือนเมษายน เป็นช่วงที่มีอุณหภูมิสูง

ตาราง 3 อิทธิพลของลมมรสุมในช่วงเวลาต่าง ๆ

ระยะเวลา	ระบบของลมมรสุม
มกราคม - กุมภาพันธ์	ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ
มีนาคม - เมษายน	ปลายฤดูมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและระยะการเปลี่ยนแปลงทิศทางลม
พฤษภาคม - มิถุนายน	เริ่มต้นลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้
กรกฎาคม - สิงหาคม	ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้
กันยายน - ตุลาคม	ปลายฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้และระยะการเปลี่ยนแปลงทิศทางลม
พฤศจิกายน - ธันวาคม	ระยะการเปลี่ยนแปลงทิศทางลมและเริ่มต้นลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

(2528 : 9 อ้างจากฤทัยวรรณ สุภเกษตร, 2535)

4. ลักษณะทางกายภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพและศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย ดังแสดงในตาราง 5 และภาพประกอบ 6 พบว่าสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำชื้นแฉะ จะอยู่รอบบริเวณทะเลน้อย รองลงมาเป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่ราบ และพื้นที่ราบเชิงเขาตามลำดับ การใช้พื้นที่ส่วนใหญ่ในชุมชนประมงทะเลน้อยจะทำนาเป็นหลัก นอกจากนั้นมีการเพาะปลูกพืชไร่ ทำนากระจัด และทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยมีอาชีพสำคัญของประชากรในชุมชนประมงทะเลน้อย คือ การทำประมง การสานเสื่อกระจุก การทำนา การทำนากระจุก การเลี้ยงสัตว์ การปลูกพืชไร่ ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป จะเห็นได้ว่าอาชีพเหล่านี้เกือบทั้งหมดจะสัมพันธ์กับลักษณะพื้นที่และทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชน

ตาราง 4 แสดงปริมาณน้ำฝนรายเดือนในคาบ 6 ปี (2535 - 2540) ของสถานีตรวจ

อากาศคลองบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง

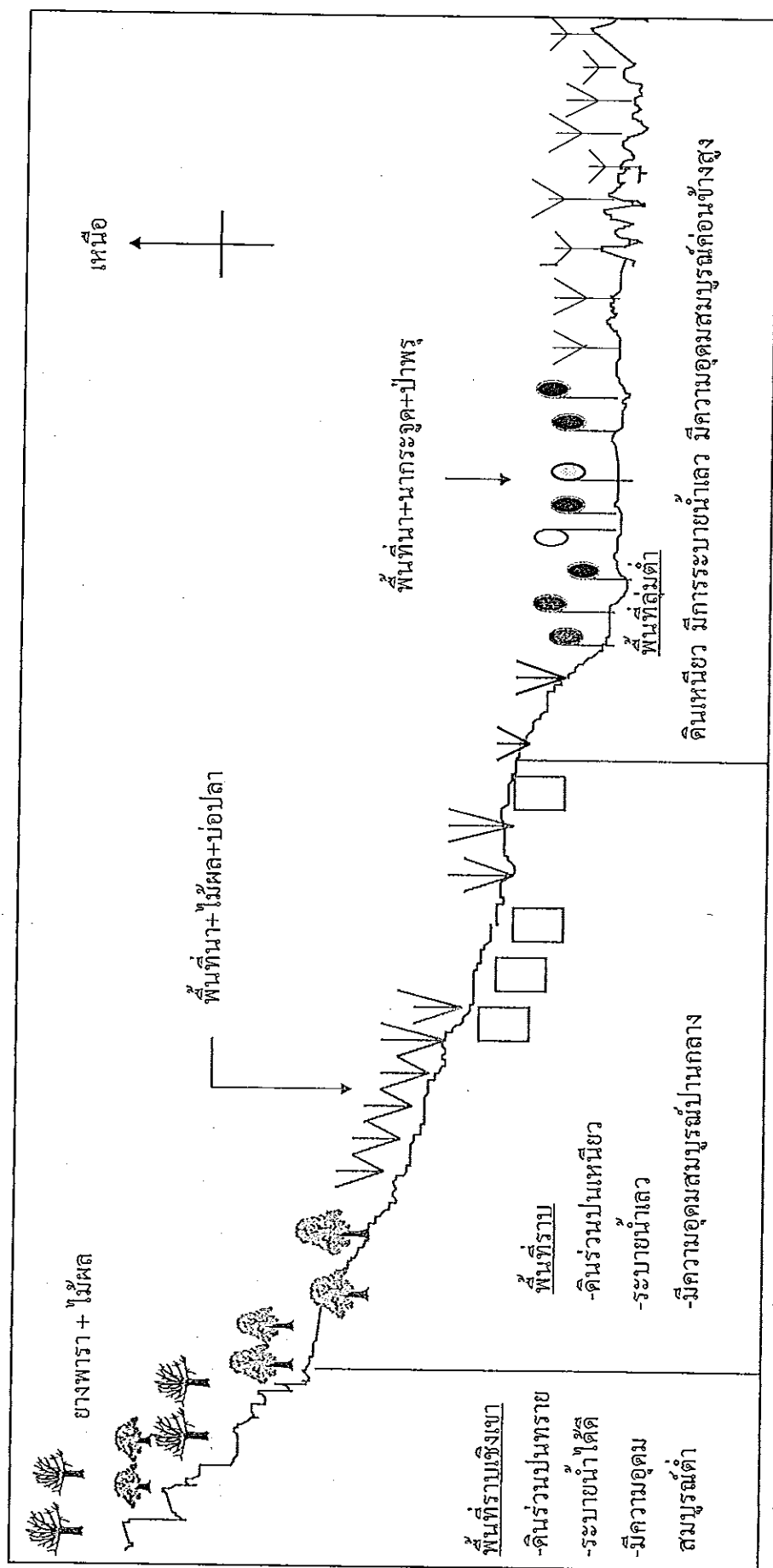
เดือนปี	2535	2536	2537	2538	2539	2540	เฉลี่ยรายเดือน ในคาบ 6 ปี (มม.)
ม.ค.	36.0	32.0	15.4	42.5	200.0	0	54.3
ก.พ.	75.0	12.9	20.7	23.0	104.3	173.8	68.2
มี.ค.	0	246.6	358.3	31.1	0	105.1	123.5
เม.ย.	54.1	282.5	99.6	29.3	61.4	178.8	117.6
พ.ค.	142.3	44.446	86.6	75.7	110.4	18.9	79.7
มิ.ย.	249.4	2.9	97.5	70.5	90.6	150.7	110.2
ก.ค.	96.8	40.7	63.2	146.1	144.1	70.0	93.5
ส.ค.	123.2	88.1	151.7	152.9	170.3	242.2	154.7
ก.ย.	77.8	126.1	124.8	70.4	204.4	208.0	135.3
ต.ค.	216.9	370.8	351.0	139.0	259.4	319.3	276.1
พ.ย.	314.4	553.1	1,045.9	1,040.1	472.9	445.7	645.4
ธ.ค.	218.4	743.9	61.6	167.3	927.6	646.0	460.8
เฉลี่ย ตลอดปี	133.7	212.0	206.4	165.7	228.9	213.2	193.3

ที่มา : สำนักงานโครงการชลประทานบ้านพร้าว อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง, 2542

ตาราง 5 การวิเคราะห์ลักษณะกายภาพและศักยภาพของพื้นที่ชุมชนประมงทะเลน้อย

สภาพพื้นที่	พื้นที่ร้อยละ	หมู่ที่	ตำบล	ลักษณะดิน	ลักษณะการใช้ที่ดินโดยชาวบ้านในปัจจุบัน	ข้อจำกัดในการทำการเกษตรปัจจุบัน	วิธีการที่ชาวบ้านแก้ปัญหา
1. พื้นที่ราบเชิงเขา	0.6	5	ทะเลน้อย	- ดินร่วนปนทราย - การระบายน้ำดี - อุดมสมบูรณ์	- ปลูกไม้ผล ของพาราและผักสวนครัว - เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู วัว เป็นต้น	- ดินมีสภาพเป็นกรด - ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง (มค.-เมย.)	- ได้พยายามทำการเกษตรหลายอย่างแต่ขึ้นอยู่กับแหล่งน้ำและสภาพดินเป็นหลัก - ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ในการเพาะปลูก
2. พื้นที่ราบ	45.0	1 2,5 2 3	พนาสูง ทะเลน้อย พนาสูง ทะเลน้อย	- ดินร่วนปนเหนียว - การระบายน้ำเลว - อุดมสมบูรณ์ปานกลาง	- ทำนาเป็นส่วนใหญ่ มีพืชไร่และไม้ผล เช่น มะพร้าว มะม่วง เป็นต้น - เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว หมู เป็ด ไก่ เป็นต้น - มีการขุดบ่อเลี้ยงปลา - เป็นที่ตั้งบ้านเรือนหนาแน่น - ปลูกผักสวนครัวและเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ หมู เป็นต้น	- ดินสภาพเป็นดินกรดจัดต้องใส่ปุ๋ยช่วยในการเพาะปลูก - ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและบางปีน้ำท่วมในฤดูฝน (ตล.-ชค.)	- พื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ทำนาเป็นหลัก แต่ผลผลิตจากการทำน่ายังต่ำมากทำให้ต้องหารายได้เสริมจากการประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ การสานเสื่อ สักขา รับจ้างทั่วไป หรือปลูกผักสวนครัวรอบ ๆ บ้านเพื่อบริโภค - ไม่มีผลกระทบต่อชาวประมงเพราะส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำประมงสานเสื่อ สักขาและรับจ้าง
3. พื้นที่ลุ่มต่ำ	54.4	1,2 2,5 4	พนาสูง ทะเลน้อย ทะเลน้อย	- ดินเหนียว - การระบายน้ำเลว - อุดมสมบูรณ์สูง	- เป็นที่ตั้งบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณริมทะเลและถนน - เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว หมู ไก่ ในครัวเรือน - ขุดบ่อเลี้ยงปลา - มีการทำนาปรังและปลูกผักสวนครัว	- ดินมีสภาพเป็นกรดจัด - มีปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและน้ำท่วมเหนือพื้นที่ 2 - 3 เดือน ในฤดูฝน - มีปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งยังพอแก้ไขได้โดยสูบน้ำจากทะเลน้อยมาช่วยทำนา	- ส่วนใหญ่มีอาชีพทำประมง สานเสื่อ และทำขายกันแทบทุกบ้าน - มีความพยายามที่จะทำเกษตรหลายอย่าง เช่น ทำนา ปลูกผัก เป็นต้น

ที่มา : จากการเดินสำรวจและสอบถามในพื้นที่, 2542

ภาพประกอบ 6 แสดงเส้นทางตัดผ่านภูมิประเทศ (transect line) ลักษณะพืชพรรณและลักษณะดินของพื้นที่ศึกษาตำบลพะเยาน้อยและตำบลพนาสูง

ที่มา : จากการเดินสำรวจและสอบถามในพื้นที่, 2542

บทที่ 5

วิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนประมงทะเลน้อย

บทนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษากการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาของชุมชนประมงทะเลน้อย โดยทำการศึกษาในหัวข้อ สภาพนิเวศน์ การตั้งถิ่นฐาน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพของประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภายนอกและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อให้เข้าใจวิวัฒนาการจึงแบ่งการศึกษาออกเป็นช่วงๆ ตามระยะเวลาก่อนการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและตามระยะเวลาการดำเนินงานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ วิธีการศึกษาเป็นการสอบถามจากผู้อาวุโสและผู้รู้ในชุมชน โดยการสอบถามรายตัวบุคคล การพูดคุยในลักษณะกลุ่มย่อย ถอดความจากบันทึกประจำวันและการรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. การตั้งถิ่นฐาน

ชุมชนประมงทะเลน้อยมีลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อันเกิดจากปัจจัยหลายอย่างที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ การคมนาคม การเพิ่มและการขยายตัวของประชากร เป็นต้น ซึ่งสามารถอธิบายวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของชุมชนประมงทะเลน้อย อันเนื่องมาจากปัจจัยดังกล่าว ออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การก่อตั้งชุมชนประมงทะเลน้อย ปี พ.ศ. 2432 ตามหลักฐานที่ปรากฏตามพระราชนิพนธ์ ของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ตอนเสด็จประพาสแหลมมะลายู ได้ทรงบันทึกกล่าวถึงชุมชนประมงทะเลน้อยเอาไว้ว่า “---ในที่ทะเลต่อแดนกันนี้ว่าผู้ร้ายชุมอย่างยิ่ง ฟังเสียงทั้งทัพสูงทั้งสงขลากล่าวโทษว่า แถบทะเลน้อยในแขวงเมืองนครมีการตั้งบ้านเรือนมาก แต่เกือบไม่มีคนดีเลย ในหมู่บ้านนั้นเป็นผู้ร้ายทั้งสิ้น ด้วยเป็นปลายแดนห่างจากเมืองนครศรีธรรมราช การติดตามผู้ร้ายยากลำบากอย่างยิ่ง การอันนี้ก็เห็นจะเป็นจริง ด้วยหัวเมืองที่มีเขตแขวงติดต่อกันถี่ๆ หรือขยายคาบเกี่ยวกันและก็ติดตามผู้ร้ายยากอยู่ด้วยกันทุกเมือง---” (ถัด รัตนพันธ์, 2479 : 151)

นอกจากนี้มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานในหนังสือ “พัทลุงรำลึก” พิมพ์ใน พ.ศ. 2479 ซึ่งสมัยนั้นพระยาพหลพลพยุหเสนาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงประวัติการหมุนเวียนของอำเภอควนขนุนในปัจจุบัน เริ่มจากอำเภออุครย้ายไปตั้งที่อำเภอปากประริมคลองปากประ ต่อมาย้ายมาที่ทะเลน้อย ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2450 (ร.ศ. 126) เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอทะเลน้อย ในสมัยพระยาสมบัติวิกรมย์ เป็นนายอำเภอ บริเวณที่ตั้งอำเภอสมัยนั้นคือบริเวณที่ชาวบ้านเรียกว่า “ห้วยลาน” ในปัจจุบัน บริเวณดังกล่าวนี้ยังคงเป็นที่ดินราชพัสดุ และต่อมาย้ายอำเภออีกครั้งไปตั้งที่ควนพนางตุง บริเวณวัดพนางตุง หลังจากนั้นก็ย้ายไปตั้ง ณ อำเภอควนขนุนในปัจจุบัน เมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2467 (ถัด รัตนพันธ์, 2479 : 182)

จากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ปรากฏ แสดงว่าชุมชนประมงทะเลน้อยมีความเป็นมาจากอดีตกาลที่ยาวนาน เป็นชุมชนขนาดใหญ่ตั้งแต่อดีต มีอายุมากกว่า 300 ปี ซึ่งก็ตรงตามหลักฐานการก่อตั้งวัดทะเลน้อยปรากฏว่า ก่อตั้งมาแล้ว 370 กว่าปี ณ ที่ตั้งของชุมชนประมงทะเลน้อยในอดีตเป็นสถานที่ตั้งอำเภอทะเลน้อยหรืออำเภอควนขนุนในปัจจุบัน แสดงให้เห็นว่าชุมชนประมงทะเลน้อยนี้เป็นแหล่งชุมชนหนาแน่น มีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีตกาล เพราะก่อนนั้นการติดต่อกันระหว่างชุมชนต้องอาศัยเส้นทางสัญจรทางน้ำเป็นหลัก ชุมชนประมงทะเลน้อยซึ่งก่อตั้งอยู่ริมฝั่งของทะเลน้อย จึงเป็นชุมชนที่มีความสำคัญยิ่งในอดีต

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 การตั้งถิ่นฐานในช่วงนี้ไม่มีความแตกต่างจากช่วงแรก มีการเปลี่ยนแปลงของชุมชนประมงทะเลน้อยเกิดขึ้นน้อยมาก การอพยพเข้าหรืออพยพออกมีน้อย การขยายของครัวเรือนจะเกิดขึ้นเนื่องจากการแยกไปมีครอบครัวใหม่ มีคนจากชุมชนใกล้เคียงเข้ามามีครอบครัวในชุมชนประมงทะเลน้อย ได้แก่ ชุมชนบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ชุมชนลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง และชุมชนปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนของครัวเรือนมีมากขึ้น การตั้งบ้านเรือนหนาแน่นมากขึ้น เริ่มมีการก่อสร้างสะพานโดยใช้วัสดุไม้ เพื่อใช้ในการติดต่อสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างบ้านเรือนภายในชุมชนประมงทะเลน้อย

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ช่วงนี้ครัวเรือนของชุมชนประมงทะเลน้อยมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว การขยายตัวออกสู่ด้านทิศตะวันออก คือ บริเวณริมทะเลน้อย มีการก่อสร้างบ้านเรือนบุกรุกออกไปยังพื้นที่ของทะเล บริเวณริมถนนสายหลักจากควนขนุน - ทะเลน้อย ซึ่งในปี พ.ศ. 2517 ได้เกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในชุมชนประมงทะเลน้อย น้ำได้ไหล

นองท่วมบ้านเรือนและได้ผลักดันให้ฝักคตบขนาเข้ามาในที่ตั้งชุมชนประมงทะเลน้อย ถนนสายหลักจากควนขนุน - ทะเลน้อยถูกน้ำท่วมไม่สามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้ ผู้คนได้รับความเดือดร้อนเป็นอันมากไม่สามารถออกไปซื้อหาอาหารได้ จังหวัดพัทลุงได้ส่งอาหารแห้งมาช่วยเหลือโดยใช้เรือเป็นพาหนะ หลังน้ำลดบ้านเรือนได้รับความเสียหายต้องซ่อมแซมอย่างมากมาย โดยเฉพาะสะพานไม้ที่ใช้ในการสัญจรไปมาภายในชุมชนประมงทะเลน้อยไม้ถูกน้ำพัดพาไปเกิดความเสียหายจนไม่สามารถใช้สัญจรได้อีก ปี พ.ศ. 2518 หน่วยงานกรมการรักษามวลดกยส่วนกลางหรือกรป.กลาง ได้เข้ามาช่วยเหลือดำเนินการก่อสร้างสะพานคอนกรีตแทนสะพานไม้เดิม และหน่วยงานการเคหะแห่งชาติก็เข้ามาสนับสนุนสะพานคอนกรีตเพิ่มเติม การสัญจรไปมาภายในชุมชนประมงทะเลน้อยจึงมีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น สะพานคอนกรีตนี้สามารถขับขีรถจักรยานยนต์ได้สำหรับผู้ที่มีความชำนาญ

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน สภาพการตั้งบ้านเรือนของชุมชนประมงทะเลน้อยค่อนข้างแออัด มีความพยายามขยายบ้านเรือนออกสู่พื้นที่ทะเลน้อยมากยิ่งขึ้น ความหนาแน่นของบ้านเรือนเกิดขึ้นมาก เมื่อมีการก่อสร้างถนนเรียบริมทะเลน้อยจากควนขนุน - ทะเลน้อย ในปี พ.ศ. 2532 เกิดบ้านเรือนขึ้นตามแนวถนนมากมาย บางส่วนได้เช่าพื้นที่ของราชพัสดุซึ่งเรียกว่า “ห้วยลาน” ก่อสร้างบ้านเรือนอยู่อาศัยทำมาหากิน โดยเสียค่าเช่าให้ราชพัสดุเป็นรายปี บ้านเรือนที่เกิดขึ้นในช่วงนี้จะมีลักษณะเป็นบ้านถาวร มีการถมที่ดินบริเวณที่ต่ำให้สูงขึ้นเพื่อให้มีน้ำท่วมขังบริเวณบ้านซึ่งยังคงสภาพดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนประมงทะเลน้อยมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในแง่ทางกายภาพและชีวภาพ บริเวณชุมชนประมงทะเลน้อยประกอบด้วย แหล่งน้ำจืดขนาดใหญ่เป็นแหล่งทรัพยากรสัตว์น้ำรายรอบด้วยป่าเขียว และป่าคลองยวน (ป่าพรุ) อันเป็นแหล่งทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่านานาชนิด จึงเป็นบริเวณที่รวมความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติไว้อย่างมากมาย ดังนั้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและรูปแบบการผลิตของชุมชนประมงทะเลน้อย จึงแบ่งตามประเภทของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติตามวิวัฒนาการได้ดังนี้

2.1 ทรัพยากรป่าไม้

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 จากการสอบถามผู้อาวุโสในพื้นที่ทราบว่าเมื่อประมาณ 200 - 300 กว่าปีก่อนบริเวณทะเลน้อยในปัจจุบัน เป็นป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์ ทางทิศเหนือ

ของที่ตั้งชุมชนประมงทะเลน้อย เป็นป่าดงดิบที่เรียกว่า “ป่าเขียว” ทิศใต้เป็นป่าพรุประกอบด้วยไม้เสม็ด ชนิดพันธุ์ไม้พื้นเมืองที่พบในบริเวณป่าดงดิบ ได้แก่ ไม้ตะเคียน ไม้ตำเสา ไม้เตย ไม้แรก ไม้หว้าหิน ไม้เสม็ดขุน ไม้จันทร์พ้อ ไม้โก้ว ไม้แดง และเกสรรัตน์ เพชรรักย์ (2538 : 6) ได้กล่าวไว้ใน “ภูมิไฉนบ้านเรา : ทะเลน้อย” ว่าพระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัยได้รับสั่งให้เกณฑ์ทหารจากหัวเมืองต่างๆ มาตัดคันตะเคียนในบริเวณทะเลน้อยไปต่อเรือเมื่อครายกทัพไปตีชวา ต่อมาได้เกิดสภาพแห้งแล้งอย่างหนักติดต่อกันถึง 3 ปี และได้เกิดไฟป่าเผาไหม้กินบริเวณกว้างและเป็นเวลานาน ผู้เฒ่าผู้แก่ เรียกว่า “ไร่พระเพลิง” เพราะไฟป่าเผาไหม้อยู่เป็นเวลาแรมปีจึงดับลง เวลาผ่านไปเมื่อมีฝนตกปรากฏว่าสภาพป่าดงดิบที่อุดมสมบูรณ์แห่งนี้ได้ยุบตัวกลายเป็นแอ่งขนาดใหญ่มีน้ำขังปัจจุบัน คือ แหล่งน้ำทะเลน้อยซึ่งเรียงราย ต้นสกุล (2525 : 4) กล่าวว่าจากการตรวจสอบชั้นดิน ชั้นหินในบริเวณรอบๆ ทะเลสาบสงขลาแล้วพบว่า แผ่นดินมีการยกตัวและยุบตัวเป็นแนวยาว เมื่อมีฝนตกบริเวณแผ่นดินที่ยุบตัวจะเป็นที่ราบน้ำท่วมและแผ่นดินบางส่วนจะอยู่ใต้น้ำ ส่วนบริเวณด้านทิศเหนือซึ่งติดกับเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช ยังคงสภาพป่าดงดิบไว้บางส่วน ปัจจุบันเรียก “ป่าเขียว” ส่วนหนึ่งได้เสียสภาพไปเพราะไฟป่าเช่นกัน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดไม้เสม็ดขึ้นทดแทน การใช้ไม้ในชุมชนประมงทะเลน้อยช่วงนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตความเป็นอยู่ เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ทำขึ้นมาจากไม้ทั้งสิ้น บ้านเรือนที่อยู่อาศัย ยานพาหนะในขณะนั้นใช้เรือซึ่งก็สร้างขึ้นจากไม้โดยใช้ไม้ทั้งต้น เรียก “เรือมาด” และเครื่องมือที่จำเป็นต่อการยังชีพอีกประการหนึ่ง คือ เครื่องมือประมง เช่น ช้าง ลอบ ไซ เป็นต้น มักใช้ไม้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญ การใช้ไม้ของชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียงซึ่งมิได้กำหนดเขตแดนกันชัดเจน จึงจัดได้ว่าเป็นทรัพยากรที่มีลักษณะแบบเปิด (open access) ใครมีความสามารถจะจัดหาไม้ได้มากขนาดไหน อยู่ในเขตใดก็ได้สามารถทำได้โดยไม่จำกัด จากการบอกเล่าว่าบางครั้งมีคนจากอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา มาตัดไม้เป็นไม้ซุงแล้วต่อเป็นแพลากงไปครั้งละหลายๆ และคนในชุมชนประมงทะเลน้อยยังเคยรับจ้างตัดไม้ให้กับคนกลุ่มดังกล่าว

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 การใช้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนประมงทะเลน้อยยังเป็นในลักษณะเพื่อการยังชีพ มีการนำไม้จากป่าเขียวทางด้านทิศเหนือ และป่าคลองยวนทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของชุมชนประมงทะเลน้อย มาใช้ในการก่อสร้างและต่อเติมบ้านเรือนตามสภาพของครัวเรือนที่มีการขยายมากขึ้น นอกจากนี้ยังนำมาทำเป็นเครื่องใช้ไม้สอยต่าง ๆ นำมาใช้ในการสร้างเรือซึ่งเป็นยานพาหนะเดินทางหลักของคนในชุมชนประมงทะเล

น้อย นำมาใช้ประกอบเป็นเครื่องมือประมง เช่น ฝือกหรือซั้ง เป็นต้น และนำมาใช้เพื่อการเผาถ่าน จากคำบอกเล่าถึงการตัดไม้ของคนในชุมชนประมงทะเลน้อย พบว่าได้มีการตัดไม้จากป่าเขียวมาใช้ประโยชน์จนป่าเขียวซึ่งเดิมมีไม้ปกคลุมไปทั่วพื้นที่ไม่สามารถใช้เรือสัญจรได้ ได้เกิดเป็นเส้นทางเดินเรือในฤดูน้ำหลากสามารถสัญจรไปมาได้ในเวลาต่อมา โดยสามารถใช้เรือเดินทางไปสู่หุควนเคร้งในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการก่อสร้างศาลาที่พักบริเวณเส้นทางดังกล่าว เพื่อทำการเก็บค่าผ่านทางไปมาของผู้คนที่ต้องการจะใช้เส้นทางนี้ การเก็บค่าผ่านทางในขณะนั้นเก็บเป็นต้นกระจุกแทนเงิน เรียกศาลานี้ตามภาษาท้องถิ่นว่า “หลาด่าน” เป็นชื่อเรียกสถานที่ในปัจจุบัน

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรป่าไม้ได้เกิดขึ้นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2518 กรมป่าไม้จึงได้ดำเนินการประกาศให้พื้นที่บริเวณชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อสงวนรักษาป่าไม้และสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำชนิดต่างๆ อันเนื่องมาจากสาเหตุป่าไม้และสัตว์ป่าในบริเวณนี้ได้ถูกใช้โดยชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก หากปล่อยไว้ในลักษณะเดิมจะไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ได้อีก แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีการใช้ประโยชน์จากป่าไม้โดยการลักลอบตัดไม้ ชนิดไม้ที่ลักลอบตัดส่วนมากจะเป็นไม้เสม็ดเพื่อนำมาทำอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น ทำรั้วบ้าน และทำไม้ค้ำยัน เป็นต้น

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน เนื่องจากยังมีการลักลอบตัดไม้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์กันอย่างกว้างขวาง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจึงได้ก่อตั้งหน่วยย่อย คือ หน่วยรักษาป่าควนจีเลียนในพื้นที่และได้ใช้มาตรการให้สมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ตรวจจับ การลักลอบตัดไม้ในบริเวณชุมชนประมงทะเลน้อยอีกด้านหนึ่ง เพื่อให้สมาชิกชุมชนประมงทะเลน้อยได้มีส่วนดูแลและพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ของตนเอง

2.2 ทรัพยากรสัตว์ป่า

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ในช่วงนี้สภาพป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ทำให้สัตว์ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย มีความหลากหลายของสัตว์ป่ามากมาย เช่น ช้าง เสือ หมี กะจก หมูป่า ลิงชนิดต่าง ๆ ไก่ป่า เสือปลา นกใหญ่ นกน้ำชนิดต่าง ๆ เป็นต้น มีหลักฐานที่สนับสนุนว่าแถบพัทลุงเมื่อก่อนมีช้างเป็นจำนวนมาก ตามพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 5 เรื่องเงาะป่า กล่าวตอนหนึ่งว่า (นิธิ ฤทธิพรพันธุ์ และคณะ, 2525 : 21)

“จะเริ่มร่างค่างว้าไปเที่ยวป่า	ขึ้นสงขลาตามใจคิดหมายมุ่ง
แล้วลากเรือวาคใหญ่ไปพักลุง	ตามเขตคั้งทะเลสาบคลื่นราบดี
แวะเกาะยอขึ้นซื้อหม้อเข้านาย	แล้วแจวกรายไปเที่ยวชมเกาะลี
แวะลุดถึงพัทลุงรุ่งราตรี	นอกจากนี้ขึ้นข้างวางเข้าไพร...”

อาชีพของคนในชุมชนประมงทะเลน้อยในสมัยนี้อีกประการ คือ การเก็บของป่าและล่าสัตว์ เพื่อนำมาใช้เป็นอาหารและแลกเปลี่ยนกับสิ่งต่าง ๆ นำมาใช้ประโยชน์ในครัวเรือน จากคำบอกเล่าของอดีตสารวัตรกำนันตำบลทะเลน้อยความว่า เมื่อประมาณ 50 ปีที่ผ่านมา เคยมีพรานล่าช้างชื่อ “หมอเพิง” เดินทางมาจากจังหวัดชุมพรเพื่อทำการจับช้างไปขาย การจับช้างครั้งหนึ่ง ๆ ได้จำนวนกว่า 10 เชือก และประกอบกับได้เกิดไฟไหม้ป่าเสม็ดบริเวณ “ป่าเขียว” หลังจากนั้นไม่นานช้างป่าก็ลดลงเนื่องจากการอพยพข้ามเขตไปยังจังหวัดตรัง จังหวัดนครศรีธรรมราช การพึ่งพาทรัพยากรสัตว์ป่ากับการดำรงชีวิตของคนในชุมชนยังคงดำเนินไปด้วยกันในช่วงนี้ อันเนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังมีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชนประมงทะเลน้อย การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์ป่าก็สูงตามไปด้วยเป็นเงาตามตัว เริ่มมีการเปลี่ยนวิธีการใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าไปจากเดิม โดยมีการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยขึ้นในการล่าสัตว์ เช่น ปืน สารเบือเมา เป็นต้น สัตว์ป่าหลายชนิดเริ่มหายไประหว่าง เช่น ช้าง เสือ หมี และที่สำคัญความหลากหลายของนกน้ำเริ่มลดลงอย่างชัดเจน สาเหตุเกิดจากการล่ามาใช้เป็นอาหาร สาเหตุหลักที่สำคัญอีกประการคือ พื้นที่อยู่เพื่ออาศัยหลบภัยและเพาะพันธุ์วางไข่ของสัตว์ป่าได้ลดลง

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ในช่วงนี้มีการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรสัตว์ป่าเกิดขึ้นอย่างสำคัญโดยเกี่ยวเนื่องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้ เมื่อกรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่บริเวณชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งกำหนดให้เป็นสถานที่ปลอดภัยเพื่อการดำรงชีพของสัตว์ป่าโดยกำหนดชนิดและประเภทของสัตว์ที่ห้ามล่าไว้ โดยเฉพาะการอนุรักษ์และคุ้มครองนกน้ำจำนวน 187 ชนิด ตามนัยแห่งมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 (ศรีสุตา ลอยผา, 2532 : 2) อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการอนุรักษ์และคุ้มครองนกน้ำ ชุมชนประมงทะเลน้อยยังมีการลักลอบใช้ประโยชน์จากสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ในพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าตรวจตรา

ไม่ทั่วถึง ในฤดูกาลทำนาข้าวได้มีการใช้สารเบื่อเมาหว่านในนาข้าว เมื่อนกน้ำลงหากินในนาข้าวก็จะทำให้นกน้ำตายลงอย่างมาก สาเหตุนี้ทำให้นกน้ำถูกทำลายลงเป็นจำนวนมาก เหตุผลที่ชาวนาได้ใช้ยาเบื่อเมานกน้ำเพราะนกน้ำได้เข้าทำลายข้าวในนาข้าวเสียหายมาก ในบางปีนกน้ำได้ทำลายข้าวในนาจนไม่สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้เลย

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน การขยายหน่วยย่อยของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยในพื้นที่ป่าควนจีเสียน เพื่อดำเนินการดูแลป่าไม้และสัตว์ป่าไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง และเป็นข้อจำกัดประการหนึ่งที่ทำให้ยังมีการลักลอบล่านกน้ำเพื่อนำมาใช้บริโภคเป็นอาหารเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ได้ศึกษาเปลี่ยนแปลงแนวการจับกุมผู้กระทำความผิด โดยไม่ต้องออกตรวจตราในพื้นที่ ขอกำลังตำรวจจากสถานีตำรวจภูธรตำบลทะเลน้อยร่วมตั้งด่านจับกุม บริเวณถนนสายหลักควนขนุน - ทะเลน้อย ในช่วงเวลา 04.00 - 05.00 นาฬิกา ซึ่งเป็นช่วงที่พ่อค้าและแม่ค้านำสินค้าไปขายตลาดตอนเช้า ณ อำเภอควนขนุนหรือบ้านปากคลอง ตำบลมะกอกเหนือ ปรากฏว่าสามารถจับกุมผู้ที่นำซากนกที่ถูกล่ามามำจำหน่ายเป็นจำนวนมาก เมื่อเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดำเนินนโยบายการอนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์ป่าอย่างจริงจัง ประกอบกับจังหวัดพัทลุงได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บริเวณทะเลน้อย โดยในปี พ.ศ. 2540 ได้เริ่มมีการจัดเทศกาลท่องเที่ยวดูนกน้ำในโครงการ “ล่องเรือแลนกทะเลน้อย” เป็นครั้งแรก และได้จัดติดต่อกันต่อมาจนถึงปัจจุบันอันเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนประมงทะเลน้อยเห็นความสำคัญของป่าไม้และสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำ เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้เสริมแก่ประชาชนทำให้การลักลอบล่านกน้ำลดจำนวนลงเมื่อสภาพป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและเพาะพันธุ์วางไข่มีสภาพอุดมสมบูรณ์ขึ้น ทำให้ปัจจุบันนกน้ำมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

2.3 ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ตามหลักฐานที่ปรากฏตามพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 5 ตอน เสด็จประพาสแหลมมะลายู พ.ศ. 2432 เขียนเกี่ยวกับทะเลน้อยไว้ว่า “---ได้ให้คนไปดูที่ทะเลน้อยแขวงเมืองนครศรีธรรมราช ระยะทาง 2 ชั่วโมง น้ำขึ้นเรือไฟเข้าไม่ได้ต้องลงเรือเล็กเข้าคลองนางเรียบไปอีก 25 นาที ถึงในนั้นมีดอกบัวหลวงสีขาว แต่น้ำขึ้นจนราษฎรทำนาได้ในทะเล---” (ถัด รัตนพันธ์, 2479 : 150) ทะเลน้อยในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 ในช่วงฤดูแล้งมีการขึ้นเงินแล้งจนราษฎรสามารถทำนาปรังได้ ทรัพยากรสัตว์น้ำมีความอุดมสมบูรณ์มาก เล่ากันว่า การออกไปทำประมงต้องชวนกันไปหลายๆ ลำเรือ เมื่อวางอวนแล้ว

ต้องช่วยกันปลดปลาใส่ลำเรือ ในแต่ละครั้งจะได้ปลาจำนวนมากมายหลายลำเรือ ปลาที่พบในทะเลน้อย ได้แก่ ปลาดุกเนื้ออ่อน ปลาลำปำ ปลาพรม ปลาเม่น (ปลาแรด) ปลาร้าพัน ปลาตุ้ม ปลาค้างคูด ปลาทก (ปลาเนื้ออ่อน) ปลาคือ ปลาตะโกก ปลาสร้อยนกเขา ปลากระพงขาว ปละกระเบน ปลาดุกทะเล กุ้งก้ามกราม กุ้งหัวมัน ปลาทราย ปลาบุทราย ปลากด ปลากะทิง ปลาหมอไทย ปลาหมอช้างเหยียบ ปลากะพง ปลาชะโด ปลาจิ้มฟันจระเข้ ปลาแขยง ปลาชะโอน ปลากะตูป ปลาสลาด ฯลฯ (เรียงชัย ตันสกุล, 2525 : 3-5) ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำส่งผลให้ชาวชุมชนประมงทะเลน้อยยึดการทำประมงเป็นอาชีพหลักมาเป็นเวลานาน โดยใช้เครื่องมือประมงชนิด อวนลากกุ้ง (กั๊ดปลิว) ไซปลา ข่ายลอย ฝือก รังหรือซั้ง และเบ็ด เป็นเครื่องมือสำคัญ นิธิ ฤทธิพรพันธ์ (2525 : 1) ได้เขียนไว้ในจดหมายข่าวโครงการเลน้อยว่า “ปี พ.ศ. 2474 มีประกาศของศาลารัฐบาลมณฑลนครศรีธรรมราช แบ่งเขตทะเลน้อยในท้องที่จังหวัดพัทลุง ไว้เป็นที่หวงห้ามเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2474 เป็นต้นไป พื้นที่ประมาณ 10,000 ไร่” การประกาศดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดการร้องเรียนของราษฎรภายในชุมชนประมงทะเลน้อย ว่าได้หวงห้ามเกินกว่า 1 ใน 3 ของพื้นที่ทะเลน้อย ทำให้การทำมาหากินลำบาก มีการดำเนินการแก้ไขเรื่องนี้ โดยกระทรวงเกษตรราธิการ กรมเกษตร กรมประมง คณะกรรมการจังหวัดพัทลุง และคณะกรรมการอำเภอควนขนุน ได้ดำเนินการตรวจสอบเขตหวงห้ามใหม่และมีประกาศฉบับใหม่ลงวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2480 มีพื้นที่ที่เป็นเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ 6,110 ไร่ ราษฎรในชุมชนประมงทะเลน้อยยอมรับการกำหนดเขตหวงห้ามมิให้จับปลาของราชการในครั้งล่าสุด ด้วยเล็งเห็นถึงเจตนาดีที่รัฐบาลกำหนดเขตดังกล่าวเพื่อมิให้ปลาสูญพันธุ์ อันเป็นประโยชน์โดยตรงต่อชาวประมงภายในชุมชนประมงทะเลน้อย

ช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2515 ประชากรในชุมชนประมงทะเลน้อย ซึ่งมีอาชีพหลักทำการประมงเริ่มประสบปัญหา เมื่อจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นการจับสัตว์น้ำจึงมีมากขึ้น พื้นที่ที่จัดแบ่งไว้เพื่อให้ทำการประมงได้โดยเสรีอยู่นั้น ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยเริ่มเห็นว่าพื้นที่น้อยเกินไปไม่สอดคล้องกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ราษฎรในชุมชนประมงทะเลน้อยจึงได้ร้องเรียนไปยังจังหวัดพัทลุงเพื่อให้ดำเนินการยกเลิกเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำที่ประกาศเมื่อ ปี พ.ศ. 2481 จังหวัดฯ ได้เรียกคณะกรรมการจังหวัดพัทลุงและคณะกรรมการอำเภอควนขนุนเข้าประชุมปรึกษา และได้มีข้อสรุปให้ผ่อนผันกับชาวประมงให้เข้าจับปลาในเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำได้ระยะหนึ่งโดยให้กำนันและผู้ใหญ่บ้าน

เป็นผู้ดูแล หลังจากนั้นชาวประมงก็สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่เขตสงวนทำการประมงได้อย่างอิสระ ในช่วงปลายของปี พ.ศ. 2515 มีการนำเครื่องมือประมงที่ทันสมัยเข้ามาทำการประมง เช่น อวนล่อที่มีความยาวประมาณ 1,000 - 1,500 เมตร ซึ่งทำการประมงครั้งหนึ่ง ๆ ก็สามารถจับปลาได้มากขึ้น แต่จะมีพันธุ์ปลานขนาดเล็กติดอวนขึ้นมาจำนวนมากด้วย จึงเป็นการทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างมาก ต่อมาอวนล่อเป็นเครื่องมือที่ชาวประมงนำมาใช้กันกว้างขวาง

ช่วงปี พ.ศ. 2516 - 2530 ทรัพยากรสัตว์น้ำในช่วงนี้ลดจำนวนลงมาก อันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการใช้เครื่องมือประมงที่ทันสมัย การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำเป็นจำนวนมาก สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนสภาพไปจากเดิมไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำ ภาวะการตื้นเขินของทะเลน้อยอันเนื่องมาจากการตกตะกอนของตะกอนดินและซากพืชซึ่งเน่าเปื่อยทับถม รวมทั้งสาเหตุหลักที่สำคัญ คือ การไม่มีพื้นที่เขตสงวนเพื่อรักษาพันธุ์สัตว์น้ำ ดังนั้นเมื่อทรัพยากรสัตว์น้ำลดจำนวนลงมาก ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยได้พยายามค้นหานทุกหนทางเพื่อการอยู่รอด มีการคิดค้นวิธีการทำการประมงที่ผิดกฎหมายประมงมาใช้ในการจับสัตว์น้ำ วิธีการที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในทะเลน้อย คือ การใช้สารเบื่อเมา และการทำประมงโดยใช้กระแสไฟฟ้า ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำจนทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นในปี พ.ศ. 2524 - 2527 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง และสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง ได้ดำเนินการวิจัยเพื่อหาวิธีการเลี้ยงปลากินพืชในทะเลน้อย (เริงชัย ตันสกุล, 2526 : 3) ชนิดพันธุ์ปลาที่ใช้ในการทดลองวิจัย คือ ปลาตะเพียนขาว ปลาเก๋ฮื้อ ปลายี่สกเทศ และปลานิล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้และยกระดับเศรษฐกิจของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อย ผลการทดลองปรากฏว่าปลากินพืชดังกล่าวสามารถเจริญเติบโตได้ดีในทะเลน้อยเนื่องจากมีอาหารธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เช่น สาหร่ายชนิดต่างๆ เป็นต้น และปี พ.ศ. 2528 กรมประมงได้พยายามเร่งรัดส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณริมทะเลสาบสงขลา ในเขตจังหวัดพัทลุงโดยริเริ่มโครงการเลี้ยงกึ่งก้ามกรามในคอก (วิเศษ ชมเดช และคณะ, 2528 : 15) ปรากฏว่าได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า แต่มีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ การลักขโมย ใช้ต้นทุนดำเนินการสูงมาก และประกอบกับชาวประมงชุมชนทะเลน้อยมีความถนัดในการจับสัตว์น้ำมากกว่าการเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้โครงการดังกล่าวไม่ได้รับความนิยมในบริเวณทะเลน้อย

ช่วงปี พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน ช่วงนี้ทรัพยากรสัตว์น้ำอยู่ในสถานะที่สัตว์น้ำได้ลดลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากการเพิ่มของประชากรในชุมชนประมงทะเลน้อย มีการจับสัตว์น้ำขึ้นมาใช้เป็นอาหารเป็นจำนวนมาก ปัญหาที่สัตว์น้ำลดลงที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ การทำการประมงที่ผิดกฎหมายอย่างรุนแรง คือ การลักลอบทำการประมงโดยใช้กระแสนไฟฟ้า และการใช้สารเบื่อเมา แม้เจ้าหน้าที่ประมงและตำรวจจะพยายามกวาดล้างนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ผู้กระทำความผิดก็พยายามหาวิธีหลบหลีกทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถหาหลักฐานมายืนยันความผิดได้ซึ่งหน้า เช่น การใช้สารเบื่อเมาผู้กระทำความผิดจะไม่พกพาตัวสารไปด้วย แต่จะแช่ผ้าอาบน้ำในสารเบื่อเมาที่บ้าน แล้วเมื่อจะทำการจับปลาก็นำผ้าอาบน้ำลงสู่แหล่งน้ำ ฤทธิ์ยาจะมีผลให้สัตว์น้ำตาย หากถูกจับกุมคันตัวก็จะไม่พบตัวสารที่ใช้ในการเบื่อเมา เมื่อส่งเรื่องฟ้องศาลผู้กระทำความผิดก็จะหลุดพ้นความผิดเกือบทุกราย ปี พ.ศ. 2540 คณะอนุกรรมการการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมและกรมป่าไม้ ได้มีมติเห็นชอบให้เสนอพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ซึ่งครอบคลุมบริเวณพื้นที่ทะเลน้อย เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติที่เรียกสั้นๆว่า “Ramsar Convention” และได้ผ่านความเห็นชอบจากคณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2540 โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือ เพื่อการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดต่อพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้ทำการศึกษาและจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ได้นำเสนอแผนหลักและแผนปฏิบัติการขั้นรายละเอียดเพื่อการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ณ จังหวัดพัทลุง เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2541 เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2543 เป็นปีแรกของการดำเนินโครงการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2539 : 60-72)

3. อาชีพการเกษตรของประชาชน

อาชีพของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กันกับลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งที่อยู่อาศัย และความอุดมสมบูรณ์และความเหมาะสมของพื้นที่ ซึ่งสามารถอธิบายแบ่งแยกตามประเภทของอาชีพ ได้แก่ การทำประมง การทำนา การ

ทำนกระจุย การทำสวนยางพารา การปลูกล้วย และการทำสวนผลไม้ ออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

3.1 อาชีพประมง

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ใกล้กับทะเลน้อย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่และมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก โดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำ สมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยจึงมีอาชีพหลักทำประมงส่วนใหญ่ จากการบอกเล่าของอดีตกำนันตำบลทะเลน้อยกล่าวว่า ถ้ามีการเดินสำรวจครัวเรือนของสมาชิกชุมชนประมงทะเลน้อย จะพบเครื่องมือประมงจำนวน 90 ครัวเรือนจากทั้งหมด 100 ครัวเรือน ที่เหลืออีก 10 ครัวเรือนที่ไม่พบเครื่องมือประมง เนื่องจากอยู่ระหว่างนำเครื่องมือประมงออกไปทำประมงในทะเลน้อย เครื่องมือประมงของชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนี้มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นความภาคภูมิใจของผู้เป็นเจ้าของเครื่องมือประมง เพราะเครื่องมือประมงทุกชิ้นจะประกอบขึ้นจากฝีมือของเจ้าของเครื่องมือเอง ชาวประมงทุกคนจึงมีความสามารถในการซ่อมแซมเครื่องมือประมงได้เอง ในชุมชนประมงทะเลน้อยจึงไม่มีการว่าจ้างให้ซ่อมแซมเครื่องมือประมง ชนิดของเครื่องมือประมงที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ได้แก่ อวนลากกุ้ง กัดปลิว 6 เซนติเมตร (กัดปลาสด) กัดปลิว 6 นิ้ว (กัดปลาต้ม) และเบ็ด เป็นต้น เครื่องมือประมงดังกล่าวที่ใช้ในช่วงนี้เป็นเครื่องมือที่ทำจากเส้นเชือกชนิดด้าย

วิธีการทำประมงและขนาดของการทำประมงจะแตกต่างกันไปตามชนิดของเครื่องมือ เครื่องมือประมงอวนลากกุ้งมีหน่วยเรียกเป็นหัว ซึ่งมีความยาวประมาณ 400 เมตรต่อหัว ความลึกของอวน 4 เมตร ช่องตาอวนขนาด 1 - 1.5 เซนติเมตร ทำการประมงร่วมกับเรือแจวหรือการใช้ใบเรือ วิธีการทำประมงต้องใช้คนในการทำประมง จำนวน 3 คน โดยให้คนแรกลงไปอยู่ในน้ำทำหน้าที่ถือปลายอวนข้างหนึ่งไว้ คนที่ 2 จะอยู่ในเรือทำหน้าที่วางอวน คนที่ 3 มีหน้าที่แจวเรือ เมื่อวางอวนหมดคนที่ 2 ซึ่งอยู่ในเรือจะทำหน้าที่สาวอวนขึ้น เรียกว่า “ลากอวน” ลากไปจนสุดสิ้นอวน คนที่อยู่ในน้ำก็จะทำหน้าที่ดึงปลายอวนด้านล่างขึ้นสู่ลำเรือพร้อมกับการผลักหัวเรือออกไป เรียก “ตัวอวน” สัตว์น้ำที่จับได้ คือ กุ้ง ปลาสด ปลาตุ๋น เป็นต้น เครื่องมือประมงชนิดกัดปลิว 6 เซนติเมตร (กัดปลาสด) มีหน่วยเรียกเป็นหมอน มีความยาว 40 เมตรต่อหมอน อวนมีความลึก 2 เมตร การทำประมงทำโดยวางอวนลงในน้ำในแหล่งที่จะทำประมง จะใช้มะพร้าวผลดิบผูกติดกับริมอวนด้านบน

ประมาณ 3 ใบ เพื่อให้ทำหน้าที่เป็นหุ่นลอย วางอวนไว้ประมาณ 1 ชั่วโมงก็จะทำการกู้
อวน ช่วงที่ทำประมงแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงที่ 1 ทำประมงในตอนเย็นเวลาประมาณ 18.00 -
19.00 น. ช่วงที่ 2 ทำประมงตอนย่ำรุ่ง เวลาประมาณ 03.00 - 04.00 น. สัตว์น้ำที่จับได้ คือ
ปลาสด ปลาตุก ปลาสร้อยนกเขา เป็นต้น เครื่องมือประมงชนิดกักปลิว 6 นิ้ว (กักปลา
ตุ้ม) มีความยาว 50 เมตรต่อหมอน ลึก 2.5 เมตร ทำการประมงร่วมกับเรือ จะใช้ทำ
ประมงในช่วงน้ำหลากเดือนพฤศจิกายน - กุมภาพันธ์ วิธีการทำประมงทำโดยการปักหลักไม้
จำนวน 2 หลัก เพื่อใช้สำหรับผูกปลายอวนไว้ จะวางอวนเป็นรูปครึ่งวงกลม (รูปเขาควย)
หันด้านหน้าเข้ารับลม แล้วจะใช้ไม้ต้นน้ำหรือกระทุ้งน้ำ เรียก “ตีทวม” ทางด้านเหนือลมได้
เข้าหาอวน เพื่อให้ปลาตกใจวิ่งชนอวนที่วางไว้ เวลาที่ทำการประมงเป็นช่วงย่ำรุ่ง ระหว่าง
เวลา 05.00 - 06.00 น. และตอนเย็นระหว่างเวลา 17.00 - 18.00 น. สัตว์น้ำที่จับได้ ได้แก่
ปลาตุ้ม ปลาพรหม ปลากด ปลาโสด เป็นต้น

ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยมีเคล็ดลับในการรักษาเครื่องมือประมงให้คง
ทนสามารถใช้ทำประมงได้นาน และเชื่อกันว่าเมื่อปฏิบัติแล้วสามารถใช้จับสัตว์น้ำได้จำนวน
มาก วิธีการ คือ ใช้ไข่เป็ดคัดเฉพาะไข่ขาว ใช้ประมาณ 10 ฟองต่อเครื่องมือกัก 1 หมอน
ใช้มือจุ่มไข่ขาวที่เตรียมไว้แล้วนำมาขโลมให้เข้ากับเนื้ออวนจนทั่ว ตากให้แห้ง นำไปนั่งกับ
กะทะประมาณ 3 ชั่วโมง เมื่อผ่านกรรมวิธีดังกล่าวนี้แล้วจะทำให้เส้นด้ายของเครื่องมือประมง
นิ่มพอดี สามารถใช้จับปลาได้ประมาณ 10 วัน แล้วต้องนำมาหมักใหม่หมนเวียนอยู่อย่างนี้
ตลอดไป

ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยจะทำประมงในสองช่วงฤดูกาล คือ เดือน
พฤษภาคมถึงกรกฎาคม และเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม ในแต่ละเดือนจะหยุดทำประมง
ในช่วง 8 ค่ำ กับช่วง 15 ค่ำ รวมวันหยุดทำประมงในช่วงปกติเดือนละ 4 วัน และจะหยุด
ทำประมงในเดือนตุลาคมของทุกปีซึ่งเป็นระยะที่ปลาน้ำจืดวางไข่ ช่วงเดือนที่สามารถทำ
ประมงได้ผลผลิตสูง คือ เดือนพฤษภาคม พฤศจิกายน และธันวาคมของทุกปี การทำ
ประมงของช่วงนี้จะเป็นไปในลักษณะเพื่อการเลี้ยงชีพตามสภาพของทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่
รอบตัว

ช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2515 อาชีพการทำประมงของสมาชิกในชุมชน
ประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ไม่มีความแตกต่างกับช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ในแง่ของชนิดเครื่องมือ
และวิธีการทำประมง สิ่งที่แตกต่างคือองค์ประกอบของเครื่องมือประมงที่ใช้ จะเปลี่ยนแปลง

จากการใช้เส้นเชือกชนิดด้ายมาเป็นการใช้เส้นเชือกป่านในการประกอบเป็นเครื่องมืออวน และกั๊ด และเรือที่ใช้ประกอบกับการทำประมงในช่วงนี้จะใช้วิธีการถ่อและแจวแทนการใช้ใบเรือ เส้นเชือกป่านที่ใช้จะแบ่งออกเป็น 2 เกรด คือ ป่านแก้วจะมีเส้นเล็ก มีคุณสมบัติคงทนแต่มีราคาสูง และป่านธรรมดาเป็นเส้นด้ายใหญ่ มีคุณสมบัติคงทนต่ำและมีราคาถูก สัตว์น้ำที่จับได้จะมีลักษณะใกล้เคียงกับช่วงก่อน พ.ศ. 2500 ทั้งในแง่ของชนิดสัตว์น้ำ ขนาด และปริมาณสัตว์น้ำ เนื่องจากสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของทะเลน้อยมิได้เปลี่ยนแปลงหรือได้รับผลกระทบจากสิ่งต่างๆ มากนัก โดยเฉพาะจำนวนทรัพยากรสัตว์น้ำยังคงมีความอุดมสมบูรณ์เช่นเดิม จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสซึ่งมีอาชีพหลักทำประมงพบว่า ในทะเลน้อยช่วงนี้มีจระเข้ น้ำจืดอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ขนาดที่พบยาวประมาณ 7 - 8 เมตร ชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยมีการทำประมงจระเข้ด้วย โดยการประดิษฐ์เครื่องมือประมงขึ้นเอง เรียก “เบ็ดจระเข้” โดยการนำเหล็กขนาด 2 หนุตี้เป็นเบ็ดขนาดใหญ่ ใช้เชือกใหญ่ผูกติดกับตัวเบ็ด ปลายอีกด้านหนึ่งของเชือกนำไปผูกติดไว้กับไม้ไผ่ทั้งต้น (ลำ) ที่ตัวเบ็ดใช้เปิดที่มีชีวิตผูกติดไว้ให้เบ็ดสามารถเคลื่อนไหวได้เพื่อเป็นเหยื่อล่อจระเข้ เมื่อจระเข้จับเหยื่อก็จะถูกเบ็ดเกี่ยวติดปาก ชาวประมงจะสามารถสังเกตเห็นได้จากไม้ไผ่ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นหุ่นลอย ไม่ว่าจระเข้จะหนีไปที่ใดก็จะสามารถสังเกตเห็นได้ เมื่อจระเข้หมดแรงก็จะไปเกยตื้นสามารถจับได้โดยง่าย ต่อมาการทำประมงจระเข้ได้มีการพัฒนาวิธีการมาทำในเวลากลางคืนโดยใช้แสงไฟประกอบเรียกว่า “การไล่จระเข้” แสงไฟเมื่อส่องในเวลากลางคืนหากกระทบดวงตาของจระเข้จะสะท้อนแสงสีแดงชัดเจน ชาวประมงจะใช้ฉมวกซึ่งประดิษฐ์ขึ้นเองใช้เชือกผูกกับฉมวกไว้ ปลายอีกข้างหนึ่งของเชือกจะผูกติดไว้กับเรือ จระเข้เมื่อโดนฉมวกแทงติดลำตัวแม้จะหนีอย่างไรก็จะดึงเอาเรือไปด้วย ชาวประมงจะปล่อยให้จระเข้หนีจนหมดแรงและสามารถจับได้โดยง่าย

การทำประมงของชาวประมงในชุมชนประมงทะเลน้อยช่วงนี้ยังเป็นไปในลักษณะเพื่อการยังชีพ เครื่องมือประมงที่ใช้ก็ยังเป็นเครื่องมือซึ่งมิได้ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ สังเกตได้จากเครื่องมือกั๊ด 6 นิ้ว (กั๊ดปลาตุ้ม) ช่องตาที่ใช้ขนาด 6 นิ้ว ใช้จับปลาขนาดใหญ่ การที่ชาวประมงต้องการปลาขนาดใหญ่ เป็นเพราะมีความเห็นว่าการกินปลาขนาดเล็กจะมีรสชาติไม่อร่อย ประเพณีที่สำคัญของชาวประมงที่ยังปฏิบัติสืบต่อกันมา คือ การหยุดทำประมงในช่วง 8 ค่ำ กับช่วง 15 ค่ำ และการหยุดทำประมงในเดือนตุลาคมของทุกปี ซึ่งเป็นระยะที่ปลาน้ำจืดวางไข่ ทำให้เกิดการฟ่อผลตายอัตราการทำประมง ส่งผลให้สัตว์น้ำมีช่วงระยะที่

สามารถแพร่ขยายพันธุ์และเลี้ยงตัวอ่อนได้ในระยะหนึ่ง แต่เนื่องจากประชาชนเพิ่มมากขึ้น ความต้องการอาหารเพิ่มสูงขึ้นด้วย ชาวประมงได้ขอเข้าไปใช้ประโยชน์ในเขตสงวนที่รักษา พืชพันธุ์สัตว์น้ำ และในช่วงปลายปี พ.ศ. 2515 ชาวประมงเริ่มนำเครื่องมือประมงที่ทันสมัย เข้ามาทำการประมงบริเวณทะเลน้อย ได้แก่ อวนล้อม เป็นเครื่องมือประมงที่สามารถจับ สัตว์น้ำได้ครั้งละมากๆ แต่จะมีพันธุ์ปลาขนาดเล็กติดอวนขึ้นมาจำนวนมากด้วย จึงเป็น เครื่องมือที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำอย่างมาก ต่อมาชาวประมงนำเครื่องมืออวนล้อมมาใช้อย่าง กว้างขวาง

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ชาวประมงชุมชนประมงทะเลน้อยยังคงทำประมง เป็นอาชีพหลัก แต่การดำเนินการมีการเปลี่ยนแปลงไปจากสองช่วงก่อนที่กล่าวมาแล้วอย่าง มาก สาเหตุอันดับแรกที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือ จำนวนประชากรในชุมชนประมง ทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีความต้องการสัตว์น้ำเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย การทำประมงจึง ต้องมีการเพิ่มอัตราการจับสัตว์น้ำเพื่อให้ได้จำนวนสัตว์น้ำเพิ่มขึ้น สาเหตุอันดับสองคือ มี การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาในชุมชนประมงทะเลน้อย ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเส้น เชือกที่ใช้ประกอบเป็นอวนหรือกักจากเส้นเชือกป่านเป็นเส้นเชือกไนล่อน จากคำบอกเล่า ของผู้อาวุโสซึ่งมีอาชีพหลักทำประมงพบว่า เครื่องมือประมงที่ประกอบขึ้นจากเส้นเชือกไน ล่อนมีคุณสมบัติที่สามารถจับสัตว์น้ำได้สูงกว่าเครื่องมือประมงที่ใช้เส้นเชือกป่านถึงประมาณ 5 เท่าตัว เทคโนโลยีอีกประการที่นำเข้ามาใช้ในการทำประมง คือ การใช้เรือประกอบ เครื่องยนต์ที่เรียกว่า “เรือหางยาว” เมื่อนำเรือหางยาวมาใช้ประกอบร่วมในการทำประมง ทำ ให้สามารถจับสัตว์น้ำเพิ่มสูงกว่าเดิมซึ่งใช้เรือแจวประมาณ 2 เท่าตัว เพราะเรือหางยาวมี ความเร็วสูงกว่าการแจวมาก สามารถเคลื่อนย้ายจากแหล่งทำประมงที่หนึ่งไปอีกที่หนึ่งได้ รวดเร็ว เทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการทำประมงอีกประการ คือ การใช้สารเบื่อเมาและการใช้ กระแสไฟฟ้า สารเบื่อเมาที่นิยมใช้กันในช่วงนี้เรียกว่า “โล่ดิน” เป็นรากไม้สามารถหาได้ใน พื้นที่ ส่วนการใช้กระแสไฟฟ้าจะใช้เครื่องยนต์เป็นตัวปั่นไฟ ที่นิยมใช้กันมากคือเครื่องยนต์ ขนาด 10 แรงม้าซึ่งมีใช้กันเกือบทุกครัวเรือน สาเหตุอันดับต่อมาที่เป็นปัจจัยสำคัญ คือ การ เปลี่ยนแปลงด้านการตลาด มีการค้าขายสัตว์น้ำอย่างกว้างขวางควบคู่ไปกับการบริโภคสินค้า อื่นๆ ทำให้มีความต้องการเงินเพิ่มสูงขึ้น กระตุ้นให้เกิดความต้องการสัตว์น้ำในปริมาณมาก ขึ้น การทำประมงของชาวประมงชุมชนประมงทะเลน้อยช่วงนี้ มิได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการ ยังชีพ แต่เป็นไปในลักษณะเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ในแง่รายได้สูงสุด โดยมีได้คำนึงถึง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลผลิตจากการทำประมงในระยะแรกของช่วงนี้ยังคงสูง เนื่องจากทรัพยากรสัตว์น้ำในทะเลน้อยยังคงมีพอเพียงเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการจับสัตว์น้ำ ชาวประมงจึงมีความรู้สึกว่าสัตว์น้ำในทะเลน้อยยังมีในปริมาณมาก จากการบอกเล่าของผู้มีอาชีพค้าขายสินค้าสัตว์น้ำกล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2529 - 2530 ผลผลิตสัตว์น้ำจากการทำประมงลดลงมากเมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตจากการทำประมงในช่วง 5 - 10 ปีก่อนหน้านี้

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน อาชีพการทำประมงของชาวประมงชุมชนประมงทะเลน้อย มีการเปลี่ยนแปลงไปจาก ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 อย่างมาก เพราะจำนวนสัตว์น้ำในทะเลน้อยที่ลดจำนวนลงอย่างเห็นได้ชัด ประกอบกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและระบบนิเวศของทะเลน้อยได้เสื่อมโทรมลง อีกทั้งชาวประมงนำเครื่องมือประมงที่ทันสมัยประเภทอวนสำเร็จรูปเข้ามาทำการประมง ซึ่งทำจากเส้นเชือกประเภทอวนเอ็นหรือในล่อน มีขนาดตาอวนหลายขนาดให้ชาวประมงเลือกใช้ ได้แก่ ขนาดตาอวน 9 - 10 เซนติเมตร ขนาด 6.5 เซนติเมตร ขนาด 6 เซนติเมตร ขนาด 5 เซนติเมตร ขนาด 4.5 เซนติเมตร ขนาด 3 เซนติเมตร และ ขนาด 2.8 เซนติเมตร ประสิทธิภาพของอวนสำเร็จรูปดีกว่าอวนในช่วงก่อนหน้านี้มาก แต่ผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำก็มิได้สูงขึ้นเพราะประชากรของสัตว์น้ำลดจำนวนลง ชาวประมงพยายามต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยการเพิ่มอัตราการลงแรงในการจับสัตว์น้ำให้สูงขึ้น การทำประมงในแต่ละเดือนที่มีการหยุดทำประมงเดือนละประมาณ 4 วัน กลับเปลี่ยนแปลงไปไม่มีการหยุดทำประมงและกลับเชื่อถือว่าช่วง 8 ค่ำและ 15 ค่ำ สามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก และการหยุดทำประมงในเดือนตุลาคมของทุกปีซึ่งเป็นระยะปลาน้ำจืดวางไข่ ชาวประมงก็ไม่หยุดทำประมงเนื่องจากมีความนิยมบริโภคไข่ปลา ทำให้ปลาที่มีไข่สามารถขายได้ในราคาสูงกว่าปกติ ชาวประมงมีการเพิ่มจำนวนเครื่องมือประมงมากกว่าเดิมประมาณ 10 เท่าตัว คราวเรือนหนึ่ง ๆ ที่ใช้เครื่องมือกัก (ข่าย) ทำประมงประมาณ 400 - 500 หมอน เพื่อต้องการให้สามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก การทำประมงที่ฝ่าฝืนกฎหมายพระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 มีมากยิ่งขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงใช้วัสดุเครื่องมือที่ทันสมัยขึ้น มีการใช้สารไซยาไนด์เบือเมาสัตว์น้ำแทนโล่ดิน และใช้กระแสไฟฟ้าจากแบตเตอรี่ทำประมงได้มาแทนที่การใช้เครื่องปั่นไฟ มีการลักลอบทำประมงในเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำที่ประกาศเขตใหม่เพิ่มสูงขึ้น ชาวประมงได้ประดิษฐ์เครื่องมือประมงและหาวิธีการทำประมงแบบใหม่ เพื่อให้ผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำสูงขึ้นตัวอย่างเช่น ไชชนิดหนึ่งเรียก “ไชผี” วิธีการทำประมงโดยการนำผักตบชวาไปผูกรวมกันโดยใช้เชือกเป็นลักษณะ

คล้ายการทำร่ำและปักหลักไม้เพื่อไม่ให้ล่องลอย แล้วนำไผมาวางบริเวณกร่ำที่ทำขึ้นโดยในไผไม่ต้องใส่เหยื่อล่อ ให้ไผจุ่มลงในน้ำประมาณ 2 ส่วน อยู่เหนือน้ำประมาณ 1 ส่วน ช่วงระยะเวลาที่วางไผในช่วงเช้าจะถูกไผในเวลาตอนเย็น สัตว์น้ำที่ได้ คือ ปลาตุก ปลาตก ปลาสาคร เป็นต้น การทำประมงแบบใหม่นี้ก่อผลกระทบติดตามามากมาย เพราะเมื่อชนย้ายผักตบชวาซึ่งเป็นวัชพืชออกไปอยู่อย่างอิสระจะทำให้ผักตบสามารถเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและแพร่ขยายพันธุ์ในทะเลน้อยมากกว่าปกติถึงเท่าตัว ก่อความเดือดร้อนต่อชาวประมงและยังส่งผลต่อเนื่องถึงการตื่นเงินของทะเลน้อย องค์การบริหารส่วนตำบลทะเลน้อยและพนาวดูต้องใช้งบประมาณในการกำจัดผักตบชวาในทะเลน้อยปีละประมาณ 200,000 บาท การทำประมงของชาวประมงชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ เป็นไปในลักษณะทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำและมีได้ก่อให้เกิดความยั่งยืนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทะเลน้อย ซึ่งสามารถสังเกตได้จาก ชนิดของเครื่องมือประมง ลักษณะและวิธีการทำประมง ตลอดจนจิตสำนึกของชาวประมงที่มีแต่ความกระหายต่อประโยชน์จากทรัพยากรสัตว์น้ำ

3.2 อาชีพทำนา

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 โดยที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ลุ่มน้ำท่วมถึงจึงมีการทำนาข้าวกันทั่วไป พื้นที่ที่ใช้ในการทำนาส่วนใหญ่จะอยู่ทางด้านทิศตะวันตกของทะเลน้อย บริเวณรอบ ๆ ที่ใช้ตั้งบ้านเรือน ส่วนพื้นที่ลุ่มเชิงควนพนาวดูมีการทำกันบ้างแต่มีจำนวนน้อย เพราะพื้นที่เป็นที่สูง การทำนาจะเป็นรูปแบบการทำนาหว่านน้ำตามอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก (ทำนาปี) ทำได้ปีละครั้ง ส่วนอีกพื้นที่คือ บริเวณรอบทะเลน้อยจะใช้ทำนาข้าวเช่นกัน แต่ทำในช่วงฤดูแล้งที่ระดับน้ำลดลงมาก (นาปรัง) ทั้งนี้บริเวณนี้ในฤดูฝนจะมีน้ำท่วมจึงทำนาไม่ได้ การทำนาปรังสามารถใช้น้ำจากทะเลน้อยได้สะดวก การไถพรวนดินอาศัยแรงงานจากกระบือ ไม่มีการใส่ปุ๋ย การเก็บเกี่ยวอาศัยแรงงานในครอบครัว การทำนาของชุมชนประมงทะเลน้อยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อบริโภคในครัวเรือน

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ในช่วงนี้การขยายตัวของพื้นที่นาข้าวเกิดขึ้นอย่างชัดเจนกว่าช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากประชากรในชุมชนประมงทะเลน้อยมีเพิ่มมากขึ้น อัตราความต้องการอาหารมีสูงขึ้น รูปแบบการทำนาข้าวยังคงเป็นการทำนาแบบหว่านน้ำตาม อาศัยน้ำจากน้ำฝนเป็นหลัก การทำนาปรังในบริเวณริมทะเลน้อยเริ่มจะลดลง สาเหตุเกิดจากบริเวณริมทะเลน้อยมีวัชพืชปกคลุมอยู่จำนวนมาก เช่น ผักตบชวา ต้นกก เป็นต้น ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเตรียมพื้นที่ในการทำนา

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ช่วงนี้รูปแบบการทำนา ยังคงเป็นการทำนาแบบ หว่านน้ำตม แต่มีการทำนา 2 ครั้ง บางส่วนคือ ทำนาปีสลับกับการทำนาปรัง เนื่องจากได้ มีระบบชลประทานเข้ามาเมื่อปี พ.ศ. 2527 (ศิริจิต พุ่งหว่า และคณะ, 2534 : 19) และมีการ เปลี่ยนแปลงวิธีการทำนาจากช่วงที่ผ่านมา คือ มีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เปลี่ยนจากการใช้โคหรือกระบือมาไถดินนาไถพรวนดินแทน การใช้ข้าวพันธุ์ดีที่ให้ ผลผลิตสูงกว่าแทนพันธุ์พื้นเมือง การใช้ปุ๋ยเคมีแทนการใช้ปุ๋ยคอก และการใช้สารฆ่าแมลง ในการกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น

ช่วง พ.ศ. 2530 - ปัจจุบัน การขยายของพื้นที่ทำนาข้าวมีน้อยมาก คงมีการ ดำเนินการเฉพาะบริเวณเดิม วัตถุประสงค์ของการทำนาส่วนใหญ่ยังคงทำเพื่อใช้สำหรับบริ โภคในครัวเรือน มีเพียงส่วนน้อยที่ยังคงทำนาในเชิงการค้าด้วย โดยใช้พันธุ์ข้าวที่ให้ผลผลิต สูงต้านทานต่อโรค เช่น พันธุ์เล็บนก พันธุ์ชัยนาท เป็นต้น มีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารฆ่าแมลง จำนวน มากขึ้นทั้งในด้านปริมาณความเข้มข้นและจำนวนความถี่ในการใช้ อีกทั้งมีการนำ เครื่องจักรเข้ามาใช้ในการเก็บเกี่ยวแทนการเก็บเกี่ยวโดยใช้แรงงานคน

3.3 อาชีพการทำนากระจุย

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 พื้นที่ที่ใช้ในการทำนากระจุย คือ บริเวณแนวเขตติด ต่อของทะเลน้อยและบริเวณพื้นดินที่มีน้ำท่วมถึงประมาณ 6 - 7 เดือนขึ้นไป พื้นที่เหล่านี้อยู่ ด้านทิศเหนือและทิศใต้ของที่ตั้งชุมชนประมงทะเลน้อย ต้นกระจุยที่ได้จะนำมาใช้เป็นวัสดุ ในการจักสานเสื่อกระจุย ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำกันมากกว่า 100 ปี กระจุยสดที่ได้จะนำมา ตากแดดประมาณ 1 - 2 วัน ต่อจากนั้นจะนำกระจุยที่แห้งแล้วไปผ่านเครื่องรีด ในช่วงนี้จะ ใช้ก้อนหินกลมขนาดใหญ่ที่มีน้ำหนักมาก กลิ้งทับไปบนกระจุยหลายๆ รอบจนกระจุยแบน แล้วจึงนำกระจุยดังกล่าวมาใช้สานเสื่อในขั้นต่อไป

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ในช่วงนี้การทำนากระจุยมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผลผลิตที่ได้จากผลิตภัณฑ์กระจุย โดยเฉพาะเสื่อ เป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น ทำ ให้ต้นกระจุยที่มีอยู่ไม่เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ในการทำนากระจุยมักจะได้รับความเสียหายจากนกน้ำเข้าทำลาย โดยในช่วงที่กระจุยแตกหัวอ่อนนกน้ำจะเข้าซุกหัวของกระ จุยนำมาเป็นอาหาร ซึ่งส่งผลเสียหายให้กับเกษตรกรที่ทำนากระจุยเป็นจำนวนมาก มีเกษตรกร บางรายเลิกทำนากระจุยหันมาซื้อต้นกระจุยจากเกษตรกรรายอื่นแทน กระจุยส่วนหนึ่งที่

ใช้ในการทำผลิตภัณฑ์กระจุนี้ ต้องนำมาจากพื้นที่บริเวณพรุควนเคร็ง อำเภอสระหวด จังหวัด นครศรีธรรมราช

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ช่วงนี้อาชีพการทำนากระจุยังคงดำเนินการในพื้นที่ เดิมแต่ลดจำนวนพื้นที่ลง และไม่มีการแพร่ขยายไปยังพื้นที่ใหม่ แม้ว่าความต้องการกระจุ จะมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สาเหตุสำคัญเนื่องจากมักเกิดความเสียหายของนากระจุอันเกิดจาก นกน้ำเข้าทำลาย และสาเหตุอีกประการ คือ มีการนำกระจุจากพรุควนเคร็งในเขตจังหวัด นครศรีธรรมราชเข้ามาทดแทนเป็นจำนวนมาก จึงยังคงมีวัสดุกระจุเพียงพอสำหรับใช้ทำ เสื่อ และผลิตภัณฑ์รูปแบบอื่นที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมา เช่น ชุดที่รองจานและถ้วยกาแฟ พัด กระจุ เป็นต้น

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน อาชีพการทำนากระจุยังคงมีการทำแบบดั้งเดิม ในพื้นที่เดิมเพราะไม่สามารถขยายพื้นที่ได้ การผลิตผลิตภัณฑ์จากกระจุต้องซื้อกระจุ จากพรุควนเคร็ง จังหวัดนครศรีธรรมราช เกือบทั้งหมด

3.4 อาชีพการทำสวนยางพารา

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 จากการบอกเล่าของอดีตสารวัตรกำนันตำบลทะเลน้อย พบว่าต้นยางพาราได้ถูกนำเข้ามาปลูกในพื้นที่ตำบลทะเลน้อย ประมาณ ปี พ.ศ. 2460 ใน ลักษณะของการลักลอบนำเข้ามา จากการที่พ่อค้าขนส่งกระบือจากชุมชนประมงทะเลน้อย นำกระบือไปขายให้แก่ชาวอินเดียในตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา และได้ รับจ้างให้นำกระบือเข้าไปส่งในประเทศมาเลเซีย ขากลับพ่อค้าได้นำต้นยางพาราออกมาด้วย แล้วนำมาปลูกในพื้นที่บริเวณชุมชนประมงทะเลน้อย อันเป็นประวัติโดยย่อของการทำสวน ยางพาราในบริเวณพื้นที่นี้ พื้นที่ที่ใช้ปลูกคือ บริเวณที่เป็นควนติดต่อกับควนพนางตุง เป็น พื้นที่ที่มีลักษณะลาดเอียงจากที่สูงลงสู่ที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ที่ 3 บ้านบน และ หมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก ตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 อาชีพการทำสวนยางพารามีการขยายตัวมาก กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเริ่มเข้ามาในพื้นที่เมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2505 โดยการให้การ ช่วยเหลือแก่เกษตรกรที่ประสงค์จะเปลี่ยนแปลงพันธุ์ยางพาราที่ใช้ปลูกใหม่ ในลักษณะของ การให้ทุนในการดำเนินการไร่ละ 1,500 บาท โดยมีเงื่อนไขของการเข้าร่วมโครงการฯ ดังนี้ พื้นที่ที่จะเข้าร่วมโครงการจะต้องมีเอกสารสิทธิ์ในการครอบครอง บริเวณพื้นที่ที่ใช้ในการ ทำสวนยางพารา คือ พื้นที่ของหมู่ที่ 3 บ้านบน และหมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก ซึ่งเป็นพื้นที่

เชิงลาดจากควนพนางตุง ส่วนยางพาราที่เข้าร่วมโครงการสงเคราะห์ส่วนใหญ่เป็นของผู้นำในชุมชนประมงทะเลน้อย เช่น กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ในขณะที่เกษตรกรทั่วไปเข้าร่วมโครงการนี้น้อย อาจจะมีสาเหตุมาจากยังไม่ยอมรับเทคโนโลยีใหม่ ซึ่งบางรายยังไม่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงเพราะเพิ่งริเริ่มดำเนินการทำสวนยางพารา ;

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ในช่วงนี้อาชีพการทำสวนยางพาราของเกษตรกรได้รับการสงเคราะห์จากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นการทำให้สวนยางพาราแบบใหม่ มีการใช้พันธุ์ยางพาราที่ให้ผลผลิตสูง มีการปรับแต่งพื้นที่ ใส่น้ำปุ๋ยเคมี ทำให้ได้ผลผลิตน้ำยางสูง มีกรรมวิธีในการทำแผ่นยางที่ถูกต้องวิธี สะอาด และมีการใช้เครื่องจักรเข้าช่วยในการทำแผ่นยางพารา ผลผลิตยางพาราที่ได้มีคุณภาพดี

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน ในช่วงนี้การขยายของพื้นที่สวนยางพาราลดลงจากเดิม เริ่มมีการปรับเปลี่ยนสวนยางพารามาเป็นสวนผลไม้ การทำสวนยางพาราจะมุ่งเน้นที่จะปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น และเกิดการค้าขายผลผลิตยางในแนวใหม่ คือ การซื้อขายน้ำยางสดแทนยางแผ่นและเศษยาง ซึ่งช่วยให้เกษตรกรได้ใช้เวลาที่เหลือจากการทำแผ่นยางมาใช้ในการปฏิบัติการะกิจอื่น แม้จะได้รับความสนใจบ้างจาก เกษตรกร แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังคงดำเนินกรรมวิธีในการทำยางแผ่นขายอยู่เช่นเดิม

3.5 การทำปลูสัตว์

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 อาชีพการเลี้ยงสัตว์ของชุมชนประมงทะเลน้อยที่นิยม คือ การเลี้ยงกระบือ พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงบริเวณป่าพรุด้านทิศเหนือและทิศใต้ของชุมชนประมงทะเลน้อย วัตถุประสงค์ของการเลี้ยงในช่วงนี้เพื่อใช้งาน ใช้ไถพรวนพื้นที่นาข้าว และใช้งานอื่นๆ เช่น ใช้เป็นพาหนะในการขนส่งอุปกรณ์การเกษตร และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่มีการเลี้ยงกระบือกันทั่วไปเป็นเพราะวัฒนธรรมการบริโภคของคนในชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งนิยมกินเนื้อกระบือ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาหารเลี้ยงแขกในงานมงคลหรือในงานอื่นๆ มักนิยมใช้เนื้อกระบือเป็นหลัก ในช่วงหลังจึงเกิดอาชีพการเลี้ยงกระบือเพื่อการค้าขึ้น การเลี้ยงใช้วิธีแบบปล่อยเลี้ยงในทุ่งนาบริเวณพื้นที่พรุ เมื่อมีการเลี้ยงกันมากขึ้น กระบือส่วนที่เหลือจากการใช้บริโภคในชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง จะส่งขายไปยังตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเตาะ จังหวัดสงขลา ในการขนส่งจะใช้วิธีการเดินเท้าตามเส้นทางถนนพัทลุง - หาดใหญ่ ผู้รับจ้างขนส่งกระบือ หนึ่งคนสามารถลากจูงได้จำนวน 2 ตัว ได้ค่าจ้างตัวละ 20 บาท ใช้เวลาในการขนส่งรวมไปและกลับ จำนวน 10 วัน

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ในช่วงนี้การเลี้ยงกระบือยังคงเลี้ยงแบบปล่อยทุ่ง โดยใช้พื้นที่บริเวณพรุด้านทิศเหนือและด้านทิศใต้ของชุมชนประมงทะเลน้อย พื้นที่พรุนี้เป็นที่ลุ่มตมามีน้ำท่วมถึงในฤดูน้ำหลาก และวิธีเลี้ยงยังคงใช้วิธีเลี้ยงแบบปล่อยทุ่งนา วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงส่วนหนึ่งเพื่อการใช้งานในท้องถิ่น และยังคงเพื่อใช้ในการประกอบอาหาร ในวาระที่มีการจัดงานต่างๆ เพราะวัฒนธรรมของชุมชนประมงทะเลน้อยยังเหมือนเดิม แต่ได้เพิ่มวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่ง คือ เลี้ยงในเชิงการค้า เพื่อส่งกระบือไปขายยังจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะจังหวัดสงขลา และจังหวัดยะลาซึ่งถือเป็นตลาดหลัก

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ช่วงนี้อาชีพการเลี้ยงกระบือมีปริมาณลดลงอย่างมาก เมื่อเทียบกับช่วงก่อนนี้ สาเหตุส่วนหนึ่งเนื่องจากการทำนาที่เปลี่ยนมาใช้เครื่องจักรแทนแรงงานกระบือ การจำกัดของตลาด และที่สำคัญ คือ การเลี้ยงกระบือแบบปล่อยทุ่งนา มักจะไปทำความเสียหายให้แก่กิจกรรมการเกษตรของเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะนาข้าว ทำให้เกิดการวิวาทกันบ่อยครั้งระหว่างผู้ประกอบอาชีพการทำนาและอาชีพการเลี้ยงกระบือ มีการเปลี่ยนแปลงวิธีเลี้ยงในบางรายเป็นการเลี้ยงในคอกและมีการปล่อยทุ่งนาสลับกันแต่มีการควบคุมอย่างดีมิให้ไปทำความเดือดร้อนต่อกิจกรรมการเกษตรของเพื่อนบ้าน

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน ช่วงนี้อาชีพการเลี้ยงกระบือ ไม่มีการขยายเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่ในการเลี้ยงมีน้อยและจำเป็นต้องเฝ้าดูแลอย่างดีในบางช่วงที่มีการทำกิจกรรมการเกษตรอย่างอื่น เช่น การทำนาปรัง ตลาดหลักยังคงเป็นการเลี้ยงเพื่อขายในชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง มีบ้างที่มีการส่งไปขายยังตลาดจังหวัดยะลา และจังหวัดสงขลา การปศุสัตว์ที่เข้ามามีบทบาทใหม่ในช่วงนี้ คือ การทำปศุสัตว์ในรั้วบ้าน เช่น การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงสุกร การเลี้ยงเป็ดเทศ เป็นต้น เป็นการเลี้ยงเพื่อวัตถุประสงค์นำมาใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนแทนการบริโภคเนื้อกระบือ

3.6 อาชีพการทำสวนไม้ผล

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 และช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 การทำสวนไม้ผลจะเป็นรูปแบบของสวนหลังบ้าน ในลักษณะสวนผสม คือ ปลูกไม้ผลหลายชนิดรวมกัน ไม้ผลที่นิยมปลูก ได้แก่ มะพร้าว หนาม มะม่วง ขนุน มะละกอ กล้วยน้ำว่า และไม้ผลพื้นเมืองอื่นๆ วัตถุประสงค์หลักของการปลูกไม้ผลเหล่านี้ เพื่อได้ใช้ประโยชน์ภายในครัวเรือนเป็นสำคัญโดยมิได้มุ่งหวังในเชิงการค้า พื้นที่ของชุมชนประมงทะเลน้อยที่ปลูกไม้ผลกันแพร่

หลาย คือ บริเวณพื้นที่หมู่ที่ 3 บ้านบน และหมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก เนื่องจากบริเวณนี้ น้ำจะไม่ท่วมในฤดูน้ำหลาก

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 กรมส่งเสริมการเกษตรได้เข้ามาส่งเสริมวิธีการทำการเกษตรแนวใหม่ คือจากการปลูกไม้ผลเชิงเดี่ยวหรือการเลี้ยงสัตว์เชิงเดี่ยว โครงการที่ริเริ่มในชุมชนประมงทะเลน้อย คือ โครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดสงขลา และจังหวัดพัทลุง ซึ่งรวมตำบลทะเลน้อย ตำบลนางตุงและตำบลแหลมโดนด รัฐบาลจะสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านเงินทุน โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้เงินกู้แก่เกษตรกร

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน ในช่วงนี้อาชีพการทำสวนไม้ผล เป็นลักษณะของการเกษตรในแนวทางไร่นาสวนผสม ได้มีการขยายพื้นที่ดำเนินการมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่ติดกับพื้นที่พรุด้านทิศเหนือของชุมชนประมงทะเลน้อย ซึ่งไม่สามารถใช้ทำกิจกรรมการเกษตรอย่างอื่นได้ จึงได้ใช้พื้นที่ดังกล่าวนี้ในการดำเนินกิจกรรมไร่นาสวนผสมกันมากขึ้น มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยเหลือและดูแลเกษตรกรหลายหน่วยงาน เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น เกษตรกรได้พยายามนำพันธุ์ไม้ที่เป็นที่ต้องการของตลาดมาปลูกตามคันบ่อปลาและบริเวณอื่นๆ มากยิ่งขึ้น เช่น ส้มโอ กระท้อน มะพร้าว น้ำหอม เป็นต้น

4. ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภายนอกและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนประมงทะเลน้อยกับชุมชนภายนอกและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน มีลักษณะเฉพาะเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ปัจจัยทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนจะเป็นตัวบ่งบอกลักษณะความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งอธิบายตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

4.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 กิจกรรมการผลิตกับกิจกรรมการค้าจึงชีวิตมีความเป็นหนึ่งเดียวกันแทบจะแยกไม่ออก ครอบครัวคือหน่วยของสังคมและหน่วยของการผลิต งาน

จะไม่ถูกแยกออกจากชีวิต แรงงานในการผลิตคือสมาชิกในครอบครัว ทุกคนจะทำงานร่วมกัน ชาวบ้านในชุมชนประมงทะเลน้อยจะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันสูง ได้แก่ การร่วมกันตัดไม้มาเพื่อใช้ในการสร้างบ้านเรือน ช่วยกันเก็บเกี่ยวข้าว ช่วยกันในการทำประมง การดำรงชีวิตในชุมชนเป็นแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มากล้นด้วยน้ำใจ ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ส่วนความสัมพันธ์ทางการตลาดแม้ว่าสมาชิกของชุมชนประมงทะเลน้อยจะได้รับสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตจากการผลิตเพื่อยังชีพ แต่ก็ยังมีความสัมพันธ์กันในเชิงตลาดเช่นกัน ส่วนใหญ่มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันกับชุมชนในกลุ่มน้ำอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียง โดยการนำผลผลิตที่มีอยู่หรือที่ผลิตได้ในชุมชนประมงทะเลน้อยไปแลกเปลี่ยนกับคนในชุมชนอื่นๆ เช่น นำข้าวสารหรือเนื้อกระดูกไปแลกเปลี่ยนกับน้ำตาลโตนดของชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา นำข้าวสารไปแลกเปลี่ยนหัวมันของชุมชนลำปำ อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง นำกะปิและข้าวสารไปแลกเปลี่ยนกับน้ำมันของคนชุมชนบ้านขาวอำเภอรโนด จังหวัดสงขลา เป็นต้น การขายสินค้าของชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงถัดมา ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการขายผลผลิตที่เหลือจากการใช้ยังชีพ มีพ่อค้าคนกลางมารับผลผลิต สินค้าหลัก คือ ปลาสด ปลาร้า ปลาเค็มเคียว เนื้อกระดูก กระสอบที่ทำจากกระดูกใช้สำหรับใส่เกลือและใส่ยาสมุนไพร ในการขนส่งสินค้าจะใช้เรือใบหรือเรือแจวขนาดเล็กๆ โดยมีชุมชนใกล้เคียงที่เป็นตลาดหลัก คือ ชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา และชุมชนปากพนัง อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช สินค้าที่มีการขนส่งทางบก คือ กระบือ ขนส่งโดยการเดินเท้า ผู้รับจ้างขนส่งกระบือ 1 คนสามารถจูงกระบือได้จำนวน 2 ตัว ตลาดที่นำสินค้าไปส่งขาย คือ ตำบลปาดังเบซาร์ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ใช้เวลาการขนส่งไปกลับ 10 วัน

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ความเปลี่ยนแปลงของการผลิตและการตลาดเกิดขึ้นเมื่อมีการปรับปรุงเส้นทางหลักถนนสายควนขนุน - ทะเลน้อย ในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2510 เป็นถนนลูกรังมาตรฐาน เริ่มมีรถยนต์เข้าสู่ชุมชนประมงทะเลน้อยเพื่อซื้อผลผลิต ได้แก่ ปลาสด ปลาร้า ปลาแห้ง ผลผลิตจากกระดูก เช่น เนื้อ พัด เป็นต้น เมื่อเส้นทางคมนาคมสะดวกสินค้าที่ทำให้ชุมชนประมงทะเลน้อยเกิดรายได้มากขึ้น คือ ผลผลิตจากกระดูก มีพ่อค้ามารับไปจำหน่ายยังจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดตรัง เป็นผลให้ราษฎรในชุมชนประมงทะเลน้อยมีงานทำมากขึ้น แม้บ้านเกือบทุกครัวเรือนมักมีอาชีพประจำ คือ การสานเรือ และผลผลิตอีกชนิดที่เป็นสินค้าที่มีชื่อ

ของชุมชนประมงทะเลน้อย คือ ปลาตุกร้า ซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะเพียงแห่งเดียว โดยใช้ปลาตุกอุยหรือปลาตุกเนื้ออ่อนที่สามารถจับได้จากทะเลน้อย นำมาหมักกับเกลือและน้ำตาลตากแดดประมาณ 2 - 3 วัน จนแห้งหมาดๆ เมื่อต้องการรับประทานนำมาทอดโดยใช้ไฟอ่อนๆ หั่นหั่นหอมและพริกสดโรยหน้าบีบมะนาวพอได้รสเปรี้ยว รับประทานกับข้าวร้อนๆ เป็นอาหารยอดนิยมของชุมชนประมงทะเลน้อย ผู้คนต่างถิ่นที่ได้ลิ้มลองแล้วติดใจในรสชาติจึงเป็นของฝากที่ขึ้นชื่อของชุมชนประมงทะเลน้อย

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 การเปลี่ยนแปลงของการผลิตและการตลาดเกิดขึ้นมากกว่าช่วงก่อนหน้านี้นี้มาก เนื่องจากเมื่อปี พ.ศ. 2517 ทางหลวงจังหวัดพัทลุงได้ปรับปรุงลาดยางถนนสาย 4048 จากควนขนุนไปยังทะเลน้อย ทำให้การสัญจรไปมาสะดวกและรวดเร็ว เริ่มมีผู้คนต่างถิ่นเข้ามาท่องเที่ยวในเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย บางส่วนมาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ บางส่วนก็มาเพื่อการศึกษาเรียนรู้ชีวิตของนกน้ำ มีการเปลี่ยนแปลงการผลิตของผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ผลิตภัณฑ์จากกระชูด ซึ่งก่อนหน้านี้มีการผลิตเฉพาะเสื้อที่มีสีธรรมชาติ มีการดัดแปลงเป็นเสื้อที่มีลวดลาย มีสีฉูดฉาดต่างๆ ให้เลือกมากมาย โดยการใช้สีย้อมกระชูดตามที่ต้องการ ส่งผลให้เกิดอาชีพใหม่หลากหลายอาชีพ ได้แก่ อาชีพค้าขาย โดยมีแม่ค้าแผงลอยบริเวณริมถนน ซึ่งนำเอาสินค้าประเภทของที่ระลึกต่างๆ มานั่งขายไม่ว่าจะเป็น ผลิตภัณฑ์กระชูด ปลาตุกร้า ปลาช่อนร้า ปลาแดดเดียว ปลาส้ม กุ้งส้ม และของที่ระลึกอื่นๆ อีกมากมาย อาชีพใหม่อีกหนึ่งอาชีพ คือ อาชีพรับจ้างนำนักท่องเที่ยวล่องเรือหางยาวชมสภาพรอบๆ ทะเลน้อย เรือหนึ่งลำสามารถบรรจุนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 10 - 12 คน อัตราเหมาเที่ยวละ 200 บาท

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน การขยายของตลาดทั้งภายในและภายนอกชุมชนประมงทะเลน้อย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์กระชูด มีการผลิตในเชิงการค้าอย่างเห็นได้ชัด โดยการนำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในการผลิตสินค้าในหลายขั้นตอน ขั้นตอนแรก คือ การรีดกระชูด ได้ใช้เครื่องจักรรีดแทนเครื่องรีดโดยก้อนหินแบบเก่า ซึ่งทำได้รวดเร็วและทำได้จำนวนมากกว่าเดิมในเวลาเท่ากัน ในขั้นตอนการเย็บริมของเสื้อ มีการใช้จักรเย็บผ้าแบบไฟฟ้า ซึ่งสามารถเย็บได้รวดเร็วกว่าการใช้จักรเย็บผ้าแบบเดิม การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการผลิตดังกล่าว ทำให้สามารถผลิตสินค้าได้หลากหลายรูปแบบไม่จำกัดเฉพาะแต่เสื้อ อีกทั้งผลิตได้จำนวนมากทันต่อความต้องการของตลาด การขายสินค้ามุ่งเน้นเพื่อการขายส่ง มีพ่อค้าภายในชุมชนและจากภายนอก เป็นผู้รับสินค้า

ด้วยตัวเองเพื่อการขายสินค้าไปยังตลาดต่างๆ ตลาดที่สำคัญ ได้แก่ ตลาดจังหวัดสงขลา ตรัง นครศรีธรรมราช

4.2 การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การแบ่งชนชั้นในช่วงนี้ยังไม่มี ความแตกต่างของคน ในชุมชนประมงทะเลน้อย เนื่องจากสมาชิกมีจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนทรัพยากรธรรมชาติซึ่งยังมีอยู่มาก จึงไม่มีชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ผลิต ทุกคนสามารถจับจองพื้นที่ทำนาข้าว ทำสวน ทำการประมง ทำนากระจูด หาของป่า ความแตกต่างของการแบ่งชนชั้นที่พบ ได้แก่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน ครอบครัวไหนมีแรงงานมากสามารถดำเนินกิจกรรมการเกษตรได้มากก็จะจับจองพื้นที่ไ้มากกว่าครอบครัวที่มีแรงงานน้อย อย่างไรก็ตามความแตกต่างนี้เกิดขึ้นแต่ไม่มีผลอย่างชัดเจนต่ออำนาจ ในช่วงนี้การปกครองท้องถิ่นเป็นการปกครองโดยขุนนาง การสั่งการหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายต้องอาศัยอำนาจจากส่วนกลางเท่านั้น จากคำบอกเล่าของอดีตกำนันตำบลทะเลน้อยจำได้ว่าราษฎรทุกคนมีหน้าที่ต้องให้แรงงานต่อรัฐโดยมีการเก็บส่วยแทนการเกณฑ์แรงงาน เช่น ชายฉกรรจ์จะต้องเสียภาษีให้แก่รัฐบาล คนละ 2 บาทต่อปี เป็นต้น ซึ่งก็ตรงกับหลักฐานเหตุการณ์สำคัญ ตามประวัติศาสตร์ของเมืองพัทลุง (ถัด รัตนพันธ์, 2479 : 145) ความว่าพระยาพัทลุง (น้อย จันทโรจวงศ์) ได้มีใบบอกความขอเปลี่ยนการเกณฑ์ส่วยต่างๆ เป็นการเก็บเงินเฉลี่ย คนมีครอบครัวแล้วเก็บปีละ 2 บาท แม่หม้ายมีลูกชายฉกรรจ์ คนละ 50 สตางค์ ต่อมาหลังจาก พ.ศ. 2440 ซึ่งเป็นยุคที่เริ่มมีการปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน ได้มีการแต่งตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งแต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย เข้าไปทดแทนบทบาทของขุนนางเดิม มีการแบ่งหมู่บ้านและตำบลใหม่อย่างชัดเจน โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ปกครองภายใต้ระบบใหม่ มีการเสียภาษีแทนการส่งส่วย ทั้งที่เป็นที่ดินนา ดินสวน และดินที่ใช้ในการอยู่อาศัย มีการเสียภาษีแทนการเกณฑ์แรงงานหรือส่วยอย่างมีระบบ

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพัทลุงขณะนั้น คือ นายถัด รัตนพันธ์ ได้รับการร้องเรียนจากราษฎรว่า ได้รับความเดือดร้อนจากการที่จังหวัดพัทลุงได้ประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ปี พ.ศ. 2481 เนื่องจากจำนวนประชากรมีเพิ่มมากขึ้นทำให้ความต้องการอาหารเพิ่มมากขึ้น และพันธุ์สัตว์น้ำก็มีจำนวนลดลง จึงขอให้พิจารณาดำเนินการยกเลิกเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำดังกล่าว นายถัด รัตนพันธ์ได้ผ่อนผัน

ให้ชาวประมงสามารถเข้าไปทำการประมงในเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ นอกจากนี้ด้านการถือครองที่ดินของชุมชนประมงทะเลน้อย สมาชิกชุมชนเริ่มมีสิทธิในการครอบครองที่ดินในลักษณะของการครอบครองเพื่อทำกิน แต่มีที่ดินบริเวณที่เคยเป็นสถานที่ตั้งของอำเภอทะเลน้อยเมื่อปี พ.ศ. 2450 ซึ่งหน่วยงานที่ราชพัสดุเป็นผู้จัดการและไม่อนุญาตให้สมาชิกเข้าไปครอบครองหรือมีสิทธิเหนือพื้นที่ดินดังกล่าวได้

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 ชุมชนประมงทะเลน้อยมีการแบ่งการปกครองใหม่ แยกออกเป็น 2 ตำบล จากเดิมอยู่ภายใต้การปกครองของตำบลทะเลน้อย ได้แบ่งแยกเป็นตำบลทะเลน้อย ซึ่งเป็นส่วนของชุมชนประมงทะเลน้อยที่อยู่ด้านทิศเหนือ และตำบลพนางตุง เป็นส่วนของชุมชนประมงทะเลน้อยที่อยู่ทางด้านทิศใต้ ซึ่งเรียกว่า “หัวลาน” ใช้แนวถนนบ้านกลางตัดผ่านจากหน้าวัดทะเลน้อยทะลุออกสู่ริมทะเลน้อย เป็นแนวแบ่งเขตของตำบลทั้งสอง กลุ่มบ้านที่อยู่ภายใต้การปกครองของตำบลทะเลน้อย ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านทะเลน้อย หมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย หมู่ที่ 3 บ้านบน หมู่ที่ 4 บ้านบนนอก และหมู่ที่ 5 บ้านปลายตรอก กลุ่มบ้านที่อยู่ภายใต้การปกครองของตำบลพนางตุง ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านทะเลน้อย และหมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2518 กรมป่าไม้ได้ประกาศให้พื้นที่บริเวณทะเลน้อยและพื้นที่บริเวณใกล้เคียง เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย พื้นที่รวมประมาณ 285,625 ไร่ (ผ่อง เล่งอี้, 2536 : 5) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของ 3 จังหวัด คือ ในเขตตำบลพนางตุง และตำบลทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง ท้องที่ตำบลตะเควียะ และตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา ท้องที่ตำบลขอนหาด ตำบลนางหลง ตำบลท่าเสม็ด ตำบลเคื่อง อำเภอชะอวด และท้องที่ตำบลแหลม และตำบลควนชะลิก อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสภาพพื้นที่ทั่วไปประกอบด้วย พื้นที่ป่าสงวน พื้นที่สาธารณะประโยชน์ของรัฐ และบางส่วนของพื้นที่เป็นที่ดินของเอกชนที่มีเอกสารสิทธิ์ วัตถุประสงค์ของการออกประกาศของกรมป่าไม้ เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อนุรักษ์และคุ้มครองสัตว์ป่าโดยเฉพาะนกน้ำ ซึ่งพบจำนวนมากถึง 187 ชนิด (สำนักงานสิ่งแวดล้อมเขต, 2540 : 9) มีการก่อสร้างสำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ณ พื้นที่หมู่ที่ 1 บ้านทะเลน้อย ตำบลพนางตุง การควบคุมการใช้ทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรสัตว์ป่าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย แบ่งเขตการควบคุมออกเป็น 2 เขต เขตที่ 1 เรียกเขต A ไม่อนุญาตให้บุคคลทั่วไปเข้าไป แต่จะมีช่วงเวลาที่เปิดให้เข้าไปศึกษาและเที่ยวชม ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม แต่ต้องมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ควบคุมอย่างใกล้ชิด

เป็นเขตที่รักษาไว้เพื่อเป็นแหล่งทำรังวางไข่ของสัตว์ป่าและนกนานาชนิด เขตที่ 2 คือ เขต B เป็นเขตทั่วไปสามารถให้บุคคลภายนอกเข้าไปท่องเที่ยวได้โดยไม่ต้องขออนุญาต การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเกิดขึ้นมากในช่วงนี้ ซึ่งส่งผลให้ชุมชนประมงทะเลน้อยมีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านในเวลาต่อมา โดยในปี พ.ศ. 2517 กรมทางหลวงจังหวัดพัทลุงได้ก่อสร้างและปรับปรุงถนนสายควนขนุน - ทะเลน้อย มีการลาดยางตลอดเส้นทางทำให้การเดินทางสะดวกและรวดเร็ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 กรมการรักษาดูแลความปลอดภัยส่วนกลาง (กรป.กลาง) และการเคหะแห่งชาติ ได้ก่อสร้างสะพานคอนกรีตแทนสะพานไม้ที่ใช้สัญจรไปมาในหมู่บ้าน เริ่มมีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ การพัฒนาเหล่านี้ทำให้ชุมชนประมงทะเลน้อยปรับตัวตาม เช่น มีการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นอาคารคอนกรีตแทนบ้านไม้แบบเดิม มีการใช้รถยนต์และจักรยานยนต์ในหมู่บ้าน

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน การแบ่งชนชั้นในช่วงนี้แตกต่างกับช่วงก่อนปี พ.ศ. 2500 ในเรื่องการเข้าถึงพื้นที่ทำนาและความแตกต่างของแรงงาน การที่ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ ถูกเปิดให้กับสมาชิกทั้งหมดของชุมชนประมงทะเลน้อย เป็นการเร่งให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันเพิ่มขึ้น สถานการณ์ที่กล่าวถึงนี้ดำเนินการมาตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 - 6 เมื่อมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทำให้หลายครอบครัวมีการค้าขายติดต่อกับภายนอกหมู่บ้าน ทำให้มีโอกาสในการสะสมทุนมากขึ้น ความแตกต่างแบบใหม่นี้เกิดจากความไม่เท่าเทียมกันของแหล่งทุนใหม่ กิจกรรมการผลิตเป็นตัวบ่งชี้สำคัญและทำให้โอกาสของบุคคลแตกต่างกันไป ประเด็นความแตกต่างของชนชั้นที่สำคัญ คือ ความแตกต่างของอาชีพ หลายครัวเรือนยังคงยึดอาชีพการประมง และหลายๆ ครัวเรือนซึ่งมีวิสัยทัศน์กว้างไกลได้หาอาชีพเพิ่มเติมจากการทำการเกษตร เช่น ค้าขาย และมักอุทิศผู้นำนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติ เป็นต้น เพิ่มความไม่เท่าเทียมกันของคนในชุมชนประมงทะเลน้อย ความสัมพันธ์กับรัฐ รัฐบาลได้สนับสนุนงบประมาณต่างๆ มากมายเข้ามาพัฒนาชุมชนประมงทะเลน้อย ทั้งในลักษณะของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ประปา ไฟฟ้า ต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการปรับปรุงโดยการลาดยางถนนเรียบริมทะเลน้อย และในปีเดียวกันนี้ กรมประมงได้ดำเนินการกำหนดเขตของทะเลน้อยให้ชัดเจน โดยทำการปักหลักเขตรอบๆ ทะเลน้อย โครงการปักหลักเขตทะเลน้อยนี้เกิดขึ้นเนื่องจากชุมชนประมงทะเลน้อยมีการขยายการประกอบอาชีพล่าเข้าสู่เขตทะเลน้อยมากขึ้น เห็นว่าถ้าปล่อยไว้อาจจะทำให้เกิดปัญหาต่อการจัดการ การปักหลักเขตได้รวมพื้นที่ของทะเลน้อยทั้งหมด 30 ตารางกิโล

เมตร หรือ 18,750 ไร่ กรมประมง โดยสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง มีนโยบายที่จะกำหนดเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำใหม่ และให้ชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นผู้เลือกสรรพื้นที่ ซึ่งต่อมา มีการจัดประชุมราษฎรในตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง และมีมติประกาศเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ให้ใช้พื้นที่บริเวณอ่าวเจ้า หมู่ที่ 2 ตำบลพนางตุง พื้นที่ 415 ไร่ เป็นเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ต่อมาราษฎรได้เสนอให้มีการประกาศเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำเพิ่มเติมจากจุดเดิม คิดเป็นพื้นที่ที่เพิ่มเติมจำนวน 190 ไร่ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2536 รวมพื้นที่เขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ทั้งสิ้น 605 ไร่ (จังหวัดพัทลุง, 2536)

สรุปวิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนประมงทะเลน้อย แสดงในตาราง 6

ตาราง 6 สรุปวิวัฒนาการและรูปแบบการใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
ประมงทะเลน้อย

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
<u>ก่อนปี พ.ศ. 2500</u>	
- สภาพนิเวศและการตั้งถิ่นฐาน	- โดยทั่วไปมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้ สัตว์ป่าและสัตว์น้ำ มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งของทะเลน้อย เป็นชุมชนที่เป็นแหล่งหลบหนีของผู้ร่ำรวย
- การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	- ทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มาก ชุมชนมีการพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติสูงมาก โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า และทรัพยากรสัตว์น้ำ ลักษณะการใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ ใช้เป็นอาหารและประกอบเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้สอยในครัวเรือน
- อาชีพการเกษตร	- การทำประมงเป็นอาชีพหลักที่สำคัญ ผลผลิตสัตว์น้ำนำมาเพื่อใช้เป็นอาหารอย่างเดียว มีการทำนาในที่ลุ่มและบริเวณริมทะเลน้อย ทำนากระจัด ทำปศุสัตว์ มีการเก็บผลผลิตจากป่านำมาใช้อุปโภคและบริโภค
- ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด	- มีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนโดยเฉพาะผลผลิตจากการทำนาข้าว การประมง ผลผลิตจากกระชูด มีการจำหน่ายสินค้าที่เหลือจากการใช้ยังชีพ เช่น ปลาน้ำจืด ผลผลิตจากกระชูด กระบือ เป็นต้น
- การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ	- ยังไม่มีความแตกต่างของการแบ่งชนชั้นมากนักเพราะทรัพยากรธรรมชาติมีมาก การจับจองพื้นที่และแรงงานในครอบครัวเป็นตัวหลักในการแบ่งชนชั้น มีการถือครองที่ดินโดยการจับจองที่ดินอย่างอิสระ มีการเก็บภาษีแทนการเกณฑ์แรงงาน รัฐได้ประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย เพื่อเป็นเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
<u>ปี พ.ศ. 2500 - 2515</u>	
- สภาพนิเวศและการตั้งถิ่นฐาน	- สภาพทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าถูกทำลายมากยิ่งขึ้น พื้นที่บางส่วนของป่าไม้กลายเป็นเส้นทางสัญจรของเรือ สัตว์ป่ามีการอพยพออกจากถิ่นเดิม ทะเลน้อยยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำ ชุมชนมีการขยาย จำนวนครัวเรือนมีความหนาแน่นมากขึ้นบริเวณริมฝั่งทะเลน้อย
- การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	- ชุมชนมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เพิ่มจำนวนมากขึ้น ลักษณะการใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพและเพื่อการค้า มีการนำอุปกรณ์ที่ทันสมัยใช้ในการล่าสัตว์ป่า เช่น ปืน และสารเบื่อเมา เป็นต้น
- อาชีพการเกษตร	- การทำประมงยังคงเป็นอาชีพหลัก ผลผลิตสัตว์น้ำนำมาเพื่อใช้เป็นอาหารและการค้า นาข้าวบริเวณริมทะเลน้อยลดลง เริ่มมีการทำสวนยางพารา ทำนากระจูด ปศุสัตว์ และปลูกไม้ผล ผลผลิตจากป่ามีการใช้อย่างไม่เพียงพอ ผลผลิตเริ่มลดลง
- ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด	- ผลผลิตจากการประมง เช่น ปลาสด ปลาแห้ง ปลาดุกร้า และผลิตภัณฑ์จากกระจูด เป็นสินค้าสำคัญและเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค
- การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ	- การแบ่งชนชั้นเกิดขึ้นเนื่องจากการสะสมทุน แรงงานในครัวเรือนยังเป็นหลักในการแบ่งชนชั้น มีการอ้างสิทธิ์ถือครองที่ดินโดยมีหลักฐานเป็นใบสำคัญรับเงินจากรัฐ ยกเว้นพื้นที่ที่เป็นที่ราชพัสดุห้ามมิให้ผู้ใดครอบครองหรือถือสิทธิ์เข้าทำกิจกรรมใดๆ ราษฎรมีความเดือดร้อนจึงร้องเรียนขอให้รัฐยกเลิกเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ และรัฐได้ผ่อนผันให้ชาวประมงสามารถทำการประมงในเขตที่รักษาพืชพันธุ์

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
<u>ปี พ.ศ. 2516 - 2530</u>	
- สภาพนิเวศและการตั้งถิ่นฐาน	- สภาพทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าเกิดการเสื่อมโทรม รัฐได้เข้ามาฟื้นฟูโดยการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลงมาก ชุมชนมีการก่อสร้างบ้านเรือนหนาแน่นบริเวณถนนสาย 4048 ควนขนุน - ทะเลน้อย
- การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ	- ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด โดยวัตถุประสงค์เพื่อการค้า ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มลดน้อยลง สภาพความสมดุลของธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป หน่วยงานของรัฐบาลเข้ามาควบคุมและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า แต่ก็ยังคงมีการลักลอบใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่อง
- อาชีพการเกษตร	- การทำประมงเป็นลักษณะเพื่อการค้าและมีการเปลี่ยนแปลงเครื่องมือที่ใช้ในการจับสัตว์น้ำ เริ่มมีการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่าลดจำนวนลง กรมป่าไม้เริ่มเข้ามาจัดการดูแลอย่างจริงจัง การทำนา เน้นการส่งเสริมการใช้พันธุ์ข้าว ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดแมลงและศัตรูพืช รวมทั้งมีการนำรถไถเดินตามมาใช้แทนแรงงานโค การปลูกยางพารามีการขายตัวอย่างรวดเร็วมีการปลูกทดแทนด้วยยางพันธุ์ดี เริ่มมีการส่งเสริมให้ทำไร่นาสวนผสมตามโครงการพัฒนาลุ่มน้ำปากพนังฯ เพื่อแทนที่ไม้ผลหลังบ้านและเพื่อการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด	- ผลผลิตจากผลิตภัณฑ์กระชูดเป็นสินค้าที่มีความต้องการสูงมาก สินค้าที่เป็นจุดเด่นของทะเลน้อย คือ เลือกระชูดและปลาตุกร้า ผลผลิตสัตว์น้ำจากการประมงเริ่มลดลง

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
- การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ	- การสะสมทุนโดยอาชีพที่มีความแตกต่างในแง่รายได้จะเป็นปัจจัยหลักในการแบ่งชนชั้น โดยดูจากสภาพของบ้านเรือน ซึ่งจะแตกต่างกันอย่างชัดเจน สมาชิกชุมชนประมงทะเลน้อยเริ่มได้สิทธิถือครองที่ดินเป็นหนังสือสำคัญ นส.3ก. กรมป่าไม้ได้ประกาศห้ามมิให้บุคคลใดๆ เข้าทำประโยชน์บริเวณป่าไม้ที่ประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย มีการแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลทะเลน้อยและตำบลพนางตุง
<u>ปี พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน</u> - สภาพนิเวศและการตั้งถิ่นฐาน - การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ - อาชีพการเกษตร - ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตกับการตลาด	- ชุมชนมีการขยายตัวปลูกสร้างบ้านเรือนรुकาลงสู่ทะเลน้อยสภาพนิเวศน์บริเวณทะเลน้อยเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยมีสภาพความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า โดยเฉพาะนกน้ำเพิ่มจำนวนมากขึ้น - ยังคงมีการลักลอบใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ส่วนทรัพยากรสัตว์น้ำถูกนำมาใช้ประโยชน์มากกว่าจุดศักยภาพผลิตสูงสุดของแหล่งน้ำ และมีการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น การใช้กระสไฟฟ้าและการใช้สารเบื่อเมา เป็นต้น - การผลิตของไร่นาสวนผสมมีการขยายพื้นที่อย่างมากแทนพื้นที่ที่ไม่สามารถทำการเกษตรอย่างอื่นได้ การปลูสัตว์ที่เข้ามามีบทบาทใหม่ คือ การปลูสัตว์ในรั้วบ้าน - ผลิตภัณฑ์จากกระดุมมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและขยายตัวสูงมาก เป็นสินค้าส่งขายยังจังหวัดใกล้เคียง มีอาชีพใหม่เกิดขึ้นมากมาย เช่น อาชีพค้าขาย และอาชีพรับจ้างนำนักท่องเที่ยวล่องเรือชมธรรมชาติ เป็นต้น

ตาราง 6 (ต่อ)

ช่วงเวลา/ลักษณะ	วิวัฒนาการ
- การแบ่งชนชั้นและความสัมพันธ์กับรัฐ	- ความเหลื่อมล้ำของอาชีพและรายได้ยังเป็นผลก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน ซึ่งแสดงได้จากสภาพบ้านเรือนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในครัวเรือน พื้นที่ราชพัสดุอนุญาตให้เข้าทำกินได้โดยการเสียค่าเช่าเป็นรายปี กรมประมงได้กำหนดขอบเขตของทะเลน้อยและห้ามมิให้บุคคลเข้าครอบครอง แต่ก็ยังคงมีปัญหาการรุกที่ดินโดยราษฎรพยายามปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างถาวรเพื่ออ้างสิทธิในที่ดินบริเวณทะเลน้อย จังหวัดพัทลุงโดยสำนักงานประมงจังหวัดพัทลุงได้ประกาศกำหนดเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำใหม่ในพื้นที่ 605 ไร่ เพื่อเป็นแหล่งเพาะและอนุบาลลูกปลาวัยอ่อน คณะอนุกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเห็นชอบให้พื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์มิให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมไปกว่านี้

5. รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย

ชุมชนประมงทะเลน้อยมีรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ขึ้นอยู่กับลักษณะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ นโยบายของรัฐ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกของชุมชนประมงทะเลน้อย ซึ่งอธิบายแบ่งรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในลักษณะ การสงวน การอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์ ออกเป็น 4 ช่วงเวลา ดังนี้

ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย เป็นรูปแบบของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ลื้อม โดยไม่มีหลักเกณฑ์และขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่แน่นอน เป็นไปตามความพอใจและความสะดวกของผู้ใช้ประโยชน์ แต่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้ในการยังชีพ ตอบสนองปัจจัยสี่ของสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยเท่านั้น รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาลจะใช้ควบคู่กันไปกับการจัดการในรูปแบบการใช้ประโยชน์ คือ รูปแบบการสงวน รัฐบาลกำหนดพื้นที่ทะเลน้อยบางส่วนเป็นพื้นที่สงวนห้ามมิให้ชาวประมงเข้าใช้ประโยชน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติในขณะที่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในการทำการประมง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนี้มีได้ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายของระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยแต่อย่างใด เพราะเป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติและระหว่างชุมชนชาวประมงกับรัฐ ประกอบกับแรงกดดันของประชากรต่อทรัพยากรธรรมชาติมีน้อย ทำให้เกิดการอยู่รอดของทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยในการดำรงชีวิต

ช่วง พ.ศ. 2500 - 2515 เมื่อจำนวนประชากรของชุมชนประมงทะเลน้อยเพิ่มขึ้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนี้จึงเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีอิสระ ในลักษณะเพื่อมุ่งหวังประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว มิได้คำนึงถึงสภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้ร้องเรียนไปยังจังหวัดพัทลุงเพื่อให้ผ่อนผันให้สามารถเข้าไปทำประมงในเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำที่ประกาศเมื่อ ปี พ.ศ. 2481 การไม่มีแบบแผนของการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติทั้งทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรประมงจำนวนมาก ทำให้ระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไปในทางลบ ทั้งในแง่การลดจำนวนลงของชนิดพันธุ์และปริมาณทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ความหลากหลายของระบบนิเวศน์เริ่มลดน้อยลง แต่ผลของการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมยังไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างเห็นได้ชัด เพราะปริมาณทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อยยังคงอุดมสมบูรณ์เพียงพอกับจำนวนประชากรของชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนั้น

ช่วง พ.ศ. 2516 - 2530 เป็นช่วงที่มีการพัฒนาจากรัฐในด้านต่างๆ อย่างมาก เป็นการทำให้ความเจริญเข้าสู่ชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างรวดเร็ว เป็นเหตุให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยในช่วงนี้ เป็นช่วงที่มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างฟุ่มเฟือย ได้รับความรับผิดชอบ เป็นลักษณะการแย่งชิงใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้มากที่สุดอันสืบเนื่องมาจากการใช้ประโยชน์ในช่วงก่อน หลังมีการผ่อนผันให้สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่สงวนได้ จนกระทั่งรัฐบาลต้องเข้ามากำหนดแบบแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยในรูปแบบการอนุรักษ์ คือ การประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เพื่อต้องการให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถฟื้นฟูก่อนให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนประมงทะเลน้อย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงนี้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของทะเลน้อย เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมอย่างมาก แม้จะมีการเข้ามาฟื้นฟูในทรัพยากรธรรมชาติบางตัว ก็ไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีมากนัก ระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยที่เปลี่ยนแปลงอย่างมากมานี้ ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างชัดเจน ทั้งในแง่ของวิถีการดำเนินชีวิต อาชีพ และสังคม

ช่วง พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน จากการที่สมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การอนุรักษ์มากขึ้น อีกทั้งยังได้นำรูปแบบการสงวนในการประกาศเขตที่รักษาพันธุ์สัตว์น้ำมาใช้ใหม่ เพื่อให้สามารถพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมดังในปัจจุบัน เพราะถือว่าระบบนิเวศน์ของทะเลน้อยมีความสำคัญระดับนานาชาติ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงนี้ เป็นมิติใหม่ในการมองการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน แต่การจัดการรูปแบบดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างมาก ทำให้สมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติใหม่ และต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติแบบไร้จิตสำนึกเข้าสู่บทบาทการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยังคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของระบบนิเวศน์ทะเลน้อย เพื่อลูกหลานในรุ่นหลังต่อไป

สรุปเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเล
น้อยของชุมชนประมงทะเลน้อย แสดงในตาราง 7

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณ

ทะเลน้อยของชุมชนประมงทะเลน้อยในแต่ละช่วงเวลา

ช่วงเวลา	รูปแบบการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	ผลกระทบต่อทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	เงื่อนไข
ก่อนปี พ.ศ. 2500	- การใช้ประโยชน์เพื่อยังชีพ - รัฐมีมาตรการสงวนพื้นที่บริเวณทะเลน้อยพื้นที่ 6,110 ไร่เพื่อรักษาพันธุ์สัตว์น้ำให้มีความหลากหลาย	- การสงวนพื้นที่ที่มีผลกระทบในด้านบวกต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศของทะเลน้อย ส่งผลต่อความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศทะเลน้อย	- เป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติและระหว่างสมาชิกในชุมชนประมงทะเลน้อยกับรัฐ - ไม่มีแรงกดดันจากการเพิ่มขึ้นของประชาชน
ปี พ.ศ. 2500-2515	- การใช้ประโยชน์เพื่อยังชีพและการค้า - ยกเลิกพื้นที่สงวนโดยให้มีการใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มพื้นที่	- มีผลกระทบในด้านลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ยังไม่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในทะเลน้อยมากนัก อีกทั้งยังไม่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างชัดเจน	- มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่และไม่มีแบบแผน - การมุ่งหวังประโยชน์เพียงฝ่ายเดียวจากทรัพยากรธรรมชาติ โดยไม่ได้คำนึงถึงความเสื่อมโทรมที่เกิดขึ้น - มีจิตสำนึกน้อยต่อการดูแลและเอื้ออาทรทรัพยากรธรรมชาติ

ตาราง 7 (ต่อ)

ช่วงเวลา	รูปแบบการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	ผลกระทบต่อทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	เงื่อนไข
ปี พ.ศ. 2516-2530	- สมาชิกในชุมชนมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุดเพื่อการค้า - รัฐจำเป็นต้องมีมาตรการการอนุรักษ์เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- ส่งผลกระทบในด้านลบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก อันส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศน์ของทะเลน้อย ทำให้ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตลดลงอย่างรวดเร็ว - รัฐจำเป็นต้องเข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและมีแบบแผน เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อจะคงไว้ซึ่งความสมดุลของระบบนิเวศน์	- การใช้อย่างฟุ่มเฟือย ไร้ความรับผิดชอบ - แย่งชิงประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเต็มที่จนเกินความสามารถในการรองรับ (Carrying capacity) - ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของสมาชิกชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างชัดเจน - เริ่มตระหนักต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นและเห็นถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแบบเกื้อกูล

ตาราง 7 (ต่อ)

ช่วงเวลา	รูปแบบการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ผลกระทบต่อทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	เงื่อนไข
ปี พ.ศ. 2531 - ปัจจุบัน	- เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพร้อมๆ ไปด้วยกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพเท่านั้น - ประชาชนเสนอให้ประกาศเขตสงวนเพื่อรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำในพื้นที่ 605 ไร่ เพื่อรักษาความหลากหลายและดำรงไว้ให้ลูกหลานได้มีโอกาสใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและถาวร	- ต้องมีการจัดระบบวิถีการดำเนินชีวิต อาชีพ และระเบียบปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทะเลน้อยใหม่ ให้มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า และมีการดูแลปรับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและให้ธำรงไว้ให้ลูกหลาน	- รวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการดำเนินกิจกรรมในแนวทางที่เหมาะสม - การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีระบบแบบแผน - มีทัศนคติที่ดีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - มีจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เพื่อให้ธรรมชาติได้กลับคืนมาเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนประมงทะเลน้อยเอง และต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อื่นๆ ในโลกนี้ด้วย - ยึดแนวในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน

บทที่ 6

การศึกษาการมีส่วนร่วมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนประมงทะเลน้อย

ในบทนี้เป็นการเสนอผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยการอธิบายปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และปัจจัยด้านจิตวิทยาที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อย แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย ตอนที่ 2 เป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย แบ่งเป็น 4 รูปแบบ คือ ด้านการสงวน ด้านอนุรักษ์ ด้านการพัฒนา และด้านการใช้ประโยชน์ ตอนที่ 3 นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมระหว่างประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตอนที่ 4 นำเสนอปัจจัยด้านจิตวิทยาของประชาชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อย

1. ลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาในชุมชนประมงทะเลน้อยร้อยละ 67.4 เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 50.5 ปี ส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 40 - 60 ปี คิดเป็นร้อยละ 55.0 โดยที่อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในกลุ่มบ้านทะเลน้อยสูงกว่ากลุ่มบ้านอื่นๆ คือ 52.9 ปี และ 48.5 ปี ตามลำดับ การศึกษาร้อยละ 87.6 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มบ้านทะเลน้อยไม่จบระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 15.0 ส่วนกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มอื่นๆ ไม่จบระดับประถมศึกษาเพียงร้อยละ 1.4 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในกลุ่มบ้านทะเลน้อย

มีผู้สูงอายุมากกว่าในกลุ่มบ้านอื่นๆ ส่วนจำนวนสมาชิกทั้งหมดในครัวเรือนพบว่าร้อยละ 51.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 - 5 คน ร้อยละ 39.5 มีจำนวนสมาชิกครัวเรือนน้อยกว่า 4 คน ซึ่งเป็นครอบครัวขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะว่าประชาชนส่วนใหญ่นิยมแยกครอบครัวออกไปสร้างครอบครัวของตนเองจึงเหลือจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยโดยเฉลี่ยแล้วมีจำนวน 3.8 คนต่อครัวเรือน

เมื่อพิจารณาถึงสมาชิกที่ใช้แรงงานในครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อย มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนปริมาณน้อยเฉลี่ย 2.2 คน และจำนวนสมาชิกที่ใช้แรงงานในภาคเกษตรของประชาชนมีความใกล้เคียงกันเฉลี่ย 1 คน ส่วนใหญ่เป็นแรงงานในการทำประมงขนาดเล็กซึ่งสามารถดำเนินการได้โดยลำพังไม่ต้องอาศัยผู้ช่วยเหลือ (ตาราง 8)

2. การถือครองพื้นที่

กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีการถือครองที่ดินเฉลี่ย 13.1 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งมีการถือครองที่ดินเฉลี่ยเพียง 5.5 ไร่ต่อครัวเรือน สำหรับสิทธิในการครอบครองที่ดินของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามหลักฐานการถือครองที่ดินประเภทต่างๆ ออกเป็น นส.3 ก. มีร้อยละ 63.6 ซึ่งพบมากที่สุด อันดับสอง คือ ส.ค. 1 ร้อยละ 13.2 และเป็นโฉนดน้อยที่สุด ร้อยละ 3.8 นอกจากนั้นมีการถือครองที่ดินโดยไม่มีหลักฐานการถือครองตามระเบียบราชการกรมที่ดิน ร้อยละ 19.4 (ตาราง 9) การไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินเป็นของตนเองของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ ปรากฏว่ากลุ่มบ้านทะเลน้อยมีเพียงร้อยละ 10.0 ซึ่งน้อยกว่ากลุ่มบ้านอื่นๆ มีถึงร้อยละ 27.5 การที่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยไม่มีหลักฐานการถือครองที่ดิน เนื่องมาจากพื้นที่ที่กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยอยู่อาศัยทำกินในปัจจุบันบริเวณที่เรียกว่า “ห้วยลาน” ณ หมู่ที่ 2 บ้านทะเลน้อย ตำบลพนางตุง เป็นที่ดินราชพัสดุ ส่วนกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ ที่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินเนื่องจากได้ครอบครองพื้นที่ในส่วนที่กรมป่าไม้ประกาศให้เป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย ในปี พ.ศ. 2518 (ผ่อง เล่งอี้, 2536:5) ทำให้กรมที่ดินไม่สามารถออกเอกสารสิทธิที่ถูกต้องให้แก่ประชาชนที่ถือครองพื้นที่เหล่านี้ได้ ปัจจุบันประชาชนบางส่วนได้เข้าที่ดินเพื่ออยู่อาศัยทำกินของราชพัสดุเป็นรายปี และประชาชนบางส่วนอยู่อาศัยในที่ดินสาธารณประโยชน์ทะเลน้อย โดยได้ทำสัญญาข้อตกลงการเวนคืนที่ดินกับหน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่อำเภอควนขนุน เมื่อรัฐบาลต้องการใช้พื้นที่เพื่อประโยชน์ของทางราชการประชาชนยินดีที่จะมอบที่ดินคืนให้แก่รัฐบาลโดยไม่มีการเรียกร้องค่าชดเชยแต่อย่างใด

3. การประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง

อาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยที่ทำมากเป็นอันดับแรก คือ อาชีพประมง ซึ่งร้อยละ 55.0 มากกว่าอาชีพอื่นๆ ที่เหลือรวมกัน อาชีพที่ทำมากเป็นอันดับรองๆ ลงมา คือ อาชีพค้าขาย รับจ้าง และบริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 26.4 อาชีพทำนา ร้อยละ 8.5 อาชีพหัตถกรรม ร้อยละ 7.8 อาชีพทำไร่นาสวนผสม ร้อยละ 1.5 และอาชีพทำสวนยางพารา ร้อยละ 0.8 ทั้งนี้เพราะสภาพภูมิประเทศที่เอื้ออำนวย อันเนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ใกล้แหล่งน้ำขนาดใหญ่ คือ ทะเลน้อย ซึ่งในอดีตเป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพันธุ์สัตว์น้ำนานาชนิด แต่ในปัจจุบันแหล่งน้ำทะเลน้อยเสื่อมโทรมลงมาก ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของนโยบายของรัฐในด้านการสงวนและด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพเพื่อรองรับโครงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์บริเวณทะเลน้อยมากขึ้น โดยกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มบ้านทะเลน้อยประกอบอาชีพทำประมงเป็นหลักลดลงเหลือร้อยละ 38.3 ส่วนในกลุ่มบ้านอื่นๆ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการประมงเป็นอาชีพหลักอยู่ร้อยละ 69.6 (ตาราง 10) ในทางกลับกันอาชีพค้าขาย รับจ้างและบริการนักท่องเที่ยวในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีมากถึงร้อยละ 30.0 แต่กลุ่มบ้านอื่นๆ มีเพียงร้อยละ 23.2 (ตาราง 10) ส่วนอาชีพเสริมของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อย อาชีพที่ทำกันมากที่สุด คือ การทำหัตถกรรมร้อยละ 66.7 อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์จากกระจูดเป็นที่นิยมของประชาชนค่อนข้างมากและเป็นอาชีพดั้งเดิมที่ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต เนื่องจากบริเวณทะเลน้อยและพรุควนเคร็งในอำเภอลำตาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ต่อเนื่องกันซึ่งเป็นแหล่งที่มีกระจูดขึ้นโดยธรรมชาติขนาดใหญ่ หากได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงคุณภาพผลผลิตให้เป็นไปตามความต้องการของตลาด เช่น แบบของเสื่อกระจูด ลวดลาย สี สัน เป็นต้น โอกาสที่จะทำให้อาชีพนี้พัฒนาเป็นอาชีพหลักของประชาชนมีสูงมาก รองลงมา คือ อาชีพค้าขาย รับจ้าง และบริการนักท่องเที่ยวร้อยละ 20.9 เมื่อพิจารณาระหว่างสองกลุ่มบ้าน ปรากฏว่ากลุ่มบ้านทะเลน้อยมีอาชีพเสริมในการบริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 30.0 มากกว่ากลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งมีเพียงร้อยละ 13.0 ซึ่งให้เห็นว่าประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยพยายามปรับเปลี่ยนอาชีพให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของทะเลน้อยอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่สำคัญของจังหวัดพัทลุงในปัจจุบัน

ตาราง 8 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

ลักษณะ	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย(N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
เพศ			
• ชาย	63.3	71.0	67.4
• หญิง	36.7	29.0	32.6
อายุ (ปี)			
• น้อยกว่า 40	15.0	30.5	23.3
• 40 - 60	56.7	53.6	55.0
• 61 - 80	28.3	15.9	21.7
เฉลี่ย (ปี)	52.9	48.5	50.5
วุฒิการศึกษาสูงสุด			
• ไม่จบระดับประถมศึกษา	15.0	1.4	7.8
• ระดับประถมศึกษา	81.7	92.8	87.6
• ระดับมัธยมศึกษา	3.3	2.9	3.1
• ระดับอุดมศึกษา	-	2.9	1.5
สมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด(คน)			
• น้อยกว่า 4	43.3	36.2	39.6
• 4 - 5	51.7	52.2	51.9
• มากกว่า 5	5.0	11.6	8.5
เฉลี่ย (คน)	3.6	4.0	3.8
สมาชิกที่ใช้แรงงานในครัวเรือน (คน)	2.0	2.3	2.2
สมาชิกที่ใช้แรงงานในภาคเกษตร (คน)	0.9	1.0	1.0

ตาราง 9 การถือครองที่ดิน

หน่วย : ไร่/ละ

การถือครองที่ดิน	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย(N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
การถือครองที่ดินทั้งหมดเฉลี่ย (ไร่)	13.1	5.5	9.0
สิทธิในการครอบครองที่ดิน			
• ไม่มีเอกสารสิทธิ์	10.0	27.5	19.4
• สค.1	20.0	7.2	13.2
• นส.3ก.	66.7	60.9	63.6
• โฉนด	3.3	4.3	3.8

4. รายได้ทั้งหมดและค่าใช้จ่ายของครัวเรือนประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

จากตาราง 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยเริ่มปรับเปลี่ยนลักษณะการประกอบอาชีพจากอาชีพการประมง มาประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรเสริมเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้สุทธิจากการทำประมงเพียง 6,954 บาท/ปี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีรายได้สุทธิจากการทำประมง 16,568 บาท/ปี (ตาราง 11) เนื่องจากการทำประมงของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยได้เปลี่ยนไป กล่าวคือจะมีการทำประมงเฉพาะบริเวณหน้าบ้านใกล้ฝั่งทะเลน้อยเพื่อใช้เป็นอาหารบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญที่เหลือจึงขาย จึงทำให้มีเวลามากพอในการประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง และบริการนักท่องเที่ยวมากขึ้น ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบรายได้เฉลี่ยนอกภาคการเกษตร และรายได้เฉลี่ยที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้พบว่า กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้จากทั้งสองแหล่งนี้สูงกว่า คือ มีรายได้เฉลี่ยนอกภาคเกษตร 49,111 บาท/ปี และมีรายได้เฉลี่ยที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้ 2,450 บาท/ปี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีรายได้จากทั้งสองแหล่งต่ำกว่า คือ มีรายได้เฉลี่ยนอกภาคเกษตร 36,312 บาท/ปี และมีรายได้เฉลี่ยที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้ 1,991 บาท/ปี และพบว่ารายได้จากการทำการเกษตร คือ การประมง การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ ของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยจากทั้งสองกลุ่มบ้านมีรายได้รวมทั้งหมดเฉลี่ย 15,513 บาท/ปี ซึ่งเป็นรายได้ที่ต่ำมาก แต่ในขณะที่รายได้เฉลี่ยนอกภาคการ

เกษตรของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อย คือ การทำหัตถกรรม การบริการนักท่องเที่ยว และค้าขายในหมู่บ้าน มีรายได้รวมเฉลี่ยสูงถึง 42,265 บาท/ปี จากความแตกต่างที่เกิดขึ้น ทำให้มองได้ว่าประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านจะอาศัยรายได้ที่เกิดขึ้นจากการเกษตรเลี้ยงชีพเพียงอย่างเดียวคงไม่ได้ จำเป็นต้องมีการปรับตัว โดยการปรับเปลี่ยนอาชีพซึ่งประชาชนหลายๆ ครอบครัวก็ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

เมื่อพิจารณารายได้สุทธิเฉลี่ยของครัวเรือนและค่าใช้จ่ายเฉลี่ย พบว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ย 62,316 บาท/ปี และค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 50,333 บาท/ปี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีรายได้ทั้งหมดเฉลี่ยต่ำกว่า คือ 57,954 บาท/ปี และมีค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนเฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มบ้านทะเลน้อยเช่นกัน คือ 46,384 บาท/ปี ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายได้เหนือค่าใช้จ่ายของครัวเรือน จะเห็นได้ว่าโดยเฉลี่ยแล้วครัวเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีรายได้เหนือค่าใช้จ่าย แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีรายได้รวมทั้งหมดคงเหลือสามารถนำมาเก็บออม หรือนำมาใช้เป็นทุนในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ เพื่อสร้างฐานะให้มั่นคงต่อไป ซึ่งในปัจจุบันมีหลายครอบครัวที่สามารถสร้างฐานะจนมั่นคง มีบ้านเรือนใหญ่โตและเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ มากมาย โดยกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 11,983 บาท/ปี ซึ่งมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ ที่มีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 11,570 บาท/ปี เป็นที่น่าสังเกตว่าเมื่อดูรายได้เฉลี่ยทั้งหมดของครัวเรือนแล้ว กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้สูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ แต่ก็มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยสูงกว่าเช่นกัน อาจจะเป็นเพราะว่าประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีอาชีพหลักและอาชีพรองในการทำการเกษตรน้อยกว่าประชาชนในกลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งยังคงมีอาชีพหลักและอาชีพรองในการทำการเกษตร จึงมีผลผลิตทางการเกษตรใช้บริโภคในครัวเรือนได้มากกว่าทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารมากกว่าประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยซึ่งมีการปรับเปลี่ยนอาชีพไปทำการค้าขายและอื่นๆ ถึงแม้จะทำให้มีรายได้มากขึ้นแต่ก็ต้องนำรายได้นั้นมาใช้จ่ายเป็นค่าซื้ออาหารเพิ่มขึ้นจึงมีรายจ่ายสูงขึ้นตามไปด้วย

ตาราง 10 การประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

อาชีพ	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
อาชีพหลัก*			
• ทำประมง	38.3	69.6	55.0
• ทำนา	10.0	7.2	8.5
• ทำนากระดาด	-	-	-
• ข้างพารา	1.7	-	0.8
• เลี้ยงสัตว์	-	-	-
• หัตถกรรม	16.7	-	7.8
• ไร่นาสวนผสม	3.3	-	1.5
• อื่นๆ (ค้าขาย รับจ้าง บริการนักท่องเที่ยว)	30.0	23.2	26.4
อาชีพเสริม*			
• ทำประมง	1.7	-	0.8
• ทำนา	20.0	8.7	14.0
• ทำนากระดาด	-	-	-
• ข้างพารา	-	1.4	0.8
• เลี้ยงสัตว์	1.7	2.9	2.3
• หัตถกรรม	58.3	73.9	66.7
• ไร่นาสวนผสม	3.3	5.8	4.5
• อื่นๆ(ค้าขาย รับจ้าง บริการนักท่องเที่ยว)	30.0	13.0	20.9

* อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่สามารถทำรายได้สูงสุดให้แก่ครัวเรือน

อาชีพเสริม หมายถึง อาชีพที่สามารถทำรายได้รองลงมาจากอาชีพหลัก

5. การมีหนี้สินของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อย

เมื่อพิจารณาถึงการมีหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน พบว่าร้อยละ 52.7 ไม่มีหนี้สิน และพบว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีหนี้สินร้อยละ 60.0 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีหนี้สินน้อยกว่า คือ ร้อยละ 46.4 (ตาราง 12) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำรงชีวิตเป็นแบบเมืองมากกว่ากลุ่มบ้านอื่นๆ มีการกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และแหล่งเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้านที่รัฐเข้ามาสนับสนุน โดยมีวัตถุประสงค์ประการที่หนึ่ง คือนำเงินทุนที่กู้ยืมมาใช้เป็นทุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร เช่น ค้าขาย การบริการนักท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมผลิตภัณฑักระจุจ เป็นต้น วัตถุประสงค์ประการต่อมา คือนำเงินทุนมาเพื่อซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ยานพาหนะประเภทมอเตอร์ไซด์ โทรทัศน์ ตู้เย็น วิทยุ เป็นต้น และวัตถุประสงค์สุดท้าย คือ เป็นทุนในการส่งลูกหลานศึกษาเล่าเรียน จากการสังเกตพบว่าประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาเล่าเรียนเพิ่มมากขึ้น จำนวนหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยมีหนี้สินน้อยกว่า 20,000 บาท มากที่สุดร้อยละ 56.6 รองลงมามีหนี้สินระหว่าง 20,001 ถึง 40,000 บาท ร้อยละ 26.4 และมีหนี้สินระหว่าง 40,000 ถึง 60,000 บาท ร้อยละ 10.9 ทำให้กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยมีหนี้สินเฉลี่ยรวม 24,738 บาท (ตาราง 12) ซึ่งเป็นหนี้สินจำนวนไม่มากนัก ประกอบกับการที่ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีรายได้เหนือค่าใช้จ่าย ทำให้มีความสามารถเพียงพอที่จะชำระหนี้สินผูกพันดังกล่าวได้

6. อุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์รับข่าวสาร ขนส่ง และโรงเรือนสิ่งปลูกสร้าง

อุปกรณ์การเกษตรที่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยใช้มากที่สุด คือ เรือยนต์หางยาว และเรือแจว มีใช้โดยเฉลี่ยรวมร้อยละ 62.8 (ตาราง 13) และพบว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีเรือยนต์หางยาว และเรือแจว ร้อยละ 50.0 น้อยกว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งมีเรือยนต์หางยาว และเรือแจวถึงร้อยละ 73.9 อุปกรณ์รองลงมา คือ เครื่องสูบน้ำ กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีร้อยละ 26.7 ในขณะที่กลุ่มบ้านอื่นๆ มีเพียงร้อยละ 2.9 เป็นเพราะประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีการขุดเจาะบ่อบาดาลเพื่อใช้น้ำในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน โดยใช้เครื่องสูบน้ำเป็นอุปกรณ์ช่วยนำน้ำขึ้นมาจากบ่อบาดาล ส่วนประชาชนในกลุ่มบ้านอื่นๆ

ตาราง 11 รายได้ทั้งหมดและค่าใช้จ่ายของครัวเรือนประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย
(พ.ศ. 2542)

หน่วย : บาท

รายได้	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129) $(\bar{x})$
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60) $(\bar{x})$	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69) $(\bar{x})$	
(1) รายได้สุทธิเฉลี่ยจากการทำประมง			
• รายได้	11,410.0	26,072.0	19,253.0
• ต้นทุนผันแปร	4,456.0	9,504.0	7,156.0
• รายได้สุทธิจากการทำประมง	6,954.0	16,568.0	12,097.0
(2) รายได้สุทธิเฉลี่ยจากการปลูกพืช			
• รายได้	6,659.0	4,306.0	5,400.0
• ต้นทุนผันแปร	3,225.0	2,600.0	2,891.0
• รายได้สุทธิจากการปลูกพืช	3,434.0	1,706.0	2,509.0
(3) รายได้สุทธิเฉลี่ยจากการเลี้ยงสัตว์			
• รายได้	500.0	1,855.0	1,225.0
• ต้นทุนผันแปร	133.0	478.0	318.0
• รายได้จากการเลี้ยงสัตว์	367.0	1,377.0	907.0
(4) รายได้สุทธิเฉลี่ยจากการทำการเกษตร (1)+(2)+(3)	10,755.0	19,651.0	15,513.0
(5) รายได้เฉลี่ยจากการทำงานนอกฟาร์มในภาคการเกษตร	-	-	-

ต่อ→

ตาราง 11 (ต่อ)

หน่วย : บาท

รายได้	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129) $(\bar{x})$
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60) $(\bar{x})$	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69) $(\bar{x})$	
(6) รายได้เฉลี่ยนอกภาคเกษตร	49,111.0	36,312.0	42,265.0
(7) รายได้เฉลี่ยที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้	2,450.0	1,991.0	2,205.0
(8) รายได้สุทธิเฉลี่ยของครัวเรือน (4)+(5)+(6)+(7)	62,316.0	57,954.0	59,983.0
(9) ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยภายในครัวเรือน	50,333.0	46,384.0	48,221.0
(10) รายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย (8) - (9)	11,983.0	11,570.0	11,762.0

นิยมใช้น้ำฝนและน้ำบ่อจากวัดทะเลน้อยเพื่อการอุปโภคและบริโภค เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีการเป็นเจ้าของอุปกรณ์การเกษตรอื่นนอกจากเรือน้อยมาก

สำหรับอุปกรณ์รับข่าวสารและขนส่ง พบว่าโทรศัพท์เป็นอุปกรณ์รับข่าวสารที่สำคัญที่สุด เพราะเกือบทุกครัวเรือนหรือโดยเฉลี่ยรวม ร้อยละ 94.6 มีโทรศัพท์ ในขณะที่ครัวเรือนที่มีวิทยุกระจายเสียงเฉลี่ยรวม เพียงร้อยละ 1.6 สำหรับอุปกรณ์ที่ใช้ในการขนส่ง รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะที่ใช้ในการขนส่งที่สำคัญของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย มีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเจ้าของรถจักรยานยนต์โดยเฉลี่ยรวมร้อยละ 52.7 เนื่องจากความสะดวกของเส้นทางสัญจรภายในหมู่บ้านที่มีการปรับปรุงเป็นถนนลาดยาง และสะพานไม้ได้มีการก่อสร้างเปลี่ยนแปลงเป็นสะพานปูนซีเมนต์สามารถเดินทางสัญจรโดยใช้รถจักรยานยนต์ได้สะดวก

ตาราง 12 การมีหนี้สินและจำนวนหนี้สินของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

หนี้สินและจำนวนหนี้สิน	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
หนี้สิน			
• มีหนี้สิน	60.0	46.4	52.7
• ไม่มีหนี้สิน	40.0	53.6	47.3
จำนวนหนี้สิน (บาท)			
• น้อยกว่า 20,000	50.0	62.3	56.6
• 20,001 - 40,000	30.0	23.3	26.4
• 40,001 - 60,000	11.7	10.1	10.8
• 60,001 - 80,000	3.3	-	1.6
• 80,001 - 100,000	3.3	1.4	2.3
• มากกว่า 100,000	1.7	2.9	2.3
เฉลี่ย (บาท)	28,000	21,901	24,738

ส่วนโรงเรือนสิ่งปลูกสร้าง คือ ยุ้งนาง คอกกระบือ คอกวัว คอกไก่ และเล้าเป็ด กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยมีประมาณเพียงไม่เกินร้อยละ 10 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่มีอุปกรณ์เหล่านี้ เนื่องจากการเลี้ยงไก่และเป็ดของประชาชนส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นสำคัญ ส่วนการเลี้ยงกระบือมีการสร้างโรงเรือนโดยเฉลี่ยรวมร้อยละ 2.3 เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังคงเลี้ยงโดยวิธีแบบปล่อยทุ่งนา ความคล้อยคลึงของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านที่พบ คือ จะไม่มีการสร้างโรงเรือนสำหรับเก็บเรือแม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมีเรือเป็นของตนเอง ยังคงใช้วิธีการเก็บเรือโดยการจอดไว้บริเวณใต้ถุนเรือนซึ่งยกสูงเพื่อให้พ้นจากระดับน้ำในช่วงน้ำหลาก และเพื่อใช้ประโยชน์สำหรับการจอดเรืออีกประการหนึ่งด้วย

7. การตั้งบ้านเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ และการรับรู้ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยมีการตั้งบ้านเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อยเฉลี่ย 45 ปี (ตาราง 14) ส่วนใหญ่เป็นบุตรหลานของผู้ที่อาศัยอยู่ที่นี้มาก่อน ในขณะที่ส่วนหนึ่งเกิดจากการเคลื่อนย้ายจากชุมชนใกล้เคียง ได้แก่ ชุมชนลำปำ และชุมชนระโนด เข้ามา มีครอบครัวและตั้งถิ่นฐานในชุมชนประมงทะเลน้อย แล้วแยกครัวเรือนออกมาสร้างครอบครัวของตนเอง ทำให้ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขนาดเล็ก นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับญาติพี่น้องเป็นกลุ่มก้อน จึงมีลักษณะเด่นที่ความใกล้ชิดภายในเครือญาติสูงมาก ส่วนการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยที่เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพเพียงส่วนน้อย คือ ร้อยละ 20.9 ในขณะที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพใดๆ เลยถึงร้อยละ 79.1 จากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยส่วนมากยังไม่เห็นความสำคัญของการทำงานเป็นกลุ่มอันเนื่องมาจากนิสัยเดิมของประชาชนมีลักษณะรักอิสระและมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงมาก ได้ผ่านการต่อสู้และแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพมาด้วยความสามารถของตัวเอง จึงมีความเชื่อว่าปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นสามารถแก้ไขโดยตนเองได้สำเร็จ หรืออาจจะเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขาดประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งต้องเข้ามาดูแลและประชาสัมพันธ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยนำระบบการทำงานเป็นกลุ่มมาใช้ร่วมกับความสามารถเฉพาะตัวของประชาชนที่มีอยู่แล้วจะสามารถแก้ไขปัญหาการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนประมงทะเลน้อยได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

การศึกษาระดับการรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแต่ละประเภทของแหล่งข่าวของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีรายละเอียด แสดงในตาราง 15

- เจ้าหน้าที่ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านมีการรับรู้ข่าวสารจากแหล่งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับน้อยมาก คือ หลายเดือนครั้ง จากเจ้าหน้าที่ อบต. ($\bar{x} = 1.03$) ส่วนเจ้าหน้าที่อื่นๆ คือ เจ้าหน้าที่จากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เกษตรอำเภอ ประมงอำเภอ เจ้าหน้าที่ปกครอง เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กรมเจ้าท่า และบุคคลจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารในระดับไม่เคยรับรู้

ตาราง 13 การเป็นเจ้าของอุปกรณ์การเกษตร อุปกรณ์รับข่าวสาร ขนส่ง โรงเรือนและสิ่งปลูกสร้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

หน่วย : ร้อยละ

ชนิดของอุปกรณ์	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
อุปกรณ์การเกษตร			
• รถไถเดินตาม	5.0	2.9	3.9
• เครื่องนวดข้าว	1.7	-	0.8
• เครื่องฟ่นสารเคมี	-	-	-
• เครื่องสูบน้ำและอุปกรณ์	26.7	2.9	14.0
• เครื่องตัดหญ้า	-	1.4	0.8
• เครื่องรดน้ำ	1.7	1.4	1.6
• มีคกรีดยาง	1.7	1.4	1.6
• อุปกรณ์การทำยางพารา (ถังน้ำยาง ตะกง เครื่องกรอง)	3.3	1.4	2.3
• จักรรีดยาง	3.3	1.4	2.3
• จักรยี่บริมเสื่อ	10.0	-	4.7
• เครื่องรีดกระจุค	1.7	-	0.8
• เรือยนต์หางยาว เรือแจว	50.0	73.9	62.8
อุปกรณ์รับข่าวสารและขนส่ง			
• วิทยุกระจายเสียง	3.3	-	1.6
• โทรศัพท์	96.7	92.8	94.6
• รถยนต์ (กระบะ)	10.0	4.3	7.0
• รถจักรยานยนต์	58.3	47.8	52.7
• รถจักรยาน	16.7	24.6	20.9

ต่อ→

ตาราง 13 (ต่อ)

หน่วย : ร้อยละ

ชนิดของอุปกรณ์	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
โรงเรียนสิ่งปลูกสร้าง			
• ยุ้งนาง	5.0	5.8	5.4
• คอกกระบือ/คอกวัว	3.3	1.4	2.3
• คอกหมู	-	-	-
• คอกไก่ เล้าเป็ด	1.7	-	0.8
• โรงเรียนเก็บเรือ	-	-	-

ตาราง 14 การตั้งบ้านเรือน และการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

การตั้งบ้านเรือน การเป็นสมาชิก กลุ่มอาชีพ	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
การตั้งบ้านเรือนของสมาชิกในชุมชนเฉลี่ย (ปี)	45	45	45
สมาชิกกลุ่มอาชีพ			
• ไม่เป็นสมาชิก	71.7	85.5	79.1
• เป็นสมาชิก	28.3	14.5	20.9

ข่าวสารจากเจ้าหน้าที่เหล่านี้เลย แสดงให้เห็นว่าการส่งข่าวสารให้แก่ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยสามารถส่งผ่านเจ้าหน้าที่ อบต.ได้ แต่ก็น้อยมากต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบการส่งข่าวสารให้ดีกว่านี้ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารได้ในระดับที่สูงขึ้น ส่วนเจ้าหน้าที่อื่นๆ ไม่ได้เป็นแหล่งข่าวสารที่ดีสำหรับประชาชนในชุมชนนี้

- คนในชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน มีการรับรู้ข่าวสารจากแหล่งข่าวที่เป็นคนในชุมชนในระดับน้อยมาก คือ หลายเดือนครั้ง จากเพื่อนบ้าน และกำนันผู้ใหญ่บ้านในระดับเดียวกัน ($\bar{x} = 1.48$ และ 1.23 ตามลำดับ) ส่วนจากเกษตรกรผู้นำ และผู้นำศาสนา กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข่าวสารในระดับไม่เคยได้รับรู้ข่าวสาร ซึ่งสอดคล้องกับการเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ (ตาราง 14) คือ ประชาชนทั้งสองกลุ่มบ้านใน ชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นสมาชิกของกลุ่มอาชีพน้อยมาก ประกอบกับประชาชนให้ความสนใจต่อข่าวสารต่างๆ น้อย ทำให้ส่งผลต่อการรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างคนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีน้อยตามไปด้วย

- การสื่อสารแบบกลุ่ม พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านมีการรับรู้ข่าวสารจากการสื่อสารแบบกลุ่มอยู่ในระดับไม่เคยได้รับรู้ข่าวสารเหมือนกันในทุกรายละเอียด เป็นการชี้ให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยขาดการมีปฏิสัมพันธ์และการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ในรูปแบบกลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการเรียนรู้ที่หน่วยงานต่างๆ จัดให้มีขึ้นภายในชุมชนประมงทะเลน้อย กรณีดังกล่าวนี้นอกจากจะทำให้ประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว ยังทำให้ผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นได้ยาก เพราะตามทฤษฎีแล้วกระบวนการกลุ่มมีบทบาทสำคัญในความสำเร็จของกิจกรรมที่มีความซับซ้อนเช่นนี้

- สื่อสารมวลชน กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านมีการรับรู้ข่าวสารจากสื่อสารมวลชนในระดับน้อยจากหอกระจายข่าว ($\bar{x} = 1.76$) และรับรู้ข่าวสารในระดับน้อยมากจากป้ายประชาสัมพันธุ์ ($\bar{x} = 0.90$) ส่วนแหล่งข่าวอื่นๆ คือ หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ มีการรับรู้ข่าวสารในระดับไม่เคยรับรู้ข่าวสารเหมือนกัน กรณีเช่นนี้แสดงว่าหอกระจายข่าว และป้ายประชาสัมพันธุ์ในหมู่บ้าน เป็นเครื่องมือที่สามารถใช้ประชาสัมพันธุ์ข่าวสารการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและข่าวสารอื่นๆ ให้แก่ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยได้ในระดับหนึ่ง แต่ควรมีการปรับปรุงให้มีคุณภาพและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

8. เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ระหว่างประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับประชาชนกลุ่มบ้านอื่นๆ

เมื่อนำตัวแปรของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ซึ่งประกอบด้วย รายได้เหนือค่าใช้จ่ายของครัวเรือน รายได้สุทธิจากการทำประมง รายได้สุทธิจากการทำการเกษตรอื่น รายได้นอกภาคการเกษตร หนี้สิน แรงงานด้านการเกษตร ระดับการศึกษา และอายุ มาเปรียบเทียบกันระหว่างกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่ารายได้สุทธิจากการทำประมงและระดับการศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.01$) โดยกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีรายได้สุทธิจากการทำประมงและระดับการศึกษาต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ สำหรับแรงงานด้านการเกษตรและอายุ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) โดยกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีแรงงานด้านการเกษตรต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ ในขณะที่อายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมอื่นๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตาราง 16)

ตอนที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประมงทะเลน้อย แบ่งพิจารณาเป็น 4 รูปแบบ คือ ด้านการสงวน ด้านการอนุรักษ์ ด้านการพัฒนา และด้านการใช้ประโยชน์

1. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อย

การศึกษาระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในอดีตและปัจจุบันของชุมชนประมงทะเลน้อย จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีรายละเอียด ดังนี้

- การใช้ประโยชน์ในอดีต (15 ปีที่ผ่านมา) พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำจืดทะเลน้อย สัตว์น้ำ และป่าพรุ (ป่าเขียวป่าคลองยวน) มากเป็นอันดับ 1, 2 และ 3 โดยมีค่า $\bar{x} = 2.81, 2.78$ และ 2.71 ตามลำดับ (ตาราง 17) ซึ่งจัดอยู่ในระดับการใช้ประโยชน์มาก ช่วงนี้เป็นช่วงที่ประชาชนในชุมชนใช้ประ

ตาราง 15 การรับรู้ข่าวสารในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน
ในชุมชนประมงทะเลน้อย

การรับรู้ข่าวสาร	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
เจ้าหน้าที่						
• เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย	0.20 ³	0.6	0.01 ²	0.1	0.10	0.4
• เกษตรอำเภอ	0.07 ⁴	0.3	-	-	0.03	0.2
• ประมงอำเภอ	0.20 ²	0.6	0.01 ³	0.1	0.10	0.4
• เจ้าหน้าที่ปกครอง	0.03 ⁵	0.3	-	-	0.02	0.2
• เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	0.03 ⁶	0.3	-	-	0.02	0.2
• เจ้าหน้าที่ อบต.	1.43 ¹	1.2	0.68 ¹	0.7	1.03	1.1
คนในชุมชน						
• กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	1.60 ¹	1.1	0.91 ²	0.7	1.23	1.0
• เกษตรกรผู้นำ	0.07 ⁴	0.5	-	-	0.03	0.4
• เพื่อนบ้าน	1.52 ²	1.2	1.45 ¹	0.7	1.48	0.9
การสื่อสารแบบกลุ่ม						
• การประชุม	0.50 ¹	1.0	0.19 ¹	0.6	0.33	0.8
• การฝึกอบรม	0.13 ²	0.5	0.07 ²	0.4	0.10	0.5
• ทัศนศึกษาดูงาน	0.13 ³	0.5	-	0.2	0.08	0.4
• การจัดงานวันสาริด	-	0.1	-	-	0.08	0.1
สื่อสารมวลชน						
• ป้ายประชาสัมพันธ์	0.93 ²	0.3	0.87 ²	0.3	0.90	0.3
• หอกระจายข่าว	2.35 ¹	0.9	1.25 ¹	0.8	1.76	1.0
• โทรทัศน์	0.48 ³	0.5	0.14 ³	0.4	0.30	0.5

หมายเหตุ * ตัวเลขยกขึ้นแสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการรับรู้ข่าวสาร ตามลำดับค่าเฉลี่ย
จากมากไปหาน้อย

ตาราง 16 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ระหว่างประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ

ตัวแปร	ชุมชนประมงทะเลน้อย		ค่า t	ค่า p
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60) ($\bar{x}$)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69) ($\bar{x}$)		
รายได้เหนือค่าใช้จ่ายของครัวเรือน (บาท)	11,983	11,570	0.09	0.93
รายได้สุทธิจากการทำประมง (บาท)	6,954	16,568	3.79	0.00**
รายได้สุทธิจากการทำการเกษตรอื่น (บาท)	3,801	3,083	0.08	0.94
รายได้นอกภาคเกษตร (บาท)	51,561	38,303	1.90	0.06
จำนวนหนี้สิน (บาท)	28,000	21,901	0.85	0.40
แรงงานด้านการเกษตร (คน)	0.9	1.0	2.02	0.04*
ระดับการศึกษา	1.9	2.1	2.65	0.00**
อายุ (ปี)	52.9	48.6	2.33	0.02*

* $P \leq 0.05$ ** $P \leq 0.01$

โยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด วัตถุประสงค์สำคัญในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนช่วงนี้ คือ การใช้ในเชิงพาณิชย์เพื่อการขายให้มีรายได้เป็นเงินตรา ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย มีการแย่งชิงประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมาก ทำให้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมากและส่งผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศน์ของทะเลน้อย ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตลดลงอย่างรวดเร็ว และส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำมีการพัฒนาเครื่องมือประมงให้สามารถจับสัตว์น้ำได้ครั้งละมากๆ และมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการทำประมง

เช่น การใช้กระแสไฟฟ้าและการใช้สารเบื่อเมาทำประมง เป็นต้น การทำประมงเช่นนี้เป็น การทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าในระยะ 15 ปีที่ผ่านมาประชาชนใน ชุมชนประมงทะเลน้อยยังคงมีการใช้ประโยชน์จากนกน้ำ และสัตว์ป่า ในระดับน้อย

- การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อย ทั้งสองกลุ่มบ้าน ใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำเป็นอันดับ 1 ซึ่งจัดอยู่ในระดับการใช้ประโยชน์ ปานกลาง จะเห็นได้ว่าทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะสัตว์น้ำมีความสำคัญต่อประชาชนในชุม ชนประมงทะเลน้อยมาก มีการนำมาใช้ประโยชน์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะประชาชนในชุม ชนมีการขยายตัวเพิ่มจำนวนมากขึ้น ทำให้ความต้องการอาหารเพิ่มตามไปด้วย และในขณะ เดียวกันสินค้าแปรรูปจากสัตว์น้ำยังคงเป็นสินค้าที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ ปลาตากแห้ง ปลา ช่อนแดดเดียว และโคปลา ส่วนทรัพยากรธรรมชาติประเภทอื่นมีการใช้ประโยชน์ลดลง สาเหตุประการสำคัญ คือ รัฐบาลได้นำรูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อยมาใช้ โดยเน้นการจัดการแบบการสงวนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ โดยมีการจัดระเบียบ ปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยใหม่ โดยประกาศเขตสงวนที่ รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ พื้นที่ 605 ไร่ รณรงค์ให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติของประชาชนใน ชุมชนให้มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า และมีการดูแลควบคุมการใช้ ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกับ ธรรมชาติมากขึ้น เพื่อให้ธรรมชาติได้กลับคืนสภาพอันเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่าง มนุษย์และธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยเอง ส่วนนกน้ำ และสัตว์ป่าในปัจจุบันประชาชนไม่ได้ใช้ประโยชน์เลย ทั้งนี้เพราะมีการสงวนโดยการประ กาศให้บริเวณทะเลน้อยและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและคุ้มครองนกน้ำให้สามารถมีชีวิตรอดและดำรงชีพอยู่ได้ เป็นการเพิ่ม ความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตและรักษาสมดุลของระบบนิเวศน์บริเวณทะเลน้อย

2. ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ ผลกระทบและความจำเป็นของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน

จากการศึกษาถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญมากต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยโดยเฉลี่ยร้อยละ 84.5 ทั้งชุมชน (ตาราง 18) เนื่องจากประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยตั้งแต่อดีตมาต้องอาศัยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย ทั้งด้านบริโภคและอุปโภค ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีบทบาทที่สำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชน มีส่วนในการกำหนดลักษณะความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยเห็นว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเกิดผลกระทบต่ออาชีพและรายได้ของตนเองอย่างมากเฉลี่ยร้อยละ 42.6 เพราะอาชีพหลักของประชาชนในชุมชน คือ การทำประมง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรสัตว์น้ำ เช่น การกำหนดเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ การห้ามจับปลาในฤดูวางไข่และเลี้ยงดูตัวอ่อน และการห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิดทำการประมงบริเวณทะเลน้อย เป็นต้น กฎระเบียบเหล่านี้ชาวประมงเห็นว่ามีผลกระทบต่ออาชีพทำการประมง เช่น จะทำให้พื้นที่ในการทำการประมงลดลง ฤดูวางไข่และเลี้ยงดูตัวอ่อนระหว่าง 31 ตุลาคม ถึง 1 มกราคมของทุกปี เป็นช่วงที่ชาวประมงสามารถจับปลาได้ผลผลิตสูงมาก หากต้องหยุดทำการประมงในช่วงนี้จะทำให้ผลผลิตปลาลดลง และที่สำคัญการห้ามใช้เครื่องมือบางชนิดทำการประมง ได้แก่ อวนล้อมจับ และเฟืองรัง ทำให้จับปลาได้น้อยลง จากเหตุผลข้างต้นเมื่อผลผลิตปลาลดลงก็จะส่งผลกระทบต่อรายได้ของชาวประมงลดน้อยลงเช่นกัน ภาวะเช่นนี้จะทำให้ชาวประมงซึ่งมีรายได้ต่ำอยู่แล้วมีความเป็นอยู่อย่างยากลำบากมากกว่าเดิม เพราะฉะนั้นการใช้นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควรมีการคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยด้วย และควรทำการศึกษาให้รอบคอบถึงมาตรการที่เหมาะสมโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญด้วย

ในส่วนของความจำเป็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเพื่อความยั่งยืน กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยเฉลี่ยร้อยละ 67.4 เห็นว่ามีความจำเป็นมากต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพราะปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง

ตาราง 17 ค่าเฉลี่ยระดับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติรอบบริเวณทะเลน้อยใน
อดีตและปัจจุบันของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติ	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
การใช้ประโยชน์ในอดีต (15 ปีที่ผ่านมา)						
• แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย	2.80 ¹	0.4	2.81 ²	0.4	2.81	0.4
• ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลอง ขวน)	2.58 ³	0.7	2.83 ¹	0.5	2.71	0.6
• กระจูดธรรมชาติ	1.88 ⁴	1.1	1.43 ⁴	0.9	1.64	1.0
• พืชน้ำต่างๆ ในทะเลน้อย	1.80 ⁵	0.6	1.32 ⁵	0.5	1.54	0.6
• สัตว์น้ำ	2.77 ²	0.5	2.80 ³	0.4	2.78	0.5
• นกน้ำ	1.47 ⁶	0.7	1.23 ⁶	0.5	1.34	0.6
• สัตว์ป่า	1.17 ⁷	0.6	1.04 ⁷	0.4	1.10	0.5
การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน						
• แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย	1.17 ²	0.7	1.74 ²	0.7	1.47	0.7
• ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลอง ขวน)	0.95 ³	0.6	1.09 ³	0.5	1.02	0.5
• กระจูดธรรมชาติ	0.32 ⁵	0.6	0.14 ⁵	0.4	0.22	0.5
• พืชน้ำต่างๆ ในทะเลน้อย	0.87 ⁴	0.6	0.64 ⁴	0.5	0.74	0.6
• สัตว์น้ำ	1.60 ¹	0.6	1.77 ¹	0.6	1.69	0.6
• นกน้ำ	0.03 ⁶	0.3	0.10 ⁶	0.3	0.10	0.3
• สัตว์ป่า	0.03 ⁷	0.2	0.06 ⁷	0.2	0.05	0.2

หมายเหตุ * ตัวเลขยกขึ้นแสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการใช้ประโยชน์ ตามลำดับค่าเฉลี่ย
จากมากไปหาน้อย

แวดล้อมมีความเสื่อมโทรมอย่างมาก จำเป็นต้องจัดระเบียบการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในทะเลน้อยใหม่ ควรเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติพร้อมๆ กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ธรรมชาติสามารถฟื้นตัวเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชน และสามารถสร้างไว้ให้แก่ลูกหลานได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3. การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา ตามแนวทางการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประมงทะเลน้อย

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา ตามแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประมงทะเลน้อย ร้อยละ 65.9 ของกลุ่มตัวอย่างตอบว่า ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน) มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 85.3 เห็นว่านกน้ำมีจำนวนเพิ่มขึ้น (ตาราง 19) ทั้งนี้เพราะกรมป่าไม้ได้ประกาศให้ทะเลน้อยและพื้นที่ใกล้เคียงเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และนกน้ำ ประกาศนี้ส่งผลให้ทรัพยากร ธรรมชาติทั้งสองชนิดได้รับการดูแลและฟื้นฟูอย่างจริงจังและเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับทรัพยากรสัตว์น้ำที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตอบว่า ปริมาณสัตว์น้ำลดลง และร้อยละ 91.5 ตอบว่าแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยมีคุณภาพลดลง ทั้งนี้เพราะทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในปริมาณมากทั้งในอดีตและปัจจุบัน อีกทั้งมีการพัฒนาเครื่องมือทำการประมงที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นมาทำให้จับสัตว์น้ำมากเกินไป ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยอันเนื่องมาจากการตื้นเขินของทะเลน้อย ที่เกิดจากทับถมของดินตะกอนและซากพืชที่เน่าเปื่อยผุพัง และการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำอันเนื่องมาจากการถ่ายเทของเสียจากชุมชนประมงทะเลน้อยและสารเคมีที่ใช้ในการทำการเกษตรจากแหล่งการเกษตรบริเวณใกล้เคียง เมื่อแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยมีการเปลี่ยนแปลงในทางลบก็จะส่งผลกระทบต่อปริมาณสัตว์น้ำในแหล่งน้ำจืดทะเลน้อยด้วย จึงจำเป็นต้องมีกฎหมาย และมาตรการควบคุมการใช้เครื่องมือประมงอย่างเคร่งครัด อีกทั้งจำเป็นต้องสร้างจิตสำนึกในการไม่จับปลาในฤดูวางไข่ หรือการงดใช้เครื่องมือประมงที่ทำลายพันธุ์สัตว์น้ำ การประกาศเขตสงวนที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ ซึ่งเป็นการปฏิบัติต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีความรับผิดชอบและเห็นคุณค่า มีการปรับเปลี่ยนแนวปฏิบัติต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีระบบแบบแผนและเกิดประโยชน์สูงสุด

ตาราง 18 ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิต ผลกระทบของการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อยต่อรายได้และการประกอบอาชีพ และความจำเป็นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน

หน่วย : ร้อยละ

ความสำคัญ ผลกระทบ และความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติต่อการดำรงชีวิต			
• สำคัญมาก	81.6	87.0	84.5
• สำคัญน้อย	16.7	13.0	14.7
• ไม่สำคัญ	1.7	-	0.8
ผลกระทบของการอนุรักษ์ต่ออาชีพและรายได้			
• ส่งผลมาก	40.0	44.9	42.6
• ส่งผลน้อย	23.3	33.4	28.7
• ไม่ส่งผล	36.7	21.7	28.7
ความจำเป็นของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย			
• จำเป็นมาก	71.6	63.8	67.4
• จำเป็นน้อย	16.7	13.0	14.7
• ไม่จำเป็น	11.7	23.2	17.9

4. การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา และแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประมงทะเลน้อย

ความเห็นต่อการปรับตัวของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 40.3 ของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องจากการลดลงของป่าไม้ โดยการใช้วัสดุอื่นแทน และร้อยละ 49.6 ลดการใช้ไม้จะเห็นได้จากการก่อสร้างบ้านเรือนและการสร้างสะพานสำหรับใช้สัญจรไปมาภายในชุมชนประมงทะเลน้อย มีการใช้วัสดุปูนซิเมนต์แทนการใช้ไม้ ใช้แก๊สหุงต้มแทนการใช้ถ่านไม้ แต่ยังคงมีกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 10.0 ของกลุ่มบ้านทะเลน้อยและร้อยละ 10.1 ของกลุ่มบ้านอื่นๆ (ตาราง 20) ลักลอบตัดไม้เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน จึงมักเกิดข้อพิพาทระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนอยู่เสมอ สาเหตุหลักเป็นเพราะว่าวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยเดิมมีการอาศัยและพึ่งพาป่าไม้มาเป็นเวลานาน การที่จะเปลี่ยนวิถีชีวิตของประชาชนโดยการแยกออกจากป่าไม้โดยสิ้นเชิงจึงเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากยังมีเหตุผลความจำเป็นของประชาชนที่ต้องมีการพึ่งพาป่าไม้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการปรับกลยุทธ์ของการจัดการป่าไม้ โดยให้ประชาชนอยู่ร่วมกับป่าไม้โดยมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ชัดเจน เพื่อให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกับป่าไม้ได้ด้วยความสะดวก

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงลดลงของสัตว์ป่า ร้อยละ 90.7 ของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยได้หยุดการล่าสัตว์ป่า ร้อยละ 2.3 เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภค ร้อยละ 7.0 เปลี่ยนแปลงจากการล่าสัตว์ป่ามาเป็นการเลี้ยงสัตว์ โดยกระบือเป็นสัตว์ที่ประชาชนนิยมเลี้ยงเพื่อใช้เนื้อบริโภคในชุมชนและส่งขายในตลาดต่างจังหวัด หน่วยงานปศุสัตว์ที่รับผิดชอบควรให้การส่งเสริมการเลี้ยงอย่างจริงจัง เพราะอาชีพการเลี้ยงกระบือสามารถทำรายได้สูงต่อประชาชน แต่ก็ควรปรับปรุงวิธีการเลี้ยงซึ่งเดิมเลี้ยงแบบปล่อยทุ่งนาเป็นการเลี้ยงในคอก เพื่อป้องกันฝูงกระบือเข้าทำลายผลผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรรายอื่น

ส่วนการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของนกน้ำเพื่อการท่องเที่ยว ร้อยละ 53.5 ของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยได้หยุดล่านกน้ำ ร้อยละ 40.3 มีการเปลี่ยนแปลงการทำนาข้าวและนากระจูดเป็นการทำการเกษตรอย่างอื่น เพื่อหลีกเลี่ยงจากการทำลายของนกน้ำ และร้อยละ 6.2 ยังคงลักลอบใช้ประโยชน์จากนกน้ำ ปัญหาที่เกิดต่อประชาชนผู้ประกอบอาชีพทำนาข้าวและนากระจูด คือ นกน้ำจะเข้าทำลายผลผลิตก่อความเสียหายเป็นอันมาก

ตาราง 19 การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชนประมงทะเลน้อยช่วง 15 ปีที่ผ่านมา

หน่วย : ร้อยละ

การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชนประมงทะเลน้อย	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน)			
• ลดลง	21.6	31.9	27.1
• ไม่เปลี่ยนแปลง	6.7	7.2	7.0
• เพิ่มขึ้น	71.7	60.9	65.9
สัตว์ป่า			
• ลดลง	35.0	56.5	46.5
• ไม่เปลี่ยนแปลง	23.3	5.8	14.0
• เพิ่มขึ้น	41.7	37.7	39.5
นกน้ำ			
• ลดลง	18.3	7.2	12.4
• ไม่เปลี่ยนแปลง	5.0	-	2.3
• เพิ่มขึ้น	76.7	92.8	85.3
สัตว์น้ำ			
• ลดลง	100.0	100.0	100.0
• ไม่เปลี่ยนแปลง	-	-	-
• เพิ่มขึ้น	-	-	-
แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย			
• ลดลง	91.7	91.3	91.5
• ไม่เปลี่ยนแปลง	8.3	8.7	8.5
• คืบขึ้น	-	-	-

ทำให้ชาวนาจำเป็นต้องกำจัดนกกโดยการใส่สารเบื่อเมาอันส่งผลให้นกน้ำลดจำนวนลง รัฐบาลได้ช่วยเหลือในรูปแบบการสนับสนุนโครงการพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปรับเปลี่ยนมาดำเนินกิจกรรมไร่นาสวนผสม แต่ก็ยังคงได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติ คือ อุทกภัย เป็นประจำทุกปีเนื่องจากพื้นที่อยู่ในที่ลุ่มต่ำน้ำจะท่วมในฤดูน้ำหลาก

สำหรับแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยเสนอมาตรการในการอนุรักษ์ชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำลักษณะต่างๆ ดังนี้ คือ ร้อยละ 59.7 ให้มีการกำหนดขนาดตาอวนให้เหมาะสม ร้อยละ 40.3 ให้มีการห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิด เป็นที่น่าสังเกตว่ามีเพียงร้อยละ 14.7 เท่านั้นที่เสนอให้มีการงดทำการประมงในฤดูวางไข่ (ตาราง 21) ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วการงดทำการประมงในฤดูวางไข่เป็นวิธีการอนุรักษ์ชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำอย่างได้ผลดีที่สุดวิธีการหนึ่งตามหลักวิชาการทางชีววิทยา คือ เป็นการเว้นช่วงเวลาที่เกิดโอกาสให้เกิดชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำที่มีความแข็งแรงสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำได้ดี และเป็นวิธีที่มีการลงทุนต่ำที่สุด ในการงดทำการประมงในฤดูวางไข่จึงควรเป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ แต่ในทางปฏิบัติกลับได้รับความร่วมมือจากประชาชนน้อยมาก อาจจะเนื่องมาจากฤดูวางไข่เป็นฤดูที่จับสัตว์น้ำได้ในปริมาณมาก ปัญหานี้เป็นสาเหตุที่สำคัญยิ่งที่ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดจำนวนลง แม้ว่าหน่วยงานกรมประมงที่มีหน้าที่รับผิดชอบแหล่งน้ำทะเลน้อยจะทำการเพิ่มผลผลิตสัตว์น้ำโดยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงในทะเลน้อยอย่างต่อเนื่องก็ตาม จึงควรมีการปลูกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงความสำคัญในการทำประมงในฤดูวางไข่

ส่วนการอนุรักษ์คุณภาพน้ำกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อย ร้อยละ 41.8 ให้ความสำคัญต่อการขุดลอกคลองธรรมชาติเป็นคำตอบที่มากเป็นอันดับ 1 โดยเชื่อว่าวิธีการนี้ทำให้เกิดการหมุนเวียนของกระแสน้ำในทะเลน้อย เพื่อให้เกิดการถ่ายเทน้ำเสียและพัดพาเอาตะกอนดิน ซากวัชพืชที่เน่าเปื่อย ช่วยลดการตื้นเขินของทะเลน้อย ทำให้คุณภาพน้ำของทะเลน้อยดีขึ้น รองลงมาร้อยละ 26.4 ให้มีการกำจัดวัชพืชน้ำ ร้อยละ 25.6 ให้มีการห้ามถ่ายเทของเสียและน้ำเสียลงแหล่งน้ำ และท้ายสุดร้อยละ 6.2 เสนอให้เปิดคลองปากกระวะ ซึ่งเป็นการปรับโครงสร้างทางกายภาพของระบบนิเวศน์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากการดำเนินโครงการของรัฐให้กลับสู่สภาพเดิมทำให้กระแสน้ำสามารถไหลหมุนเวียนตามธรรมชาติ ซึ่งเชื่อว่าจะมีผลดีต่อระบบนิเวศน์และวิถีชีวิตของชุมชนประมงทะเลน้อยและชุมชนใกล้เคียง

5. กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน

จากการศึกษากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดตอบว่า การจัดกิจกรรมกำจัดวัชพืชน้ำในทะเลน้อยเป็นกิจกรรมที่ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการมากเป็นอันดับหนึ่ง ตามด้วยร้อยละ 51.9 ตอบว่าการขุดลอกคูคลองมีประชาชนเข้าร่วมดำเนินการมากเป็นอันดับสอง (ตาราง 22) กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนทั้งสองกิจกรรมนี้ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีส่วนร่วมดำเนินการมาก เพราะกิจกรรมดังกล่าวเป็นการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับประชาชนเองที่สามารถเห็นผลได้ชัดในเวลาอันสั้น โดยเฉพาะบริเวณคูคลองในหมู่บ้านที่ใช้เรือในการสัญจรไปมาและริมฝั่งของทะเลน้อยบริเวณหน้าบ้านซึ่งใช้ในการขนส่งผลผลิตสัตว์น้ำ จะได้รับผลกระทบเนื่องจากวัชพืชน้ำทำให้การสัญจรไปมาไม่สะดวก ดังนั้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้จึงเกิดประโยชน์ต่อประชาชนโดยตรงทำให้ได้รับความร่วมมือในการดำเนินงานจากประชาชนสูงมาก ส่วนกิจกรรมที่ประชาชนไม่เห็นว่ามีส่วนโดยตรง เช่น การปลูกป่าและการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเข้ามามีส่วนร่วมน้อยเพียงร้อยละ 20.9 และ 27.1 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนเข้าใจว่าโครงการทั้งสองนี้เป็นโครงการรัฐซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องรับผิดชอบโดยตรง จึงไม่เห็นความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วม และอาจเป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่มีการประชุมสัมมนาหรือจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างเหมาะสม

6. การรับรู้กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยหน่วยงานภายนอก

ชุมชนของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

ผลการศึกษาการรับรู้แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกชุมชนของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย ได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละของการรับรู้กิจกรรม พบว่ากิจกรรมการอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า การอนุรักษ์ป่าพรุ การปลูกป่าพรุ การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และในวันประมงแห่งชาติ การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำกร่ำล่อปลา การรณรงค์ไม่ให้จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ การปล่อยพันธุ์ปลา การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช และการสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งหมดรับรู้กิจกรรมดังกล่าว ส่วนกิจกรรมการส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วม

ตาราง 20 การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาตาม
 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประมงทะเลน้อย

หน่วย : ร้อยละ

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากร ธรรมชาติ	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงลดลงของป่า ไม้			
• ใช้วัสดุอื่นทดแทน	50.0	31.9	40.3
• ลดการใช้ไม้	40.0	58.0	49.6
• ยังคงมีการลักลอบตัดไม้	10.0	10.1	10.1
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงลดลงของ สัตว์ป่า			
• หยุดล่าสัตว์ป่า	88.3	92.8	90.7
• เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรบรีโลก	3.4	1.4	2.3
• เปลี่ยนแปลงจากล่าสัตว์ป่ามาเป็นการ เลี้ยงสัตว์	8.3	5.8	7.0
การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของนกน้ำ เพื่อการท่องเที่ยว			
• หยุดล่านกน้ำ	66.7	42.0	53.5
• ลดพื้นที่/หยุดการทำนาข้าวและนา กระจูด	25.0	53.6	40.3
• ยังคงลักลอบใช้ประโยชน์นกน้ำ	8.3	4.4	6.2

ตาราง 21 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนประมงทะเลน้อย
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

หน่วย : ร้อยละ

แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
การอนุรักษ์ชนิดและพันธุ์สัตว์น้ำ			
• การกำหนดขนาดตาอวน	68.3	52.2	59.7
• การห้ามใช้เครื่องมือประมงบางชนิด	31.7	47.8	40.3
• ปลดปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ	33.3	31.9	32.6
• ประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ	35.0	27.5	31.0
• การขุดลอก/กำจัดวัชพืช	16.7	26.1	21.7
• การงดทำประมงในฤดูปลาไม่ไข่	15.0	14.5	14.7
การอนุรักษ์คุณภาพน้ำในทะเลน้อย			
• การขุดลอกกูกลองธรรมชาติ	51.6	33.3	41.8
• การกำจัดวัชพืชน้ำ	26.7	26.1	26.4
• การไม่ถ่ายเทของเสีย/น้ำเสียลงแหล่งน้ำ	15.0	34.8	25.6
• การเปิดคลองปากกระวะ	6.7	5.8	6.2

กันในธรรมชาติ การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีกลุ่มตัวอย่างในชุมชนรับรู้เพียงร้อยละ 4.7, 10.9 และ 20.9 ตามลำดับ (ตาราง 23) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการปลูกสร้างจิตสำนึกเพื่อรณรงค์ให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชุมชนประมงทะเลน้อย ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควรอันจะเป็นปัญหาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อยสนใจรับรู้แต่เฉพาะกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในส่วนที่มีผลกระทบต่อตนเองที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ส่วนที่เป็นกิจกรรมที่เป็นนามธรรมซึ่งไม่เกิดผลที่วัดได้ชัด ประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อยจะไม่ให้ความสนใจและไม่รับรู้ในกิจกรรมนั้นๆ มากนัก

ตาราง 22 กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนประมงทะเล
น้อย (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

หน่วย : ร้อยละ

กิจกรรมการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม (N=129)
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมโดยชุมชน			
• ขุดลอกกูกุลอง	50.0	53.6	51.9
• กำจัดวัชพืช	100.0	100.0	100.0
• ปลูกลำ	23.3	18.8	20.9
• ปลอยสัตว์น้ำ	26.7	27.6	27.2

7. การได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การศึกษาระดับการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ผลประโยชน์ต่อครัวเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อย และผลประโยชน์ต่อชุมชนประมงทะเลน้อย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผลประโยชน์ต่อครัวเรือนในชุมชนประมงทะเลน้อย พบว่ากิจกรรมการปรับปรุงขุดลอกกูกุลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย การปล่อยพันธุ์ปลา การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช การรณรงค์ไม่ให้จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำรำล่อปลา การอนุรักษ์ป่าพรุ การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช และการรณรงค์ไม่ให้จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และวันประมงแห่งชาติ มีค่าเฉลี่ยรวมในระดับมีผลประโยชน์มาก คือ $\bar{x} = 1.98, 1.95, 1.92, 1.91, 1.85, 1.81, 1.74, 1.73$ และ 1.70 ตามลำดับ (ตาราง 24) จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ล้วนสามารถทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจ ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ได้แก่ การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการ

ตาราง 23 การรับรู้กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากหน่วย
งานภายนอกชุมชนประมงของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

การรับรู้กิจกรรมการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	รู้	ไม่รู้	รู้	ไม่รู้	รู้	ไม่รู้
1. การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	51.7	48.3	20.3	79.7	34.9	65.1
2. การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกัน ในธรรมชาติ	8.3	91.7	1.4	98.6	4.7	95.3
3. การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า	100.0	-	100.0	-	100.0	-
4. การอนุรักษ์ป่าพรุ	100.0	-	100.0	-	100.0	-
5. การปลูกป่าพรุ	100.0	-	100.0	-	100.0	-
6. การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	58.3	41.7	50.7	49.3	54.3	45.7
7. การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ	18.3	81.7	4.3	95.7	10.9	89.1
8. การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	30.0	70.0	13.0	87.0	20.9	79.1
9. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ และในวันประมงแห่งชาติ	100.0	-	100.0	-	100.0	-
10. การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือ ประมงที่ผิดกฎหมาย	100.0	-	100.0	-	100.0	-
11. การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชใน การทำร่ำล่อปลา	100.0	-	100.0	-	100.0	-

ต่อ→

ตาราง 23 (ต่อ)

การรับรู้แนวทางการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	รู้	ไม่รู้	รู้	ไม่รู้	รู้	ไม่รู้
12. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษา พืชพันธุ์สัตว์น้ำ	100.0	-	100.0	-	100.0	-
13. การปล่อยพันธุ์ปลา	100.0	-	100.0	-	100.0	-
14. การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเล น้อย	61.7	38.3	44.9	55.1	52.7	47.3
15. การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	40.0	60.6	24.6	75.4	31.8	68.2
16. การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนา ชาติ	26.7	73.3	18.8	81.2	22.5	77.5
17. การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช	100.0	-	100.0	-	100.0	-
18. การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช	100.0	-	100.0	-	100.0	-
19. การปรับปรุงชุดลอกกูดลงธรรม ชาติบริเวณทะเลน้อย	98.3	1.7	100.0	-	99.2	0.8

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนให้ค่าเฉลี่ยในระดับการได้รับผลประโยชน์น้อยเพราะว่า
กิจกรรมเหล่านี้ไม่ก่อผลประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจให้แก่ประชาชน โดยมีได้มองการได้รับผล
ประโยชน์ทางอ้อมในแง่สังคมและสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตโดยรวมในระยะยาว

ผลประโยชน์ที่มีต่อชุมชนประมงทะเลน้อย พบว่ากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรม
ชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมีผลประโยชน์มากต่อชุมชนประมงทะเลน้อยโดย
รวม คือ การปรับปรุงชุดลอกกูดลงธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย การรณรงค์ต่อต้านการใช้
เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช การกำจัดผักตบชวาและวัช
พืช การปล่อยพันธุ์ปลา การรณรงค์ไม่ให้จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ การอนุรักษ์ป่า
พรุ การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำกร้าล่อปลา และการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดู

ตาราง 24 ค่าเฉลี่ยระดับการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกต่อครัวเรือนชาวประมงทะเลน้อย

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	0.80 ¹⁵	0.9	0.32 ¹⁵	0.7	0.54	0.8
2. การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกัน ในธรรมชาติ	0.22 ²⁰	0.5	0.04 ²⁰	0.3	0.12	0.4
3. การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ย เคมีในพื้นที่นา พื้นที่สวน	0.90 ¹³	0.9	0.10 ¹⁹	0.3	0.47	0.8
4. การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า	1.02 ¹²	0.8	0.71 ¹²	0.6	0.85	0.8
5. การอนุรักษ์ป่าพรุ	1.73 ⁹	0.6	1.75 ⁷	0.5	1.74	0.6
6. การปลูกป่าพรุ	1.08 ¹¹	1.0	0.94 ¹⁰	1.0	1.01	1.0
7. การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	0.38 ¹⁹	0.7	0.18 ¹⁴	0.4	0.23	0.6
8. การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	0.52 ¹⁷	0.8	0.26 ¹⁷	0.7	0.38	0.7
9. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ และวันประมงแห่งชาติ	1.82 ⁷	0.4	1.59 ⁹	0.5	1.70	0.5
10. การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือ ประมงที่ผิดกฎหมาย	1.90 ⁵	0.4	1.99 ²	0.1	1.95	0.3

ต่อ→

ตาราง 24 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
11. การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำร่ำล่อปลา	1.93 ³	0.3	1.71 ⁸	0.5	1.81	0.4
12. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ	1.87 ⁶	0.4	1.84 ⁶	0.4	1.85	0.4
13. การปล่อยพันธุ์ปลา	1.90 ⁴	0.4	1.94 ⁵	0.3	1.92	0.3
14. การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย	0.88 ¹⁴	0.9	0.54 ¹³	0.9	0.70	0.9
15. การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย	1.22 ¹⁰	1.0	0.86 ¹¹	1.0	1.02	1.0
16. การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	0.83 ¹⁵	1.0	0.43 ¹⁴	0.8	0.62	0.9
17. การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ	0.52 ¹⁸	0.8	0.29 ¹⁶	0.6	0.40	0.7
18. การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช	1.97 ²	0.2	1.97 ⁴	0.4	1.91	0.3
19. การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช	1.80 ⁸	0.4	1.97 ³	0.5	1.73	0.5
20. การปรับปรุงชุดลอกกูกลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย	1.97 ¹	0.3	2.00 ¹	0.2	1.98	0.2
ค่าเฉลี่ยรวม	1.26	0.3	1.03	0.3	1.15	0.3

หมายเหตุ * ตัวเลขยกขึ้นแสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการรับรู้ได้รับประโยชน์ ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

วางไข่และวันประมงแห่งชาติ โดยมีค่า $\bar{x} = 2.00, 2.00, 1.98, 1.98, 1.98, 1.91, 1.88, 1.88$ และ 1.81 ตามลำดับ (ตาราง 25) กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ในแง่เศรษฐกิจ ส่วนกิจกรรมการส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติและการอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระดับผลประโยชน์ต่อชุมชนอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสามารถอธิบายด้วยเหตุผลที่คล้ายคลึงกับผลประโยชน์ต่อครัวเรือนที่คนในชุมชนมักมองผลประโยชน์เฉพาะตนในแง่เศรษฐกิจเป็นหลัก โดยละเลยการมองผลประโยชน์ทางอ้อมที่เกิดขึ้นในแง่สังคมและสิ่งแวดล้อมโดยรวมและในระยะยาว

เมื่อนำระดับการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อครัวเรือนและชุมชนประมงทะเลน้อย มาเปรียบเทียบกับระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อครัวเรือนและชุมชนประมงทะเลน้อยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.01$) โดยกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีระดับการได้รับผลประโยชน์สูงกว่ากลุ่มบ้านอื่นๆ (ตาราง 26)

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

1. ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย

การศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีรายละเอียดดังนี้

- ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ในทุกรายละเอียด เป็นการดำเนินกิจกรรมโดยเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น เพราะประชาชนคิดว่าเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่เพียงฝ่ายเดียว หรืออาจเป็นเพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จึงทำให้ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วม

- ด้านการสงวนและอนุรักษ์ พบว่ากิจกรรมที่กลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยมีส่วนร่วมมากเป็นอันดับ 1 และ 2 คือ การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำและปลูกป่าพรุ โดยมีค่า $\bar{x} = 1.27$

ตาราง 25 ค่าเฉลี่ยระดับการได้รับผลประโยชน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกต่อชุมชนประมงทะเลน้อย

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	1.02 ¹⁵	1.0	0.35 ¹⁵	0.8	0.66	0.9
2. การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ	0.25 ²⁰	0.5	0.03 ²⁰	0.2	0.13	0.5
3. การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน	1.08 ¹⁴	1.0	0.13 ¹⁸	0.5	0.57	0.9
4. การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า	1.53 ¹⁰	0.8	1.01 ¹⁰	1.0	1.26	1.0
5. การอนุรักษ์ป่าพรุ	1.88 ⁹	0.5	1.88 ⁶	0.4	1.88	0.4
6. การปลูกป่าพรุ	1.17 ¹²	1.0	1.01 ¹¹	1.0	1.09	1.0
7. การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	0.43 ¹⁹	0.8	0.10 ¹⁹	0.4	1.26	0.7
8. การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	0.65 ¹⁷	0.9	0.25 ¹⁷	0.7	0.43	0.8
9. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และวันประมงแห่งชาติ	1.92 ⁸	0.3	1.71 ⁹	0.5	1.81	0.4
10. การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	2.00 ⁴	-	2.00 ²	-	2.00	-
11. การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำกร้าล่อปลา	1.98 ⁵	0.1	1.78 ⁸	0.4	1.88	0.3

ต่อ→

ตาราง 25 (ต่อ)

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
12. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ	1.95 ⁷	0.2	1.87 ⁷	0.4	1.91	0.3
13. การปล่อยพันธุ์ปลา	1.97 ⁶	0.3	1.99 ³	0.1	1.98	0.2
14. การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย	1.10 ¹³	0.9	0.46 ¹³	0.8	0.76	0.9
15. การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย	1.38 ¹¹	0.9	0.90 ¹²	1.0	1.12	1.0
16. การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	0.82 ¹⁶	1.0	0.45 ¹⁴	0.8	0.62	0.9
17. การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ	0.58 ¹⁸	0.9	0.29 ¹⁶	0.7	0.43	0.8
18. การกำจัดผักตบชวาและวัชพืช	2.00 ³	-	1.97 ⁴	0.2	1.98	0.1
19. การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืช	2.00 ²	-	1.97 ⁵	0.2	1.98	0.1
20. การปรับปรุงชุดลอกคูคลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย	2.00 ¹	-	2.00 ¹	-	2.00	-
ค่าเฉลี่ยรวม	1.39	0.3	1.11	0.2	1.25	0.3

หมายเหตุ * ตัวเลขยกขึ้นแสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการได้รับประโยชน์ ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

ตาราง 26 สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างเฉลี่ยรวมของระดับการได้รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

ตัวแปร	ชุมชนประมงทะเลน้อย		ค่า t	ค่า p
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60) $(\bar{x})$	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69) $(\bar{x})$		
ค่าเฉลี่ยรวมผลประโยชน์ต่อครัวเรือน	1.26	1.03	4.34	0.00**
ค่าเฉลี่ยรวมผลประโยชน์ต่อชุมชน	1.39	1.11	6.01	0.00**

** $P \leq .01$

และ 0.86 ตามลำดับ (ตาราง 27) ซึ่งจัดอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมน้อย มีข้อสังเกตว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนส่วนมากจะเป็นลักษณะของการขอความร่วมมือจากผู้นำหมู่บ้าน มีประชาชนส่วนน้อยที่เข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจและกระตือรือร้นอยากจะมีส่วนร่วมด้วยตนเอง โดยกลุ่มหลังนี้มักจะเป็นผู้สูงอายุ ส่วนคนวัยหนุ่มสาวจะให้ความสำคัญน้อยมาก ส่วนรายละเอียดในกิจกรรมอื่นๆ ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมในระดับไม่มีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรม

- ด้านการพัฒนา พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยมีส่วนร่วมในกิจกรรมการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออกจากแหล่งน้ำ และมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันผักตบชวาและวัชพืชน้ำเพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย มากเป็นอันดับ 1 และ 2 โดยมีค่า $\bar{x} = 1.61$ และ 0.98 ตามลำดับ (ตาราง 27) ซึ่งจัดอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมน้อย

เมื่อนำผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละด้านของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของกลุ่มบ้านทะเลน้อยมาสรุปค่าเฉลี่ยรวมพบว่า ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ด้านการสงวนและอนุรักษ์ รวมทั้งด้านการพัฒนา กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับไม่มีส่วนร่วม โดยมีค่า $\bar{x} = 0.35, 0.55$ และ 0.84 ตามลำดับ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ด้านการสงวนและอนุรักษ์ รวมทั้งด้านการพัฒนา กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในระดับไม่มีส่วนร่วมเช่นกัน โดยมีค่า $\bar{x} = 0.18, 0.36$ และ 0.54 ตามลำดับ (ตาราง 28) จึงสรุปได้ว่าประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านขาดการ

ตาราง 27 ค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย

การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์						
1. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาลูก ลอบตักไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.30 ⁷	0.8	-	-	0.15	0.5
2. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาลูกน้ำบริเวณทะเลน้อย	0.32 ⁵	0.8	-	-	0.16	0.6
3. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาลูกน้ำป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.32 ⁶	0.8	-	-	0.16	0.6
4. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาลูกน้ำป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.37 ⁴	0.9	0.17 ⁴	0.5	0.27	0.7
5. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.20 ⁵	0.8	-	-	0.10	0.5
6. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลลูกน้ำบริเวณทะเลน้อย	0.18 ¹¹	0.7	-	-	0.09	0.5
7. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์ป่าในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.18 ¹⁰	0.7	-	-	0.09	0.5
8. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์น้ำไม่ให้มีการล่าประมงผิดกฎหมายบริเวณทะเลน้อย	0.20 ⁹	0.7	0.01 ⁵	0.1	0.10	0.5
9. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานคุ้มครองไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.58 ³	0.9	0.59 ³	0.7	0.59	0.8
10. การมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานคุ้มครองไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.58 ²	0.9	0.59 ²	0.7	0.59	0.8
11. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานคุ้มครองประมงที่ทำการประมง ผิดกฎหมาย	0.60 ¹	0.9	0.59 ¹	0.7	0.60	0.8
ด้านการสงวนและอนุรักษ์						
1. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้กำหนดเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ "อ่าวจัน" เพื่อแก้ไขปัญหาลูกน้ำบริเวณทะเลน้อยลดลง	0.40 ³	0.9	0.16 ⁶	0.5	0.28	0.7
2. การมีส่วนร่วมปลูกทดแทนแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าใช้สอยบริเวณรอบทะเลน้อย	0.27 ⁷	0.7	0.04 ⁸	0.2	0.15	0.5

ต่อ→

ตาราง 27 (ต่อ)

การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย	ชุมชนประมงทะเลน้อย				รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)		กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)		(N=129)	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
3. การมีส่วนร่วมปกป้องหลักแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์ "อ่าวเจ้า" ในทะเลน้อย	0.32 ⁶	0.8	0.13 ⁷	0.3	0.22	0.6
4. การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	1.05 ²	0.9	0.70 ³	0.8	0.87	0.8
5. การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในบริเวณทะเลน้อย	0.32 ⁴	0.9	0.33 ³	0.7	0.33	0.8
6. การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่	0.20 ⁸	0.7	0.28 ⁴	0.6	0.24	0.6
7. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการทำการประมงที่ผิดกฎหมาย	0.32 ⁵	0.9	0.22 ⁵	0.5	0.27	0.7
8. การมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย	1.53 ¹	0.9	1.04 ¹	0.9	1.28	0.9
ด้านการพัฒนา						
1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการขึ้นเงินของทะเลน้อย	0.38 ⁷	0.9	0.23 ⁶	0.6	0.30	0.8
2. การมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมลงในทะเลน้อย	0.38 ⁶	0.9	0.23 ⁵	0.6	0.30	0.8
3. การมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงจุดลอกกูกลองในทะเลน้อย เพื่อแก้ไขปัญหาการขึ้นเงินของทะเลน้อย	0.57 ⁴	1.1	0.41 ⁴	0.9	0.48	1.0
4. การมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะวิธีการกำจัดผักตบชวาโดยการนำมามีขี้หมัก เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชในทะเลน้อย	0.52 ⁵	1.0	0.09 ⁷	0.5	0.30	0.8
5. การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและจุดลอกกูกลองในทะเลน้อย	1.00 ³	1.0	0.61 ³	0.8	0.80	0.9
6. การมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออกจากแหล่งน้ำทะเลน้อย	1.87 ¹	1.0	1.39 ¹	1.1	1.63	1.1
7. การมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันผักตบชวาและวัชพืชน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย	1.17 ²	1.1	0.81 ²	1.0	0.99	1.1
ค่าเฉลี่ยรวม	0.54	0.87	0.33	0.49	0.44	0.68

หมายเหตุ * ตัวเลขยกขึ้นแสดงการจัดอันดับค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วม ตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก ทำให้กิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินอยู่เกิดผลสัมฤทธิ์ต่ำ ปรัชญาการนี้สอดคล้องกับการที่ประชาชนในชุมชนมีการรับรู้ น้อยมากในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึก (ตาราง 23) ทำให้สถานะของความคิดและจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติยังคงมิได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยมองผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองในด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นหลัก ส่วนผลประโยชน์ในด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ถูกละเลยไป จึงทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนเป็นไปในลักษณะต้องเกิดผลประโยชน์เป็นรูปธรรมต่อตนเองและครอบครัวจึงจะเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมด้วย เพราะฉะนั้นการที่จะเสริมสร้างให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริง ควรต้องสร้างความตระหนักในจิตสำนึกของประชาชนในความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชน และการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนต้องมีการปรับปรุงโดยการเพิ่มบทบาทให้ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้และมีส่วนในการตัดสินใจอย่างเป็นกระบวนการ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังในทุกกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ รวมทั้งกิจกรรมที่จะนำไปในอนาคต

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลและกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมของกลุ่มบ้านทะเลน้อยสูงกว่าระดับค่าเฉลี่ยในกลุ่มบ้านอื่น ($\bar{x} = 0.54$ และ 0.33 ตามลำดับ) โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ $P \leq 0.05$ (ตาราง 28) อย่างไรก็ตามความแตกต่างกันในระดับค่าเฉลี่ยรวมของทั้งสองกลุ่มบ้านก็ยังจัดอยู่ในระดับการไม่มีส่วนร่วมทั้งสองกลุ่ม จึงสรุปได้ว่าชุมชนประมงทะเลน้อยขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการจัดการโดยรัฐและหน่วยงานภายนอกเข้ามากำหนดกิจกรรม โดยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนประมงทะเลน้อยซึ่งเป็นผู้ใช้โดยตรง จึงเสนอแนะได้ว่าแนวทางพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน สิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดก็คือ ต้องมีการให้ความรู้เพิ่มเติมและส่งเสริมการรวมกลุ่ม ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดเสนอแนะและกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของกิจกรรมต่างๆ โดยประชาชนในชุมชน สร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ

กระตุ้นให้รู้สึกรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นแหล่งในการดำรงชีวิต จึงจะทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความยั่งยืน รัฐและหน่วยงานภายนอกจำเป็นต้องลดบทบาทในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการจัดโครงการและกิจกรรมต่างๆ เข้าไปในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นให้ชุมชนมีบทบาทเป็นผู้กำหนดกิจกรรมและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน และสร้างความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อย เมื่อชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติของตนเอง การพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงจะเกิดความยั่งยืนได้

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแต่ละด้านของชุมชนประมงทะเลน้อย

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละลักษณะของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ของกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อย พบว่าระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) กับรายละเอียดการมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการจับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย. การติดตามผลการดำเนินคดีกับผู้ตัดไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย และการติดตามผลการดำเนินคดีกับผู้ล่าในบริเวณทะเลน้อย รวมทั้งการติดตามผลการดำเนินคดีชาวประมงที่ทำการประมงผิดกฎหมาย ส่วนกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีตัวแปรเพียง 1 ตัวแปรเช่นกันที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ คือ แรงงานด้านการเกษตรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq 0.05$) กับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีผู้ตัดไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย กับการมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินคดีผู้ล่าในบริเวณทะเลน้อย และกับการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีชาวประมงที่ทำการประมงผิดกฎหมาย (ตาราง 29) แต่ความสัมพันธ์ของตัวแปรแรงงานด้านการเกษตรกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าว จะเป็นลักษณะแบบตรงกันข้าม คือ แม้ว่าจำนวนแรงงานในครัวเรือนจะมีมากขึ้น แต่ระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมก็จะยังมีน้อยลงไป

ตาราง 28 สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย

การมีส่วนร่วมในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	(N=129)	
	$\bar{x}$	$\bar{x}$	t	p
- ค่าเฉลี่ยรวมด้านการใช้ประโยชน์	0.35	0.18	1.90	0.06
- ค่าเฉลี่ยรวมด้านการ สงวนและอนุรักษ์	0.55	0.36	1.96	0.05*
- ค่าเฉลี่ยรวมด้านการพัฒนา	0.84	0.54	2.38	0.02*
ค่าเฉลี่ยรวม	0.54	0.33	2.36	0.02*

*P≤.05

ตาราง 29 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

กิจกรรมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์	กลุ่มบ้านทะเลน้อย					กลุ่มบ้านอื่นๆ				
	ก	ข	ค	ง	จ	ก	ข	ค	ง	จ
1. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการล้นรอบตัดไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.07	-0.01	0.14	0.22	0.17	-	-	-	-	-
2. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการล้นน้ำบริเวณทะเลน้อย	0.10	-0.03	0.12	0.17	0.15	-	-	-	-	-
3. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการล้นตัวป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.10	-0.01	0.11	0.21	0.09	-	-	-	-	-
4. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการจับสัตว์น้ำโดยการใส่เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	0.04	-0.01	0.18	0.26*	0.14	-0.07	0.14	0.07	-0.06	0.08
5. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลไม้ในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.07	-0.03	0.17	0.24	0.07	-	-	-	-	-
6. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลนกน้ำบริเวณทะเลน้อย	0.06	-0.04	0.20	0.19	0.11	-	-	-	-	-
7. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์ป่าในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.06	-0.04	0.20	0.19	0.11	-	-	-	-	-

ต่อ→

ตาราง 29 (ต่อ)

กิจกรรมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์	กลุ่มบ้านทะเลน้อย					กลุ่มบ้านอื่นๆ				
	ก	ข	ค	ง	จ	ก	ข	ค	ง	จ
8. การมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์น้ำไม่ให้เกิดการทำประมงผิดกฎหมายบริเวณทะเลน้อย	0.07	-	0.21	0.14	0.05	0.02	0.21	-0.01	-0.02	0.05
9. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานผู้สูดน้ำในป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	0.04	0.02	0.07	0.33*	-0.04	0.12	-0.02	-0.28*	-0.11	0.02
10. การมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงานผู้สูดน้ำบริเวณทะเลน้อย	0.04	0.02	0.07	0.33*	-0.04	0.12	-0.02	-0.28*	-0.11	0.02
11. การมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงานผู้สูดน้ำบริเวณทะเลน้อย	0.04	-0.01	0.02	0.32*	-0.07	0.12	-0.02	-0.28*	-0.11	0.02

(ก) รายได้เหนือค่าใช้จ่าย (ข) รายได้ด้านประมง (ค) แรงงานด้านการเกษตร (ง) การศึกษา (จ) อายุ

* $P \leq .05$

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในแต่ละลักษณะของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์ของประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อย พบว่าแรงงานด้านการเกษตรมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับรายละเอียดการมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าใช้สอยบริเวณรอบทะเลน้อย และกับการมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในบริเวณทะเลน้อย ส่วนประชาชนในกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าแรงงานด้านการเกษตรเช่นกันที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับรายละเอียดการมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย (ตาราง 30) แต่ความสัมพันธ์ของตัวแปรแรงงานด้านการเกษตรกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นลักษณะแบบตรงกันข้ามเช่นเดียวกับกิจกรรมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในแต่ละลักษณะของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา ของประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยพบว่า ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) กับการมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการตื่นเงินของทะเลน้อย และรายละเอียดการมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมลงในทะเลน้อย ส่วนกลุ่มบ้านอื่นๆ ไม่มีปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมใดๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา (ตาราง 31)

สรุปจากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมในแต่ละลักษณะของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกลุ่มบ้านทะเลน้อย พบว่าตัวแปรระดับการศึกษาและแรงงานในภาคเกษตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) ส่วนในกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าตัวแปรแรงงานด้านการเกษตรตัวแปรเดียวที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะจากตาราง 8 จะพบว่าประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีระดับการศึกษาค่ำกว่าประชาชนในกลุ่มบ้านอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) และทั้งนี้ยังมีประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยถึงร้อยละ 15.0 ที่มีการศึกษาไม่จบระดับประถมศึกษาทำให้ไม่สามารถในการจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและเข้าร่วมติดตามปัญหาได้ ดังนั้นจึงน่าจะมีการอบรมเพิ่มเติมให้ความรู้แก่ประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยให้เข้าใจมากพอ เป็นการเพิ่มระดับความรู้ความ

สามารถของประชาชนอื่นจะเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น ส่วนตัวแปรด้านแรงงานที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในทั้งสองกลุ่มบ้าน จากตาราง 8 จะเห็นว่าแรงงานในภาคเกษตรของชุมชนประมงทะเลน้อยเฉลี่ย 1 คน (ครัวเรือน) ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนนิยมแยกครัวเรือนออกเป็นลักษณะครอบครัวเดี่ยว จึงมีสมาชิกที่ใช้แรงงานในการประกอบอาชีพเฉลี่ย 2 คนพ่อและแม่ และมักมีเพียง 1 คนที่อยู่ในภาคการเกษตร แรงงานทั้งหมดจึงใช้ไปในการหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ขาดเวลาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งครอบครัวขาดความตระหนักถึงผลประโยชน์ส่วนรวม จึงทำให้ละเลยต่อการเสียสละเวลาและแรงงานที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่รัฐและหน่วยงานภายนอกจัดขึ้น อีกทั้งยังขาดการรวมกลุ่ม ทำให้ชุมชนโดยรวมขาดความเข้มแข็งในการทำกิจกรรมร่วมกัน ดังนั้นในการนำกิจกรรมใดๆ เข้าไปในชุมชนประมงทะเลน้อย จะต้องตระหนักถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชนขึ้นก่อน แล้วจึงให้ชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่ ถ้าไม่ตระหนักถึงวิธีการดึงประชาชนให้มีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ เจ้าหน้าที่ก็จะยังคงมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในทะเลน้อย ชุมชนชาวประมงทะเลน้อยก็จะเป็นชุมชนที่อ่อนแอพึ่งตนเองได้ยาก

ตอนที่ 4 ปัจจัยทางจิตวิทยาของประชาชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเปรียบเทียบทัศนคติระหว่างประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ

1. ค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระหว่างประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ

การศึกษาระดับทัศนคติของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และใช้ t-test ในการเปรียบเทียบระดับทัศนคติในแต่ละด้าน ดังนี้

ตาราง 30 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์

กิจกรรมด้านการสงวนและอนุรักษ์	กลุ่มบ้านทะเลน้อย					กลุ่มบ้านอื่นๆ				
	ก	ข	ค	ง	จ	ก	ข	ค	ง	จ
1. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้กำหนดเขตที่รักษาพื้นที่พันธุ์สัตว์น้ำ “อ่าวเจ้” เพื่อแก้ไขปัญหาสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยลดลง	-0.02	-0.05	0.11	0.13	0.06	-0.03	-	0.03	-0.06	0.08
2. การมีส่วนร่วมปกป้องหลักแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าใช้สอย บริเวณรอบทะเลน้อย	-0.03	0.07	0.27*	0.22	0.08	0.01	0.06	-0.01	-0.04	0.05
3. การมีส่วนร่วมปกป้องหลักแนวเขตที่รักษาพื้นที่พันธุ์ “อ่าวเจ้” ในทะเลน้อย	0.01	0.12	0.20	0.17	-0.10	0.09	0.21	0.05	-0.07	0.01
4. การมีส่วนร่วมในการปลูกป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	-0.03	0.11	0.02	0.25	-0.10	0.19	-0.01	-0.10	0.03	0.06
5. การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในบริเวณทะเลน้อย	-0.02	0.18	0.32*	0.15	0.05	0.14	0.03	-0.15	-0.03	0.01
6. การมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่	0.04	-0.03	0.12	0.15	0.02	0.13	-0.13	-0.18	-0.02	0.12
7. การมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย	0.03	-0.03	0.11	0.16	0.05	0.02	-0.05	-0.25*	-0.01	-0.04
8. การมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย	0.08	0.11	0.12	0.16	0.09	0.18	0.07	-0.08	-0.01	-0.06

(ก) รายได้เหนือค่าใช้จ่าย (ข) รายได้ต้นประมาณ (ค) แรงงานด้านการเกษตร (ง) การศึกษา (จ) อายุ

* $P \leq .05$

ตาราง 31 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม กับการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา

กิจกรรมด้านการพัฒนา	กลุ่มบ้านทะเลน้อย						กลุ่มบ้านอื่นๆ					
	ก	ข	ค	ง	จ	ก	ข	ค	ง	จ	ก	ข
1. การมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการที่ดินเงินของทะเลน้อย	0.02	0.01	-0.03	0.30*	-0.15	0.02	0.19	-0.14	-0.08	-0.07		
2. การมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมลงในทะเลน้อย	0.02	0.01	-0.03	0.30*	-0.15	0.02	0.19	-0.14	-0.08	-0.07		
3. การมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงชุดออกดูคลองในทะเลน้อย เพื่อแก้ไขปัญหาการตื้นเขินของทะเลน้อย	0.12	-0.09	0.05	0.15	0.07	0.04	-0.08	-0.19	-0.09	0.10		
4. การมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะวิธีการกำจัดผักตบชวาโดยการนำมากำป๋อยหมัก เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชในทะเลน้อย	0.09	-0.06	0.04	0.06	0.08	0.04	-0.11	-0.01	-0.04	0.16		
5. การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและชุดออกดูคลองในทะเลน้อย	0.05	0.01	0.06	0.08	0.07	0.17	0.06	-0.12	-	0.05		
6. การมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออกจากแหล่งน้ำทะเลน้อย	0.04	0.08	0.12	0.13	0.09	0.05	0.08	-0.13	0.04	0.06		
7. การมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันผักตบชวาและวัชพืชน้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย	0.24	0.17	0.18	0.22	0.10	0.08	0.19	-0.11	-	-0.03		

(ก) รายได้เหนือค่าใช้จ่าย (ข) รายได้ด้านประมง (ค) แรงงานด้านการเกษตร (ง) การศึกษา (จ) อายุ

* $P \leq .05$

- ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน มีทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ในระดับเห็นด้วยมากในทุกข้อคำถาม ยกเว้นการทำประมงโดยใช้วิธีฟิซสร้างกร้าล่อปลา ซึ่งทำให้ระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นข้อคำถามที่มีระดับทัศนคติเห็นด้วยปานกลาง และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของประชาชนระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าในข้อคำถามการทำประมงโดยใช้วิธีฟิซสร้างกร้าล่อปลา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) โดยกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีระดับทัศนคติสูงกว่า (ตาราง 32) เนื่องจากประชาชนในกลุ่มบ้านอื่นๆ ทำการประมงโดยใช้วิธีฟิซสร้างกร้าล่อปลามากกว่าและให้เหตุผลว่าเป็นการทำประมงที่ง่ายและสะดวก ลงทุนน้อยอีกทั้งสามารถใช้วัสดุในท้องถิ่น คือ ผักตบชวาในแหล่งน้ำจืดทะเลน้อย และเป็นวิธีการที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ชาวประมงได้ดีพอสมควร

- ด้านการสงวนและอนุรักษ์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยมีทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวนและอนุรักษ์ในระดับเห็นด้วยมากในสองข้อคำถาม คือ 1) การไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมงในบริเวณทะเลน้อยทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง 2) การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีทัศนคติในระดับเห็นด้วยมากในทั้งสองข้อคำถามข้างต้น และการประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้นอีกหนึ่งข้อคำถาม เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าในข้อคำถามการไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมงในบริเวณทะเลน้อยทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น และการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) โดยกลุ่มบ้านอื่นๆ มีระดับทัศนคติสูงกว่า เป็นเพราะว่าแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสามประการดังกล่าว ส่งผลในด้าน

บวกและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมต่อประชาชนกลุ่มบ้านอื่นๆ ซึ่งประกอบอาชีพทำประมงมากกว่าประชาชนกลุ่มบ้านทะเลน้อย

- ด้านการพัฒนา พบว่ากลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้านมีทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนาในระดับน้อยทุกข้อคำถาม เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยระหว่างสองกลุ่มบ้าน พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตาราง 32)

เมื่อนำทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแต่ละด้านมาสรุปค่าเฉลี่ยรวม แยกเป็นด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ด้านการสงวนและอนุรักษ์ และด้านการพัฒนา พบว่ากลุ่มตัวอย่างในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ มีระดับทัศนคติในลักษณะเดียวกัน คือ มีระดับทัศนคติเห็นด้วยมากในการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์ ทัศนคติเห็นด้วยในระดับปานกลางในการสงวนและอนุรักษ์ และทัศนคติเห็นด้วยในระดับน้อยสำหรับด้านการพัฒนา และเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมระดับทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนประมงทะเลน้อยทั้งสองกลุ่มบ้าน ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด (ตาราง 33) สาเหตุหลักที่ทำให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยไม่ได้ผล กล่าวคือไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืน เพราะประชาชนหรือชุมชนประมงทะเลน้อยยังไม่มีปรับเปลี่ยนทัศนคติที่ดีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ดีพอต่อทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนมุ่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองเป็นสำคัญ ไม่ได้รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อไว้ให้ลูกหลานและคนในรุ่นต่อไปได้ใช้ประโยชน์ เพราะฉะนั้นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน สิ่งที่เป็นและสำคัญอย่างมากประการหนึ่ง คือ การปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกที่ดีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการกระตุ้นให้รู้สึกว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นของชุมชน และเป็นสิทธิของชุมชนในการร่วมกันจัดการเพื่อรักษาไว้ให้ยั่งยืนและให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนานชั่วลูกชั่วหลาน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดความยั่งยืนต่อไป

ตาราง 32 ค่าเฉลี่ยและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยในแต่ละรายละเอียดทัศนคติของประชาชนในการจัดการ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระหว่างกลุ่มบ้านทะเลน้อยกับกลุ่มบ้านอื่นๆ

รายละเอียดทัศนคติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม	
	กลุ่มบ้านทะเลน้อย (N=60)	กลุ่มบ้านอื่นๆ (N=69)	(N=129)	
	$\bar{X}$	$\bar{X}$	t	p
ด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์				
1. การที่ชุมชนประมงทะเลน้อยยึดถือว่าทรัพยากรธรรมชาติในทะเลน้อยเป็นของสาธารณะทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง	2.80	2.88	1.04	0.30
2. การใช้เครื่องมือประมงที่มีศักยภาพการจับสัตว์สูงสามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก ทำให้สัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง	2.98	3.00	1.07	0.29
3. การทำประมงของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นไปในลักษณะใช้ประโยชน์จากทะเลน้อยเกินขนาด (เกินกำลังผลิต) ของระบบนิเวศ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างรวดเร็ว	2.98	3.00	1.07	0.29
4. การทำประมงโดยการใช้วิธีสร้างกรงล่อปลา ทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง	2.40	1.94	2.22	0.03*
5. การจับสัตว์น้ำโดยใช้อวนขนาดตาอวนต่ำกว่าวเสนติเมตร ทำให้ปริมาณและความหลากหลายของสัตว์น้ำลดลง	2.98	3.00	1.53	0.13
6. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง	3.00	3.00	-	-
7. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง	2.98	2.99	0.99	0.92
8. ชาวประมงมุ่งหวังจะจับสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุด ทำให้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติลดลง	2.95	2.91	0.82	0.42
ด้านการสงวนและอนุรักษ์				
1. การกำหนดเขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่าบริเวณทะเลน้อย เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของชุมชน มีผลต่อการประกอบอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน	1.95	2.03	0.44	0.66

ต่อ→

ตาราง 32 (ต่อ)

รายละเอียดทัศนคติในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)	กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)	(N=129)	
	$\bar{x}$	$\bar{x}$	t	p
2. การกำหนดให้ทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ มีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และ สัตว์ป่า เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์และสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อย	2.07	1.83	1.37	0.17
3. การไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมง ในบริเวณทะเล น้อย ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำ ในทะเลน้อยลดลง	2.87	2.99	2.66	0.01**
4. การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวน และความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมาก ขึ้น	2.32	2.80	3.61	0.00**
5. การประกาศเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเล น้อย เป็นการลดพื้นที่ในการประกอบอาชีพทำประมง ของชาวประมงชุมชนประมงทะเลน้อย	1.73	1.62	0.56	0.57
6. การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อย เป็นมาตรการ อนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความ หลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	2.85	2.99	2.78	0.00**
ด้านการพัฒนา				
1. การทำลายป่าไม้หรือการเปลี่ยนแปลงผืนป่าธรรมชาติ บริเวณพรุควนเกร็งและควนพนางตุง มีการปลูกพืช เชิงเดี่ยวทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของผิวดินลงสู่ ทะเลน้อย มีผลทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของ ทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไป	1.47	1.07	1.93	0.05*
2. การมอบสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรม ชาติให้กับชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์วิธี การสงวน บำรุงรักษาและเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติ ในชุมชนทะเลน้อยเอง ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติปริ เวณทะเลน้อยดีขึ้น	1.23	1.22	0.08	0.94

*p ≤ .05 ** p ≤ .01

ตาราง 33 สรุปค่าเฉลี่ยรวมและเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรวมของระดับทัศนคติต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมชุมชนประมงทะเลน้อย

รายละเอียดทัศนคติในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนประมงทะเลน้อย	ชุมชนประมงทะเลน้อย		รวม	
	กลุ่มบ้านทะเล น้อย (N=60)	กลุ่มบ้าน อื่นๆ (N=69)	(N=129)	
	$\bar{x}$	$\bar{x}$	t	p
- ค่าเฉลี่ยรวมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์	2.88	2.84	1.32	0.19
- ค่าเฉลี่ยรวมด้านการสงวนและอนุรักษ์	2.30	2.37	1.42	0.16
- ค่าเฉลี่ยรวมด้านการพัฒนา	1.35	1.14	1.77	0.08
ค่าเฉลี่ยรวม	2.47	2.45	0.64	0.52

บทที่ 7

สรุปและข้อเสนอแนะ

1. สรุป

การวิจัยเรื่อง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง ประกอบด้วยประเด็นการศึกษาด้านต่างๆ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 การศึกษาวิวัฒนาการ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและรูปแบบการผลิตของชุมชนประมงทะเลน้อย แบ่งศึกษาออกเป็น 4 ช่วงเวลา ดังนี้ คือ (1) ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 สภาพนิเวศน์มีความอุดมสมบูรณ์สูงมาก ชุมชนตั้งถิ่นฐานบริเวณริมฝั่งทะเลน้อย การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการยังชีพเป็นหลัก อาชีพหลักของประชาชน คือ ทำประมง มีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างชุมชนใกล้เคียง และชุมชนไม่มีความแตกต่างของการแบ่งชนชั้น (2) ช่วง พ.ศ. 2500 – 2515 ทรัพยากรธรรมชาติเริ่มถูกทำลายมากขึ้น ชุมชนขยายตัวหนาแน่นบริเวณริมฝั่งทะเลน้อย การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการยังชีพและการค้าควบคู่กันไป อาชีพทำประมงยังเป็นอาชีพหลักของประชาชน ผลผลิตจากการประมงและผลิตภัณฑ์กระชูดเป็นสินค้าที่สำคัญของชุมชน เริ่มมีการแบ่งชนชั้นโดยจำนวนแรงงานในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่สำคัญ (3) ช่วง พ.ศ. 2516 – 2530 ทรัพยากรธรรมชาติเกิดการเสื่อมโทรม ชุมชนมีการขยายตัวหนาแน่นบริเวณถนนกวนขนุน - ทะเลน้อย เป็นช่วงที่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้า มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการทำการเกษตร ผลิตภัณฑ์จากกระชูดและปลาตุกร้า เป็นสินค้าที่มีความต้องการของตลาดสูงมาก ความแตกต่างของอาชีพเป็นปัจจัยหลักของการแบ่งชนชั้นในชุมชน กรมป่าไม้ได้ประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยซึ่งครอบคลุมพื้นที่ของชุมชน และกรมการปกครองได้แบ่งแยกพื้นที่ชุมชนออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลทะเลน้อย และตำบลพนางตุง (4) ช่วง พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ชุมชนมีการขยายตัวรุกไล่ลงสู่ทะเลน้อย ทรัพยากรสัตว์น้ำถูกนำมาใช้ประโยชน์สูงมากเพื่อให้เพียงพอ กับความต้องการของประชาชนที่เพิ่มสูงขึ้น การเกษตรแบบไร่นาสวนผสมมีการขยายพื้นที่สูงมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของผลิตภัณฑ์กระชูดเพื่อให้ตรงตามความต้องการของ

ตลาดอาชีพและรายได้เป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดการแบ่งชนชั้นอย่างชัดเจน รัฐได้เสนอพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยเข้าเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำระดับนานาชาติเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

1.2 การศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งศึกษาออกเป็น 4 ช่วงเวลาดังนี้ คือ (1) ช่วงก่อน พ.ศ. 2500 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นรูปแบบการใช้ประโยชน์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพ และรัฐกำหนดพื้นที่สงวนพันธุ์สัตว์น้ำ ก่อให้เกิดความสมดุลของระบบนิเวศน์บริเวณทะเลน้อย (2) ช่วง พ.ศ. 2500 – 2515 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติยังคงเป็นแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเช่นกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการยังชีพและการค้า มีการยกเลิกพื้นที่สงวนพันธุ์สัตว์น้ำ แต่ยังไม่ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในทะเลน้อย (3) ช่วง พ.ศ. 2516 – 2530 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นแบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างสูงสุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้ามากกว่าเพื่อยังชีพ รัฐได้เข้ามาจัดการในรูปแบบการอนุรักษ์ ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายลดลงอย่างรวดเร็ว (4) ช่วง พ.ศ. 2531 – ปัจจุบัน รูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นแบบการผสมผสาน มีการสงวน การอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ประโยชน์ ควบคู่กันไป ส่งผลให้เกิดการจัดระบบการดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ และอาชีพของประชาชนในชุมชนใหม่

1.3 การศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยมีการศึกษาระดับต่ำ ส่วนใหญ่จบระดับประถมศึกษาและยังมีบางส่วนที่ไม่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา โดยเฉพาะในกลุ่มบ้านทะเลน้อยซึ่งมีประชาชนถึงร้อยละ 15.0 ที่ยังไม่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ประชาชนส่วนใหญ่นิยมแยกครอบครัวออกไปสร้างครอบครัวของตนเองเป็นครอบครัวเดี่ยว จึงเหลือจำนวนประชาชนในครัวเรือนน้อยเฉลี่ย 3.8 คน โดยมีสมาชิกที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.2 คน เป็นสมาชิกที่ใช้แรงงานในการทำเกษตร เฉลี่ย 1 คน ส่วนใหญ่เป็นการใช้แรงงานในการทำประมงขนาดเล็ก (ตาราง 8) ในชุมชนกลุ่มบ้านทะเลน้อยประชาชนมีพื้นที่ครอบครองเฉลี่ย 13.1 ไร่ต่อครัวเรือน โดยร้อยละ 66.7 ของครัวเรือนทั้งหมด มีที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ นส.3 ก. โฉนดมีเพียงร้อยละ 3.3 และมีร้อยละ 10.0 ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในพื้นที่ถือครอง ส่วนประชาชนในกลุ่มบ้านอื่นๆ มีพื้นที่ถือครองโดยเฉลี่ย 5.5 ไร่ โดยมีเอกสารสิทธิ์เป็น นส.3 ก. ร้อยละ 60.9 และยังมีผู้ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ถึงร้อยละ 27.5 รายได้สุทธิจากการเกษตรของครัวเรือนค่อนข้างต่ำเฉลี่ย 15,513 บาทต่อปี

รายได้สุทธิจากการทำประมงในกลุ่มบ้านทะเลน้อยเฉลี่ย 9,954 บาทต่อปี และกลุ่มบ้านอื่นๆ มีรายได้เฉลี่ย 16,568 บาทต่อปี สำหรับรายได้สุทธินอกภาคเกษตรของประชาชนในชุมชนเฉลี่ย 42,265 บาทต่อปี รวมรายได้สุทธิของครัวเรือนเฉลี่ย 59,983 บาทต่อปี และประชาชนในชุมชนมีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 11,762 บาทต่อปี เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของตัวแปรด้านเศรษฐกิจสังคม ระหว่างประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยและกลุ่มบ้านอื่นๆ พบว่าระดับการศึกษาและรายได้สุทธิจากการทำประมง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .01$) ส่วนแรงงานด้านการเกษตรและอายุ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P \leq .05$) (ตาราง 16)

1.4 การใช้และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนในอดีต (15 ปีที่ผ่านมา) มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำจืดทะเลน้อย สัตว์น้ำ และป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน) อยู่ในระดับการใช้ประโยชน์มาก แต่ในปัจจุบันพบว่าประชาชนใช้ประโยชน์จากสัตว์น้ำในระดับการใช้ประโยชน์ปานกลาง แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย และป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน) อยู่ในระดับน้อย เพราะรัฐได้เข้าไปดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการใช้มาตรการด้านการสงวนและด้านอนุรักษ์ภายในชุมชนมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตร้อยละ 84.5 และมีความจำเป็นมากต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย เพื่อไม่ให้เสื่อมโทรมไปมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในด้านการสงวน การอนุรักษ์ และการพัฒนา ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นกล่าวคือ ในส่วนของป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลองยวน) ประชาชนร้อยละ 65.9 เห็นว่าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เช่นเดียวกับนกน้ำซึ่งประชาชนร้อยละ 85.3 เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นด้วย ส่วนสัตว์น้ำนั้นประชาชนทั้งหมดตอบว่ามีจำนวนลดลง เนื่องจากยังคงมีการใช้ประโยชน์เพื่อดำรงชีพเพิ่มขึ้นตามการเพิ่มขึ้นของประชากร และการทำประมงก็ยังคงเป็นอาชีพหลักของชุมชนประมงทะเลน้อยอยู่

1.5 การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนประมงทะเลน้อยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ยรวมของระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม $\bar{X} = 0.43$ จัดอยู่ในระดับไม่มีส่วนร่วม จึงสรุปได้ว่าประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตัวแปรที่สำคัญ คือ ระดับการศึกษาของประชาชนในกลุ่มบ้านทะเลน้อยซึ่งมีค่าต่ำ อีกทั้งเมื่อทรัพยากรธรรมชาติบริเวณ

ทะเลน้อยร่อยหรอลงทำให้ประชาชนหันไปประกอบอาชีพอื่นแทน นอกจากนี้ตัวแปรด้านแรงงานทางการเกษตรมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมเช่นกัน สำหรับเหตุการณ์ไม่มีส่วนร่วมของประชาชน คือ เมื่อไม่เห็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรงกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติก็จะไม่เข้ามามีส่วนร่วม นอกจากนี้การขาดการรวมกลุ่มถือเป็นเงื่อนไขสำคัญประการหนึ่ง (ตาราง 14) ทั้งๆ ที่ประชาชนในชุมชนได้ตั้งบ้านเรือนในชุมชนมาเฉลี่ย 45 ปี แต่มีเพียงร้อยละ 20.9 ที่เป็นส่วนสมาชิกกลุ่ม

ความสำคัญและประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจและดำเนินการต่อประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย คือ (1) ให้ความรู้ทั้งด้านคุณค่าทางนามธรรมและทางเศรษฐกิจ ไม่ควรเป็นโครงการที่มุ่งเน้นทางเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว จากการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความอยู่ดีกินดีพอสมควร ทั้งนี้เห็นได้จากการมีรายได้เหนือค่าใช้จ่าย เพราะฉะนั้นโครงการที่จะเกิดขึ้นควรเป็นโครงการที่มุ่งเน้นให้เกิดความพอเพียง ให้มีการเสียดสละ รวมกลุ่มเพื่อให้เกิดความร่วมมือในชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้คำนึงถึงความเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ คำนึงถึงอนาคตของลูกหลาน เพื่อให้เป็นแรงจูงใจในการกระตุ้นให้มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน (2) กิจกรรมต่างๆ ที่รัฐเข้าไปอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ไม่ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม การมีทัศนคติที่ดี รวมทั้งไม่ได้ก่อให้เกิดจิตสำนึกความมีจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติที่ชัดเจน จึงไม่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน (3) ชุมชนทะเลน้อยเป็นชุมชนหมู่บ้านในฐานะเป็นหน่วยพื้นฐานแห่งการพึ่งตนเองและในฐานะหน่วยทางการปกครองเท่านั้น ไม่ได้เป็นชุมชนในฐานะกระบวนการทางสังคม (social movement) คือ เป็นชุมชนที่ไม่มีการรวมตัวของกลุ่มคนโดยการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อสร้างพลังในการขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สาระสำคัญมิใช่อุบัติการณ์ของคนที่มาบรรจบกัน แต่อยู่ที่สำนึกเชิงอุดมการณ์และกระบวนการในการจัดการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน จึงขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และคนในชุมชนไม่มีจิตสำนึกที่ดีต่อปัญหาสาธารณะ จึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเกิดภาวะวิกฤติที่รัฐจะต้องเข้ามาเพื่อแก้ปัญหา และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม และความหลากหลายของระบบนิเวศน์

จึงสรุปได้ว่าชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นลักษณะชุมชนที่ค่อนข้างอ่อนแอ ขาดการรวมกลุ่มที่ดี ไม่มีความสนใจในการรับรู้ข่าวสาร มีจิตสำนึกและจริยธรรมในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติน้อย จึงทำให้ไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในทุกๆ ด้านอย่างจริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้มีการตั้งงบประมาณและได้ส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อยอย่างมากมาอย่างต่อเนื่องโดยการชี้นำของรัฐมากเกินไป จึงทำให้ประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อยไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการ (process) จริง ขาดความสำนึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ ขาดการเอื้ออาทรต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งขาดการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชน คิดแต่การอาศัยพึ่งพาหน่วยงานภายนอกในการแก้ปัญหา อีกทั้งเข้าใจผิดว่าการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐเพียงฝ่ายเดียว ตนเองหรือชุมชนไม่จำเป็นต้องมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงชีวิตชาวชุมชนอยู่ ชุมชนลักษณะนี้จัดเป็นชุมชนที่เป็นปัญหาอย่างยิ่งต่อแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอนาคต นอกเสียจากเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องเปลี่ยนบทบาทในการวางแผนและดำเนินงานของตนเอง ให้เอื้ออำนวยที่จะทำให้ชุมชนประมงทะเลน้อยเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันในรูปแบบของกระบวนการกลุ่ม สร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ อันจะก่อให้เกิดความสำนึกเข้าใจถึงความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันของชุมชน และตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติรอบๆ ชุมชน อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเองของชุมชนที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

2.1 ลดกระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มุ่งแสวงหาการเพิ่มรายได้เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียวในชุมชน ให้เข้าสู่กระแสพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง เมื่อเกิดความพอในการประกอบอาชีพต่างๆ ประชาชนชาวชุมชนประมงทะเลน้อยก็จะมีเวลา มีแรงงาน มีความเสียสละเพียงพอที่จะร่วมมือร่วมใจกันช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้เกิดความยั่งยืนและยาวนานตลอดไป

2.2 จัดฝึกอบรมประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย ให้ความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรักและ

วางแผนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้ประชาชนมีความรู้สึกรู้การเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและจะเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพื่อรักษาไว้ให้ยั่งยืนและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนานชั่วลูกชั่วหลานตลอดไป

2.3 ปัจจุบันระบบนิเวศของแหล่งน้ำทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไปมาก ส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติลดลงด้วยโดยเฉพาะปริมาณสัตว์น้ำ ชาวประมงพยายามต่อสู้กับอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยการเพิ่มจำนวนเครื่องมือประมง เพิ่มอัตราการลงแรงในการจับสัตว์น้ำให้สูงขึ้น เพื่อต้องการให้สามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมากขึ้น แต่ผลผลิตจากการจับสัตว์น้ำก็มีได้เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพทำการประมงหาวิธีการทำประมงแบบใหม่ๆ แม้ว่าวิธีการนั้นๆ จะผิดกฎหมายและส่งผลเสียต่อสภาพแวดล้อมของแหล่งน้ำ การกระทำของชาวประมงเช่นนี้ยังเป็นการก่อปัญหาให้กับชาวประมงและประชาชนโดยทั่วไปในชุมชนมากยิ่งขึ้น มาตรการจัดการทรัพยากรประมงที่มุ่งเน้นในการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงให้สอดคล้องกับศักยภาพการผลิตของสัตว์น้ำ โดยการควบคุมจำนวนชาวประมง เครื่องมือประมง กำหนดชนิด ขนาด และปริมาณสัตว์น้ำที่อนุญาตให้ทำการประมง กำหนดฤดูกาลและพื้นที่ทำประมง กำหนดมาตรการอนุรักษ์สัตว์น้ำอื่นๆ เช่น การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงในแหล่งน้ำ การกำหนดเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ และการห้ามจับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่ เป็นต้น โดยระบบการจัดการทรัพยากรประมงแนวนี้จะต้องได้รับการพิจารณาร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและเกิดความร่วมมือของประชาชนในชุมชนตามแนวคิดของการจัดการร่วมกัน (co - management) โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรมีการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบและมีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติรอบบริเวณทะเลน้อยมากเกินไป จนอาจก่อให้เกิดความล่มสลายของทรัพยากรธรรมชาติและความล่มสลายของชุมชนในอนาคต

2.4 การประกาศเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ซึ่งการกำหนดแนวเขตพื้นที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยได้ครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของชุมชน และพื้นที่การเกษตรของประชาชนในชุมชนประมงทะเลน้อย ซึ่งในอดีตที่ผ่านมาชุมชนเคยอาศัยทรัพยากรป่าไม้ในการยังชีพ เช่น ใช้ไม้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ใช้เพื่อทำอุปกรณ์เครื่องใช้ และใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องมือประมง

เป็นต้น แต่เมื่อมีการประกาศแนวเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย เป็นการปิดกั้นไม่ให้ชุมชนเข้าไปใช้สอยทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะป่าไม้ ส่งผลทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับความเดือดร้อน แนวทางแก้ไข ควรมีการผ่อนปรนมาตรการดังกล่าว เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรป่าไม้โดยไม่เดือดร้อน และในขณะเดียวกันก็ไม่ส่งผลกระทบต่อมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยให้มีการจัดแบ่งเขตป่าไม้ตามหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นเขตป่าสงวน ห้ามมิให้บุคคลใดเข้ามาใช้ประโยชน์เพื่อการใดๆ โดยเด็ดขาด และเขตที่ 2 เขตป่าใช้สอย เป็นเขตที่เปิดให้ประชาชนในชุมชนเข้าใช้สอยทำประโยชน์ได้ตามปกติ โดยมีกฎเกณฑ์ในการใช้ประโยชน์ที่ชัดเจน แนวทางนี้จะช่วยให้การปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับทรัพยากรป่าไม้ไม่ขาดหายไป ขณะเดียวกันมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ก็ยังคงดำเนินต่อไปได้

2.5 เปลี่ยนบทบาทของเจ้าหน้าที่ของรัฐจากการเป็นผู้ปฏิบัติดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ มาเป็นผู้กระตุ้นจูงใจเสนอแนะให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน อันจะทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพ มีความเข้มแข็งในชุมชนที่จะแสวงหาความรู้ร่วมกัน อันเป็นการเสริมสร้างภูมิปัญญาของชาวบ้านเพื่อปรับมาใช้ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยให้คงอยู่ โดยมีกระบวนการพัฒนาเป็นขั้นๆ ดังนี้ (พลเดช ปิ่นประทีป, 2543 : 9 – 10) ขั้นที่ 1 มีการรวมตัวกันชั่วคราว ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ขั้นที่ 2 ได้ความคิด เกิดความคิดดีๆ ที่บันดาลใจจนอยากจะไปลงมือทำ ขั้นที่ 3 เกิดการรวมกลุ่มช่วยเหลือตนเอง ช่วยกันเอง (selfhelp group) การรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติประมาณ 2 – 3 คน หรือการมีเพื่อนร่วมคิดนั้น ช่วยทำให้เกิดการสานต่อได้มาก ขั้นที่ 4 ร่วมคิดร่วมวางแผนกันเอง เป็นการรวมกลุ่มที่มีการพัฒนาไปอีกขั้น มีการคิดและวางแผนเป็นรูปธรรมว่าจะทำอะไรกัน ทำอย่างไร ทำที่ไหน ทำเมื่อไร จนเกิดเป็นแผนงาน โครงการ ขั้นที่ 5 มีโอกาสได้ทำกิจกรรม ทำกิจกรรมหรือโครงการตามที่คิดวางแผนไว้ ขั้นที่ 6 ร่วมกิจกรรม ร่วมประชุม ร่วมเรียนรู้ โครงการของชุมชนเป็นที่มาของโอกาสการพบปะ การประชุมสนทนา และเรียนรู้กันเป็นประจำ เกิดการเชื่อมโยงผูกพันกัน ขั้นที่ 7 เกิดความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อยๆ สิ่งนี้จะค่อยๆ สะสมขึ้น มีการทดสอบกลับกรองจากสถานการณ์จริง และเป็นการสั่งสมภูมิปัญญาการพึ่งตนเองของกลุ่ม ขั้นที่ 8 เป็นการพึ่งตนเองได้ (self – reliance group) ด้วยภูมิปัญญาการพึ่งตนเองของกลุ่มที่สะสมจนถึงระดับหนึ่ง พวกเขาจะแข็งแรงเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง นำพากลุ่มเคลื่อนไปข้างหน้าด้วยตนเอง ขั้นที่ 9 พัฒนาศักยภาพกลุ่มและขยายกลุ่มออกไป กลุ่มมี

ทักษะในการทำงานมากขึ้น สมาชิกกลุ่มขยายตัวออกไปหรือเผยแพร่แนวคิดไปสู่กลุ่มอื่นๆ ขั้นที่ 10 เชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ เป็นเครือข่าย การร่วมกิจกรรมกับกลุ่มแข็งแรงและคนที่เข้มแข็งอื่นๆ จะนำความรู้และความคิดใหม่ๆ เป็นตัวเร่งที่สำคัญมากของกระบวนการชุมชนเข้มแข็งและประชาคม เมื่อชุมชนเข้มแข็งเป็นการลดการพึ่งพาจากภายนอกจะนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ของชุมชน อันเป็นแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

2.6 บริเวณชุมชนประมงทะเลน้อยมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญหลายประเภทและมีความเชื่อมโยงกัน ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ สัตว์ป่า ที่ดิน น้ำ และทรัพยากรประมง มีหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ที่มีอำนาจบังคับและควบคุมทั้งด้านการใช้ประโยชน์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ เช่น กรมป่าไม้ กรมการปกครอง กรมเจ้าท่า กรมประมง กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน กรมพัฒนาชุมชน รวมทั้งองค์กรท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น โดยที่การปฏิบัติของหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลทรัพยากรธรรมชาติประเภทใดก็จะมีหน้าที่ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติประเภทนั้นเพียงประเภทเดียว เป็นลักษณะของการมองทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภทอย่างแยกส่วนออกจากกันอย่างสิ้นเชิง การจัดการแบบนี้ทำให้บางครั้งเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างหน่วยงาน มีการฟ้องร้องดำเนิน การทางกฎหมายอยู่บ่อยครั้ง พร้อมๆ กับความด้อยประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อทรัพยากรธรรมชาติได้ แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของส่วนรวม ไม่ควรผูกขาดอยู่กับหน่วยทางสังคมเพียงหน่วยใดหน่วยหนึ่ง ต้องมีการจัดระบบประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและระหว่างหน่วยงานรัฐกับองค์กรท้องถิ่นและชุมชน เนื่องจากเหตุผลที่ว่าจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจะต้องคำนึงถึงระบบนิเวศน์ของทรัพยากรธรรมชาติทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์ป่า ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรประมง และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุล

2.7 การที่ประชาชนภายในชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ ยังคงมีความคิดเห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นสมบัติสาธารณะไม่มีใครเป็นเจ้าของ บุคคลผู้ใดสามารถเก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ได้ก่อน ผู้นั้นก็เป็นเจ้าของหรือมีกรรมสิทธิ์เหนือทรัพยากรธรรมชาตินั้น ทำให้บุคคลแต่ละคนมุ่งที่จะเก็บเกี่ยวหรือใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติให้ได้มากที่สุด เพราะหากตนไม่เก็บเกี่ยวมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด บุคคลผู้อื่นก็จะใช้

ประโยชน์ทั้งหมดสิ้นเช่นกัน ความคิดเหล่านี้จะมีผลด้านจิตวิทยาต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนในชุมชนโดยทั่วไปจึงทำให้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมีน้อย แนวทางแก้ไขประการหนึ่ง คือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เน้นให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมเป็นกระบวนการ ซึ่งเชื่อว่าหากชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ การสงวนและอนุรักษ์ และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณชุมชนของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม จะทำให้ประชาชนในชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาจิตสำนึกความรู้สึก ห่วงแหน และให้ความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ประการที่สำคัญ คือ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้เข้าไปแก้ไขปัญหา เป็นการเข้าไปเพื่อกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ประชาชนได้เรียนรู้ร่วมกันในการที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่ล้ำค่านี้ให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีพและประโยชน์ในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับชุมชนและภายนอกชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเชิงระบบบริเวณรอบทะเลสาบสงขลาในพหุคูณครั้ง จังหวัดนครศรีธรรมราช และบริเวณทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง และบริเวณคลองปากกระวะ จังหวัดสงขลา ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ บริเวณหนึ่งก็จะส่งผลกระทบไปสู่อีกบริเวณหนึ่งด้วย

3.2 ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน บริเวณรอบทะเลสาบสงขลา

3.3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในบริเวณรอบทะเลสาบสงขลา

3.4 ศึกษาเพื่อหาแนวทางส่งเสริมอาชีพทางเลือกในชุมชน อันจะช่วยลดแรงกดดันต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บริเวณทะเลน้อย

บรรณานุกรม

กรณีกา ชมดี. 2524. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี(People's Participation Affecting Economic Development : A Case Study Sarapee Project Tumbon Thachang Amphoe Warinchumrab Chngwat Ubonratchathani). กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (สำเนา)

✓กลุ่มสังคมศาสตร์สาธารณสุข. 2525. "การมีส่วนร่วมของชุมชน : จุดอ่อนของงานสาธารณสุขมูลฐาน" วารสารสังคมพัฒนา. 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2525), 23.

✓เกสรรัตน์ เพชรรัญย์. "ภูมิบ้านเรา : ทะเลน้อย" วารสารขุนทอง. (มกราคม 2538), 6.

เกษม จันทร์แก้ว. 2527. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

jemศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

✗ชำนาญ พิทักษ์, ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์, หงษ์รัตน์ คงประเสริฐและธัญพร สงขะสะโรช. 2540. "รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการทรัพยากรชายฝั่งโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาจังหวัดตรัง และจังหวัดสุราษฎร์ธานี". สงขลา : คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

✓ชัยอนันต์ สมุทรวนิช. 2527. "ระบบราชการกับการมีส่วนร่วมของชุมชน : พิจารณาในแง่มหภาค", ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 29. ทวีทองหงษ์วิวัฒน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.

✓จีเอ็มเอส เอ็นจิเนียริง แอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัด, บริษัท. 2540. โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการและจัดลำดับความสำคัญของการลงทุนเพื่อการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจังหวัดพัทลุง. สำนักงานจังหวัดพัทลุง จังหวัดพัทลุง.

อัฒ รัตนพันธ์. 2479. งานปีใหม่จังหวัดพัทลุง พ.ศ. 2479. กรุงเทพฯ : ธรรมพิทยาคาร.

ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม และภาณุ ธรรมสุวรรณ. 2538. “รายงานการวิจัยเรื่องลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองของประชาชนและโครงการอำนาจชุมชนรอบอ่าวทะเลน้อย”.
สงขลา : ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทร์วิโรฒ ภาคใต้.

เทพ เมนะเสวต. 2537. “การจัดการประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของเอเชียอาคเนย์และ
แนวทางร่วมมือในระดับภูมิภาค” วารสารการประมง. 47(กรกฎาคม-
สิงหาคม 2537), 333-356.

ไทยเอนิเนียริง คอนซัลแตนท์จำกัด, บริษัท. 2541. โครงการศึกษาการอนุรักษ์และคุ้มครอง
พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง. สำนัก
งานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กรุงเทพฯ.

ธีรพันธ์ ภูาสวรรค์. 2523. “การบริหารการประมง” วารสารการประมง. 33(กรกฎาคม
2523), 373-381.

✓ นภาพร หะวานนท์. 2543. “องค์ความรู้ในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน” เอกสารประกอบการ
ประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 เรื่องชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการ
เปลี่ยนแปลง วันที่ 30-31 พฤษภาคม 2543. ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี.
กรุงเทพฯ.

นโยบายและแผนมหาดไทย, สำนักงาน. 2536. คู่มือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่ง
แวดล้อมระดับตำบลและหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์พลชัย.

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. 2539. อนุสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศที่
เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพ. กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
: บริษัทอินดิเกรตโปรดักส์เทคโนโลยี จำกัด.

นิธิ ฤทธิพรพันธุ์. 2525. จดหมายข่าวโครงการเลน้อย. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลา
นครินทร์.

นิธิ ฤทธิพรพันธุ์, บรรจง นะแส และถาวร ศิริพันธ์. 2525. ลักษณะบางประการของชุมชน
ทะเลน้อยอำเภอควนขนุนจังหวัดพัทลุง. สงขลา : คณะทรัพยากรธรรมชาติ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ✓ ปธาน สุวรรณมงคล. 2527. "ทัศนะบางประการในเรื่องสภาพด้อยกับการมีส่วนร่วมของชุมชน" ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. หน้า 83. ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- ประมวง, กรม. 2523. "โครงการเลี้ยงปลาในกระชังในทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง" วารสารข่าวกรมประมง. 3(11 - 20 ตุลาคม 2523), 2-3.
- ประมวง, กรม. 2527. "การปราบปรามผู้กระทำความผิด พ.ร.บ.การประมง" วารสารข่าวกรมประมง. 8(1-15 กันยายน 2527), 18-19.
- ประมวง, กรม. 2541. แผนงาน-งาน-โครงการ ประจำปี 2541. กรุงเทพฯ : ฝ่ายแผนงานและงบประมาณ กรมประมง.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2543. "ชุมชนและลักษณะของความเป็นชุมชน" เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 เรื่องชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง วันที่ 30 - 31 พฤษภาคม 2543. ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพฯ.
- ปรีชาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2529. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถาบันลาดกระบัง.
- พ่อ เล่งอี. 2536. เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจังหวัดพัทลุง. สำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กรมป่าไม้.
- พลเดช ปิ่นประทีป. 2543. "องค์กรการเงินชุมชน : ฐานรากที่ขาดไม่ได้ของประชาสังคมไทย" เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 เรื่องชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง วันที่ 30 - 31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพฯ.
- พัทลุง, จังหวัด. 2536. ประกาศจังหวัดพัทลุง. ศาลากลางจังหวัดพัทลุง : สำนักงานประมงจังหวัดพัทลุง.
- พัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, สำนักงาน. 2542. รายงานประจำปี 2542. สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควนขนุน, พัทลุง.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- ไพรัตน์ จีระเสถียร. 2540. การศึกษาการจัดการประมงโดยชุมชน : กรณีศึกษาอ่าวปัตตานี จังหวัดปัตตานี (Study on Community-Based Fishery Management : A Case Study at Pattani Bay , Changwat Pattani) กรุงเทพฯ : วิทยาลัยนานาชาติวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)
- ไพรัตน์ เฉชะรินทร์. 2527. “นโยบายและกลวิธี การมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน”, ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, หน้า 6-7. ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์,บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภารการพิมพ์.
- ยุพิน วิวัฒนชัยเศรษฐ์. 2539. “การพัฒนาการประมงที่ยั่งยืนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” วารสารการประมง. 49 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2539), 341-356.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. 2526. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อนุเคราะห์ไทย.
- โยธิน ศันสนยุทธ์ และจุมพล พูลภัทรชีวิน. 2524. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- รวิวรรณ อังคนุรักษ์พันธ์. 2533. การวัดทัศนคติเบื้องต้น. ชลบุรี : ภาควิชาหลักสูตรและการสอนคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เริงชัย ดันสกุล. 2525. จดหมายข่าวโครงการเลน้อย. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- . 2526. จดหมายข่าวโครงการเลน้อย. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- โรจน์จรรย์ย์ ด่านสวัสดิ์, วิชัย กาญจนสุวรรณ, กมล สังวัฒนา, ชาญชัย ธนาวุฒิและเริงชัย ดันสกุล. 2540. “รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาการวางแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างผสมผสานแบบยึดพื้นที่ : กรณีศึกษาจังหวัดภูเก็ต กระบี่ และพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”. สงขลา : คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ฤทัยวรรณ ศุภเกษร. 2535. การศึกษาสถานะความยากจนของชุมชนทะเลน้อย (A Study of Poverty in Thale Noi Community) สงขลา : วิทยาลัยนานาชาติวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (สำเนา)

- วราพร ศรีสุวรรณ. 2539. “แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืน” มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, อ้างถึงใน เอกสารประกอบคำสอนวิชามนุษย์นิเวศวิทยา. หน้า 188-195.
- ศิริจิต พุ่งหว่า, เรียบเรียง. สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วรินทร์า ไกยรวงศ์. 2541. ทะเลชุมชน. กรุงเทพฯ : สมใจการพิมพ์.
- วิทย์ ธารชลาณุกิจ. 2527. “สิ่งแวดล้อมทางประมงและการจัดการ”, ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. หน้า 1-32. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิรัช จารุสมบัติ. 2527. “การพัฒนาการประมงทะเลของประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคต” วารสารการประมง. 37(กรกฎาคม 2527), 334-337.
- วิเศษ ขมเดช และสิริ ทุกข์วินาศ. 2528. “สภาวะการประมงในทะเลสาบสงขลา” วารสารการประมง. 2(มีนาคม 2528), 11-15.
- แลได้, สำนักข่าว. 2541. “สมาพันธ์ชาวประมงพื้นบ้านขอร่วมจัดการทรัพยากร” วารสารแลได้. 43(กุมภาพันธ์ 2541). 10-14.
- ศราวุธ เจะโ๊ะ๊ะ, เพิ่มศักดิ์ เฟิงมาก และสิริ ทุกข์วินาศ. 2528. การศึกษาสำรวจสถานภาพและบทบาททางการประมงของชุมชนรอบอ่าวปัตตานี. สงขลา : สถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง กรมประมง.
- ศิริจิต พุ่งหว่า, สมยศ พุ่งหว่า และชัยวัฒน์ โพธิพงษ์. 2534. “รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยทางด้านชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจสังคมต่อระบบการทำเกษตร และการยอมรับนวัตกรรมทางการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรในและนอกเขตชลประทาน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง”. สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริจิต พุ่งหว่า. 2539. การวางแผนโครงการพัฒนาการเกษตร. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. 2539. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้านคอมพิวเตอร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

✓ ศรีสุดา ลอยผา. 2532. การประเมินค่าของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อยจังหวัดพัทลุงสงขลา นครศรีธรรมราช กรณีเป็นแหล่งท่องเที่ยว(An Evaluation of The Thale Noi Non-Hunting Area Changwat Phatthalung , Songkhla , Nakhon Si Thammarat As a Recreation Site) กรุงเทพฯ : วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา)

* สันธยา พลศรี. 2533. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียน สโตร์.

สมชาย พุ่มสอาด. 2532. ถิ่นไทยในแหลมทอง. กรุงเทพฯ : กรุงเทพฯ.

สมยศ พุ่มสอาด. 2539. คอมพิวเตอร์เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2536. สังคมวิทยาชุมชน : หลักการศึกษาวเคราะห์และปฏิบัติงานชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุชา จันทรเฒ. 2524. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. 2541. "รัฐ-ชุมชน-ธุรกิจ มิติใหม่ทางความร่วมมือของสังคมไทย" เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการปราชญ์เพื่อแผ่นดิน ระหว่างวันที่ 6-7 พฤศจิกายน 2541. ณ สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี.

สุริยะ วิริยะสวัสดิ์. 2535. "การพัฒนาแบบยั่งยืน : แนวทางใหม่ในการพัฒนาชนบทของกรมการปกครอง" วารสารเทศาภิบาล. 87(มีนาคม 2535), 61-62.

สุธัญญา ทองรักษ์. 2541. เศรษฐศาสตร์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

* สิ่งแวดล้อมเขต 12, สำนักงาน. 2540. "ทะเลน้อยแรมซาร์ไซต์แห่งแรกของประเทศไทย" วารสารข่าวสารสิ่งแวดล้อมภาคใต้. 3 (มีนาคม 2540), 6-10.

* อภิชาติ ช่วยเรือง. 2539. แผนที่ชุดจังหวัดพัทลุง. ปัตตานี : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อมรวิชัย นาคทรพรพ, อาชัญญา รัตนอุบลและอังฉา ไชยปัทม์. 2543. “การศึกษาเกี่ยวกับวิถีชุมชน” เอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่องชุมชนครั้งที่ 1 เรื่องชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง วันที่ 30-31 พฤษภาคม 2543. ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพฯ.

อังสนีย์ ชุณหปราณ, จุฬารัตน์ รัตนไชย และอาภรณ์ มีชูจันทร์. 2539. ประเมินผลการจับสัตว์น้ำจากทะเลสาบสงขลา ปี 2537-2538. สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำชายฝั่งสงขลา กรมประมง.

Masae, Awaie and McGregor, J. Allister. 1998. “Sustainability of a Fishery in Southern Thailand” *Environmental Challenges in South-East Asia*. 282 - 304. Victor T. King, Editor.

Babier, E.B. 1987. “The Concept of Sustainable Economic Development” *Environmental Conservation*, 14(February 1987), pp. 101-116.

Brown, B.J., et al. 1987. “Global Sustainability : Toward Definition : *Environmental Management*. 11 (June 1987), pp. 713- 719.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 (แบบสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง)

เรื่อง แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย
อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ตอนที่ 1 การตั้งถิ่นฐานและการประกอบอาชีพ

1. ชื่อ นามสกุล อายุ ปี
การศึกษา ศาสนา
2. อยู่ในชุมชนมาแล้วกี่ปี
3. ประวัติการตั้งถิ่นฐาน (ให้บอกเล่าประวัติการตั้งถิ่นฐานของครอบครัว)
.....
.....
4. ปัจจุบันทำอาชีพอะไร
5. การเปลี่ยนแปลงของอาชีพ (การเปลี่ยนแปลงของอาชีพตั้งแต่อดีตที่มาอยู่ในชุมชนจนถึง
ปัจจุบัน/การเปลี่ยนแปลงของอาชีพของพ่อแม่)
.....
.....
6. ปัจจุบันพื้นที่ถือครองเท่าไร ไร่
ใช้ทำกิจกรรมอะไรบ้าง
-
-
-
7. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถือครองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถือครอง
ตั้งแต่อดีตที่มาอยู่จนถึงปัจจุบัน/การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถือครองของพ่อแม่)
.....
.....

8. รายได้ของครัวเรือนจำนวนเท่าไร บาท/ปี

มีรายได้จากกิจกรรมอะไรบ้าง

-
-
-

มีการเปลี่ยนแปลงของรายได้จากอดีตถึงปัจจุบันจากกิจกรรมอะไรบ้าง

-
-
-

ตอนที่ 2 : ศึกษาวิวัฒนาการและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบริเวณทะเลน้อย

แบ่งช่วงการวิวัฒนาการได้ 4 ช่วง คือ

- 1) ช่วงก่อนการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สมัยจอมพล ป. พิบูลย์
สงคราม ก่อน พ.ศ. 2500
- 2) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 3 สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะ
รัชต์และจอมพลถนอม กิตติขจร ระหว่าง พ.ศ. 2500 - 2515
- 3) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 - 6 สมัยพลเอกเปรม ติณสูล
รานนท์ ระหว่าง พ.ศ. 2516 - 2530
- 4) ช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 - ปัจจุบัน พ.ศ. 2531 -
ปัจจุบัน

1. สภาพนิเวศน์โดยทั่วไป

- สภาพป่าไม้
- สภาพการใช้ที่ดิน
- สภาพของทะเลน้อย

2. การผลิตและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

- การถือครองที่ดิน (เอกสารสิทธิ์, เขตป่าสงวน, การเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐ)

- การเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ (เกี่ยวข้องกับอาชีพ)
 - พื้นที่ป่า [สวนยางพาราและไม้ผล]
 - พื้นที่ราบ [ไม้ผลและนาข้าว]
 - พื้นที่ลุ่ม(ทะเลน้อย) [การประมงและสัตว์น้ำ]
 - สาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ (ถามต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรธรรมชาติ)
 - พื้นที่ป่า [สวนยางพาราและไม้ผล]
 - พื้นที่ราบ [ไม้ผลและนาข้าว]
 - พื้นที่ลุ่ม(ทะเลน้อย) [การประมงและสัตว์น้ำ]
3. ความสัมพันธ์ของชุมชนและการแลกเปลี่ยนของชุมชน
- ความสัมพันธ์ทางการผลิต (มีการช่วยเหลือกันอย่างไร, มีการแบ่งปันที่ดินและการขยายอาชีพของหมู่บ้านอย่างไร)
 - ความสัมพันธ์ทางการตลาด (มีการแลกเปลี่ยนผลผลิตหรือไม่ และการซื้อขายผลผลิตเป็นอย่างไร)
 - ความสัมพันธ์กับรัฐ (กฎหมาย ระเบียบ ภาษี และการถือครองที่ดิน)
 - การแบ่งชนชั้น (การปกครอง) อย่างไร
 - การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
4. รูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณทะเลน้อย
- การใช้ทรัพยากรจากป่าไม้
 - การใช้ทรัพยากรที่ดิน (ทำไร่, ทำนา และทำสวน)
 - การใช้ทรัพยากรจากทะเลน้อย
5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนและโดยรัฐ
- การจัดตั้งกลุ่มองค์กร
 - การจัดตั้งคณะกรรมการ
 - การเรียกร้อง
 - การจัดการของรัฐ (การสงวน, การอนุรักษ์, การพัฒนาและการใช้ประโยชน์)
6. ปัญหาของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยชุมชนและโดยรัฐ

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 (แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง)

เรื่อง แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย
อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง

ตอนที่ 1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม

1. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ..... ปี เพศ.....
ศาสนา.....วุฒิการศึกษาสูงสุด
อยู่บ้านเลขที่ หมู่ที่ ชื่อหมู่บ้าน ตำบล..... อำเภอควนขนุน
จังหวัดพัทลุง
2. อาชีพหลัก (รายได้สูงสุด)ของท่านคือ
อาชีพอื่น ๆ คือ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
1. 3.
2. 4.
3. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของท่าน คน
4. จำนวนสมาชิกวัยแรงงานในครัวเรือนของท่าน(อายุ 13-64 ปี) รวม..... คน
จำนวนสมาชิกที่ใช้แรงงานในการทำการเกษตร จำนวน คน

ประเภท	จำนวนแรงงาน(คน)	ช่วงเวลาที่ใช้แรงงาน(เดือน)
- แรงงานประมง		
- แรงงานภาคเกษตร		
- แรงงานนอกภาคเกษตร		
- รับจ้างแรงงานในภาคเกษตร		
- รับจ้างแรงงานนอกภาคเกษตร		

5. ดินและกิจกรรมการเกษตร

กิจกรรม	กรรมสิทธิ์ที่ดิน (ไร่)		เอกสารสิทธิ์ที่ดิน		ลักษณะพื้นที่ (ไร่)			แหล่ง น้ำที่ใช้ 1)	ปัญหาและอุปสรรค
	ตนเอง	เช่า	มี	ไม่มี	ที่ราบเชิงเขา	ที่ราบ	ที่ลุ่ม		
- ที่ตั้งบ้านเรือน									
- ที่นา									
- นากระจัด									
- ยางพารา									
- ไม้ผล									
- พืชผัก									
- ปลูกบ่อเลี้ยงปลา									
- เลี้ยงสัตว์									
- พื้นที่ว่างเปล่า									

1) 1 = น้ำฝน 2 = บ่อบาดาล 3 = บ่อน้ำตื้น 4 = นำจากโครงการสูบน้ำเพื่อการชลประทาน 5 = นำจากทะเลน้อย

6. การทำประมงในปี 2542

6.1 การจับสัตว์น้ำ

- มีการจับสัตว์น้ำหรือไม่ () มี () ไม่มี

- ถ้ามีการจับสัตว์น้ำทำในพื้นที่ส่วนใด.....

- เครื่องมือประมงที่ใช้มีอะไรบ้าง (ระบุ)

1. จำนวน หน่วย มูลค่า บาท

2. จำนวน หน่วย มูลค่า บาท

3. จำนวน หน่วย มูลค่า บาท

4. จำนวน หน่วย มูลค่า บาท

รวมค่าเครื่องมือประมง บาท/ปี

- ในปี พ.ศ.2542 จับสัตว์น้ำได้ จำนวน.....เดือน ระบุเดือนที่ทำประมง.....

- ในแต่ละเดือนออกจับสัตว์น้ำได้ จำนวน..... วัน

- รายได้จากการจับสัตว์น้ำ บาท/วัน รวมรายได้ บาท/ปี

- ต้นทุนหลักจากการจับสัตว์น้ำ(ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง) รวมทั้งสิ้น บาท/ปี

- รายได้สุทธิจากการทำประมง เป็นเงิน บาท/ปี

6.2 การขุดบ่อเลี้ยงปลา

- มีการขุดบ่อเลี้ยงปลาหรือไม่ () มี () ไม่มี

- ผลผลิตจากการขุดบ่อเลี้ยงปลา จำนวน กิโลกรัม

- รายได้จากการขุดบ่อเลี้ยงปลา บาท

- ต้นทุนคันแปร (พันธุ์สัตว์,อาหารสัตว์) รวมทั้งสิ้น บาท/ปี

- รายได้สุทธิจากการขุดบ่อเลี้ยงปลา เป็นเงิน บาท/ปี

รวมรายได้สุทธิจากการทำประมง บาท/ปี

7. การผลิตพืชในปี 2542

ชนิดพืช	ผลผลิต รวม/ปี (กก.)	วัตถุประสงค์		รายได้ ทั้งหมด (บาท/ปี)	ต้นทุน ผันแปร (บาท/ปี)	รายได้ สุทธิ (บาท/ปี)	ปัญหาและ อุปสรรค
		ขาย (กก.)	บริโภค (กก.)				
- ข้าว							
- ข้าวนาปี							
- ข้าวนา ปรัง							
- นากระจูด							
- ยางพารา							
- ยางแผ่น							
- น้ำยาง							
- ไม้ผล (ระบุ)							
-							
-							
- พืชผัก (ระบุ)							
-							
-							
- อื่น ๆ							
-							
-							

รวมรายได้สุทธิจากพืช บาท/ปี

8. การเลี้ยงสัตว์ในปี 2542

ชนิดสัตว์	ผลผลิต รวม/ปี (ตัว)	วัตถุประสงค์		รายได้ ทั้งหมด (บาท/ปี)	ต้นทุน ผันแปร (บาท/ปี)	รายได้ สุทธิ (บาท/ปี)	ปัญหา และอุปสรรค
		ขาย (ตัว)	บริโภค (ตัว)				
- กระบือ							
- โค							
- สุกร							
- ไก่พื้นเมือง							
- ไก่เนื้อ							
- ไก่ไข่							
- เป็ดขาว							
- อื่น ๆ							
-							
-							
-							

รวมรายได้สุทธิจากการเลี้ยงสัตว์ บาท/ปี

9. รวมรายได้สุทธิในการทำการเกษตร จำนวน บาท/ปี

10. รายได้อื่น ๆ จากการทำงานนอกฟาร์มในภาคเกษตร

1. จำนวน บาท/ปี

1.จำนวน บาท/ปี

11. รายได้นอกภาคการเกษตร

1. หัตถกรรม จำนวน บาท/ปี

2. ท่องเที่ยวจำนวน บาท/ปี

3. จำนวน บาท/ปี

4. จำนวน บาท/ปี

12. รายได้ที่สมาชิกนอกครัวเรือนส่งให้ บาท
13. รายได้สุทธิทั้งหมดของครัวเรือน บาท
14. รายจ่ายในครัวเรือน
- ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน บาท/เดือน หรือ บาท/ปี แยกเป็น
- ค่าซื้ออาหารในการบริโภค บาท/เดือน
 - ค่าเล่าเรียนลูก บาท/ปี
 - ค่าเครื่องนุ่งห่ม บาท/ปี
 - ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดในครัวเรือน บาท/ปี
 - ค่ารักษาพยาบาล บาท/ปี
 - ค่าใช้จ่ายอื่น บาท/ปี
15. ปัจจุบันท่านมีหนี้สินหรือไม่
- () มี () ไม่มี
16. ถ้ามีหนี้สิน จำนวนหนี้สินทั้งหมด บาท

แหล่งเงินกู้	กู้ทำอะไร	จำนวนหนี้สิน(บาท)
-		
-		
-		
-		

17. จำนวนทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในครัวเรือน

รายการ	มี (ระบุจำนวน)	ไม่มี
อุปกรณ์การเกษตร - รถไถเดินตาม - เครื่องนวดข้าว - เครื่องพ่นสารเคมี - เครื่องสูบน้ำและอุปกรณ์ - เครื่องตัดหญ้า - เครื่องรดน้ำ - มีดกรีดยาง - อุปกรณ์การทำยางพารา (ถังน้ำยางตะกวง เครื่อง กรอง) - จักรรีดยาง - จักรเย็บริมเสื้อ - เครื่องรีดกระจุค -		
อุปกรณ์รับข่าวสารและขนส่ง - วิทยุกระจายเสียง - วิทยุโทรทัศน์ - รถยนต์ (กระบะ) - รถจักรยานยนต์ - รถจักรยาน - เรือยนต์หางยาว เรือแจว -		

17. (ต่อ)

รายการ	มี (ระบุจำนวน)	ไม่มี
โรงเรือนลึงปลูกสร้าง - ชุ้งฉาง - คอกกระบือ/คอกวัว - คอกหมู - เล้าไก่ เล้าเป็ด - โรงเรือนเก็บเรือ		

18. ท่านเป็นสมาชิกของกลุ่มอะไรบ้างหรือไม่

- () กลุ่มเกษตรกร ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพประมง ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มหัตถกรรม ฯลฯ ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มทำปื๋ยหมัก ระบุตำแหน่งของท่าน
- () กลุ่มอื่น ๆ ระบุตำแหน่งของท่าน

19. ท่านรับรู้ข่าวสารในการประกอบอาชีพจากแหล่งใดบ้าง

แหล่งข่าวสาร	ทุก วัน	สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	2สัปดาห์ ต่อครั้ง	เดือนละ ครั้ง	หลาย เดือนครั้ง	ไม่เคยได้ รับเลย
เจ้าหน้าที่ - เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลน้อย - เกษตรอำเภอ - ประมงอำเภอ - เจ้าหน้าที่ปกครอง - เจ้าหน้าที่สาธารณสุข						

19. (ต่อ)

แหล่งข่าวสาร	ทุก วัน	สัปดาห์ละ 1-2 ครั้ง	2 สัปดาห์ ต่อครั้ง	เดือน ละครั้ง	หลาย เดือน ครั้ง	ไม่เคยได้ รับเลย
- เจ้าหน้าที่ อบต. - กรมเจ้าท่า - บุคคลจากมหา วิทยาลัยสงขลา นครินทร์ - คนในชุมชน - กำนันผู้ใหญ่บ้าน - เกษตรกรผู้นำ - ผู้นำศาสนา - เพื่อนบ้าน - กระบวนการเรียนรู้ - การประชุม - การฝึกอบรม - ทัศนศึกษาดูงาน - การจัดงานวัน สาริต - สื่อสารมวลชน - ป้ายประชาสัมพันธ์ - หอกระจายข่าว - หนังสือพิมพ์ - วิทยุ - โทรทัศน์						

ตอนที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

1. ท่านตั้งบ้านเรือนในบริเวณทะเลน้อยมาแล้ว ปี
2. ในอดีต 15 ปีที่แล้วท่านเคยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่างๆรอบบริเวณทะเลน้อยในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด

ทรัพยากรธรรมชาติ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้ใช้ประโยชน์
- แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย				
- ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลอง ยวน)				
- กระจูดธรรมชาติ				
- พืชน้ำต่าง ๆ ในทะเลน้อย				
- สัตว์น้ำ				
- นกน้ำ				
- สัตว์ป่า				

3. ปัจจุบันท่านเคยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ รอบบริเวณทะเลน้อย ในการดำรงชีวิตมากน้อยเพียงใด

ทรัพยากรธรรมชาติ	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่ได้ใช้ประโยชน์
- แหล่งน้ำจืดทะเลน้อย				
- ป่าพรุ (ป่าเขียว ป่าคลอง ยวน)				
- กระจูดธรรมชาติ				
- พืชน้ำต่าง ๆ ในทะเลน้อย				
- สัตว์น้ำ				
- นกน้ำ				
- สัตว์ป่า				

4. ชุมชนของท่านมีกลุ่มอะไรบ้างที่สร้างขึ้นเพื่อดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติบริเวณรอบทะเลน้อย () กลุ่มประมงรักษ์ทะเลน้อย () กลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ () ()

5. ชุมชนของท่านเคยมีการจัดกิจกรรมอะไรบ้างที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติรอบบริเวณทะเลน้อย

-
 -
 -

6. ชุมชนของท่านมีการปรับตัวกับการแข่งขันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร

-
 -
 -

7. ในช่วง 15 ปีที่ผ่านมาท่านมีความคิดเห็นอย่างไรบ้างกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

7.1 ท่านคิดว่าสภาพป่าไม้เป็นอย่างไร

- () ลดลง เพราะ
 () ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ
 () ดีขึ้น เพราะ

7.2 ท่านหรือชุมชนของท่านมีการปรับตัวต่อการใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพป่าไม้อย่างไร

.....

7.3 ท่านคิดว่าปริมาณและชนิดของสัตว์ป่าเป็นอย่างไร

- () ลดลง เพราะ
 () ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ
 () ดีขึ้น เพราะ

7.4 ท่านหรือชุมชนของท่านมีการปรับตัวต่อการใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของสัตว์ป่าอย่างไร

.....

7.5 ท่านคิดว่าปริมาณและชนิดของนกน้ำเป็นอย่างไร

- () ลดลง เพราะ
- () ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ
- () ดีขึ้น เพราะ

7.6 ท่านหรือชุมชนของท่านมีการปรับตัวต่อการใช้ประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงของ
นกน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอย่างไร

.....

.....

7.7 ท่านคิดว่าปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำเป็นอย่างไร

- () ลดลง เพราะ
- () ไม่เปลี่ยนแปลง เพราะ
- () ดีขึ้น เพราะ

7.8 ท่านคิดว่าควรมีการพัฒนาเครื่องมือประมงอะไรบ้างที่จะสามารถทำให้จับสัตว์น้ำได้
แต่ยังคงทำให้สัตว์น้ำยังคงมีอยู่ตลอดไป

.....

.....

7.9 ท่านหรือชุมชนของท่านคิดว่าจะมีการรักษานกหรือพันธุ์สัตว์น้ำอย่างไร เพื่อให้คง
มีปริมาณและชนิดของสัตว์น้ำในทะเลน้อยให้คงอยู่ตลอดไป

.....

.....

.....

7.10 ท่านคิดว่าคุณภาพน้ำในทะเลน้อยเป็นอย่างไร

- () เสื่อมโทรม เพราะ
- () ไม่เสื่อมโทรม เพราะ
- () ดีขึ้น เพราะ

7.11 ท่านหรือชุมชนของท่านคิดว่าจะมีการรักษาคุณภาพน้ำในทะเลน้อยให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของท่านได้อย่างไร

.....

8. ท่านคิดว่าทรัพยากรธรรมชาติรอบทะเลน้อย มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของครอบครัวและลูกหลานของท่านอย่างไร

() สำคัญมาก เพราะ

() สำคัญน้อย เพราะ

() ไม่สำคัญเลย เพราะ

9. ท่านคิดว่าการอนุรักษ์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำบริเวณทะเลน้อย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะส่งผลต่อรายได้หรือต่อการประกอบอาชีพของท่านหรือไม่อย่างไร

() ส่งผลมาก เพราะ

() ส่งผลน้อย เพราะ

() ไม่ส่งผล เพราะ

10. ท่านคิดว่าจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนหรือไม่

() จำเป็นมาก เพราะ

() จำเป็นน้อย เพราะ

() ไม่จำเป็น เพราะ

11. ท่านเคยรู้และเคยเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ที่เกิดจากหน่วยงานภายนอกชุมชนที่เข้ามาจัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยหรือไม่

กิจกรรม	การรับรู้	
	ใช่	ไม่รู้
- การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า - การอนุรักษ์ป่าพรุ - การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรฯ - การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ล่องเรือแล่นทะเลน้อย) - การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ (ธรรมยาตราเพื่อทะเลสาบสงขลา) - การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ - การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ - การปรับปรุงชุดลอกกูกลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และวันประมงแห่งชาติ - การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย - การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำกร้าล่อปลา - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ - การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ - การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย - การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย - การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ		

12. กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีประโยชน์ต่อตัวท่านหรือไม่

กิจกรรม	ประโยชน์ มาก	น้อย	ไม่มี ประโยชน์	เหตุผล
- การอนุรักษ์นกกิน้ำและสัตว์ป่า - การอนุรักษ์ป่าพรุ - การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยว - การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ (ธรรมชาติเพื่อทะเลสาบ) - การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ - การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ - การปรับปรุงชุดลอกกูกลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และในวันประมงแห่งชาติ - การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย - การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำไร่เลื่อนปลา				

12. (ต่อ)

กิจกรรม	ประโยชน์ มาก	น้อย	ไม่มี ประโยชน์	เหตุผล
- การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ - การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ - การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย - การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย - การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน - การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย - การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ				

13. กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีประโยชน์ต่อชุมชนหรือไม่

กิจกรรม	ประโยชน์ มาก	น้อย	ไม่มี ประโยชน์	เหตุผล
- การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า - การอนุรักษ์ป่าพรุ - การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยว (ล่องเรือแล่นกทะเลน้อย)				

13. (ต่อ)

กิจกรรม	ประโยชน์ มาก	น้อย	ไม่มี ประโยชน์	เหตุผล
- การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันใน ธรรมชาติ (ธรรมชาตราเพื่อทะเลสาบ สงขลา) - การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ - การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ - การปรับปรุงจุดล่อลูกคลองธรรมชาติ บริเวณทะเลน้อย - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และ วันประมงแห่งชาติ - การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมง ที่ผิดกฎหมาย - การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัชพืชในการทำ กร้าล่อปลา - การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในที่รักษาพืช พันธุ์สัตว์น้ำ - การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ - การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย - การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย - การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีใน พื้นที่นา ที่สวน - การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย - การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่ม น้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ				

14. ท่านคิดว่าคนในชุมชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติรอบ
ทะเลน้อยหรือไม่

() จำเป็นมาก เพราะ

() จำเป็นน้อย เพราะ

() ไม่จำเป็น เพราะ

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนประมงทะเลน้อย มากน้อยเพียงใด

มีส่วนร่วม หมายถึง มีโอกาสศึกษา มีโอกาสคิดและเสนอแนะ มีโอกาสลงมือปฏิบัติ หรือมีโอกาสดูตามการดำเนินงาน แล้วแต่ลักษณะของประเด็น

มีส่วนร่วมมาก	= มีส่วนร่วมมากกว่า 3 ครั้งขึ้นไป	= 3 คะแนน
มีส่วนร่วมปานกลาง	= มีส่วนร่วม 2 - 3 ครั้ง	= 2 คะแนน
มีส่วนร่วมน้อย	= มีส่วนร่วมเพียง 1 ครั้ง	= 1 คะแนน
ไม่มีส่วนร่วม	= ไม่มีส่วนร่วมเข้าไปเกี่ยวข้องเลย	= 0 คะแนน

กิจกรรม	มาก (3)	ปานกลาง (2)	น้อย (1)	ไม่มี (0)
ด้านการใช้ประโยชน์				
1. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้ในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0
2. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการถ่านก้นน้ำ บริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0
3. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการล่าสัตว์ป่าในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0
4. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาการจับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	3	2	1	0
5. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลไม้ในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0

กิจกรรม	มาก (3)	ปาน กลาง (2)	น้อย (1)	ไม่มี (0)
6. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลนกน้ำ บริเวณ ทะเลน้อย	3	2	1	0
7. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์ป่าในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0
8. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังและดูแลสัตว์น้ำไม่ให้มี การทำประมงผิดกฎหมาย บริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0
9. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีผู้ตัดไม้ใน ป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0
10. ท่านมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินคดีผู้ล่านกน้ำ บริเวณ ทะเลน้อย	3	2	1	0
11. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินคดีชาวประมง ที่ทำการประมงผิดกฎหมาย	3	2	1	0
ด้านการสงวน				
12. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้กำหนดเขตที่ รักษาพันธุ์สัตว์น้ำ “อ่าวเจ้” เพื่อแก้ไขปัญหาสัตว์น้ำ บริเวณทะเลน้อยลดลง	3	2	1	0
13. ท่านมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าใช้ สอย บริเวณรอบทะเลน้อย	3	2	1	0
14. ท่านมีส่วนร่วมปักหลักแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ “อ่าวเจ้” ในทะเลน้อย	3	2	1	0
15. ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0
16. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่อง มือที่ผิดกฎหมายในบริเวณทะเลน้อย	3	2	1	0

กิจกรรม	มาก (3)	ปาน กลาง (2)	น้อย (1)	ไม่มี (0)
ด้านการอนุรักษ์				
17. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่	3	2	1	0
18. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มีการจัดตั้ง อาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหา การทำประมงที่ผิดกฎหมาย	3	2	1	0
19. ท่านมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย	3	2	1	0
ด้านการพัฒนา				
20. ท่านมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการตื้นเขินของทะเลน้อย	3	2	1	0
21. ท่านมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมลงในทะเล น้อย	3	2	1	0
22. ท่านมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงขุด ลอกคูคลองในทะเลน้อย เพื่อแก้ไขปัญหาการตื้นเขินของ ทะเลน้อย	3	2	1	0
23. ท่านมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะวิธีการกำจัดผักตบชวา โดยการนำมาทำปุ๋ยหมัก เพื่อแก้ไขปัญหาวัชพืชในทะเล น้อย	3	2	1	0
24. ท่านมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและขุดลอกคูคลองใน ทะเลน้อย	3	2	1	0
25. ท่านมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอน ออกจากแหล่งน้ำทะเลน้อย	3	2	1	0
26. ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างแนวรั้วกันวัชพืชน้ำ เพื่อแก้ ไขปัญหาวัชพืชน้ำในทะเลน้อย	3	2	1	0

ตอนที่ 4 ทักษะการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กิจกรรม	เห็น ด้วย มาก (3)	ปาน กลาง (2)	เห็น ด้วย น้อย (1)	ไม่ เห็น ด้วย (0)
ความคิดเห็นที่มีต่อกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย 1. การทำลายป่าไม้หรือการเปลี่ยนแปลงผืนป่าธรรมชาติบริเวณพรุควนเคร้งและควนพางตุ้ง มีการปลูกพืชชนิดเดียว เช่น ยางพารา ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของผิวดินลงสู่ทะเลน้อย มีผลทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไป 2. การกำหนดเขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า บริเวณทะเลน้อย เป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของชุมชน มีผลต่อการประกอบอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน 3. การกำหนดให้ทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า เป็นประโยชน์ต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย 4. การที่ชุมชนประมงทะเลน้อยยึดถือว่า “ทรัพยากรธรรมชาติในทะเลน้อยเป็นของสาธารณะ” ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง 5. การใช้เครื่องมือประมงที่มีศักยภาพการจับสัตว์น้ำสูงสามารถจับสัตว์น้ำได้จำนวนมาก เช่น อวนสำเร็จรูป ทำให้สัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง	3	2	1	0
	3	2	1	0
	3	2	1	0
	3	2	1	0
	3	2	1	0

รายละเอียด	เห็น ด้วย มาก (3)	ปาน กลาง (2)	เห็น ด้วย น้อย (1)	ไม่ เห็น ด้วย (0)
6. การที่ไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมง ในบริเวณทะเลน้อยทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง	3	2	1	0
7. การทำประมงของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นไปในลักษณะใช้ประโยชน์จากทะเลน้อยเกินขนาด (เกินกำลังผลิต) ของระบบนิเวศ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างรวดเร็ว	3	2	1	0
8. การจับสัตว์น้ำโดยใช้วิธีที่สร้างกรงล่าปลา ทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง	3	2	1	0
9. การจับสัตว์น้ำโดยใช้อวนขนาดตาอวนต่ำกว่าวเรณติเมตร ทำให้ปริมาณและความหลากหลายของสัตว์น้ำลดลง	3	2	1	0
10. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต การระเบิดปลา ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง	3	2	1	0
11. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต การระเบิดปลา ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรมลง	3	2	1	0
12. การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	3	2	1	0

รายละเอียด	เห็น ด้วย มาก (3)	ปาน กลาง (2)	เห็น ด้วย น้อย (1)	ไม่ เห็น ด้วย (0)
13. การประกาศเขตรักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นการลดพื้นที่ในการประกอบอาชีพทำประมงของชาวประมงชุมชนทะเลน้อย	3	2	1	0
14. การการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อย เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	3	2	1	0
15. ชาวประมงมุ่งหวังจะจับสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุด ทำให้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง	3	2	1	0
16. การมอบสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์วิธีการสงวนบำรุงรักษาและเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนทะเลน้อยเอง มีผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยดีขึ้นกว่าปัจจุบัน	3	2	1	0

ตอนที่ 5 แนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ท่านคิดว่ากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน มีกิจกรรมอะไรบ้างที่ประสบผลสำเร็จ เพราะอะไร

กิจกรรม	เหตุผล
-	-
-	-
-	-

2. ท่านคิดว่ากิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ที่ไม่ประสบผลสำเร็จเกิดจากปัญหาหรืออุปสรรคอะไร มีแนวทางการแก้ปัญหาอย่างไร

กิจกรรม	ปัญหาและอุปสรรค	แนวทางแก้ไข
-	-	-
-	-	-
-	-	-

3. มีแนวทางอะไรบ้างที่ท่านคิดจะทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อยเกิดความยั่งยืนชั่วลูกชั่วหลาน

1.
2.
3.
4.
5.

4. ใครควรเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย

1.	4.
2.	5.
3.	6.

5. ท่านคิดว่าใครเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย

.....
.....

6. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ในการดำเนินการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย

1.

2.

3.

ภาคผนวก ค

การสร้างตัวชี้วัด การให้คะแนน และการทดสอบความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด

1. ตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์จากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ
ครัวเรือนและชุมชนประมงทะเลน้อย

แบ่งออกเป็น 2 ตัวชี้วัดย่อย ดังนี้

1.1 ตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนและชุมชนประมงทะเลน้อยด้านการ
สงวนและอนุรักษ์

1.2 ตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนและชุมชนประมงทะเลน้อยด้านการ
พัฒนา

การให้คะแนน

ได้รับผลประโยชน์มาก คะแนน = 2

ได้รับผลประโยชน์น้อย คะแนน = 1

ไม่ได้รับผลประโยชน์ คะแนน = 0

2. ตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย

แบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัดย่อย ดังนี้

2.1 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการ
แก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

2.2 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการ
สงวนและอนุรักษ์

2.3 ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการ
พัฒนา

การให้คะแนน

ประชาชนมีส่วนร่วมมาก	คะแนน = 3
ประชาชนมีส่วนร่วมปานกลาง	คะแนน = 2
ประชาชนมีส่วนร่วมน้อย	คะแนน = 1
ประชาชนไม่มีส่วนร่วม	คะแนน = 0

3. ตัวชี้วัดด้านทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 3 ตัวชี้วัดย่อย ดังนี้

3.1 ตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการแก้ไข เพื่อใช้ประโยชน์

3.2 ตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการสงวน และอนุรักษ์

3.3 ตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านการพัฒนา การให้คะแนน

ประชาชนมีทัศนคติเห็นด้วยมาก	คะแนน = 3
ประชาชนมีทัศนคติเห็นด้วยปานกลาง	คะแนน = 2
ประชาชนมีทัศนคติเห็นด้วยน้อย	คะแนน = 1
ประชาชนมีทัศนคติไม่เห็นด้วย	คะแนน = 0

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของตัวชี้วัด แสดงในตารางผนวก 1 - ตารางผนวก 10

ตารางภาคผนวก 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนชาวประมงทะเลน้อยด้านการ
สงวนและอนุรักษ์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
1. การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า	1.00							.02
2. การอนุรักษ์ป่าพรุ	-.47	1.00						-.05
3. การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-.47	-.05	1.00					.11
4. การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	.10	-.13	.43	1.00				.47
5. การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	-.12	.35	.13	-.45	1.00			.12
6. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และในวันประมงแห่งชาติ	.23	-.14	.16	.28	-	1.00		.29
7. การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	.06	.02	-.07	.23	.19	-.17	1.00	.47

ตารางภาคผนวก 1 (ต่อ)

ข้อความ	8	9	10	11	12	13	14	15	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัววัด
8. การรณรงค์ต่อต้านการใช้วัตถุพิษในการทำการค้าปลีก	1.00								.70
9. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในทรัพยากรที่พันธุ์สัตว์น้ำ	.81	1.00							.57
10. การปล่อยพันธุ์ปลา	.80	.50	1.00						.75
11. การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย	-.16	-.37	.18	1.00					.03
12. การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย	.15	.16	.27	.22	1.00				.36
13. การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	-.16	-.03	.17	.52	.22	1.00			.09
14. การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำนบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ	-	-.16	.13	.22	.50	.22	1.00		.33
15. การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ (ธรรมชาติเพื่อทะเลสาบ)	-.37	-.16	-.20	.22	.50	.22	.38	1.00	.09
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)									.69

ตารางภาคผนวก 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของครัวเรือนชาวประมงทะเลน้อยด้าน
การพัฒนา

ข้อความ	1	2	3	4	5	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
1. การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ	1.00					.53
2. การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ	.22	1.00				.37
3. การปรับปรุงชุดลอกคูคลองธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย	.76*	.50	1.00			.80
4. การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (ล่องเรือแล่นก)	.49	.14	.75*	1.00		.68
5. การรณรงค์การใช้หมวกแทนนุ้ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน	.14	-.12	.31	.46	1.00	.28
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)						.74

* $p \leq .05$

ตารางภาคผนวก 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนประมงทะเลน้อยด้านการ
สแกนและอนุรักษ์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
1. การอนุรักษ์นกน้ำและสัตว์ป่า	1.00							-.30
2. การอนุรักษ์ป่าพรุ	-.25	1.00						.58
3. การมีอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	-.39	.72	1.00					.55
4. การจัดค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	.31	.31	.48	1.00				.38
5. การอบรมเพื่อปลูกสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	.10	.10	.27	.51	1.00			.53
6. การรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่และในวันประมงแห่งชาติ	-.17	.67	.48	.20	.41	1.00		.83
7. การรณรงค์ต่อต้านการใช้เครื่องมือประมงที่ผิดกฎหมาย	-.25	-.25	.44	.31	.10	-.17	1.00	-.03

ตารางภาคผนวก 3 (ต่อ)

ข้อความ	8	9	10	11	12	13	14	15	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัววัด
8. การบรรจุคดีต่อต้านการใช้วิชาชีพในการทำกำไรล่า	1.00								-.51
9. การบรรจุคดีไม่จับสัตว์น้ำในทรัพยากรที่พันธุ์สัตว์น้ำ	-.17	1.00							.83
10. การปล่อยพันธุ์ปลา	-.25	.67	1.00						.58
11. การจัดทำแนวเขตทะเลน้อย	-.31	.62	.31	1.00					.38
12. การตรวจสอบคุณภาพน้ำในทะเลน้อย	-.25	.67	.37	.31	1.00				.76
13. การศึกษาวิจัยพื้นที่ชุ่มน้ำทะเลน้อย	.07	.80	.45	.56	.45	1.00			.46
14. การเสนอทะเลน้อยเข้าสู่ทำเนียบพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ	.38	-.17	-.25	-	-.25	.45	1.00		-.39
15. การส่งเสริมจริยธรรมการอยู่ร่วมกันในธรรมชาติ (ธรรมชาติเพื่อทะเลสาบ)	-.08	.20	.30	.19	.30	-.09	-.45	1.00	.33
									.71

ค่าความเชื่อใจได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)

ตารางภาคผนวก 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัววัดการได้รับผลประโยชน์ของชุมชนประมงทะเลน้อยด้านการพัฒนา

ข้อความ	1	2	3	4	5	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัววัด
1. การกำจัดผักตบชวาและวัชพืชน้ำ	1.00					.55
2. การสร้างแนวรั้วเพื่อป้องกันวัชพืชน้ำ	.38	1.00				.55
3. การปรับปรุงจุดปล่อยลูกของธรรมชาติบริเวณทะเลน้อย	.67*	.67*	1.00			.80
4. การกำหนดเส้นทางบริการเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์(ล่องเรือแล่นก)	.17	.17	.48	1.00		.56
5. การรณรงค์การใช้ปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมีในพื้นที่นา ที่สวน	.46	-.11	.30	.58	1.00	.51
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)						.75

*p ≤ .05

ตารางภาคผนวก 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 ล้อมด้านการแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
1. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหาลักลอบตัดไม้ ในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย	1.00											.98
2. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหาลำกรำน้ำ บริเวณทะเลน้อย	1.00**	1.00										.98
3. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหาลำสัตว์ป่า ในป่าพรุ บริเวณทะเลน้อย	.98**	.98**	1.00									.99
4. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะ แนวทางการแก้ไขปัญหาลำสัตว์น้ำ โดยการใช้อุ้งมือประมงที่ผิดกฎหมาย	.98**	.98**	1.00**	1.00								.99

ตารางภาคผนวก 5 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัววัด
5. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และดูแลไม้ในป่าพรุ บริเวณทะเล น้อย	.98**	.98**	1.00**	1.00**	1.00							.99
6. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และดูแลนกน้ำ บริเวณทะเลน้อย	1.00**	1.00**	.98**	.98**	.98**	1.00						.98
7. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และดูแลสัตว์ป่าในป่าพรุบริเวณ ทะเลน้อย	1.00**	1.00**	.98**	.98**	.98**	1.00**	1.00					.98
8. ท่านมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง และดูแลสัตว์น้ำไม่ให้มีการทำ ประมงผิดกฎหมาย บริเวณทะเล น้อย	.68*	.68*	.76*	.76*	.76*	.68*	.68*	1.00				.71

ตารางภาคผนวก 5 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
9. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตาม ผลการดำเนินงานผู้ดูแลไม่ในป่า พรุ บริเวณทะเลน้อย	.93**	.93**	.90**	.90**	.90**	.93**	.93**	.62	1.00			.94
10. ท่านมีส่วนร่วมติดตามผลการ ดำเนินงานผู้ดูแลน้ำ บริเวณ ทะเลน้อย	.93**	.93**	.90**	.90**	.90**	.93**	.93**	.62	1.00**	1.00		.94
11. ท่านมีส่วนร่วมในการติดตาม ผลการดำเนินงานศิษยาภิบาลที่ ทำการประมงผิดกฎหมาย	.92**	.92**	.94**	.94**	.94**	.92**	.92**	.72*	.97**	.97**	1.00	.96
ค่าความเชื่อใจได้												.99

* $p \leq .05$ ** $p \leq .01$

ตารางภาคผนวก 6 คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดด้านการมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 สุ่มด้านการสงวนและอนุรักษ์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
1. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้กำหนดเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ “อ่าวเจ้” เพื่อแก้ไขปัญหาดัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยลดลง	1.00								.98
2. ท่านมีส่วนร่วมปกป้องนกแนวเขตป่าสงวนและเขตป่าใช้สอย บริเวณรอบทะเลน้อย	.93**	1.00							.91
3. ท่านมีส่วนร่วมปกป้องนกแนวเขตที่รักษาพืชพันธุ์สัตว์น้ำ “อ่าวเจ้” ในทะเลน้อย	.49	.48	1.00						.46
4. ท่านมีส่วนร่วมในการปลูกป่าพรุบริเวณทะเลน้อย	.91**	.79**	.33	1.00					.91
5. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำโดยใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมายในบริเวณทะเลน้อย	.97**	.97**	.61	.83**	1.00				.96
6. ท่านมีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่จับสัตว์น้ำในฤดูวางไข่	1.00	.93**	.49	.91**	.97**	1.00			.98

ตารางภาคผนวก 6 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัด
7. ท่านมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนะให้มีการจัดตั้งอาสาสมัครอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาการทำประมงที่ผิดกฎหมาย	1.00**	.93**	.49	.91**	.97**	1.00**	1.00		.98
8. ท่านมีส่วนร่วมในการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำในทะเลน้อย	.67*	.53	.13	.90**	.56	.67*	.67*	1.00	.65
ค่าความเชื่อใจได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)									.96

* $p \leq .05$ ** $p \leq .01$

ตารางภาคผนวก 7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
 สื่อด้านการพัฒนา

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัด
1. ท่านมีส่วนร่วมศึกษาปัญหาการดำเนินงานของทะเลน้อย	1.00							.54
2. ท่านมีส่วนร่วมศึกษาคุณภาพน้ำที่เสื่อมโทรมในทะเลน้อย	1.00**	1.00						.54
3. ท่านมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงชุดลูกคูคลองในทะเลน้อย เพื่อแก้ไขปัญหาการตื้นเขินของทะเลน้อย	.51	.51	1.00					.86
4. ท่านมีส่วนร่วมคิดและเสนอแนะวิธีการกำจัดผักตบชวาโดยการนำมาทำปุ๋ยหมัก เพื่อแก้ไขปัญหาวัวพืชในทะเลน้อย	.32	.32	.98**	1.00				.78
5. ท่านมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและชุดลูกคูคลองในทะเลน้อย	.39	.39	.77**	.76*	1.00			.83
6. ท่านมีส่วนร่วมในการกำจัดผักตบชวาโดยการรื้อถอนออกจากแหล่งน้ำทะเลน้อย	.27	.27	.53	.52	.69*	1.00		.67

ตารางภาคผนวก 7 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัววัด
7. ท่านมีส่วนร่วมในการสร้างแนวร่วมกันผลักดันชาวและวิชาชีพ น้ำ เพื่อแก้ไขปัญหาวิชาชีพในทะเลน้อย	.34	.34	.67*	.66*	.82**	.85**	1.00	.79
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)								.90

* $p \leq .05$ ** $p \leq .01$

ตารางภาคผนวก 8 คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้าน
การแก้ไขเพื่อใช้ประโยชน์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัวชี้วัด
1. การที่ชุมชนประมงทะเลน้อยยึดถือว่า “ทรัพยากรธรรมชาติใน ทะเลน้อยเป็นของสาธารณะ” ทำให้เกิดการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสิ้นเปลือง	1.00								.69
2. การใช้เครื่องมือประมงที่มีศักยภาพการจับสัตว์น้ำสูง สามารถจับ สัตว์น้ำได้จำนวนมาก เช่น อวนสำเร็จรูป ทำให้สัตว์น้ำในทะเล น้อยลดลง	.20	1.00							.39
3. การทำประมงของชุมชนประมงทะเลน้อยเป็นไปในลักษณะใช้ ประโยชน์จากทะเลน้อยเกินขนาด (เกินกำลังการผลิต) ของ ระบบนิเวศ ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ลดลงอย่างรวดเร็ว	.78**	.27	1.00						.56
4. การทำประมงโดยการใช้อวนที่สร้างคร่าปลาล่า ทำให้ระบบ นิเวศและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมลง	.14	.74*	.16	1.00					.29

ตารางภาคผนวก 8 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	7	8	ค่าความสัมพันธ์ ระหว่างข้อความ กับตัววัด
5. การจับสัตว์น้ำโดยใช้วอขนาดตาอวนต่ำกว่า 5 เซนติเมตร ทำให้ปริมาณและความหลากหลายของสัตว์น้ำลดลง	.68*	.42	.42	.38	1.00				.78
6. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต การระเบิดปลา ทำให้ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง	.56	-.16	.23	-.38	.67*	1.00			.27
7. การใช้เครื่องมือประมงและการทำประมงที่ผิดกฎหมาย เช่น ใช้ไฟฟ้าช็อต การระเบิดปลา ทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม	-.53	-.70*	-.38	-.41	-.41	-.10	1.00		-.63
8. ชาวประมงมุ่งหวังจะจับสัตว์น้ำให้ได้มากที่สุด ทำให้จิต สำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง	.83**	.35	.70*	.28	.75*	.56	-.46	1.00	.83
ถ้าความเชื่อถือได้ (ถ้าอัลฟามาตรฐาน)									
									.67

* $p \leq .05$ ** $p \leq .01$

ตารางภาคผนวก 9 คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้าน

การสงวนและอนุรักษ์

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
1. การกำหนดเขตอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า บริเวณ ทะเลน้อย เป็นการจัดสิทธิและเสรีภาพของชุมชน มีผลต่อการ ประกอบอาชีพและรายได้ของคนในชุมชน	1.00						.68
2. การกำหนดให้ทะเลน้อยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีกิจกรรมการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ นกน้ำ และสัตว์ป่า เป็นประโยชน์ต่อ ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมบริเวณทะเลน้อย	.43	1.00					.41
3. การที่ไม่ได้ควบคุมเครื่องมือประมง ในบริเวณทะเลน้อยทำให้ จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำในทะเลน้อยลดลง	.42	.22	1.00				.59
4. การประกาศเขตรักษาพันธุ์สัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อย เป็นมาตรการ อนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลาย ของสัตว์น้ำในทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	.82**	.67*	.53	1.00			.78

ตารางถดถอย 9 (ต่อ)

ข้อความ	1	2	3	4	5	6	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อ ความกับตัวชี้วัด
5. การประกาศเกียรติคุณผู้พิชิตผู้พิชิตผู้นำบริเวณทะเลน้อย เป็นการลดพื้นที่ในการประกอบอาชีพทำประมงของชาวประมงชุมชนทะเลน้อย	.17	-.13	.53	.23	1.00		.34
6. การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลน้อย เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงที่ทำให้จำนวนและความหลากหลายของสัตว์น้ำบริเวณทะเลน้อยเพิ่มมากขึ้น	.48	.25	.32	.37	.40	1.00	.51
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)							.79

* $p \leq .05$ ** $p \leq .01$

ตารางภาคผนวก 10 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัดทัศนคติที่มีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านการพัฒนา

ข้อความ	1	2	ค่าความสัมพันธ์ระหว่างข้อความกับตัวชี้วัด
1. การทำลายป่าไม้หรือการเปลี่ยนแปลงผืนป่าธรรมชาติบริเวณพรุควนเคร็งและควนพนางตุ้ง มีการปลูกพืชชนิดเดียว เช่น ยางพารา ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของผิวดินลงสู่ทะเลน้อยมีผลทำให้ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของทะเลน้อยเปลี่ยนแปลงไป	1.00		.56
2. การมอบสิทธิและอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้กับชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์วิธีการสงวน บำรุงรักษาและเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนทะเลน้อยเอง มีผลทำให้ทรัพยากรธรรมชาติบริเวณทะเลน้อยดีขึ้นกว่าปัจจุบัน	.56	1.00	.56
ค่าความเชื่อถือได้ (ค่าอัลฟามาตรฐาน)			.71

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – สกุล นายยุคด เหมบัณฑิต
วัน เดือน ปีเกิด 22 กุมภาพันธ์ 2510

วุฒิการศึกษา	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา
วิทยาศาสตรบัณฑิต (ศึกษาศาสตร์)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะศึกษาศาสตร์	2531

ตำแหน่ง และสถานที่ทำงาน

เจ้าหน้าที่งานประมง 5 สำนักงานประมงอำเภอควนขนุน อำเภอควนขนุน จังหวัด
พัทลุง Tel – 074-681250, 01 – 3964266